

Kenangan sing Pinaringan Berkah
Elder Paisios saka Gunung Athos
Tembung

Jilid IV
Urip Keluarga

Isiné:

Kata Pengantar	3
Para mudha ing persimpangan urip	6
Urip kulawarga lan urip biksuni loro-lorone pinaringan berkah	6
Kekhawatiran para mudha babagan miwiti dalan sing wis dipilih	7
Kita kudu mbantu para mudha supaya bisa ngetutake panggilané	8
Nentokake dalan ing urip	9
Sinau Para Remaja lan Miwiti Lelampahan Pilihané	11
Syarat utama kanggo miwiti kanthi bener ing dalan sing dipilih yaiku urip rohani	13
Bagéan 1. Kepingiye mbangun kulawarga sing kuwat	14
Bab 1. Bab Kulawarga sing Harmonis	14
<i>Awal Apik ing Urip Bojo</i>	14
Harmoni ilahi dumunung ing bedane watak	15
Ngajeni antarane garwa lan bojo	16
Katresnan antarane bojo lan garwa	17
Bab 2. Babagan carane sabar njaga supaya kulawarga ora bubar	19
Kasabaran ngisi wong karo rahmat ilahi	20
Garwo Setya	21
Bocah-bocah saka omah sing pecah	23
Bener lan salah ing urip bebojoan	23
Bagéan 2. Bab wong tuwa lan tanggung jawabé	25
Bab 1. Bab Lairé Bocah	25
Para Kudus Joachim lan Anne — pasangan nikah sing paling ikhlas	26
Kasucian ing Urip Bojo	26
Pamanggih manungsa bab kersané Gusti Allah ing babagan lairé anak	27
Kasulitan ngandhut	29
Mandul ing pasangan nikah	30
Kulawarga gedhe	31
Aborsi iku dosa sing nggegirisi	33
Bab 2. Bab peran ibu ing ngopeni anak	34
Katresnan Ibune	34
Sikap sing bener marang ora duwe anak	35
Ketabahan ibu	36
Meteng lan nyusoni	37
Ibu sing kerja	38
Tugas omah tangga lan urip rohani ibu	38
Bab 3. Bab Tanggung Jawab Wong Tuwa Ing Ngopeni Anak-Anake	40
Wong tuwa kudu nyerahake anak-anake marang Gusti Allah	40
Kebangunan rohani bocah-bocah	41
Tuladha wong tuwa	42
Ing omahé wong tuwa, bocah-bocah kuduné disiram karo kelembutan lan katresnan.	43
Kepiye bocah-bocah nandhang sangsara amarga wong tuwane	43
Pengaruh lingkungan marang bocah-bocah	45
Katresnan antarane sedulur lanang lan wadon	46

Perusahaan nduwèni pangaruh gedhé marang bocah-bocah	46
Nulungi bocah-bocah sing wis nyasar saka dalan sing bener	47
Kapan kudu nyalahake bocah lan kapan kudu muji bocah.....	48
Paksaan ora kanggo kapentingan bocah	49
Katresnan wong tuwa sing ora wicaksana lan kakehan	50
Pembagian harta warisan	52
Bagéan 3. Anak-anak lan tanggung jawabé	52
Bab 1. Bab bocah, kabungahan lan kasulitané	53
Bayi.....	53
Malaikat penjaga ngawasi bocah cilik.....	54
Baptisan Suci.....	54
Bocah-bocah yatim piatu	56
Nganti bocah-bocah tekan umur tartamtu, kudu diawasi.....	57
Tantangan sing diadhepi bocah-bocah ing sekolah	58
Bab 2. Babagan ngajeni lan tresna bocah marang wong tuwa.....	59
Regaé bocah marang wong tuwa lan para sepuh	59
Kepiye carane bocah-bocah bisa terus tresna marang wong tuwane sawise padha nduwé kulawarga dhéwé?	60
Tuwa nggawa andhap asor	61
Ganjaran kanggo ngopeni para sepuh	62
Berkah saka wong tuwa.....	64
Bagéan 4. Urip Rohani	65
Bab 1. Babagan Urip Rohani ing Kulawarga	65
Luwih akèh wong ngrundel, luwih akèh uga ngrusak awaké dhéwé	65
Ayo padha ngidini Gusti nuntun urip kita	66
Rasa empati marang wong liya mbantu kulawarga	67
Ngembangaké Sifat Luhur ing Kulawarga	68
Donga ing Kulawarga	69
Urip Spiritual Pasangan Omah-omah	70
Bocah-bocah lan Urip Rohani.....	71
Hubungan karo kulawarga lan kanca-kanca.....	72
Godaan nalika mangsa perayaan.....	73
Bab 2. Gawe lan Urip Rohani	74
Gawe iku berkah.....	74
Milih karir	75
Katresnan marang gawean.....	76
Saben wong kudu migunakaké karunia rohani sing wis diparingi	77
Gawean lan kecemasan mental	77
Pangsucianing Gaweyan	78
Profesi ora ndadekake wong dadi manungsa.....	79
Bab 3. Bab Wage ing Urip Saben Dinane.....	80
Liwat tapa brata, manungsa dadi kaya malaikat kang ora duwe badan	80
Puasa kanggo bocah-bocah	82
Kiriman amarga rasa penasaran	83
Rasané seneng nalika weteng entheng.....	85
Bagéan 5. Bab cobaan sing kita hadapi ing urip	86
Bab 1. "Aku wis liwat geni lan banyu..."	86
Salib-Salib Ujian	86
Ujian mbantu wong supaya sadar	87
Nalika kita ngrasakake lara, Kristus marani kita	88
"Amarga Gusti maringi paukuman marang wong-wong sing ditresnani..."	88
Gusti Allah ngrasakake lara amarga sangsara sing ditanggung manungsa.....	89
Ing wektu sedhih, Gusti maringi panglipur sejati marang manungsa.	90
Godaan lan sedhih kanthi idiné Gusti	90
Ora ngucapake syukur marang katresnané Gusti	92
Ujian cilik kita lan ujian ageng sing diadhepi wong-wong sing cedhak karo kita	93
Sedhih sing disebabake wong marang kita	94
Bab 2. Bab Sakit	95
Panyakit mbantu wong	95
Balasan ilahi kanggo lara.....	95
Kesabaran nalika ngadhepi lara	97

Sikap marang lara.....	98
Mbagi lara wong liya.....	99
Perawatan pasien.....	100
Sangsara wong lara lan kapitadosan marang Gusti.....	102
Bocah-bocah lara.....	103
Supaya wong lara mari, kudu ana pangorbanan.....	104
Donga Kanggo Wong Loro.....	105
Bab 3. Bab yèn cacat fisik iku berkah saka Gusti.....	106
Sikap sing bener marang cacat fisik.....	106
Balasan ilahi amarga nyebabake cilaka.....	108
Bocah-bocah sing nduwé cacat intelektual.....	108
Masalah kesehatan mental.....	109
Sikap sing bener saka wong tuwa marang cacat anak-anake.....	111
Bab 4. Babagan Undhang-undhang Spiritual.....	111
Kepiye cara kerja hukum spiritual.....	111
Anak-anak mulya Gusti.....	112
Undhang-undhang Spiritual lan Katresnané Gusti.....	113
Bagéan 6. Babagan Pati lan Urip Sakwisé Mati.....	115
Bab 1. Bab Sikap Kita marang Pati.....	115
Kematian.....	115
Yen kowe pengin mati, kowe ora mati.....	117
Sing lagi sekarat.....	118
Bunuh Diri.....	120
Bab 2. "Aja sedhih kaya wong sing ora nduwé pangarep-arep".....	121
Pati bocah-bocah.....	121
Kenyamanan kanggo wong sing ditinggal sedhih.....	122
Pati — pamisahan mung sawetara taun.....	124
Bab 3. Bab Urip Sawise Pati.....	125
Para Sing Dipidana Wis Meninggal.....	125
Donga kanggo arwah almarhum lan upacara pangeling-eling.....	126
Cara paling apik kanggo ngeling-eling almarhum.....	128
Kebranian wong sing saleh ing ngarsané Gusti Allah.....	128
Dina Pengadilan sing bakal teka.....	129
Urip sing bakal teka.....	130

Kata Pengantar

Jilid kaping papat nerusaké publikasi 'Tembung-tembung' Sang Sepuh sing Kaurmatan Paisios. Buku iki nglumpukaké piwulang Sang Sepuh babagan kulawarga lan cobaan-cobaan sing diadhepi wong amarga krisis sing mengaruhi kulawarga ing jaman saiki. Eyang sepuh ngendika yèn akèh layang sing ditampa saka wong-wong sing ngalami masalah ing urip kulawarga, lan dhèwèké negesaké yèn panyebab masalah mau yaiku adohé manungsa saka Gusti Allah lan sifaté sing mikiraké awaké dhéwé waé. "Ing jaman biyen," pangandikane, "urip luwih tentrem lan wong-wong padha sabar. Nanging saiki, saben wong sing kok temoni kaya pematik geni: gampang kobong lan ora bisa nahan siji tembung. Lan pegatan langsung mèlu."

Sawise gabung karo kulawarga agung Gréja nalika isih cilik banget minangka salah siji anggota sing setya, Sang Sepuh ngrasa manawa dhèwèké ora kalebu maneh ing kulawarga cilik donyané dhéwé. Sawise nggayuh katresnan ilahi, piyambakipun dados anaké Gusti Allah lan mulane — nganggep kabéh manungsa minangka seduluré lanang lan wadon — tresna marang kabéh wong 'ing katresnané Kristus' (Filipi 1:8). "Nalika aku weruh wong tuwa," pangandikane Sang Sepuh marang kita, "aku kandha marang atiku yèn dhèwèké iku bapakku. Nalika aku weruh wong tuwa wadon, aku

kandha yèn dhèwèké iku ibuku. Nalika aku ketemu bocah, aku ndelok dhèwèké kaya ponakanku cilik. Aku tresna marang kabèh wong. Aku bungah kanggo sawatara, lan sedhih kanggo liyané. Apa sampeyan wis ngerti kahanan pikiran kaya ngono?" Nanging Sang Sepuh piyambak, ing saben kahanan tartamtu, dadi putra, sedulur, bapak, utawa eyang kanggo saben wong. Katresnan sejati iki mbantu wong-wong sing nyedhaki Sang Sepuh supaya owah dadi luwih becik lan, sawise nampa Sabda Gusti, urip selaras karo sabda mau. Minangka anggota Angga Kristus, Sang Sepuh ora mung ndedonga kanthi sedhih kanggo wong-wong sing ngadhepi kasulitan ing urip kulawarga, nanging uga—menanggapi panyuwunane—mbantu kanthi tembung-tembungé. Panjenengané mbantu wong-wong malah ing masalah paling sensitif ing urip kulawarga, sanadyan piyambak minangka biksu nglakoni urip tapa brata.

Dites dening geni godaan lan dilatih ing kancané lara, sing nyerangé ing macem-macem wujud wiwit taun 1947 nganti seda ing taun 1994, Sang Sepuh ngrasakaké welas asih marang saben jiwa sing nandhang sangsara lan ndedonga kanthi khusus kanggo wong-wong sing lagi lara. Dheweke ngopeni kasehatane mung sak cukup kanggo njaga awake dhewe lan mbantu wong-wong sing teka marang dheweke. Dheweke pracaya yen sapa wae ndedonga kanggo wong liya sing lara, tanpa merhatosake rasa lara dewe, iki ndadekake Gusti Allah welas asih lan Panjenengané ngrungokake pandonga kaya ngono. Nanging, Sang Sepuh maringi pitutur marang wong lara supaya luwih dhisik nindakake kabeh upaya manungsa kanggo mari, lan nyerahake marang Gusti apa sing ngluwihi kekuwatan manungsa. Ing wektu sing padha, piyambakipun nguatake iman tiyang supados saged ngadhepi sakit kanthi pangarep-arep dhumateng Gusti, tanpa lali menawi sajrone gesang donya kita sedaya 'wong manca lan pangumbara' (delengen 1 Petrus 2:11), lan saged nyiapake dhiri kanggé gesang langgeng.

Jilid iki diterbitake kanthi berkah saka archpastor kita, Yang Mulia Metropolitan Nicodemus saka Kassandria. Buku iki dumadi saka sawijining bab pambuka lan enem bagean. Akeh pitakon diajokake marang Sang Sepuh dening Ibu Abbas lan sawetara biarawati ing biara kita. Sang Sepuh maringi berkah supaya kita ngarahake wong-wong sing nggoleki pitulungan rohani marang bapak rohani; nanging asring nalika ngobrol karo Ibu Abbas utawa salah siji biarawati sepuh, wong-wong sing banjir sedhih lan kuwatir padha nyritakake lara atine lan njaluk pitutur. Kadhangkala, supaya yakin manawa kita wis mangsuli pitakon sing serius utawa kompleks kanthi bener, kita nyuwun pitulungan marang Sang Sepuh, lan piyambakipun nerangake carane ngrampungake masalah tartamtu kanthi cara sing manut marang Gusti. Nanging, Sang Sepuh piyambak, nalika pasamuwan biara umum lan ing pacelathon pribadi karo para biarawati—kanthi nggunakake alesan sawijining kedadeyan saka urip komunitas biara kita utawa pitakon sing wis kita ajokake—asring nyritakake babagan kasangsaran sing diadhepi wong Kristen ing donya luwih amba. Panjenengané nindakake iki supaya kita bisa ndedonga kanthi khusus kanggo donya. Saliyane, Sang Sepuh uga nyebutaké tuladha saka urip para bapak utawa ibu sing, sanadyan ora nduwé kahanan spiritual sing kondusif kaya sing dinikmati para biksu, tetep nglakoni urip sing suci. Kanthi mangkono, Bapak Paissios nyemangati kita supaya ngupaya kanthi semangat gedhé. Sawetara wangsulane Sang Sepuh diperkaya karo kutipan saka layangé, sing diparingaké marang kita déning para rohaniawan lan umat awam sing taat sing dadi panrima layang kuwi.

Buku iki dibuka karo bab pambuka sing judhulé 'Para Enom ing Persimpangan Urip', kang tujuane kanggo mbantu para mudha lan para wadon sing durung yakin dalan endi sing kudu dipilih ing urip. Bab iki negesake manawa loro dalan sing wis ditemtokake déning Gréja kita—urip kulawarga lan urip biara—padha pinaringan berkah. Para mudha kudu milih siji dalan miturut panggilan uripé, kekuwatané, lan katresnané. Padha kudu nindakake kuwi tanpa didorong sapa waé, nanging kanthi pracaya marang Gusti. Urip murni lan rohani kanggo para mudha iku dhasar sing wigati kanggo kasuksesan ing dalan sing dipilih — apa iku urip monastik utawa urip kulawarga.

Bagéan kapisan saka enem bagéan ing buku iki nerangaké dhasar-dhasar sing dadi pondasi kulawarga: katresnan luhur lan loma sarta ajining dhirine pasangan bojo marang siji lan sijiné. Kasabaran nalika ngadhepi kasangsaran, sing dibarengi karo pandonga, nylametaké kulawarga saka pecah.

Bagéan kapindho ngrembug babagan tugas lan tanggung jawab wong tuwa ing ngopeni lan ngedidik anak-anaké kanthi becik, kanthi nekanaké wigatiné tuladha wong tuwa—'pangajaran meneng' sing diwènèhaké wong tuwa marang anak-anaké—sarta peran ibu ing kulawarga. Sang Sepuh uga nekanaké yèn kelembutan lan katresnan wong tuwa marang anak-anaké iku dhasar wigati kanggo tuwuhé lan kasehatane.

Bagéan katelu saka jilid iki dikhususaké kanggo bocah-bocah. Ing bagéan iki dibahas kabungahan lan kasulitané, uga kawajiban marang wong tuwané. Rasa ngajèni lan katresnan bocah marang wong tuwané — ora mung nalika isih cilik nanging uga nalika wis diwasa — iku kunci supaya padha nampa berkah saka Gusti Allah.

Bagéan kaping papat ngemot pitutur prasaja lan praktis saka Sang Sepuh babagan urip rohani ing kulawarga. Pitutur iki mbantu anak-anak lan wong tuwa supaya bisa nglakoni Injil ing urip saben dinane — apa padha ana ing omah utawa ing papan kerja. Eyang uga negesake manawa pakaryan wong ora kena nyebabake sangsara mental sing terus-terusan, nanging kudu nyumbang marang tuwuhing rohani.

Bagéan kaping lima dikhususaké kanggo manéka cobaan sing diadhepi manungsa ing uripé. Sang Sepuh negesaké panglipur lan kekuwatan gedhé sing diparingaké Gusti marang manungsa yèn padha ora mung sabar nampa cobaan sing dikirimaké, nanging uga matur nuwun marang Gusti amarga cobaan mau. Lara, cacat, lan fitnah iku berkah kanggo wong sing wis nyekel makna paling jero saka urip. Liwat sangsara sing ditanggung, wong iku nebus dosa-dosane utawa entuk ganjaran swarga.

Pungkasané, bagean kaping enem ngemot jawaban Sang Sepuh marang pitakon babagan carane ndeleng pati kanthi bener lan carane nyiapake dhiri kanggo pati. Sang Sepuh nerangake apa sing dadi panglipur sejati kanggo wong sing lagi sedhih amarga kelangan wong sing ditresnani, lan negesake sepira gedhene pitulungan saka upacara pangeling-eling, pandonga, lan sedekah sing ditindakake kanggo tentreming atiné para almarhum. Kanthi tembung prasaja lan cetha, Sang Sepuh nggambarke gambaran Dina Pengadilan mbesuk lan gesang langgeng.

Piwulangé para Sepuh sing dikumpulaké ing jilid iki bisa, ing sisih siji, mbantu para awam sing padha ngupaya ing urip rohani supaya nerusaké 'karya becik' kanthi setya gedhé (deleng 1 Tim. 6:12). Ing sisih liya, piwulangé Sang Sepuh sing dikumpulaké ing jilid iki bisa mbangunaké nurani wong-wong sing nandhang sangsara nalika adoh saka Gusti, nyulutaké ing atiné kepinginan dadi anggota Gréja sing sadar lan bungah, ing sajroning komunitas cilik kulawargané, ing tentrem sing digawa urip rohani. Ing wektu sing padha, Sang Sepuh negesaké yèn ing bebojoan iku wigati ngetutaké kabèh dhawuh Gusti, sing 'ora dadi beban' (1 Yohanes 5:3). Contone, yen salah siji pasangan ngorbanake kersane dhewe lan manut marang pasangane, dheweke nindakake kuwi amarga katresnan lan mulane ora kroso kesrakat, nanging ngrasakake panglipur sing manis.

Bisa uga kanggo wong modhèren sing wis biasa karo 'ukum longgar' ing masyarakat saiki, sawetara pandangan Sang Sepuh Paisios katon ekstrim lan ora bisa ditrapaké. Nanging, nalika mriksa tembung-tembungé Sang Sepuh ing padhangé Injil, pamaca bakal yakin yèn kuwi minangka ungkapan sing akurat lan ora kompromi marang Injil. Apa sing tansah digayuh dening Sang Sepuh yaiku kasampurnan ing Kristus. Nanging, pangreksan pastoralé sing diilhami Gusti Allah iku sabar banget marang kelemahan manungsa lan migunakaké ekonomi patristik,¹ kanthi alamiah, tanpa tau

¹ Ing teologi Ortodoks, istilah 'economy' ateges nyimpang, ing kasus-kasus istimewa, saka makna tepat saka Kanon Suci ing panggunaan praktis. Gereja ngetrapake oikonomia manut tuladha kasabaran lan katresnané Gusti Allah sing ora bisa diungkapaké

nyerah kompromi karo dosa. Liwat conto-conto saka jaman kepungkur, Sang Sepuh mbantu wong modhèren mangertèni yèn Gusti iku Allah kang urip lan 'nindakaké kabèh ing kabèh' (1 Kor. 12:6). Panjenengané ora mung tumindak ing urip sing bakal teka minangka Panyawis ganjaran, nanging uga ing urip saiki — minangka Bapa kang alus lan welas asih. Nanging, wong kudu nuduhaké niyat becik lan nindakake upaya ciliké. Kanthi ngupaya sethithik, kita nampa akèh. Wajib tumrap wong kanggo nindakake upaya cilik iki—supaya maringi Gusti 'hak campur tangan' ing uripé kanthi pitulungan ilahi sing akèh.

Kita matur nuwun marang para sing wis maca manuskrip jilid iki sadurunge diterbitake, kanthi hormat maringi komentar lan mbantu ngapikake buku iki.

Mugi-mugi kanthi tulus manawa tembungé Sang Sepuh bakal mbantu kulawarga—sing, utamané ing jaman saiki, nandhang sangsara amarga nglirwakake utawa nglanggar dhawuh Gusti—supaya padha bisa nemokake tujuan sejati ing pangkuan Gréja Ortodoks, supaya wong tuwa lan anak bisa miwiti urip ing Swarga sanadyan ing donya iki. Amin.

16 September 2002

Peringatan Sang Martir Agung Suci Euphemia

Biarawati Kepala Biara Santo Yohanes Sang Rasul lan Penginjil, Teolog, Suster Philothea, bebarengan karo para susteré ing Kristus

Wong tuwa sing nglairaké anak menyang donya lan maringi awak jasmani, kudu, sak isa-isané, ngopeni lair manèh rohani anak-anaké. Apa waé sing wong tuwa ora bisa nindakaké kanggo anak-anaké dhéwé, banjur diserahaké marang guruné. Mulané Gréja kita ndedonga 'kanggo wong tuwa lan guru'. Nanging, saliyané bapak ing donya, ana uga bapak rohani. Para bapak rohani nyambut gawe kanggo kebangkitan rohani manungsa lan luwih efektif nyumbang ing pangasuhan anak.

Para mudha ing persimpangan urip

Urip kulawarga lan urip biksuni loro-lorone pinaringan berkah

— Geronda, apa sing kudu diomongake marang para pemuda lan pemudi sing takon apa urip biksu luwih unggul tinimbang urip kulawarga?

— Kaping pisan lan paling utama, kita kudu mbantu wong-wong mangertèni apa tujuane manungsa lan apa tegesé urip. Banjur kita kudu nerangaké marang para mudha yèn loro dalan sing wis ditemtokaké déning Gréja kita iku kabèh wis diberkahi, amarga yèn wong-wong sing milih dalan mau urip manut kersané Gusti Allah, loro-lorone bisa nuntun menyang Swarga. Ayo kita anggep ana loro wong sing miwiti lelampahan ibadah. Siji mlaku ing dalan sing asring dilintasi, sijine mlaku ing jalur cilik. Nanging, loro-lorone padha duwe tujuan sing padha. Gusti Allah bungah marang sing sepisanan lan seneng marang sing kapindho. Kahanan mung bakal dadi masalah yen sing mlaku ing jalur cilik wiwit ngukum ing atine marang sing mlaku ing dalan utama, utawa kosok baline.

Apik tenan kanggo para mudha sing lagi mikir urip monastik, supaya padha ngerti yèn panggilan biksu iku ageng banget. Panggilan biksu yaiku dadi malaikat. "Ing gesang sing bakal teka, ing swarga, kita bakal urip kaya malaikat," pangandikane Kristus marang wong Saduki.² Mula saka iku, sawetara para mudha lan para wadon sing banget taat dadi biksu lan miwiti urip kaya malaikat nalika isih ana ing donya.

marang manungsa, lan tujuwané kanggo kapentingan rohani lan kaslametan manungsa. (Sabanjuré, cathetan saka para panyunting Yunani diwènèhaké tanpa referensi.)

² Delengen Matius 22:30.

Nanging, ora kena nganggep yèn sapa waé sing mlebu biara bakal slamet mung amarga wis dadi biksu. Saben wong bakal nglaporaké marang Gusti apa wis ngudaraké urip sing wis dipilih. Katresnan iku wigati ing saben urip. Gusti ora nggawe manungsa sing wis ditakdiraké kanggo sukses utawa gagal. Wong sing ora nduwé katresnan ora bakal kasil kanthi kekuwatané dhéwé — apa waé dalan sing dipilih. Nanging wong sing welas asih bakal kasil ing endi waé panggonané, amarga Rahmat Ilahi tansah nyarengi. Sawetara wong sing urip bebrayan urip kanthi luhur budi lan disucèkaké. Yen kepala kulawarga tresna marang Gusti, yen dhèwèké katarik marang pangayomaning Gusti, mula dhèwèké bisa maju banget sacara rohani. Luwih saka kuwi, wong kaya ngono iku nanduraké kabecikan marang anak-anaké, mbangun kulawarga sing apik lan nampa ganjaran kaping pindho saka Gusti.

Mula saka iku, saben priya enom kudu netepake tujuan ing ngisor iki: ngupaya kanthi setya lan tanpa geger ing batin—supaya ngluhurake urip sing wis dipilih. Apa dheweke kepengin omah-omah? Monggo omah-omah, nanging dheweke kudu ngupaya kanthi temenan supaya dadi ulung kulawarga sing becik lan urip kanthi suci. Apa dheweke kepengin njupuk sumpah biksu? Mula mlebu urip monastik, nanging ngupaya kanthi sungguh-sungguh supaya dadi biksu sing becik. Ayo ngukur kekuwatané dhéwé, mikirake jinis urip sing bisa ditindakake, lan manut kesimpulané, mèlu dalan sing wis dipilih. Contone, yen ana wong wadon enom nyadari yen dheweke ora duwe kekuwatan kanggo dadi biarawati, dheweke kudu kanthi andhap asor nyuwun marang Gusti: 'Gusti Allah, kawula punika tiyang ingkang ringkih lan boten saged gesang kados biarawati. Paringa priya ingkang saged nulungi kawula [supados kita saged mantu], supados kawula saged mbangun kulawarga ingkang sae lan gesang ingk gesang rohani.' Ing kahanan kaya ngono, Gusti ora bakal ninggalake dheweke. Yen sawise omah-omah lan mbangun kulawarga sing becik, dheweke urip manut Injil, Gusti ora bakal nuntut apa-apa maneh saka dheweke.

Mesthi ana sawetara wong enom sing Gusti ora nuntut akèh saka dheweke. Nanging, amarga katresnan, dheweke nyangga akèh pakaryan lan kanthi milih urip monastik, padha nyawisake marang Gusti luwih saka sing diarepake. Wong kaya ngono diparingi mahkota kaping pindho. Ya iku tegesé, yèn ana wong sing nduwèni kecenderungan alamiah marang urip kulawarga, nanging amarga katresnan gedhé kersa ngorbanaké kabèh lan mlebu ing dalan monastik, kuwi nggerakaké Gusti Allah marang welas asih sing jembar. Nanging, wong kaya ngono kudu ati-ati banget supaya niyaté murni: aja tumindak amarga sombong. Yen wong iku nepati syarat iki, Gusti bakal ngilangake kabeh kasulitané.

Kekhawatiran para mudha babagan miwiti dalan sing wis dipilih

— Geronda, yen ana priya utawa wanita sing kuwatir babagan omah-omah utawa mlebu urip monastik, apa iki amarga kurang iman?

— Ora mesthi. Para mudha asring kuwatir babagan carane paling apik miwiti lan ngetutake dalan sing wis dipilih, nalika tansah tetep cedhak karo Gusti. Iki pratandha kasehatan [spiritual]. Yen ana priya enom sing ora mikir utawa ora kuwatir babagan miwiti dalan sing wis dipilih, iki nuduhake, sepisanan, yèn dhèwèké wong sing ora peduli, lan akibaté, mesthi ora bakal kasil. Nanging, kudu ngati-ati supaya kuwatir babagan omah-omah utawa urip mbot ora nganti kakehan, amarga setan nyoba mbelokake kuwatir iki, ngowahi dadi kasangsaran mental lan njaga pikiran para mudha lan wadon tetep ing kahanan bingung terus-terusan.

Supaya tetep tentrem, para mudha kudu nyerahake awake dhewe marang Gusti Allah. Amarga Gusti Allah sing Maha Apik, kaya Bapa sing asih, tumindak ing panggonan sing manungsa ora bisa nindakake apa-apa maneh. Para mudha ora kena kesusu nggawe keputusan sing durung mateng babagan dalan sing arep dipilih. Aku ngerti sawetara para mudha sing kuwatir banget lan nyoba ngrampungake kabeh masalah sekaligus. Akhire padha bingung lan mandheg saka pendhidhikan. Contone, padha kudu ngrampungake kuliah, nanging padha kuwatir banget babagan miwiti

kulawarga utawa mlebu biara. Akibate, padha ketinggalan pelajaran lan malah tambah bingung. Sampeyan ora bisa nindakake kabeh sekaligus, lan masalah ora bakal rampung kaya ngono. Kanggo mbantu awake dhewe, dheweke kudu ngatur uripe kanthi becik lan ngurusi kabeh kanthi tertib. Kaping pisan, dheweke kudu entuk gelar, banjur golek gawean (lanang enom uga kudu ngrampungake tugas militere). Lan mung sawise kuwi, nalika wis mateng, dheweke bisa nggawe keputusan lan, kanthi pitulungan Gusti, bisa omah-omah lan mbangun kulawarga sing apik, utawa, yen wis milih urip monastik, mlebu biara sing dipilih.

Mula aku nyaranake marang para mudha sing lagi sinau lan nduwéni kuwatir kaya ngono supaya terus sinau, amarga durung tekan kaputusan sing mateng babagan dalan sing arep dipilih. Aku nyaranake supaya padha nampa apa wae keputusan sing pungkasané mateng ing atine lan sing dirasakake nyaman. Yen padha nduweni watak sing becik, kanthi pitulunganing Gusti, nalika alon-alon padha mangerteni carane urip — apa ing bebojoan, utawa minangka celibat, utawa ing biara — padha bakal nemokake tentrem ing ati.

Kita kudu mbantu para mudha supaya bisa ngetutake panggilané.

Saben wong nduwé panggilan dhéwé. Gusti Allah sing Maha Apik wis nyipta manungsa supaya bébas. Gusti Allah iku mulya: Panjenengané ngajèni kabébasan manungsa lan maringi saben wong hak milih dalan sing paling cedhak karo atiné. Gusti Allah ora nyusun saben wong baris siji manut aturan disiplin militer. Mula, wong enom kudu tetep bébas ing alam rohani kabébasan Gusti Allah. Yen padha nyoba niru urip sing dipilih déning siji utawa liyané, ora bakal ana paédahé. Nalika milih dalan ing urip, manungsa ora kena kapengaruh déning pangaribawa saka njaba.

Wong tuwa, mentor spiritual, lan guru, tanpa meksa utawa ngawasi kakehan para mudha, kudu mbantu supaya padha milih urip sing cocog lan ngetutake panggilan batine. Kaputusan babagan dalan urip sing arep ditempuh kudu digawe dening para mudha dhewe. Kita liyane mung bisa nyatakake panemu. Hak siji-sijine kita yaiku mbantu jiwa enom nemokake dalane dhewe.

Kadhangkala, nalika ngobrol karo para mudha sing lagi bingung milih dalan ing urip, aku bisa weruh endi timbangan condhong, nanging aku ora ngandhani, supaya ora mengaruhi pilihané dhéwé. Aku nyoba nindakake mung siji bab: mbantu para mudha, sak isa-isané, supaya padha nemokake dalan sing bener lan tentrem ing batin. Saka apa waé sing narik kawigatèné, aku nyoba nyaring kabèh sing mbabayani lan njaga sing apik lan suci, supaya ing urip iki padha bisa urip kanthi kabungahan bebarengan karo Gusti Allah, lan ing urip langgeng padha bisa luwih bungah manèh. Aku kandha kanthi tulus: apa wae dalan urip sing dipilih para mudha sing tak kenal, aku bakal seneng ing kahanan apa wae. Aku bakal padha nggatekake kaslametan nyawane — asal dheweke ana ing Kristus lan urip ing sajroning Gréja. Aku bakal ngrasa dadi sedulure, amarga wong kaya ngono iku anaké Ibu kita, Gréja.

Mesthi wae, aku utamane bungah banget kanggo para mudha sing miwiti dalan monastik. Amarga pancen wicaksana wong sing ngetutake cara urip malaikat iki, amarga dheweke ora kecemplung ing jebakan setan, ing ngendi donya digunakake minangka umpan ing kail. Nanging, ora kabeh wong bisa digolongake bebarengan. Amarga Kristus, sing ora kepengin meksa kabeh wong nggawa beban abot, ora maringi dhawuh marang saben wong supaya dadi biksu, sanajan monastisisme iku dalan menyang kasampurnan. Mula, nalika wong enom ing Injil takon marang Kristus kepiye carane supaya bisa slamet,³ Kristus mangsuli: *'Netepi paugeran.'*⁴ Nalika wong enom mau kandha marang Kristus yèn dhèwèké wis netepi paugeran lan takon: *'Apa sing isih kurang?'*⁵ — Kristus mangsuli: *"Ana siji bab sing durung kowe lakoni⁶ : yèn kowe péngin sampurna, lunga,*

³ Delengen Matt. 19:16; Mrk. 10:17 lan Luk. 18:18.

⁴ Mat. 19:17. Delengen uga Markus 10:19 lan Lukas 18:20.

⁵ Mat. 19:20.

⁶ Markus 10:21.

adol kabèh sing kowe duwé... banjur teka lan mèlu Aku..."⁷ Kanthi tembung liya, Kristus ngandika marang wong iku bab kasampurnan, amarga Panjenengané weruh yèn wong iku nduwèni watak becik, nanging Panjenengané ora meksa wong-wong [menuju kasampurnan]. Kristen uga ora mulang monastisisme, amarga yèn nindakaké kuwi Panjenengané bakal ngobong atiné wong-wong, lan bisa waé akèh sing kesusu dadi biksu kanthi gegabah, sing bakal nuntun marang ala. Kristen mung nyulut percikan urip sing sampurna, lan nalika wayahe pas, monastisisme muncul.

Kanthi cara sing padha, kita ora duwe hak meksa wong liya. Kita mung duwe hak meksa awake dhewe, nanging sanadyan mangkono kudu ditindakake kanthi wicaksana. Nganti saiki, aku durung tau ngomong terus terang marang siji priya enom: 'Omah-omah' utawa 'Mlebu biara.' Yen ana wong takon aku dalan endi sing kudu dipilih, aku mangsuli: 'Tindakna miturut atimu, asal kowe tetep karo Kristus.' Lan yen ana priya enom kandha marang aku yen urip sekuler ora cocog karo atine, aku bakal ngomong karo dheweke babagan urip biksu — kanggo mbantu dheweke nemokake dalane dhewe.

Nentokake dalan ing urip

Taun-taun lumaku cepet. Luwih becik yèn wong enom ora mandheg kakehan ing papan papat dalan kanthi ragu-ragu. Ayo dhèwèké, manut panggilan lan katresnané, milih salibé—salah siji saka loro dalan—lan ngetutaké, kanthi nyandhak kapitadosan marang Kristus. Muga-muga dhèwèké ngetutaké Kristus menyang Salib yèn dhèwèké péngin ngrasakaké kabungahaning Kebangkitané. Urip kulawarga lan urip monastik () padha duwé paité dhéwé, nanging yèn wong urip bebarengan karo Gusti Allah, paité mau dadi legi amarga Yesus sing Legi.

Yen wis ngliwati umur telung puluh, milih dalan urip ora gampang maneh. Lan luwih akèh taun wong urip, luwih akèh uga kesulitan sing diadhepi. Luwih gampang kanggo wong enom nyetel karo urip sing wis dipilih — apa iku omah-omah utawa urip monastik. Sawise diwasa, wong nimbang kabeh lan mriksa nganggo akal sehat. Watake wis tetep, kaya struktur beton sing wis dicetak — ora gampang diganti. Pikirna iki: wong-wong sing mlebu dalan urip kulawarga utawa urip monastik nalika isih enom tetep nduwèni kesederhanaan kaya bocah nganti tuwa. Aku ngerti pasangan sing wis omah-omah nalika isih enom. Bojo wadon persis kaya bojone ing kabèh bab — ing cara ngomong lan tumindak. Amarga padha omah-omah isih enom, salah sijiné niru kabiasaan bojone: loro-lorone ing omongan lan tumindak. Nanging uga luwih gampang kanggo padha adaptasi siji lan sijiné [tinimbang wong sing omah-omah mengko].

"Nikah nalika isih enom, utawa ngagem jilbab nalika isih enom," miturut paribasan. Penting banget kanggo wong wadon enom supaya mutusaké dalan uripé sadurungé umuré rong puluh lima taun. Sawisé umuré rong puluh lima taun, ora gampang manèh kanggo nikah utawa mlebu biara, amarga wong wadon enom wiwit mikir kudu manut marang kersané wong liya. Nalika umuré saya tuwa, wong wadon enom saya akèh karsa lan kaprisen. Lan sapa sing butuh wong kaya ngono? Lan yen taun-taun wis kliwat, dheweke ora kepengin omah-omah kanggo miwiti kulawarga, nanging luwih seneng ana ing sangisore pangayoman lan perawatan wong liya.

Wis diamati yèn ana priya utawa wanita sing tansah nundha nikah 'nganti mengko', banjur sawisé pirang-pirang taun lumantar, dhèwèké golek pasangan nanging ora ketemu. Nalika isih enom, dheweke milih kanggo awake dhewe, nanging saiki wis pirang-pirang taun kliwat, lan wong liya sing milih kanggo dheweke. Mula aku kandha yen sakedhik kecerobohan kadhangkala perlu nalika miwiti kulawarga. Kowe kudu nutup mata marang sawetara prakara sepele, amarga apa sing kelakon ora mesthi persis kaya sing kita kepengin.

Ing sawijining dina wiwit udan, lan banyu wiwit mili ing ngandhapé kali gunung. Ana loro wong lanang padha ngadeg ing pinggir kali; padha kudu nyebrang menyang sisih liyane. Salah sijine

⁷ Matius 19:21 lan Lukas 18:22.

pinter banget, dene sijine rada bodho. "Udane bakal mandheg," pikir wong pinter, "iyer bakal surut, banjur aku bisa nyebrang menyang pinggir liyane." Nanging wong bodho ora ngenteni — dhèwèké mlumpat mlebu banyu lan nyabrang kali mlaku ing banyu. Mesthi wae sandhangane teles, nanging dheweke bisa tekan panggonan sing dikarepake. Lan udan, tinimbang mandheg, malah saya deres lan deres. Arus dadi deras lan kali banjur munggah. Lan ing pungkasan, wong pinter iku tetep ngadeg ing pinggir kali dhewe — amarga saiki wis mbebayani banget kanggo nyebrang kali.

Sawetara wong kebak rasa bangga lan egois, mulane Gusti ora nulungi. Sawetara pemuda teka ing Gunung Athos taun demi taun, sowan marang aku ing kalivaku lan takon: 'Apa sing dikarepake Gusti saka aku, Bapa?' Kayane Gusti butuh dheweke! Padha ora dadi biksu lan uga durung mbangun kulawarga. Kowe bisa mikir yèn padha digawe saka emas lan wedi bakal dipigunakaké—kaya sepotong wesi prasaja—ing sawijining struktur beton bertulang! Lan ana uga sing takon marang aku: 'Geronda, aku kudu piye: dadi biksu utawa omah-omah? Critakna, apa panggilan uripku?' 'Lan kowe dhewe kepengin apa?' takonku. 'Kaloro-lorone, omah-omah,' wangsulane, 'lan dadi biksu.' Tegese, dheweke kepengin loro-lorone! Nanging yen aku nyatakake panemuku manawa, umpama, panggilané iku urip bebojoan lan padha omah-omah, nanging urip bebojoan kuwi ora cocog karo atiné, banjur mengko padha teka marang aku lan ngeluh: 'Kowe ngandhani aku milih dalan iki, lan saiki aku nandhang sangsara!'

— Geronda, kepiye bisa kedadeyan kaya ngono?

— Ya, ayo kita anggep yèn panggilané wong enom iku urip kulawarga, nanging dhèwèké uga lagi mikir urip monastik. Yèn sawisé nikah dhèwèké ora merhatosaké lan gagal mbangun kulawarga sing apik, lan muncul masalah sing ditangani kanthi cara sing ora rohani, mula, Sing Jahat bakal nggugah badai pikiran negatif marang dhèwèké. 'Panggilanmu iku urip monastik,' mungsuh bakal kandha marang dheweke. 'Nanging amarga kowe wis omah-omah, kuwi pantes kowe nampa.' Kanthi tembung liya, mungsuh ora bakal ninggalake wong kaya ngono tentrem, awan utawa bengi.

Lan ana wong-wong sing malah ora ngerti apa sing dikarepake dhéwé. Sawetara taun kepungkur, ana sawijining wanita enom teka ing kéné lan miwiti kandha marang aku: "Geronda, aku ora bisa mutusaké dalan urip sing arep tak pilih. Aku péngin omah-omah, nanging aku uga mikir arep dadi biarawati. "Apa sing kudu tak lakoni?" "Delengen kanthi teliti," wangsulku, "jalur endi sing luwih nyenengake kanggo kowe pribadi, banjur pilih kuwi." "Aku ora ngerti..." ujare. "Kadhangkala aku krasa luwih condhong menyang omah-omah. Aku nyuwun tulung, Geronda, mending panjenengan dhéwé sing ngandhani aku apa sing kudu tak lakoni." "Ya wis," pituturku, "amarga kowe weruh yen kowe luwih condhong menyang omah-omah, luwih becik kowe omah-omah, lan Gusti bakal ngatur uripmu." "Kanthi restumu, Geronda," wangsulane, "iku pancen sing bakal tak lakoni." Lan dina iki dheweke teka maneh marang aku. "Geronda," ujare, "aku wis omah-omah. Karo pelaut. Wong apik, syukur marang Gusti, aku ora ana sing bisa tak salahake. Nanging aku nandhang sangsara banget. Apa iki ora kaya penyiksaan: enem sasi kita urip bebarengan, enem sasi pisah. Sakwise dheweke mangkat, aku ora ketemu dheweke setengah taun." "Wah, kowe begja tenan!" wangsulku. "Apa dudu kowe sing tau kandha marang aku yèn urip rumahtangga lan urip biara padha cedhak ing atimu? Nah, saiki kowe nduwé loro-loroné. Ngapa kowe ora muji Gusti Allah amarga cara Panjenengané ngatur uripmu?"

— Geronda, saiki kita urip ing jaman kang angel, mulane sawetara para mudha lan para wadon ragu-ragu miwiti kulawarga.

— Ora, kuwi dudu cara sing bener kanggo nyusun pitakonan. Yen padha pracaya marang Kristus, ora ana sing kudu ditakuti. Lan piye karo taun-taun panganiayaan? Apa kuwi gampang? Nanging apa wong Kristen ora nikah lan miwiti kulawarga ing jaman kuwi? [Kosok baline —] pinten para wali ing Gréja kita sing nampa martir bebarengan karo anak-anak lan garwané!

Sinau Para Remaja lan Miwiti Lelampahan Pilihané

— Geronda, akèh para mudha lan para wadon, amarga ora bisa mutusaké dalan urip sing arep dipilih, padha ora bisa nyawisake dhéwé kanthi becik kanggo sinau. Pitakonan iki tansah ngganggu pikirané, lan padha ora bisa konsentrasi ing sinau.

— Nalika ana wong enom sing duwe masalah kaya ngene, aku kandha: 'Apa kowe tau weruh gudang adhem gedhe lan modhèrn? Nah, iki sing kudu kowe lakoni: lebokna masalahmu ing kulkas kaya ngono, banjur tinggalna nganti kowe rampung sinau. Aku ora ngomong kowe ora kena mikir bab apa sing ngganggu atimu. Ora — lebokna kabeh ing kulkas nganti kowe rampung sekolah. Yen saiki kowe ora fokus marang pendhidhikan lan sinau, banjur kanca-kancamu, sawise padha rampung sinau, entuk panggonan ing urip lan mapan, mengko bakal ndedonga nganggo rosari supaya kowe uga bisa nemokake panggonanmu ing urip.' Para mudha kudu tansah waspada, amarga rasa ora tentrem kaya ngono iku tipuané mungsuh, sing digunakaké kanggo mbingungkaké lan ngalihake perhatiané.

— Geronda, aku maringi pitutur marang sawijining cah wadon: 'Yen kowe mikir arep omah-omah, ora ana gunane kowe sinau.'

— Nanging nganti dheweke omah-omah, kowe pengin dheweke apa? Adol kue-kue? Luwih becik dheweke ngrampungake gelar utawa entuk kualifikasi apa wae, amarga yen ana kedadeyan sing ora disangka-sangka ing uripe, kawruh utawa profesi sing wis diduweni bisa migunani. Ana cah wadon sing tau kandha marang aku: 'Aku lagi mikir arep dadi biarawati, nanging terus-terusan ganti pikiran.' 'Kowe kelas pira?' takonku. 'Aku kelas loro SMA,⁸' wangsulane, 'nanging aku ora kepengin nerusake sinau.' 'Kowe ora kepengin sinau?' ujarku. 'Yen mangkono, aku bakal ngandhani bapakmu supaya tuku sawetara kambing, asu gembala, lan seruling. Asu kuwi bakal ngreksa kawanan kambing, lan kowe bakal main seruling lan ngopeni. Piye, kepiye?' 'Iki lho: ayo padha deleng apa kowe bisa entuk gelar universitas utawa sinau ketrampilan praktis.' "Yen mangkono, Geronda," wangsulane, "nganti aku mutusaké apa arep mlebu biara utawa omah-omah, aku bakal manggon ing biara dadi calon novis supaya aku bisa sinau bab asah." "Nah, bab iku," wangsulku, "kowe bisa sinau ing omah — yen kowe gelem nampa apa sing diomongake keluargamu. Dadi, ayo kita lakoni iki: sepisanan kowe rampungake sekolah, banjur mèlu ujian mlebu universitas, lan sawise lulus, kita bakal ndeleng apa sing kudu kowe lakoni sabanjure." "Lima taun kuwi, Geronda," balesé, "ora kakehan?" "Ya kakehan," ujarku, "nanging apa maneh sing bisa kita lakoni, merga kowe durung tekan keputusan pungkasan?" "Apa iki kesalahanku dhéwé, amarga aku ragu-ragu?" pitakoné. "Ora," ujarku, "nanging timbangan [spiritual]-mu durung miring menyang siji utawa liyane."

Ing kahanan kaya ngono, kita kudu ngajak para mudha supaya waspada lan aja mbuwang wektu tanpa tujuan. Nalika sinau, padha kudu urip sak spiritualé bisa, ngupaya supaya entuk gelar (sing perlu) kanthi cepet, lan sawisé kuwi Gusti bakal ngatur kabèh. Nalika sinau, padha kudu golek bapak rohani sing becik kanggo mbantu supaya ora kecemplung semangat sing cethek marang urip biara utawa urip kulawarga lan ora nganti putus asa. Padha kudu sabar nganti rampung sinau.

Sawise ngrampungake pendhidhikan lan wis dadi wong diwasa sing mateng, dheweke bakal siap mimpin gaya urip apa wae. Ing wektu kuwi, dheweke kudu mutusake dalan urip sing arep ditempuh lan nindakake apa wae sing dianggep paling becik, kanggo kamulyaning Gusti Allah.

Donya saiki wis tekan kahanan kaya ngene, mula luwih becik yen padha nggawe keputusan babagan dalan urip kanthi luwih mateng. Apa kowe ngerti kahanan ora nyenengake apa sing bisa muncul? Wong kudu banget ati-ati lan nyingkiri nggawe keputusan sing durung mateng — utamane yen gampang kabawa semangat lan gampang kakehan.

— Geronda, sawetara para mudha ora nindakake tugas sekolah amarga luwih seneng maca bacaan rohani lan ndedonga.

⁸ Padanan karo taun sewelas sekolah menengah Rusia. — *Cathetan panerjemah.*

— Ora perlu miwiti pelajaran. Kanggo njaga semangat spiritualé, wong-wong mau maca kutipan saka buku salah siji Bapa Suci bareng karo buku pelajarané, ngucapake sawetara pandonga, lan nindakake sawetara sujud. Lan nalika padha kudu sinau lan maca akèh, padha bisa ngaso lan ngucapake Doa Yesus utawa nyanyi kidung greja ing wektu kuwi. Lha, yen nalika sinau padha kepengin nindakake praktik spiritual sing luwih dhuwur — sing bisa ditindakake mengko — mula, amarga pikirane mung kanggo pelajaran lan sinau, dheweke ora bakal bisa nindakake praktik spiritual iki kanthi bener lan ora bakal bisa nyusul sinau. Ing pungkasané, ora bakal ana asil sing digayuh. Nanging, kanthi maca lan sinau palajarané, dhèwèké bakal cepet éntuk gelar lan sawisé kuwi bébas nindakake apa waé sing dikarepake. Nalika aku dirawat ing rumah sakit⁹ sawetara dina, aku nyisihaké tasbih, sujud, lan puasaku: aku mangan apa waé sing diwènèhaké. "Saiki," aku kandha marang awak dhéwé, "aku kudu mbantu dhokter sethithik, supaya dhèwèké bisa mbantu aku mari. Banjur aku bakal nindakake apa waé sing tak karepaké."

Sawetara bocah lanang teka marang aku lan ngeluh yèn wong tuwané terus-terusan ngawasi, meksa supaya padha ngerjakaké PR. Yen aku ngawasi bocah-bocah iki kakehan, ora bakal ana gunané. Kanggo mbantu supaya padha nyadari yèn ora kena nglirwakaké sinau, aku maringi conto kanca-kancané sing ora peduli karo sinau lan uripé banjur amburadul, uga sing sinau kanthi tekun lan mulané sukses. Aku kelingan siji kasus kaya ngono: loro bocah lanang gedhé ing kutha sacedhaké. Sing siji, sing pinter banget, gampang ngatasi pelajarané; ing sekolah dasar lan sekolah menengah ngisor, dhèwèké tansah éntuk nilai paling dhuwur. Sing sijiné ora pati pinter, lan kudu kerja keras banget mung supaya bisa nyusul sing siji. Nalika padha mlebu taun-taun SMA, siswa unggul mau mung ngrampungake setaun sinau; dhèwèké mlebu kanca-kanca ala, metu saka sekolah lan pungkasané kapaksa nyambut gawe dadi tukang resik ing sawijining pabrik. Dhèwèké wis omah-omah, nduwé loro anak lan kesusahan nyukupi kebutuhan urip. Ing wektu sing padha, tanggane wis lulus saka fakultas hukum, banjur sinau ing Éropah lan entuk gelar bisnis. Ing sawijining dina, ing pabrik ing ngendi mantan siswa unggul iku makarya dadi tukang resik, padha ngarep-arep teka manajer anyar. Kabeh wong padha kandha yèn dhèwèké nduwé pendhidhikan sing dhuwur. Nalika manajer anyar teka, tukang resik kuwi langsung ngenali yèn dhèwèké iku kancané sakelas biyèn. Tukang resik kuwi kélangan pangarep-arep banget nganti nyoba bunuh diri pirang-pirang kaping. Ana wong sing nyaranake dhèwèké supaya teka ing Gunung Suci lan ketemu karo aku. Nalika dhèwèké nyritakaké uripé marang aku, dhèwèké ujug-ujug kandha: "Delengen wong sing ora ana gunané kuwi—dhèwèké dadi manajerku!" Astaga, aku langsung mènèhi dhèwèké omelan abot! "Wah, kowe," ujarku, "kowe kuwi si anu-anu!" Nanging kowe isa munggah luwih dhuwur tinimbang dhèwèké! Kowe mesthi bakal urip becik, anak-anakmu ora bakal kekurangan apa-apa, lan kowe bakal nindakake kabecikan! Apa durung cukup kulawargamu nandhang sangsara merga kowe? Saiki kowe malah arep mateni awakmu dhéwé, kanggo mungkasi uripé kulawargamu saklawasé lan ninggalaké anak-anakmu dadi yatim piatu? Aku ora nyesel kowe, merga saiki kowe mbayar rega saka kabodhoanmu dhéwé, nanging aku nyesel anak-anakmu. Apa kowe ngerti kuwi? Ayo tak delok apa kowe isa sabar, lan aku kira, kanthi pitulungan Gusti, manajer anyar bakal nambani kowe kanthi becik uga. Dhèwèké bisa mindhah kowe menyang jabatan liya, sing luwih apik tinimbang sadurungé. Lan yen kowe ora seneng ing perusahaan iki, goleka gawean liyane; aja nganti tekan anak-anakmu ditinggal ing kahanan adhem lan sengsara." Sawisé kuwi, dhèwèké banjur éling.

Dadi kabukten yèn mahasiswa sinau kanthi bener, sanadyan bakal rada kesel, ora bakal ana modul sing durung rampung, bakal cepet lulus, lan ora bakal ana sing kudu dipikirake mengko. Aku wis weruh yèn mahasiswa sing ketinggalan ing pirang-pirang mata pelajaran nalika sinau terus-

⁹ Ing taun 1966, Sang Wali ana ing rumah sakit, ing ngendi piyambakipun ngalami operasi paru-paru amarga nandhang bronkiektasis.

terusan nduwé utang – marang siji wong utawa wong liya – sanajan wis lulus saka universitas lan entuk pakaryan, lan padha ngadhepi akèh masalah.

— Geronda, yen ana priya sing isih sinau ing lembaga pendidikan tinggi ketemu karo wanita enom lan hubungan iki bisa ngarahake marang manten, apa ana gunane nikah dhisik sadurunge dheweke rampung sinau?

— Aku mikir, sanajan hubungan iki nyenengake lan migunani, bakal ngganggu pendhidhikané. Yen sawijining siswa nikah, pernikahan kaya ngono bakal dadi sumber sangsara kanggo bojone lan anak-anake — sanajan pasangan sing dipilih pancen dadi kancane urip sing paling apik. Luwih becik yèn priya enom kaya ngono ngfokusake tenaga mental lan fisiké kanggo sinau lan lulus saka universitas tanpa kakehan nguras tenaga. Banjur wenehana dhèwèké ngatur urip pribadiné. Amarga yèn tenagé sumebar, dhèwèké bakal tansah kesel lan krasa letih ing pikiran lan badan.

Syarat utama kanggo miwiti kanthi bener ing dalan sing dipilih yaiku urip rohani

— Geronda, apa sampeyan kelingan wanita enom sing kandha yen dheweke lagi mikir urip monastik? Dheweke kandha marang aku yen ana kancane ing sekolah sing wiwit kerep ngganggu dheweke karo pitakon kenapa dheweke ora menyang bioskop utawa dolan karo bocah lanang. Apa sing kudune diomongake marang dheweke?

— Sejatine aku kuduné kandha marang dhèwèké: 'Malah sedulurku dhéwé ora nate takon pitakon kaya ngono! Kowé tenan arep takon bab iki marang aku?'

— Sawetara dina sawisé, dhèwèké ketemu manèh karo dhèwèké cedhak kampus lan nyekel pundhaké. Dhèwèké mung ngomong, 'Hai' — banjur langsung mlebu.

— Ora, dheweke tumindak ala! Ing kahanan kaya ngono, dheweke kudune ngadhepi dheweke. Dheweke tumindak nganti wong lanang kuwi bisa kroso yen dheweke seneng karo tumindake, mula dheweke bakal nindakake maneh. Saiki umure lagi rada angel, mula yen dheweke wiwit dolanan karo para pemuda, iku ora bakal ana gunane. Ora perlu ngobrol karo wong-wong lanang mau kanthi alesan arep mbantu. Yen sawisé ketemu karo priya enom sing apikan lan becik, dhèwèké mutusaké arep omah-omah, dhèwèké kudu ngandhani wong tuwané. Wong tuwané bakal nimbang apa priya enom kuwi nduwèni sipat-sipat sing dibutuhaké kanggo mbangun kulawarga sing apik. Nanging saiki, nalika dheweke durung mutusake dalan urip sing arep ditempuh, ngobrol karo para pemuda ora ana ing kapentingané, amarga mung bakal mbingungake pikirane lan dheweke bakal kelangan tentreming atine. Para mudha lanang lan wadon sing ora seneng lan sembrono babagan iki nemokake awake dhewe ana ing kahanan sing ora stabil, tansah kegugupan lan ora bisa nemokake tentrem. Kecemasan lan kegelisahan katon ing pasuryane lan sumebar ing mripate.

Rasa katariké wanita marang priya, lan kosok baliné, iku péranganing sipat manungsa. Nanging kandhaa marang wanita enom iki yèn saiki dudu wektu sing pas kanggo kuwi. Ayo dhèwèké fokus ing sinau. Para mudha lan para mudhi sing wiwit isih cilik ngopeni rasa katarik marang jinis liyané, langsung 'nyetèk tombol' tanpa ngentèni wektu sing pas teka. Lan nalika wektu sing pas teka, tombolé wis ditekan dhisik lan padha ora bisa ngrasakaké kabungahan, amarga wis ngrasakaké luwih dhisik — ing wektu sing salah. Déné para mudha sing waspada marang awaké dhéwé ing babagan iki, sawisé ngentèni wektu sing pas, malah luwih bungah, lan nganti wektu kuwi teka, padha tetep tentrem. Delengen ibu-ibu sing urip murni sadurunge omah-omah. Padha tentrem, sanajan kebak kuwatir.

Aku tansah negesake manawa sadurunge omah-omah, wong enom kudu ngupaya urip sak spiritualé bisa lan njaga kasuciané, sing njamin karaharjané kaping pindho. Urip spiritual iku dhasar sing wigati kanggo urip kulawarga lan urip biara. Donya saiki kaya sawah sing ditanduri gandum. Gandum mau wis wiwit ngrembaka dadi malang, nanging babi mlebu ing sawah lan nginjak-injak lan ngorek-ngorek kabeh. Lan saiki sawah iki katon kaya ngene: suket sing wis digarap, lemah,

malang gandum sing kesampar ing lendhut, lan mung ing pinggir-pinggir wae ana malang gandum sing isih tegak tanpa kena.

Luwih akèh wong nindakake latihan spiritual nalika isih enom, bakal luwih gampang kanggo dheweke mengko — apa wae dalan urip sing dipilih. Luwih apik dheweke nyiapake lan nglengkapi awake dhewe kanggo perang, bakal luwih gampang nalika perang, nalika peluru mumbul ing sacedhake lan bom njeblug ing saindenging papan. Nganti sawijining wanita enom mutusaké apa dhèwèké bakal dadi biarawati utawa dadi ibu sing apikan lan becik, dhèwèké kudu urip murni. Mula saka iku, saiki dhèwèké kudu ngupaya sak isa-isané kanggo nyawisaké awaké kabèh marang sinau.

Yen dheweke waspada marang apa sing dideleng lan dirungokake, lan yen dheweke ngusir pikiran ala, mula sabanjure dheweke bakal duwe luwih sithik sing kudu dibersihake saka awake dhewe tinimbang yen dheweke ceroboh. Utawa wong enom, nalika ketemu, contone, cah wadon sing ayu, kudu ngupaya ngembangake pikiran sing becik. Dheweke kudu nganggep dheweke minangka gambar urip saka sawijining wali. Lan yen ketemu cah wadon sing moralé longgar, dheweke kudu nganggep dheweke kaya adhine dhéwé. Kita kabèh anaké Adam. Dheweke kuduné ngrasakaké welas marang dheweke, kaya déné dheweke bakal sedhih yen adhine dhéwé tiba ing kahanan kaya ngono.

— Geronda, nanging saiki, ing universitas lan lembaga pendidikan liyane, para mudha ngadhepi akèh godaan.

— Wong kudu gawe kanca karo para mudha sing urip rohani, supaya padha bisa saling mbantu lan tetep ana ing swasana rohani. Ora perlu nggambarke kahanan sing suram. Aku ngerti akèh para mudha sing sinau ing universitas lan urip murni. Padha nggayuh iki kanthi upaya cilik saka dhéwé lan pitulungan ageng saka Gusti.

Bagéan 1.

Kepiye mbangun kulawarga sing kuwat

*Bojomu lan bojomu kudu, sak isa-isané, ngembangaké kabecikan katresnan, supaya loro mau tansah manunggal dadi siji, lan supaya Sing **Katelu**—**Kristus** kita sing paling manis—tansah manggon karo wong-wong mau.*

Bab 1.

Bab Kulawarga sing Harmonis

Awal Apik ing Urip Bojo

— Geronda, sawijining priya enom sing wis mutusaké miwiti urip bebojoan, takon marang aku carane miwiti kanthi becik.

— Kaping pisan lan sing paling utama, wong kudu nyoba golek cah wadon enom sing becik sing bakal ngrebut atiné. Amarga ati saben wong katarik marang wong liya kanthi cara dhéwé. Sawetara wong nresnani siji, liyané nresnani wong liya. Wong ora kena nggoleki calon bojo sing sugih lan ayu, nanging sing paling utama sing prasaja lan andhap asor. Kanthi tembung liya, wong kudu luwih merhatosake ora kaendahané calon bojo saka njaba, nanging kaendahané saka jero. Yen cah wadon iku bisa dipercaya, duwé kawani — sanajan ora luwih saka sing dibutuhake kanggo watak wanita — iki bakal banget mbantu bojone mengko kanggo nggayuh pamahaman bebarengan sing sampurna ing sakabehe kesulitan lan ngindhari pusingé konflik. Yen saliyane iku dhèwèké uga

nduwèni ajrih marang Gusti lan andhap asor, mula kanthi nyekel tangan bebarengan, padha bisa nyebrang menyang pinggir liya saka kali donya sing ngedab-edabi iki.

Yen ana priya sing tenanan mikirake cah wadon tartamtu dadi calon garwane ing tembe, miturutku luwih becik dhèwèké ngandhani wong tuwané dhisik liwat salah siji kanca cedhak utawa seduluré. Sabanjure, dheweke kudu langsung rembugan karo wong tuwane lan karo cah wadon mau babagan niyaté. Sateruse, sawise padha tunangan — lan luwih becik yen wektu antarané tunangan lan manten ora kakehan suwé — dheweke kudu nganggep tunangane kaya adhine lan ngajeni dheweke. Yen calon manten lanang lan wadon, kanthi katresnan lan sakabehe kekuwatane, padha ngupaya njaga kesuciane nganti dina manten, mula ing Sakramen Matrimoni, nalika imam masang mahkota marang wong-wong mau, padha bakal nampa rahmat Gusti kanthi akèh. Amarga, kaya sing diandharake St. Yohanes Krisostomus, mahkota Sakramen Perkawinan iku pratandha kamenangan nglawan kesenengan indria.¹⁰

Sabanjure, para garwa lan bojo kudu, sak isa-isané, ngrembakaaké kabecikan katresnan, supaya loro mau tansah nyawiji dadi siji lan supaya Sing Katelu—Kristus kita sing paling manis—manggon karo wong-wong mau. Mesthi wae, ing wiwitan, nganti urip bebojané anyar lumaku ing irama lumrah lan nganti padha kenal siji lan sijiné kanthi becik, padha bisa ngalami sawetara kesulitan. Iki kelakon ing wiwitan saben upaya. Sawetara dina kepungkur, aku nyumurupi manuk cilik. Iku mabur metu saka sarangé pisanan kanggo golek pangan dhéwé. Manuk cilik sing kasihan kuwi ora ngerti carane nangkep serangga lan mabur andhap ing dhuwur lemah, ngentekake sakjam sadurunge pungkasané bisa nangkep serangga. Nalika ndelok manuk cilik kuwi, aku kelingan manawa ora gampang miwiti apa wae sing anyar. Lulusan universitas, sawisé nampa gelar lan miwiti kerja, uga ngalami kesulitan ing wiwitan. Pamula ing biara uga ngadhepi kesulitan ing wiwitan urip biksuné. Lan priya enom sing bubar nikah uga bakal ngadhepi kesulitan ing wiwitan.

— Geronda, apa pantes yen panganten wadon luwih tuwa tinimbang panganten lanang?

— Ora ana paugeran ing Gréja sing nyatakake yèn yèn sawijining cah wadon luwih tuwa rong, telu, utawa malah lima taun tinimbang tunangane, padha ora bisa nikah.

Harmoni ilahi dumunung ing bedane watak

Siji dina ana wong teka ing gubugku lan wiwit ngeluh amarga dheweke banget nesu amarga asring ora sarujuk karo bojone. Nanging aku nyadari yen sejatine ora ana masalah sing serius antarane dheweke lan bojone. Wong iki duwe 'gundukan' lan 'benjolan'-e dhewe, lan bojone uga duwe, mulane padha ora bisa rukun. [Keduanya] perlu rada 'digergaji'. Gawa loro papan sing durung digergaji. Siji ana simpul ing panggonan siji, sijine ing panggonan liya. Lan yen kowe nyambungake loro-lorone kaya ngono, tanpa dihaluskan, mesthi bakal ana celah antarane. Nanging, yen kowe ngaluskan papan kapisan sethithik ing panggonan siji lan papan kapindho ing panggonan liya, loro-lorone bakal pas langsung. Kowe mung perlu nggunakake alat haluskan sing padha kanggo loro-lorone.¹¹

"Aku ora bisa sejalan karo bojoku!" sawetara bojo lanang ngeluh marang aku. "Kita nduwé watak sing béda banget! Dhèwèké wong sing nduwé watak saktenané béda. Képiye Gusti bisa ngidini kahanan kaya ngéné iki? Apa ora bisa Gusti nyetel supaya pasangan nduwé watak sing padha, supaya padha bisa urip rohani?" "Apa kowe ora nyadari," wangsulku, "menawa harmoni ilahi dumunung ing bedane watak iki? Watak sing beda padha kumpul kanthi harmoni. Bayangna yen kowe lan bojomu nduwé watak sing persis padha! Ampun Gusti! Bayangna apa sing bakal kelakon

¹⁰ "Gulungan kembang dipasang ing sirahé pasangan anyar, minangka pratandha kamenangan — yèn padha ora tau ngalami kekalahan nalika mlebu ing ranjang manten; yèn padha ora kalah déning kesenengan." St. Yohanes Krisostomus. Komentar babagan Surat Kapisan marang Timotius, Homili 9. PG 62, kol. 546.

¹¹ Sing Sepuh nyebutaké pakaryané bapak rohani marang pasangan omah-omah. Pakaryan iki kabuktèn efektif nalika bojo lan garwa nduwèni bapak rohani sing padha; tegesé, 'simpul-simpul' lan 'benjolan-benjolan'é diratakan déning 'pahat' sing padha.

yèn, umpama, kowe lan bojomu padha gampang tersinggung. Kowe ora bakal ninggal watu siji wae ing omahmu! Lan piye yèn loro-lorone padha duwe watak sing alus lan andhap asor? Kowe mesthi bakal ngantuk banget! Yèn kowe lan bojomu padha ora gelem nyuwun salju ing mangsa adhem — mesthi kowe loro bakal rukun, nanging kowe loro bakal pungkasané nandhang sangsara kaya ing neraka. Lan piye yèn kowe loro padha boros? Apa kowe bisa ngatur omah-tangga? Kowe bakal mbuwang-mbuwang bandha, lan anak-anakmu bakal ditinggal ing njaba."

Yèn ana wong lanang sing angel lan keras kepala ketemu bojo sing sejajar karo dheweke — jinis sing sanajan kowe motong sirahé, isih bakal nindakake kabeh manut karepé dhéwé — mesthi wae padha pas siji lan sijiné. Apa ora kaya ngono? Nanging, sawisé mung sedina urip bareng, padha bakal padha rebutan! Mula saka iku, kowe kudu ndeleng carané Gusti Allah ngatur kabèh: Panjenengané njamin yèn wong sing becik lan welas asih nikah karo wong sing sesat, supaya sing sesat mau nampa pitulungan, yèn sakdurungé wis nduwé watak becik nanging kesasar amarga pangaruh ala nalika isih enom.

Bedane sithik ing pribadine pasangan urip mbantu nggawe kulawarga sing rukun, amarga siji pasangan nglengkapi pasangan liyane. Mobil butuh loro pedal: pedal gas kanggo maju, lan pedal rem kanggo mandheg pas wektune. Yèn mobil mung nduwé rem siji, ora bakal obah saka panggonané, lan yèn mung nduwé gas, ora bakal bisa mandheg. 'Kowe loro padha ana ing gelombang sing padha,' ujarku marang sawijining pasangan omah-omah, 'mulane kowe loro ora cocog siji lan sijiné!' Loro-loroné wong iki pancen sensitif banget. Yèn ana apa-apa ing omah, loro-lorone padha ngeculake kendhali lan wiwit nangis kenceng. 'Oh, apa bala sing nimpuh kita iki!' kandha bojone lanang. 'Oh, sedhih sing pait iki!' kandha bojone wadon. Kanthi tembung liya, siji pasangan 'mbantu' pasangané liyané supaya luwih jero mlebu ing putus asa! Bojoné ora bisa nglipur bojone lan kandha marang bojone: 'Sabar sedhela, apa sing kelakon marang kita iki saktenané ora pati serius.' Aku wis weruh iki ing akèh kulawarga.

Kanthi pribadhi sing béda, pasangan sing wis omah-omah bisa nggayuh luwih akèh nalika ngopeni anak-anaké. Salah sijiné bakal cenderung mbatesi anak-anaké sakedhik, déné sijiné bakal kandha, 'Ayo, wènèhana bocah-bocah kuwi sithik kabebasan.' Yèn bojo lan garwa padha kakehan mbatesi anak-anaké, anak-anaké bakal adoh saka wong tuwa. Nanging anak-anaké uga bakal ilang yèn loro-loroné ngidini apa waé sing dikarepake. Nanging yèn ibu lan bapak nduwé watak sing béda, anak-anaké bakal nemokaké kasimbangan.

Sing tak maksud yaiku [ing kulawarga] kabeh iku penting. Mesthi wae, pasangan ora kena nganti ekstrim babagan pribadine saben wong, nanging saben-saben, manut karo sipate dhewe, kudu mbantu siji lan sijine. Yèn, umpama, kowe mangan panganan sing legi banget, kowe bakal kepengin panganan sing asin. Yèn kowe wis wareg mangan anggur, kowe bakal kepengin nambah sepotong keju kanggo ngurangi rasa legi. Sayuran ijo: yèn kakehan pait, ora bisa dipangan; nanging yèn sayuran mung ana sethithik rasa pait utawa asam, iku enak lan sehat. Nanging yèn ana wong sing watake asam banjur ngomong yèn kabeh wong kudu padha dadi asam, lan ana wong sing watake pait nyengkuyung kabeh wong supaya padha dadi pait, dene wong katelu sing watake asin meksa kabeh wong supaya padha dadi asin, mula padha ora bakal bisa nggayuh pamahaman bebarengan.

Ngajeni antarane garwa lan bojo

Gusti Allah wis ngatur kabeh kanthi wicaksana. Panjenengané wis maringi priya sawatara karunia lan maringi wanita karunia liyane. Panjenengané wis maringi priya kawani supaya bisa nemokake dalan metu saka kahanan angel lan supaya wanita manut marang priya. Amarga yèn Gusti Allah wis maringi wanita kawani sing padha, kulawarga ora bakal bisa tetep geyub.

Ing Epirus¹², wong-wong biyèn kerep nyiritakaké bab sawijining wanita sing dadi teror sakabèhé wilayah! Dhèwèké nganggo klambi putih dawa lan tansah nggawa yatagan sing diselipaké ing sabuké.¹³ Para bandit malah nggawa dhèwèké bareng nalika nindakaké serangan! Coba bayangna: ana wanita ing klompok perampok! Sawijining wektu, dheweke lunga menyang desa terpencil, sawetara jam mlaku saka desane, kanggo njupuk bocah lanang Wallachia lan ngawinake karo putrine. Nalika bocah iku wiwit mbela diri, dheweke ngungkuli kekuwatane, ngangkat dheweke ing pundhak, lan nyeret bali menyang desane! Nanging, kasus kaya ngono iku mung pengecualian saka aturan umum. Coba rekrut wanita mlebu tentara lan mbentuk kompi wanita saka wong-wong mau. Banjur, gawa selusin remaja nganggo seragam Pramuka lan ajak padha muncul ing ngarep para pejuang wanita saka adoh. Kabeh kompi mau bakal langsung mlayu kenceng! Padha bakal mikir yen mungsuh arep nyerang!

Garwa, miturut Kitab Suci, "*iku sirahé garwé*."¹⁴ Kanthi tembung liya, Gusti Allah wis netepaké yèn garwa nduwé wewenang marang garwé. Wewenang garwé marang garwané iku ngina marang Gusti Allah. Gusti Allah sepisanan nyipta Adam, sing kandha marang garwané: "*Iki saiki balung saka balungku lan daging saka dagingku*."¹⁵ Injil kandha yèn bojo wadon kudu wedi marang bojone — tegesé dhèwèké kudu ngajèni bojone. Lan bojone kudu tresna marang bojone.¹⁶ Ngajèni ana ing katresnan. Katresnan ana ing ngajèni. Apa sing tak tresnani, tak ajèni uga. Apa sing tak ajèni, tak tresnani. Kanthi tembung liya, katresnan lan ngajèni ora béda. Kabeh iku siji lan padha.

Nanging, wong-wong padha ngalih saka harmoni ilahi iki lan ora bisa mangertèni makna tembung-tembung Injil. Mula, sawijining priya, salah paham marang Injil, kandha marang bojone: 'Kowe kudu wedi marang aku!' Priya iki pancen aneh—yen dheweke wedi marang kowe, mesthine dheweke ora bakal nikah karo kowe saka wiwitan! Lan sawetara wanita uga nduwé panemune dhéwé: 'Ngapa sih bojo kudu wedi marang bojone? Ora, aku ora gelem nampa kuwi.' Agama kaya apa kuwi? Diskriminasi!" Nanging delengen apa sing diomongake Kitab Suci: "Wedi marang Gusti iku *wiwitaning kawicaksanan*."¹⁷ Wedi marang Gusti iku pangurmatan marang Gusti, kesalehan, lan andhap asor rohani. Wedi iki nuntun sampeyan marang rasa ngajeni lan kagum; iku sawijining bab suci.

Kesetaraan karo priya sing diidamake sawetara wanita mung bisa dibenarkan nganti sawetawis. Saiki, wanita makarya lan milih kanthi setara karo priya. Akibate, dheweke kena pengaruh pola pikir sing ora sehat lan pracaya yen dheweke padha karo priya ing saben bab. Mesthi wae, nyawa priya lan wanita iku padha. Nanging yen bojone ora tresna marang garwane, lan garwane ora ngajeni bojone, prahara muncul ing kulawarga. Ing jaman biyen, dianggep pancen ora pantes yen garwane mbantah bojone. Nanging saiki semangat angkuh lan ora ajrih wis nyekel. Endah tenan jaman kuwi! Aku kenal siji pasangan omah-omah. Bojo lanangé wong cilik, andhap asor, déné bojoné jangkung, awaké gagah! Dhèwèké isa mbongkar sak sentner gandum saka gerobak dhéwé, gampang waé! Ana sawijining dina, ana buruh—uga cah lanang gagah—nyoba nyedhak dhèwèké, banjur dhèwèké nyekel lan mbuwangé nganti pirang-pirang meter, kaya nyala! Nanging yen kowe bisa weruh sepira taaté wanita iki marang bojone, sepira ngajiné dhèwèké marang bojone! Mangkono carané kulawarga dadi kuwat lan ora bisa dipisahake. Yen ora, ora bakal bisa tetep teguh.

Katresnan antarane bojo lan garwa

— Nah, Ibu, apa wis nulis pesen ucapan selamat kanggo Dimitri sing arep omah-omah?

¹² Epirus – sawijining wewengkon ing sisih kulon Yunani. – *Cathetan panerjemah*.

¹³ Yatagan iku badik Turki sing gedhé lan melengkung. – *Cathetan panerjemah*.

¹⁴ Efesus 5:23.

¹⁵ Kejadian 2:23.

¹⁶ Delengen Efesus 5:33.

¹⁷ Amsal 1:7.

— Aku wis, Geronda.

— Wenehana aku kertu pos kuwi, lan aku bakal nambah sawetara tembungku dhéwé: 'Muga-muga Kristus lan Indhungé Gusti Allah sing Paling Suci ana ing sisihmu! Dimitri, aku maringi berkah supaya kowe bisa padha pisah karo sak donya, kajaba Maryam! Lan kanggo Maryam, berkah sing padha: padha pisah karo kabèh wong, nanging ora karo kowe!' Ayo padha deleng apa padha paham maksudku. Ana wong takon marang aku: 'Geronda, apa sing paling ngiket bojomu lan garwamu?' 'Rasa syukur,' wangsulanku. Siji wong tresna marang wong liya amarga apa sing diwenehake marang dheweke. Bojo wadon maringi bojone kapercayan, kesetiaan, lan patuh. Bapak bojo menehi garwané jaminan yèn dhèwèké ana ing sangisoré pangayoman lan pangopènané. Garwané iku sing mimpin omah, nanging uga dadi abdi utama. Bapak bojo iku kepala rumah tangga, nanging uga sing nanggung bebané.

Bapak lan garwa kudu nduwé katresnan sing suci marang siji lan sijiné — supaya padha bisa nemokaké panglipur bebarengan lan bisa nepaki kawajiban rohani. Kanggo urip rukun, padha kudu luwih dhisik mbangun uripé ing katresnan — katresnan mulya sing dumadi saka kabecikan rohani lan pangorbanan dhiri, tinimbang katresnan palsu, donya, lan daging. Ing ngendi katresnan lan pangorbanan dhiri ana, saben wong tansah nyelehake dhiri ing panggonane wong liya, mangerteni, lan ngrasakake lara atine. Lan kanthi nampani tangga teparo ing atiné sing nandhang sangsara, wong nampani Kristus ing atiné, sing banjur ngisi atiné mau karo kabungahané sing ora bisa diungkapaké.

Nalika siji bojo tresna marang bojoné, sanajan padha pisah — yèn kahanan mbutuhaké — padha isih raket, amarga ing katresnané Kristus ora ana jarak. Nanging, mugi-mugi Gusti ora kersa, yèn ora ana katresnan antarané bojo, sanajan padha jejeg bareng, sejatiné bisa adoh siji lan sijiné. Mulane, saben pasangan kudu ngupaya sajrone uripé kanggo njaga katresnané marang sijiné, kanthi ngorbanaké dhiri kanggo kapentingané.

Katresnan jasmani nyawijiake wong donya sacara lahir, nanging mung sak suwene padha duwe sipat donya sing dibutuhake kanggo katresnan kuwi. Nalika sipat donya kuwi ilang, katresnan jasmani mecahake wong-wong lan padha mlebu karusakan. Nanging nalika ana katresnan rohani sing sejati lan mulya antarane pasangan, yen salah sijine kelangan sipat donya, iki ora mung ora bisa misahake, malah bakal nggandhengake luwih kiyat. Yen mung ana katresnan jasmani, bojo, nalika weruh, umpama, yèn pasangané wis ndelok wong wadon liya, bakal nyawurake asam sulfat ing mripaté lan ndadekake wuta. Nanging yen dheweke tresna marang bojone kanthi tresna sing murni, dheweke ngrasakake lara luwih gedhe kanggo bojone lan kanthi sensitifitas lan perhatian nyoba nuntun bojone bali menyang dalan sing bener. Kanthi cara iki, Rahmaté Gusti Allah teka.

Sawijining dina, ana dhokter Amerika keturunan Yunani sing teka marani aku ing kalivaku. Aku weruh yèn kulité padhang, mula aku takon kanthi alus bab uripé. "Bapak," ujure marang aku. "Aku iki wong Kristen Ortodoks, nanging nganti bubar iki aku ora nglakoni puasa, lan aku uga ora kerep menyang gréja. Ing sawijining wengi, nalika aku sujud ing kamarku, aku nyuwun marang Gusti supaya mbantu aku ing prakara sing wigati, lan kamar iku kebak cahya manis. Iki lumaku suwé banget: aku ora ndeleng apa-apa kajaba Cahya iku, lan ngrasa ing jeroning atiku sawijining tentrem kang ora bisa diandharake." Aku kaget banget, amarga aku nyadari yèn wong iki wis diparingi wahyu babagan Cahya Kang Ora Kagawa. Mula aku njaluk dhèwèké nyritakaké apa sing kelakon sadurungé prastawa iki. "Pak," dhèwèké miwiti, "kula priya sing wis omah-omah lan nduwèni telung anak. Wiwitan urip rumahtangga kita apik. Nanging sawisé kuwi, garwaku, amarga ora sabar ngopeni omah lan anak-anak, wiwit nyuwun marang kula apa kita bisa metu seneng-seneng karo kanca-kancané. Aku manut karo panjaluke. Sawisé kuwi, dhèwèké ngandhakake yèn dhèwèké péngin metu karo kanca-kancané dhéwé. Aku uga sabar, lan ngopeni anak-anakku dhéwé. Sawisé kuwi, dhèwèké ora péngin manèh liburan bareng aku, lan dhèwèké wiwit njaluk dhuwit marang aku supaya bisa liburan dhéwé. Banjur dhèwèké njaluk aku nyewa omah kapisah kanggo dhèwèké. Aku uga manut. Nanging dheweke nggawa kekasih-kekasihé menyang flat kuwi. Sajeroning wektu kuwi, aku wis

nyoba macem-macem cara — liwat pitutur lan bujukan — kanggo mbantu dheweke, supaya atiné owah demi anak-anak kita. Nanging dheweke ora gelem nampa pitutur apa waé. Pungkasané, sawisé njupuk dhuwit akèh saka aku, dheweke ngilang. Aku nggoleki dheweke, tak takon ing endi wae — nanging ora ana asile; aku malah kelangan tapak jejaké. Banjur sawijining dina aku dikandhani yèn dheweke wis teka kéné, menyang Yunani, lan miwiti adol awaké dhéwé ing salah siji sarang cabui. Ora bisa tak gambarke sedhihku amarga ambruké sing ngenes kuwi. Ing sedhihku, aku sujud ing dhengkul lan miwiti ndedonga: 'Ya Gustiku,' aku nyuwun, 'tulung aku golek dheweke, lan aku bakal nindakake apa wae supaya dheweke ora ngrusak nyawane. Aku ora tahan ndeleng kahanane sing wis ambruk ngono.' Lan banjur Cahya iku nyawiji marang aku lan atiku kebak tentrem." — "Sedulur!" ujarku marang dheweke. "Gusti Allah ndeleng kasabaranmu, kabecikanmu, katresnanmu, lan paring panglipur iki marang kowe."

Mula saka iku aku kandha yèn wong awam sing bakal ngadili kita. Apa kowe weruh? Dokter ing sawijining panggonan ing Amerika, karo bojo kaya ngono, ing kahanan kaya ngono lan ing lingkaran sosial kaya ngono — nanging, delengen apa sing wis kelakon marang dhèwèké!

Bab 2.

Babagan carane sabar njaga supaya kulawarga ora bubar

— Kepiye kabarmu karo adhimmu? Apa dheweke rukun karo bojone?

— Geronda, aku krungu gosip yèn kahanané ora mlaku lancar kanggo wong-wong mau. Nanging dhèwèké sabar nampa kahanan kuwi, lan yèn perlu, dhèwèké nggawa bebané dhéwé.

— Mangkono kuwi. Yen loro sapi jantan diiket bareng lan siji ringkih utawa males, sapi sijine narik kanthi tenaga luwih gedhe lan, kanthi cara kaya ngono, nyeret sapi sing ringkih mau mèlu mburi. Delengen: padha wong biasa, nanging padha nyambut gawe kanggo ngembangaké dhiri. Lan kowe kabeh kok padha tumindak kaya putri! Bayangna ibu sing nduwé papat anak: siji cacat mental, sijiné lara jiwa, katelu kena thalassaemia,¹⁸ lan sing papat mlaku-mlaku bengi menyang endi waé, déné bojone uga nyiksa dhèwèké. Pikirna kabeh sing kudu ditanggépi! Nganti sanajan dheweke njerit kenceng, dheweke ora bisa crita marang sapa-sapa bab lara atine, amarga sawetara prakara sing kelakon ing kulawarga ora kena dibahas ing njaba omah. Contone, bojone bisa urip kapisah lan ora nggatekake dheweke babar pisan. Wadon kasihan iku malah ora duwe dhuwit kanggo mbayar sewa omahé; padha arep ngusir dhèwèké saka omahé. Dhèwèké kapaksa golek gawéan, ngadhepi manéka bebaya, lan nyuwun marang kowé: "Mangga ndedonga supaya aku paling ora bisa luput saka bebaya-bebaya iki!"

Utawa mbok menawa bojone ngombe arak, ora kerja, lan dheweke kepeksa kerja dhewekan— umpamane ngresiki tangga ing gedhong-gedhong dhuwur. Nalika bojone ngentekake wektu ing warung tuak, mulih mabuk sawise tengah wengi, nggebuk dheweke, nuntut dhuwit marang dheweke, utawa malah menyang majikane dheweke lan njupuk apa sing wis diasilake. Aduh, iki pancen sangsara tenan!

Kanggo sawetara wanita, kabèh wis cetha — padha duwé dosa tartamtu, lan kanthi nandhang sangsara kaya ngono, padha mbayar paukumané. Nanging ana uga sing liya — sing ora duwé dosa kaya ngono. Sing pungkasan iki bakal nampa ganjaran sing adil kanggo sangsara sing padha alami. Aku ngerti siji ibu. Nalika isih cilik, dhèwèké kaya malaikat! Jiwa sing paling apikan, bocah sing paling meneng ing kulawarga. Lan pira nggegirisi wong sing dadi bojone! Kepiye kulawargane

¹⁸ Thalassaemia iku anemia hemolitik keturunan sing ditondoi gangguan sintesis protein globin, umum ing negara-negara Mediterania. Kahanan iki nyebabake anemia progresif, pembesaran ati lan limpa, jaundice, lan sapiturute. — *Cathetan penerjemah.*

diapusi! Dheweke kawin karo wong mabuk sing, nalika isih cilik, wis kondhang dadi tukang gawe rusuh. Bapake seneng ngombe arak, lan dheweke uga kecanthol kabiasaan ala kuwi. Lan saiki wanita sengsara iki mlaku-mlaku karo punggung mbungkuk, kerja nganti tulang ing omahé wong liya, nalika bojone nggebuki lan ngancem nganggo piso. Pira kaping dhèwèké wis muni: 'Aku bakal nyabet kowe nganti mati!' Lan dhèwèké wedi banget yèn bojone pancèn bakal nindakake kuwi! Dhèwèké lagi ngalami sangsara tenan! Nanging dheweke nduwé papat anak. Keluargaé wanita sengsara iki malah wis nganti nyaranake supaya dheweke cerai, nanging dheweke mangsuli: 'Aku kira aku bakal sabar sethithik maneh.' Lan pancen dheweke sabar. Apa kowe bisa mangerténi kuwi? Wanita iki ora nate maca 'Paterika' utawa riwayat para wali, nanging dheweke tetep tabah! 'Ya wis,' aku ngomong marang dheweke sepisan. 'Nanging piye karo anakmu? Padha weruh kabeh iki nanging ora melu campur?' 'Umuré isih limalas utawa nem belas taun,' wangsulane. 'Biar padha nglakoni tugas militer dhisik, lan yen wis bali, bakal ngomel marang bapake!' Tegese, nganti padha rampung tugas militer, dheweke kudu tahan dipukul!

Kasabaran ngisi wong karo rahmat ilahi

— Geronda, kepiye carane tumindak marang wong sing nesu utawa kesusu?

— Kanthi sabar.

— Nanging yen aku ora duwe sabar?

— Luwih becik ayo padha tuku! Iku didol ing supermarket!.. Kowe weruh, yen ana wong lagi ngedumel nesu, apa wae sing kok omong ora bakal ana gunane. Ing wektu kaya ngono, luwih becik meneng bae lan ngucapake Doa Yesus. Doa kuwi bakal nenangake atine, banjur kowe bisa nggayuh pamahaman bebarengan karo dheweke. Coba pikir, malah para nelayan ora metu mancing nalika segara lagi gedhe. Padha sabar ngenteni nganti cuaca dadi luwih apik.

— Geronda, kowe nerangake kepiye bab ora sabarane wong?

— Iki amarga ing atiné padha duwé tentrem sing akèh banget! Gusti Allah wis nggawé kaslametan manungsa gumantung marang kasabarane. '*Nanging sing tahan nganti pungkasan bakal slamet*'⁽¹⁹⁾, kandha Injil. Gusti Allah maringi manungsa kasulitan lan macem-macem cobaan supaya padha dadi trampil ing kasabaran.

Kesabaran diwiwiti saka katresnan. Kanggo sabar marang wong, kowe kudu ngrasakake lara atine. "Kesabaran nylametake kulawarga saka karusakan. Aku wis weruh kewan galak dadi alus kaya wedhus. Yen kowe percaya marang Gusti, kabeh masalah bakal rampung kanthi lancar lan rohani. Nalika aku manggon ing Biara Stomion, aku ketemu sawijining wanita ing Konitsa²⁰ sing pasuryane sumunar. Dheweke ibu saka limang anak. Aku kelingan dheweke mengko. Bojone tukang kayu lan asring makarya bareng karo guruku.²¹ Yen ana klien sing ngomong sanadyan sethithik marang wong iki, contone: 'Pak Yannis, mbok menawa kita bisa nindakake kaya ngene?' — dhèwèké mesthi langsung nesu. 'Kowe nyoba mulang aku, ya?!' dhèwèké muni banter, mecah pirantine, mbuwang menyang pojok lan lunga nesu. Bisa mbayangno apa sing ditindakake ing omahé dhéwé, yèn dhèwèké nganti ngrusak kabèh barang sanajan ing omahé wong liya! Mesthi ora ana siji dina waé sing bisa dilakoni bareng karo wong iki, nanging bojone wis urip bareng dhèwèké pirang-pirang taun. Saben dina dhèwèké nandhang sangsara, nanging dhèwèké tetep nambani kabèh kanthi welas asih lan sabar nampa kabèh mau. Aku ngerti apa sing kedadeyan ing omahé, mula saben ketemu aku takon, 'Kabar Pak Yanis piye? Dheweke lagi kerja ora?' 'Eh,' wong wadon kuwi mangsuli, 'kadhang kerja, kadhang mung lungguh sethithik!' 'Lan kahanane sampeyan piye?' takon maneh aku. "Apik

¹⁹ Matius 10:22.

²⁰ Konitsa iku kutha cilik ing Yunani Kulon. Panjenengané nglampahi masa cilik lan mudhané ing kana. Antara taun 1958 lan 1960, Panjenengané sing pinaringan berkah, Sang Sepuh Paisios, manggon minangka biksu ing Biara Stomion, sing ora adoh saka Konitsa. — *Cathetan panerjemah*.

²¹ Nalika isih enom, Sang Sepuh Paisios sinau pakaryan tukang kayu.

tenan, Pak!" mangkono wangsulane. Lan kuwi pancen saka jeroning atine. Dheweke ora nggatekake yen bojone nganti ngrusak pirantine — lan piranti sing regane larang! — nganti wanita kasihan kuwi kepeksa nyambut gawe ing omahé wong liya kanggo nggolèk panguripan. Delengen, kanthi sabar, welas asih, lan luhure ati, dheweke nampa kabèh iku! Dheweke ora nate nyalahake bojone sak cilik wae! Mula Gusti Allah maringi dheweke sih rahmat, lan pasuryane sumunar. Dheweke bisa ngopeni limang anak, nggedhekake, lan kabèh limang mau dadi wong sing becik banget.

— Geronda, kepiye carane dheweke bisa mbela bojone?

— Kanthi pikiran sing apikan. "Lha, dheweke bojoku," pikiré. "Yen mangkono, ayo dheweke ngomel aku sethithik. Mbok menawa, yen aku ana ing panggonané, aku bakal tumindak persis kaya ngono.' Wanita iki ngetrapake Injil ing uripé dhéwé, lan mulané Gusti Allah paring Kasampurnaning Rahmaté marang dhèwèké. Lan yen wong donya waé bisa sabar lan kapenuhan Rahmat, luwih-luwih kita, minangka biksu sing nduwé kabèh kasempatan kanggo urip rohani, kudu sabar!

Saka sing tak deleng, skandal paling gedhé — ora mung ing kulawarga, nanging uga ing urip bangsa — asalé saka prakara sing sepele. Ing kulawarga, salah siji pasangan kudu andhap asor marang sing sijiné; ora mung kudu niru kabecikan pasangane, nanging uga kudu sabar nampa kabiasaan anehé. Nalika mikirake kasunyatan yèn Kristus wis ngorbanake dhèwèké kanggo dosa-dosa kita, lan yèn Panjenengané—sing tanpa dosa—ngendhalèni kita kabèh—miliaran wong—nalika kita, sing kasiksa amarga keanehan wong liya, mbayar paukuman kanggo dosa-dosa kita dhéwé, iku dadi pitulungan gedhé kanggo nyedhaki kahanan kaya ngono kanthi cara iki. Gusti Allah ingkang Maha Apik sampun nyusun sedaya prakawis supados nalika tiyang gadhah karunia, piyambakipun mbiyantu tiyang sanes, lan nalika gadhah kakirangan, piyambakipun andhap asor ing ngajeng tiyang sanes. Malah, saben tiyang gadhah karunia dewe. Nanging, saben tiyang ugi gadhah kakirangan dewe, lan kita kedah ngupaya nyirnakake kakirangan wau.

Aku wis maringi salah siji wong omelan sing pantes! Kowé kudu ndeleng piye patuhé bojone marang dhèwèké, sanajan dhèwèké duwé akèh kabisan lan bakat. Yen dibandhingaké karo , dhèwèké kaya bocah cilik. Mula, wanita iki kanthi manut marang bojone tansah nampa Rahmat Ilahi lan nambahaké ing kasimpanan rohani, déné bojone, amarga egoisé, tansah ngusir Rahmat Ilahi saka dhèwèké lan saya kosong. Lan sapa sing pungkasané bakal menang? Kowe weruh: kabèh rahasia ana ing andhap asor. Kuwi pancèn dhasar. Patuh, andhap asor. Nanging yèn wong iki ngakoni kelemahane lan nyuwun pitulungan marang Gusti, mula Rahmat Ilahi uga bakal teka marang dhèwèké.

Garwo Setya

— Geronda, ana wong wadon sing takon marang aku apa sing kudu ditindakake. Bojoné wis ninggalake dhèwèké, nggawa anaké lan saiki lagi karo loro wong wadon liyané.

— Ngandhani dhèwèké supaya sabar sak isa-isane, ndedonga, lan nambani bojone kanthi becik. Ajak dhèwèké supaya ngenteni lan aja nganti dhèwèké sing mbubarake perkawinan. Ana sawijining priya sing ngremehake bojone, nggebuki lan nyiksa dhèwèké, nanging bojone nampa kabèh mau kanthi sabar lan welas asih nganti dhèwèké seda nalika umuré isih enom. Sawisé pirang-pirang taun sawisé seda, nalika jasadé dikubur manèh, kabèh wong krasa ambu wangi.²² Wong-wong sing ana kono padha gumun. Delengen: wanita iki nampa kabèh kanthi sabar, lan merga iku dhèwèké dibenarké ing alam sawise mati.

Ana kasus liya sing padha. Ana wong enom sing urip donyawu wiwit ngrasakake tresna marang wong wadon enom sing urip rohani. Kanthi pangarep-arep yen wong wadon kuwi bakal mbales

²² Ing Yunani, jasad almarhum digali saka kuburan telu nganti patang taun sawisé seda, diumbah lan dilebokaké ing kamar panguburan khusus. Yen jasadé durung bosok, banjur dikubur manèh ing kuburan lan pandonga kanggo tentremé arwahé tambah digencèkaké. — *Cathetan penerjemah*

perasaane, dheweke uga nyoba urip rohani lan menyang gereja. Padha banjur omah-omah. Nanging nalika taun-taun lumaku, dhèwèké bali manèh marang kabiasaan donyané kaya biyèn. Padha wis nduwé anak-anak sing wis gedhé — sing paling tuwa kuliah, siji putri ing sixth form college, lan siji manèh ing sekolah menengah. Nanging sanadyan mangkono, priya iki terus urip mewah lan ora tanggung jawab. Dhèwèké éntuk akèh dhuwit, nanging meh kabèh dihabisaké kanggo gaya uripé sing mewah lan ora trep. Kejelian bojone sing apes nylametake rumah tangga saka ambruk; kanthi pitutur, dheweke mbantu anak-anake tetep ana ing dalan sing bener. Dheweke ora ngukum bapaké, supaya anak-anake ora wiwit nduwé rasa dendam marang dheweke utawa ngalami trauma emosional, lan uga supaya ora keseret menyang gaya urip sing ditindakake bapaké. Nalika bojone mulih larut bengi, lumrahe dheweke gampang golek alesan marang anak-anake: dheweke kandha bojone akeh gaweyan. Nanging apa sing kudu diomongake nalika ing tengah awan bojone teka ing omah karo gundike? Apa kowe ngerti apa sing ditindakake wong sing wedi marang Gusti iki? Sanajan dheweke ora pantes diarani lanang, amarga ora duwe rasa kemanungsan babar pisan. Dheweke nelpon bojone kanggo mesen macem-macem panganan, nanging ing sonten dheweke teka dhahar awan karo salah siji selir. Ibu sing kasihan, kepengin nglindhungi anak-anake saka pikiran sing ora resik, nampani dheweke kanthi anget. Dheweke nyritakake kahanan kaya-kaya selir bojone iku kancane, lan bojone mung mampir menyang omah 'kancane' kanggo njupuk dheweke lan nggawa teka ngunjungi. Dheweke ngutus bocah-bocah menyang kamar liyane kanggo ngerjakake PR supaya ora nyekseni adegan ora pantes, amarga bojone, sing ora peduli marang bocah-bocah, malah seneng-senang tumindak ora pantes ing ngarepe. Kahanan iki terus-terusan saben dina. Kadhangkala dhèwèké teka karo kekasih anyar. Ngentèk-entèk tekan bocah-bocah wiwit takon marang dhèwèké: 'Bu, Bu nduwé kanca pinten?' 'Oh, kuwi mung kenalan lawas!' dhèwèké mangsuli. Luwih saka kuwi, bojone nambani dheweke kaya abdi—utawa malah luwih ala. Dheweke nambani dheweke kanthi kejem lan ora manungsawi. Coba pikirna kepiye wanita iki kudu ngladeni loro kéwan saben dina sing nggawa isin marang omahé, nalika terus-terusan nandur pikir sing becik ing pikiran anak-anaké! Lan sanadyan mangkono, dheweke ora bisa ngarep-arep yèn sangsara iki bakal rampung, supaya bisa kandha marang awake dhewe: 'Aku bakal sabar sethithik maneh,' lan nglipur atiné nganggo kuwi. Ngimpi elek iki lumaku pirang-pirang taun. Nanging, amarga wong sengsara iki wis maringi setan kakuwasan sing kakehan marang awake dhewe, dheweke wiwit kena pangaribawa setan sing medeni. Dheweke wiwit tumindak kaya wong edan, kelangan kendali marang awake dhewe lan nyalahake sapa wae lan apa wae. Banjur sawijining dina, mabuk amarga napsu daging, dheweke nyopir kenceng banget nganggo mobil lan tiba ing jurang. Mobilé remuk abot, lan dheweke dhewe ngalami tatu parah banget. Dheweke digawa menyang rumah sakit, lan para dhokter, sawisé nindakake kabèh sing bisa, ngirim dheweke mulih. Dheweke dadi cacat. Ora ana siji waé saka selir-seliré sing teka nyambangi, amarga dheweke ora nduwé akèh dhuwit manèh, lan pasuryané rusak. Nanging, bojone sing apikan ngopeni dheweke kanthi setya, tanpa ngélingaké apa-apa saka masa laluné sing ala. Dheweke kaget banget, lan iki ngowahi rohanié. Dheweke tobat tenanan, njaluk supaya imam dikirim marang dheweke, mlebu pangakuan dosa, urip minangka wong Kristen pirang-pirang taun, nemokake tentrem ing ati, lan seda ing pangayoman Gusti. Sawisé seda, anaké sing paling tuwa nggantèkaké panggonané ing bisnis lan ngopeni kulawarga. Anak-anaké wong iki urip rukun banget, amarga padha nampa warisan prinsip-prinsip apik saka ibuné. Wanita iki iku ibu sing heroik. Kanggo nylametake keluargane supaya ora bubar, lan anak-anake saka sedhih sing pedhes, dheweke dhewe ngombe cangkir sing pedhes mau. Dheweke njaga keluargane supaya ora bubar, nylametake bojone, lan entuk ganjaran swarga. Gusti Allah bakal maringi wanita iki panggonan paling apik ing swarga.

Bocah-bocah saka omah sing pecah

— Geronda, yen ana priya ing kulawarga sing duwe napsu tartamtu, ngakoni kesalahane, nyatakake pangakuan, nanging isih kapengaruh dening napsu kuwi lan kandha marang bojone: 'Aku nyebabake kowe lan anak-anak nandhang sangsara. Luwih becik yen aku lunga lan, nalika manggon adoh saka kowe, aku ngirim dhuwit supaya kowe ora nandhang sangsara,' apa sing kudu ditindakake bojone?

— Yen bojone pancen tegese tembung kaya sing diomongake, iku nuduhake yen dheweke kebak katresnan, lan bojone kudune sabar. Nanging luwih becik yen bojone ora langsung percaya marang apa sing dirungokake. Ayo dheweke nyelidiki luwih jero babagan iki. Amarga kadhangkala ana bojone, sing katon mulya, ngomong, 'Aku bakal lunga supaya ora nyiksa kowe,' padahal sejatine dheweke pengin lunga amarga wis kecemplung karo wanita liyane.

Pernikahan, sawise tekan kahanan kaya saiki, wis kelangan maknane. Keluarga-keluarga bubar tanpa alesan sing cetha. Sawetara dina kepungkur, ana wong lanang sing bener-bener bingung teka marani aku ing kalivaku. Wiwitané, dhèwèké nduwé loro anak karo siji gundhik. Banjur dhèwèké ninggalaké gundhik mau kanggo wong liya. Wanita iku nglairaké siji anak kanggo dhèwèké, banjur dhèwèké pegatan. Sawisé kuwi, dhèwèké nikah kaping telu. Bojoné sing katelu uga wis cerai lan nduwé telung anak: loro saka nikah pisanan lan siji lair saka hubungan diluar nikah. Dhèwèké banjur nduwé manèh loro anak karo wanita iki. "Tunggu sedhela, tunggu," aku nyelak nalika ngrungokaké kabèh iki. "Dadi, anak-anak iki saka pinten ibu, lan saka pinten bapak?"

Mula bocah-bocah malang iki padha mati. Ing antarané, sing paling peka ora bisa ngatasi kasangsaran sing disebabake nasib apes sing nyerang, padha tenggelam ing putus asa, malah ana sing nyopot nyawane dhéwé. Liyane milih ngombe supaya lara atiné krasa kaku. Ana uga sing nyoba obat-obatan. Lan saka ngendi padha entuk dhuwit kanggo kabèh iki? Dosis heroin paling cilik regané patang ewu drachma. Dosis sing luwih gedhé regané enem utawa pitung ewu.²³

Kuwi bocah-bocah nakal lan ora disiplin saka generasi sadurunge. Apa sing bakal kelakon karo liyane—bocah-bocah cilik sing wong tuwane wis pegatan miturut undang-undang pegatan otomatis? Pira para mudha sing nyoba obat-obatan wis liwat ing kalivaku mangsa panas iki! Kebanyakan saka jiwa-jiwa sengsara iki yaiku bocah-bocah saka omah sing rusak. Ana cah lanang umur pitulas taun sing putus asa lan nyuwun tulung! Lan kowe ngerti, bocah-bocah saka omah sing rusak bisa katon saka adoh. Aku nyimpen toples Turkish delight ing bangku cedhak kalivaku. Lan nalika para mudha kuwi teka, padha njupuk sepotong Turkish delight saka toples lan langsung dipangan; banjur, nalika padha weruh aku metu saka kaliva menyang serambi, sadurunge padha rampung mangan legi kuwi, padha langsung mlayu nyamper kanggo nyium aku. Tangane padha kebak gula bubuk saka Turkish delight, lan aku dadi lengket kabèh! Bocah-bocah iki kekurangan katresnan lan kelembutan. Ora ana bedane kanggo dheweke apa dheweke duwe wong tuwa utawa ora. Apa bapaké mulih, lunga, manggon bareng utawa ora — ora ana owah-owahan kanggo nyawa-nyawa sengsara iki.

Bener lan salah ing urip bebojoan

Aku wis weruh yèn sawetara bapak rohani kandha marang para bojo lanang sing lagi ora akur karo bojone: 'Sabar; iki salib sing kudu kowe tanggung. Apa sing bisa kowe lakoni? Gusti Allah bakal maringi ganjaran marang kowe amarga sabar kaya ngono.' Banjur para bojo wadon padha menyang marang bapak rohani iki, lan padha diwenahi pitutur sing padha: "Sabar, sabar, supaya kowe bisa nampa ganjaran saka Gusti Allah." Kanthi tembung liya, loro-lorone pasangan bisa uga padha salah, nanging bapak rohani isih ngajak loro-lorone supaya sabar. Utawa mbok menawa salah siji pasangan sing salah, lan pengakuan kuwi kandha marang dhèwèké: 'Sabar, sabar.' Kanthi cara

²³ Diarakaké ing taun 1990. 4.000 drachma Yunani — watara 12 dolar AS. — *Cathetan juru basa*.

iki, pasangan sing dadi panyebab ora tentrem ing kulawarga nglegakaké nuraniné kanthi mikir yèn dhèwèké lagi nahan marang pasangané, padahal sejatiné dhèwèké nyiksa pasangané saben dina.

Siji dina ana wong lanang teka ing gubugku lan wiwit ngeluh amarga dheweke lagi ngalami masalah abot karo bojone. Perkawinané meh pegatan. Dheweke lan bojone padha ora kepéngin ketemu siji lan sijiné. Keduanya guru lan nduwé loro anak. Padha ora tau mangan ing omah: sawisé sekolah, bojone lunga menyang restoran siji kanggo nedha bengi, déné bojone menyang restoran liyané. Bab bocah-bocah, padha tuku roti lapis kanggo bocah-bocah mau, lan bocah-bocah kasihan kuwi, nalika wong tuwané mulih, padha nggoleki ing kanthong lan tas kanggo ndeleng apa sing digawa Bapak lan Ibu kanggo dipangan! Kuwi pancèn dadi cobaan abot kanggo bocah-bocah! Saliyane kuwi, priya iki nyanyi ing gréja; nanging bojone ora rawuh ing gréja sing digawé déning dhèwèké—dhèwèké menyang gréja liya. Kuwi pancèn intensitas permusuhan antarané loro! "Apa sing bisa tak lakoni, Pak," ujare dhèwèké marang aku, "aku nggawa salib sing abot. Sanget abot. Saben dina ana ribut-ribut rame ing omahku." "Apa kowe wis marani bapak rohani?" takonku. "Sampun," wangsulane, "kula sampun. Bapak rohani kula ngendika: 'Sabar, sabar. Kowe nggawa salib sing abot.'" "Ya wis," ujarku marang dheweke wektu kuwi, "ayo padha deleng sapa sing nggawa salib abot. Ayo diwiwiti saka wiwitan. Nalika kowe mantu, apa kowe uga padha rebutan kaya ngene iki?" "Ora," wangsulane. "Kita urip bebarengan kanthi banget bagja suwene wolu taun. Aku tresna banget marang bojoku! Aku ngajeni dheweke luwih saka aku ngajeni Gusti Allah! Banjur dhèwèké dadi wong liya! Dhèwèké wiwit nyiksa aku karo ngeluh-ngeluh, nyemeni kesalahan cilik, kabiasaan aneh-anehé..." Kowe percaya ora! Dhèwèké ngajèni bojone luwih saka Gusti! "Nah," ujarku, "ayo mrana, kancaku sayang! Dadi, kowe ngajèni bojomu luwih saka Gusti? Dadi sapa sing kudu disalahake saiki kowe wis nganti kaya ngene iki: kowe utawa dheweke? Amarga kowe Gusti wis nyabut Rahmate saka bojomu." Banjur aku takon marang dheweke: "Lan apa sing arep kowe lakoni saiki?" "Mesthine, kita bakal pegatan," ujare. "Mbok menawa," takonku, "kowe wis nduwé selingkuh?" "Ya," wangsulane, "aku kepéngin mlayu karo wong wadon liya." "Eling ta!" kandhaku. "Ngumpulna pikirane! Apa kowe ora nyadari yèn kowe sing sakabèhé kudu disalahaké kanggo kabèh iki? Kaping pisan lan paling utama, kowe kudu nyuwun pangapura marang Gusti amarga luwih ngajeni bojomu tinimbang Panjenengané. Banjur, jak bojomu lan nyuwun pangapura marang dhèwèké. Omongna: 'Nyuwun pangapura aku. Kesalahané aku nganti hubungan kita tekan kéné, lan anak-anak kita saiki nandhang sangsara.' Banjur padha pangakua dosamu — lan ngajeni Gusti minangka Gusti, nalika tresna marang bojomu minangka bojomu. Lan kowe bakal weruh manawa kabeh bakal becik tumrap kowe." Omongan tegasku iku migunani kanggo dheweke. Dheweke wiwit nangis lan janji manawa dheweke bakal manut nasihatku. Ora suwe, dhèwèké teka manèh marang aku, saiki kebak kabungahan: "Matur nuwun, Pak, panjenengan wis nylametaké kulawarga kita. Kabeh dadi apik banget kanggo kita: kanggo aku lan garwaku, lan kanggo anak-anak kita." Weruh ta? Dhèwèké sing saktenané salah kabèh, nanging malah mikir yèn dhèwèké "nggawa salib sing abot banget"!

Lan aja tau mbela wanita sing teka ing biaramu kanggo ngeluh babagan bojone. Ing kahanan kaya ngono, aku ora mbela bojone lan bojone. Kosok baline: aku nggawe loro-lorone mikir maneh. Contone, ana wong wadon sing bisa miwiti ngeluh: 'Bojo aku ngombe, mulih bengi-bengi, ngumpat...' 'Rungokna,' aku maringi pitutur, 'nalika dhèwèké mulih mabuk bengi, welasana dhèwèké. Yen kowe nyapa dheweke nganggo rai masam lan miwiti nggrundel: 'Ngapa kowe telat banget?', 'Kepiye kowe isa mulih ing jam kaya ngene?', 'Rinone kapan kowe arep ganti?', 'Apa iki sengsara pait tenan?', 'Wis luwih saka sedina utawa rong dina iki!', 'lan nganti kapan aku kudu sabar karo kabeh iki?' — banjur setan bakal bisik marang dheweke: 'Apa kowe pancen edan, nganti ora gelem ninggalake wong bodho iki? Apa ora luwih becik kowe lunga lan seneng-seneng karo wong liya?' Tegese, kowe bisa uga bener, nanging setan bakal nyerang dheweke saka sisih liya. Nanging yen kowe nambani dheweke kanthi apikan, sabar sethithik maneh karo kahanan iki lan ndedonga

tanpa ngomongake keluhanmu marang dheweke, banjur nalika dheweke weruh anget lan padhang saka kowe, dheweke bakal mikirake tumindake lan mbenerake laku-laku.

Lha banjur bojone teka lan wiwit crita masalahé: "Bojo aku terus-terusan nggrundel, nganti aku mumet krungu keluhé..." "Wah, kowe," ujarku, "wong lanang ora isin! Anak-anakmu lan bojomu sing wis sabar banget padha ngenteni kowe nganti tengah wengi, kok kowe malah mabuk, mlebu omah lan wiwit ngumpat!" Isinmu kowe! Apa kowe nikah mung kanggo nyiksa keluargamu?"

Nanging ana wektu nalika bojo lan garwa loro-lorone bisa bener. Sawijining wektu, ana klompok peziarah teka marang aku, lan aku nerangake sepira suci Makrianis.²⁴ Dheweke misuwur amarga kasucian jasmani lan rohani. Krungu kuwi, salah siji sing ngrungokake langsung munggah lan muni: 'Aja wani nggawe Makrianis dadi wali uga!' 'Ngapa aku ora wani?' takon aku. 'Amarga,' wangsulane, 'dheweke biyen kerep nggebuki bojone.' 'Rungokna," ujarku, "aku bakal nerangake apa sing kelakon antarane dheweke lan bojone. Saben Makrianis duwe dhuwit sithik lan ana janda sing nduwé anak teka marang dheweke, dheweke bakal maringi dhuwit mau marang janda iku. Bojone sing mlarat banjur nggrundel lan wiwit ngomel marang dheweke. 'Nanging kowe,' ujure marang dheweke, 'kowe wis duwe anak dhewe. Ngapa dhuwite kok diwenehake marang dheweke?' Nalika kuwi, dheweke bakal nyekel pipine banjur kandha: 'Kowe duwe bojo sing bakal ngopeni kowe. Nanging wanita miskin iki ora duwe bojo. Sapa sing bakal ngopeni dheweke?' Dadi, loro-lorone, Makrianis lan bojone padha bener.

Saliyane, yen salah siji pasangan urip kanthi spiritual, mula—sanajan dheweke bener—dheweke ora nduwé hak kanggo bener. Amarga, minangka wong spiritual, dheweke kudu nyedhaki kahanan ora adil kanthi cara spiritual. Tegese, dheweke kudu nambani kabeh miturut paugeran kaadilan ilahi. Dheweke kudu ngupaya apa sing nggawa tentrem marang liyane. Sawise kabeh, yen ana wong sing nggawe kesalahan amarga ringkih, dheweke nduweni kahanan sing ngurangi kesalahan. Nanging wong liyane — sing kahanane spiritual luwih apik nanging ora nresnani wong sepisanan kanthi pangerten lan ora gelem nyedhaki setengah — malah luwih akeh dosa. Yen wong-wong spiritual wae nyedhaki kabeh kanthi cara donya—saka sudut pandang kaadilan manungsa donya—menawa iku bakal nuntun? Iku bakal nuntun marang dheweke sing tansah mlayu menyang pengadilan sekuler. Iki pancen sing nyebabake wong-wong nandhang sangsara.

Bagéan 2.

Bab wong tuwa lan tanggung jawabé

"Wong tuwa, sing nglairaké anak menyang donya lan maringi awak, kudu, sak isa-isané, ngopeni lair manèh rohani anak mau"

Bab 1.

Bab Lairé Bocah

²⁴ Ioannis Makriyanis (1797–1864) — Mayor Jenderal, pahlawan nasional Hellas. Salah siji pejuang sing paling ngorbanake dhiri nglawan wong Turki nalika Revolusi Yunani (1821–1830). Panganggit *Memoirs* babagan revolusi lan perjuangan kamardikan. Uripé I. Makriyanis iku tuladha sing becik saka katresnan Kristen sing ngorbanake dhiri marang Gusti Allah, marang sesama, lan marang tanah air. — *Cathetan juru basa*.

Para Kudus Joachim lan Anne — pasangan nikah sing paling ikhlas

— Geronda, tulung critakake babagan Santa Anne lan Santa Joachim, wong tuwa baptis. Sampeyan wis tau nyebut jenenge sadurunge...

Wiwit cilik aku wis ngajeni Sang Wali Godparent sing Suci kanthi pangurmatan gedhe. Aku malah nyuwun supaya diparingi jeneng Joachim nalika mlebu urip biara. Sepira gedhene budi sing kita duwé marang dheweke! Para Wali Joachim lan Anne iku pasangan nikah sing paling tanpa pamrih sing tau ana. Dheweke pancen bébas saka kabijaksanaan donya.

Iki pancen cara Gusti Allah nggawe manungsa. Lan Panjenengané nyataké manungsa lair kanthi cara sing padha — tanpa napsu. Nanging sawisé Kejatuhan, napsu mlebu ing sesambetan antarane priya lan wanita. Lan sakwise ana pasangan nikah sing tanpa nafsu — kaya manungsa sing diciptakaké Gusti lan lair miturut rancangané — lair Sang Indhungé Gusti sing Paling Suci: Ciptaan Murni iki, saka ngendi Kristus sabanjuré inkarnasi. Aku kelingan yèn Kristus mesthiné bakal teka ing donya luwih awal — yèn ana pasangan manten sing suci lan murni, kaya Sang Santo Yoyakim lan Santa Ana, sing wis muncul luwih dhisik ing donya.

Umat Katolik Roma kesasar. Katoné amarga taqwa, padha pracaya yèn Ibumé Gusti lair bébas saka dosa asal. Nanging Panjenengané ora bébas saka dosa asal lan lair persis kaya carané Gusti nyataké manungsa lair sawisé Penciptaan. Dheweke iku Sing Suci Kabeh,²⁵ amarga konsepsine kelakon tanpa hubungan seksual. Wong tuwa sing suci lan nggawa Gusti ndedonga kanthi khusyuk marang Gusti supaya paring anak. Sawisé ndedonga kuwi, padha kumpul [minangka garwa lan garwané] — ora amarga napsu daging, nanging amarga patuh marang Gusti. Aku yakin bab iki sawisé kedadeyan mujijat sing tak alami ing Gunung Sinai.²⁶

Kasucian ing Urip Bojo

Gusti Allah *"nggawe kabèh iku banget apik."*²⁷ Lelaki ngrasa tarikan alamiah marang wanita, lan wanita marang lelaki. Yen ora ana tarikan iki, ora ana sing bakal nate mutusaké miwiti kulawarga. Wong-wong bakal mikirake kasulitan sing bakal ngenteni ing urip kulawarga lan sing ana gandhengane karo ngopeni anak lan prakara kulawarga liyane, mula ora bakal wani omah-omah.

Sawisé Runtuhé Manungsa Pisanan, ana wong sing nduwèni limang persen kawicaksanan donya, ana sing sepuluh, telung puluh, lan sapituruté. Nanging saiki ing endi ana wong sing kawruh donyane mung limang persen — yaiku wong sing nduwé kawruh sing murni lan suci! Nanging, sanadyan mangkono, kabèh wong wis diparingi Gusti Allah kasempatan kanggo nggayuh katenangan ati — yèn padha nindakake pakaryan katresnan.

Milih dalan urip bebojoan ora maringi alesan marang wong sing wis omah-omah kanggo lali yèn manungsa ora mung daging, nanging uga roh. Ora kena lali bab iki lan ngidini awak dhéwé [lan nafsu-nafsu] ngamuk.²⁸ Pasutri kudu ngupaya bebarengan supaya daging tundhuk marang roh. Yen,

²⁵ Konsepsi lan Kelahiran Sang Indung Allah Paling Suci iku lumrah, dudu saka perawan. 'Dheweke Suci Kabeh' amarga, kaya sing ditulis Saint John of Damascus ing 'Homili babagan Kelahiran Sang Putri Kita Paling Suci, Indung Allah lan Perawan Maria sing Langgeng', dheweke dikandung kanthi 'suci'. Nanging Panjenengané piyambak, lumantar panglakon asetiké, nambah kasucian sing wis ditampa saka wong tuwané, nolak "saben pikiran sing ora perlu lan ngrusak jiwa sadurungé dipikiraké" (deleng PG 96, 669 A, 676 B).

²⁶ Saka taun 1962 nganti 1964, Sesepuh Paisios manggon dadi biksu ing Gunung Sinai ing komunitas asketis para Kudus Epistimia lan Galaktion. Dheweke ora mbukak marang kita hakikat saka prastawa mujijat sing kasebut.

²⁷ Bandhingna karo Kejadian 1:31.

²⁸ Ing salah siji layangé, Sepuh Paisios nulis kaya ngéné babagan hubungan rumahtangga: "Sampeyan takon marang aku babagan hubungan rumahtangga para imam sing wis omah-omah lan umat biasa. Para Bapa Suci ora maringi definisi sing cetha babagan kepiye struktur hubungan kasebut kudu disusun. Iki ateges hubungan rumahtangga iku sawijining bab sing ora bisa ditemtokake kanthi cetha, amarga ora kabeh wong bisa urip miturut pola siji. Para Bapa Suci nyerahake pitakon babagan hubungan rumahtangga marang pertimbangan, katresnan, kepekaan rohani, lan kekuwatan saben individu. Supaya luwih cetha, aku bakal menchi conto saka uripé wong-wong sing taat—imam nikah lan umat awam. Wong-wong iki isih urip, lan aku kenal pribadi. Ing antarané ana sing sawisé nduwé kulawarga, wis nglakoni hubungan intim lan nduwé siji, loro, utawa telu anak, banjur urip murni. Ana pasangan sing

ing sangisoré pandhuan bapak rohani, pasutri ngupaya urip kanthi rohani, dheweke bakal alon-alon miwiti ngrasakaké kabungahan sing luwih dhuwur — kabungahan rohani, kabungahan swarga. Padha ora bakal ngupaya kabungahan daging maneh. Pasutra wajib nglakoni pangendalian dhiri supaya ora nularake napsu daging marang anak-anake. Yen wong tuwa asring mikir bab daging, anaké bakal nduwé kecenderungan sing padha wiwit isih cilik. Iki kelakon amarga anak nampa pikiran daging saka wong tuwané. Wiwitane, kaya kabeh hawa napsu sing diwarisake saka wong tuwa, pikiran daging isih alus lan lembut, kaya , tanduran jelatang enom sing durung nyengat, lan kowe bisa gampang nyentuh godhongé. Nanging nalika tuwuh, godhongé wiwit nyengat. Mangkono uga karo kawruh napsu—ing wiwitan isih bisa mari déning bapa rohani sing becik lan wicaksana. Nanging, yèn kawruh napsu kuwi ora dipotong nalika isih enom, nalika wis diwasa, bakal mbutuhaké upaya gedhé kanggo ngilangi.

Pamanggih manungsa bab kersané Gusti Allah ing babagan lairé anak

Pasangan sing teka marang aku asring nuduhake keprihatinan babagan nduwé anak lan njaluk pendapatku. Sawetara pasangan kepéngin nduwé siji utawa loro anak, déné liyané kepéngin nduwé kulawarga gedhé. Nanging, luwih becik yèn padha nyerahaké bab nduwé anak marang Gusti Allah. Pasangan kudu nyerahake uripe marang Pangayoman Ilahi lan aja nggawe rencanané dhéwé. Padha kudu pracaya yèn Gusti Allah, sing ngopeni manuk-manuk ing langit, bakal luwih ngopeni anak-anaké. Aku kelingan sawijining pelaut sing nikah nalika umuré wolulas taun. Dhèwèké dhéwé uga mlarat, lan dhèwèké nikah karo cah wadon saka kulawarga mlarat. Padha nyewa sawijining ruang ngisor lan padha nglumpuk ing kana. Bojoné uga nduwé pakaryan sing upahé sithik, lan padha urip irit banget. Bayangna: tinimbang meja, padha nganggo kothak buah persik, sing kanthi susah payah

nindakake hubungan rumahtangga sepisan setaun mung kanggo nduwé anak, déné wektu liyané padha urip kaya sedulur lanang lan wadon. Ana uga sing nahan diri saka hubungan rumahtangga nalika mangsa puasa, banjur nerusaké manèh sawisé kuwi. Klompok kaping papat ora bisa ngatur iki. Ana pasangan nikah sing padha sesambungan ing tengah minggu, supaya padha ana ing kahanan suci telung dina sadurunge Komuni Suci lan telung dina sawisé. Liyané malah kesandhung ing bab iki. Mula, nalika Kristus muncul marang para rasul sawisé Kebangkitané, sawisé maringi wewenang kanggo ngapura dosa, Panjenengané dhisik kandha marang wong-wong mau: 'Kaya Rama ngutus Aku, mangkono Aku ngutus kowe... Tampa Roh Suci: dosa sapa waé sing kowe apura, iku bakal kaapura; lan dosa sapa waé sing kowe tahan, iku bakal katahan.' Tujuane supaya saben wong padha ngupaya kanthi wicaksana lan katresnan, manut kekuwatan rohanié. Mesthi wae, nalika isih enom iku dadi alangan ing wiwitan. Nanging nalika wektu lumaku, daging saya ringkih lan roh bisa nguwasani. Lan nalika kahanan iki kelakon, malah wong sing wis omah-omah wiwit ngrasakake sakedhik nikmat ilahi. Padha kanthi alamiah ngadhepake punggung marang kesenengan jasmani, sing saiki dianggep ora ana gunane. Mula, wong sing urip bebojoan iku, kanthi pangertèn, disucèkaké lan, munggah ing dalan sing alus, alus, lan mènndhung, tekan Swarga. Déné para biksu munggah menyang Swarga kanthi munggah lurus—vertikal, nanjak watu. Sampeyan uga kudu éling yèn masalah sesambetan rumahtangga iku dudu mung masalahmu dhéwé, lan sampeyan ora nduwé hak ngatur prakara iki piyambakan, nanging, kaya sing dituliskaké Rasul Paulus: 'kanthi sarujuk bebarengan'. Nanging sanadyan pasangan nikah nindakake [nondha napsu] iki 'kanthi sarujuk bebarengan', tetep kudu waspada. Pasangan sing luwih kuwat kudu nyelehake awake dhewe ing panggonane sing luwih ringkih. Asring kelakon siji pasangan sarujuk nahan diri supaya ora nglarani ati pasangan liyane, nanging nandhang sangsara ing jero ati. Iki asring kelakon marang wanita sing nduwé rasa wedi marang Gusti Allah, nanging kalah déning hawa napsu. Asring, amarga kurang wicaksana, sawetara bojo lanang sing taat, sawisé krungu tembung sarujuk saka bojone, kanthi ora wicaksana nahan hubungan rabi suwé banget. Ing kahanan kaya ngono, para bojo nandhang sangsara lan nemokake pelepasan liwat ambruk mental lan sapiturute. Para bojo lanang mikir yen bojone wis unggul ing kabecikan lan kepengin urip luwih suci, mung padha sesambungan intim sawise wektu sing luwih suwe. Banjur para bojo wadon wiwit ngadhepi godaan lan nggoleki wong liya. Nalika padha tiba ing dosa, padha diwutah dening rasa salah ing ati, dene para bojone, amarga weruh yen garwane ora kepengin [hubungan rabi], malah nyoba urip luwih suci. Padha mikir yen garwane wis ngalami kamajuan rohani lan ora kepengin hubungan jasmani. Mesthi wae, sabab kabeh iki ana ing egoisme wanita—sing bisa dimangerteni—lan ing rasa iri sing dirasakake wanita nalika dheweke ngrasa kurang. Amarga weruh yen bojone kepengin nglakoni urip rohani, bojone wiwit meksa awake dhewe nganti wates, kepengin ngluwihi bojone. Nyuwun pangapunten amarga aku nyelak mlebu ing urusan sing dudu hakku, amarga pakaryan biksu iku manik-manik pandonga, dudu topik kaya ngene. Nanging, supaya sampeyan ora kuciwa, aku kepeksa nulis sethithik babagan iki (sing aku mung ngerti saka adoh), bab apa sing nyiksa sedulur lanang lan wadon ing donya lan menehi mungsuh kasempatan tumindak [nglawan wong-wong mau]. Iku wigati banget apa pasangan iku padha watak lan sipaté. Nalika siji pasangan alus lan sijiné urip lan semangat, sing luwih kuwat kudu ngorbanake dhiri kanggo sing luwih ringkih. Lan alon-alon, kanthi pitulungan saka sing luwih kuwat, sing luwih ringkih bakal dadi waras. Lan banjur, sawise padha waras, loro-lorone kudu maju bebarengan." (Saka buku karya Romo D. Tatis. The Elder Paisios. Konitsa, 1995. kaca 176–178.)

bisa dituku! Banjur padha nduwé anak. Kanggo ngopeni anak-anaké, uripé mung cukup-cukupan. Nanging alon-alon, padha dadi sugih lan wiwit urip mapan.

Ana pasangan sing wis omah-omah sing sepisanan lan paling utama nyoba ngrampungake kabeh masalah liyane, banjur bar kuwi padha mikir arep nduwe anak. Wong-wong kaya ngono ora nggatekake Gusti Allah babar pisan. Pasangan liyane, nanging, kandha: "Urip saiki ora gampang. Ayo nduwe siji anak wae—iku wis cukup. Ngopeni siji wae wis cukup angel! Mula saka iku, padha ora nduwé anak maneh. Wong-wong iki ora nyadari sepira gedhéné dosa sing ditindakake kanthi mikir kaya ngono, tanpa nyandhak kapercayan marang Gusti. Gusti iku welas asih. Gampang kanggo Panjenengané mandheg maringi anak marang pasangan yèn Panjenengané weruh yèn padha ora bisa ngopeni maneh.

²⁹Akeh wong kepengin omah-omah tanpa nyadari yèn nduwé anak lan ngopeni supaya tuwuh ing iman Kristen kuduné dadi tujuan urip bebojoan. Wong-wong ora péngin nduwé akèh anak supaya ora krasa abot, nanging malah nyimpen asu lan kucing ing apartemené. Aku krungu yèn saiki ing Amerika, tinimbang asu, wong-wong nyimpen jinis anak babi sing regané larang ing omahé. Anak babi kuwi tetep cilik lan ora bakal gedhé. Wis dikembangaké khusus supaya bisa dipelihara ing apartemen. Wong ora kepengin nduwé anak amarga repot ngumbah lan ngopeni. Nanging apa ora ngumbah anak babi? Asu, ya wis — paling ora dadi asu penjaga. Nanging ngrawat babi ing omah! Pikirane nggegirisi tenan! Nalika ing Australia, ing³⁰ aku weruh 'panti jompo' kanggo asu lan kucing. Malah ana kuburan kéwan piaraan ing kana! Kabeh iki lagi nyedhak marang kahanan ing ngendi wong bakal ngembangaké tikus lan nyimpen ing kaleng kanggo panganan kucing, lan ngembangaké kelinci lan keledai lan nyimpen ing kaleng kanggo panganan asu! Lan ing wektu sing padha, ana wong liya sing bakal mati keluwen. Lan pikirna: yen ana wong mateni asu, bisa wae dheweke mbayar luwih akeh tinimbang yen mateni manungsa (mesthi wae, uga gumantung marang sapa sing duwe asu kuwi). Apa sing wis kelakon!.. Manungsa saiki regané luwih murah tinimbang asu. Aku kaget karo apa sing diomongaké sawetara bapak rohani. Wektu ana sawetara peziarah teka ing selku lan takon: 'Geronda, apa Santo Yohanes Krisostomus nate nulis ing endi waé yèn pasangan sing wis omah-omah ora kena nduwé anak?' 'Kowe ngomong apa kuwi?' takon aku kaget. "Saka ngendi kowe krungu bab kaya ngono?" — "Ya," ujare, "Pastur siji-sijine ngandhani kita." Nalika aku ketemu karo pastur iki, aku takon: "Apa pancen kowe ngomong kaya ngono,?" "Ya," wangsulane. "Sakjane kowe maca kuwi ing endi?" — "St. John Chrysostom nyritakaké iki ing 'Homili babagan Kasucian'," wangsulane. "Rungokna," ujarku marang dhèwèké. "Aku durung nate maca kaya ngono ing St. John Chrysostom, nanging Sang Wali mesthi ora bakal ngomong kaya ngono. Mesthi ana maksud liya. Gawa bukune supaya aku bisa ndeleng apa sing ditulis. Dhèwèké nggawa bukune lan nuduhaké kutipan mau. Aku miwiti maca lan weruh yèn Santo nulis kaya ngéné: "Saiki populasi wis mundhak, lan kowé uga nduwé kasempatan kanggo urip ing kasucian: ora kaya biyèn, nalika wong kudu ninggalaké keturunan."³¹ Kanthi tembung liya, Santo iku ora ngomong, 'Aja nduwé anak.' Nanging imam iki maksa panemune dhéwé. Imam sing nduwé pendhidhikan teologi, nanging malah ngucapaké omong kosong kaya ngono! Dhèwèké péngin katon wicaksana, péngin nuduhaké yèn dhèwèké ahli warisan teologi John Chrysostom, supaya wong-wong nganggep dhèwèké minangka bapak rohani sing apik. Apa sampeyan nyadari sepira cilaka panjelasan sing bengkok kaya ngono marang wong-wong sing kepengin tentrem ing atiné?

Kanggo akèh wong sing urip manut standar donya, kulawarga saiki wis kelangan makna. Mula saka kuwi, wong-wong kuwi ora nikah, utawa sanadyan wis nikah padha nyingkiri nduwé anak, utawa mateni anaké liwat aborsi, saéngga padha mbasmi keturunané dhéwé. Kanthi tembung

²⁹ Diarakaké ing November 1990.

³⁰ Ing taun 1977, miturut undhangan Gréja, Sang Sepuh rawuh ing Australia kanggo maringi pitutur rohani marang wong Yunani Ortodoks sing manggon ing kana.

³¹ Delengen *St John Chrysostom*. Bab Kasucian, 17, PG 48, 546.

liya, dudu Gusti sing ngrusak manungsa — manungsa sing ngrusak dhéwé. Nanging para pracaya sing netepi dhawuhe Gusti nampa sih rahmat ilahi, amarga Gusti, yen diomongake, mesthi bakal nulungi nalika wektu-wektu angel sing saiki kita alami. Kita weruh wong Kristen sing nduwé kulawarga lan ngopeni anak-anake kanthi ajining Gusti, pira waé anak sing diparingaké marang wong-wong mau. Lan kabèh anak [saka wong tuwa kaya ngono] padha seimbang lan seneng. Anak-anak mau iku berkah saka Gusti. Padha gedhé dadi wong sing becik lan rajin. Kita terus takon, 'Apa sing bakal kelakon ing donya iki?' — nanging ing wektu sing padha kita weruh kepiye, lumantar sih rahmaté Gusti, generasi sing apik saiki saya kuwat lan saya dewasa. Setan nyoba ngrusak kabèh, nanging Gusti sing Apik uga lagi makarya. Panjenengané ora bakal ngidini umat kita sirna saka lumahing bumi.

Kasulitan ngandhut

— Geronda, yen ana wanita non-Ortodoks sing durung nduwé anak, apa diidini, yen dhèwèké njaluk, diwènèhi sabuk minangka berkah, sing wis kita sentuh kanthi wujud salib marang reliq suci saka Sang Mulya Arsenius saka Kapadokia?³²

— Apa dhèwèké pracaya marang kuwasa Sang Wali, utawa apa dhèwèké ngupaya pitulungan liwat cara gaib? Yèn dhèwèké pracaya, mula dhèwèké bisa nganggo sabuk kaya ngono.

Sawetara wanita sing mandul ora nikah nalika kuduné wis nikah, mula saiki hukum spiritual ditrapaké marang wong-wong mau.³³ Sawetara wanita enom sing milih-milih calon bojo wiwit milih-milih: 'Ora, aku ora seneng iki, lan kuwi uga ora cocog karo seleraku.' Sawise janji karo sawijining priya yèn dhèwèké bakal nikah, cah wadon kaya ngono sakaligus uga nyawang priya liyané; banjur dhèwèké ngomong 'ora' marang sing sepisanan, lan priya kuwi kepéngin bunuh diri, tinimbang nganggep iku berkah yèn dhèwèké wis ngapusi dhèwèké paling ora sadurungé nikah, tinimbang sawisé. Er, ya, bocah wadon kaya ngono bakal mbangun kulawarga kaya apa? Lan ana wanita sing mandul amarga nalika enom uripe ora tertib lan kebak dosa. Ana uga sing mandul amarga asupan panganane kurang apik, merga akèh panganan ngandhut akèh bahan kimia lan hormon.

Ana uga pasangan sing wis omah-omah sing kepengin nduwé anak sakwise omah-omah. Lan yèn lairé anaké telat, padha wiwit kroso kuwatir lan cemas. Kepiye carane padha bisa nglairake anak menyang donya yen awake dhewe kebak kuwatir lan geger batin? Padha bakal nglairake anak menyang donya nalika padha ngusir kuwatir lan geger batin mau lan nyetel uripe ing dalan spiritual sing bener.

Kadhangkala Gusti kanthi sengaja nundha lan ora maringi anak marang pasangan sing wis omah-omah. Elinga iki: sawise kabeh, Panjenengané maringi anak nalika wis tuwa marang para wong tuwa suci sing nggawa Gusti, Joachim lan Anne, lan marang nabi suci Zakharia lan Elizabeth, supaya ngrampungake rencana langgeng Panjenengané kanggo kaslametan manungsa.

Pasangan bojo kudu tansah siyap nampa kersaning Gusti ing uripé. Gusti ora bakal ninggalake sapa waé sing nyerah marang Panjenengané kanthi iman. Kita ora nindakaké apa-apa, nanging Gusti wis nindakake akèh banget kanggo kita! Kanthi katresnan lan kabecikan sing tanpa wates, Panjenengané maringi kita kabèh! Apa ana sing ngluwihi kuwasa Gusti? Ana sawijining pasangan sing wis omah-omah nduwé limang anak, nanging nalika wis diwasa, anak-anaké padha mbangun kulawarga dhéwé lan lunga saka omah. Bapak lan ibu mau banjur ditinggal dewekan. Banjur padha mutusaké nduwé anak siji manèh supaya ana sing nyanding nalika tuwa. Garwane wis ana ing umur nalika meteng ora mungkin, lan saka sudut pandang manungsa, kepinginané katon ora bisa kawujud.

³² Uripé Sang Mulya Arsenius saka Kapadokia nyebutaké yèn ing kasus mandhuli, Sang Mulya bakal mberkahi sepotong tali cilik lan maringi marang wong wadon mandhuli supaya diiket ing pinggangé lan supaya mandhuliné mari. Elder biyèn kandha yèn ing kahanan kaya ngono kita kudu nyelchake sabuk pita wujud salib ing reliké Saint Arsenius lan maringi marang wanita mandul supaya bisa nganggo.

³³ Kanggo pranatan rohani, delengen Bab Papat saka Bagéan Lima ing jilid iki.

Nanging, sanadyan mangkono, pasangan mau nduwèni iman sing gedhé marang Gusti, lan padha pinaringan berkah anak lanang sing maringi panglipur ing tuwa. Lan padha ngopeni anak mau nganti dadi priya enom sing becik.

Duwe anak ora mung gumantung marang manungsa. Iku uga gumantung marang Gusti Allah. Yen Gusti Allah weruh pasangan sing ngalami kesulitan duwe anak iku andhap asor, Gusti ora mung bakal maringi anak siji, nanging uga bakal mberkahi dheweke kanthi akeh anak. Nanging, yen Panjenengané weruh ana ketekunan lan egoisme ing pasangan, Panjenengané ora maringi panyuwunané amarga yèn maringi anak, iku bakal nyengkuyung ketekunan lan egoisme mau. Pasangan kudu nyerahake awake dhewe sakabehe marang Gusti. Padha kudu ngendika: 'Gusti Allah, Panjenengan ngopeni karaharjan kita, *kersaning Panjenengan kelakon*.³⁴ Ing kahanan kaya ngono, panyuwunane bakal dikabulake. Sawise kabeh, kersaning Gusti kawujud nalika kita ngucap '*Kersaning Gusti kawujud*' lan, percaya marang Gusti, nyerahake awake dhewe marang Panjenengané. Nanging sanajan kita ngucap '*Kersaning Gusti kawujud*', kita sakaligus tetep meksa kersaning awake dhewe. Ya, apa sing bisa ditindakake Gusti kanggo kita ing kahanan kaya ngono?

Mandul ing pasangan nikah

— Geronda, ana pasangan omah-omah sing teka marang kita. Loro-lorone padha kena thalassaemia sing durung didiagnosa. Padha takon apa padha kudu nduwé anak. Kita nyaranake supaya padha njaluk pitutur marang bapak rohani.

— Para bapak rohani ora bisa nglarang pasangan omah-omah kaya ngono nduwé anak. Para mentor rohani kudu ngembangaké kasucian ing pasangan kaya ngono, supaya padha bisa ngupaya nglakoni pantang. Lan, kanthi wicaksana, para bapak rohani kudu maringi kelonggaran marang wong-wong mau.

— Geronda, ana pasangan sing wis omah-omah sing sanadyan uripé banget spiritual lan kepéngin nduwé anak, nanging ora bisa.

— Gusti ora maringi anak marang akèh wong supaya kanthi nresnani anak-anak ing saindenging donya kaya anaké dhéwé, wong-wong mau bisa mbantu supaya padha lair manèh sacara rohani. Ana sawijining priya sing ora nduwé anak dhéwé, nanging saben dhèwèké metu saka omahé, bocah-bocah saka omah-omah ing sacedhaké padha mlayu marani lan ngubengi dhèwèké kanthi katresnan. Bocah-bocah mau ora ngidini dhèwèké lunga nyambut gawe. Kowe weruh: Gusti ora maringi anak dhéwé marang wong iki, nanging Panjenengané mberkahi supaya kabèh bocah ing sakupéngé padha tresna marang dhèwèké kaya bapak, déné dhèwèké, kanthi cara dhéwé, mbantu rohani marang bocah-bocah mau. Dalane Gusti ora bisa dipahami.

Nanging ing kasus liyane, Gusti ora maringi anak marang pasangan supaya padha bisa ngrawat anak piatu. Aku ngerti sawijining priya Kristen sing apikan, dadi pengacara. Nalika sawijining dina aku ana ing , kutha panggonane, aku mampir ing omahé. Dhèwèké nampani aku kanthi anget banget, lan aku nginep sedina minangka tamu. Aku uga ketemu bojone. Dheweke padha saleh kaya bojone. Saka dheweke aku sinau babagan urip rohani sing ditindakake bojone, lan saka bojone — babagan kahanan rohani bojone.

Sabanjuré aku sinau babagan wong-wong iki saka wong Kristen liya sing padha kenal karo wong-wong mau lan wis nampa manéka kabecikan saka wong-wong mau. Wongé Gusti iki nglakoni praktik hukum kanthi jujur. Nalika weruh yèn terdakwa pancèn penipu, dhèwèké ora mung nolak mbela, nanging uga ngélarani kanthi tegas supaya dhèwèké éling. Nalika piyambakipun mirsani menawa sawijining tiyang salah nanging sampun tobat, piyambakipun badhe nyobi ngrampungaken prakawis punika utawi mastèkaken menawa paukuman ingkang langkung entheng kaparingaken. Nalika piyambakipun mirsani menawa tuduhan ingkang boten adil sampun dipun ajokaken

³⁴ Mat. 6:10.

dhumateng tiyang mlarat, piyambakipun badhe mbela piyambakipun kanthi gratis lan ngupaya nglepasaken namanipun ing pangadilan. Wong iki urip prasaja banget, mula dhuwit sithik sing dipikolehi wis cukup kanggo nyukupi kabutuhane lan uga kanggo nulungi kulawarga mlarat. Omahé pengacara taat iki dadi oasis spiritual sejati ing tengah-tengah gurun spiritual kutha panggonané. Kéné dadi papan kumpulé wong-wong sing nandhang sangsara, wong mlarat, lan wong nganggur; uga wong-wong sing duwé masalah kulawarga padha teka kéné. Lan dhèwèké nulungi kabèh wong sengsara mau, ndhukung kaya bapak sing welas asih. Dhèwèké uga nduwèni kanca-kanca sing nyekel jabatan tanggung jawab. Padha tresna lan ngajèni dhèwèké, mula nalika dhèwèké nelpon kanca-kancané sing nduwèni pangkat dhuwur kanggo mbantu wong mlarat ing sawijining prakara utawa nalika lara, ora ana siji waé sing nolak. Garwané uga makarya kanthi cara sing padha. Dhèwèké mbantu bocah-bocah mlarat utawa para mudha sing ora mampu sekolah. Dhèwèké kaya ibu kanggo wong-wong mau. Nanging, nalika ngobrol karo aku, dhèwèké kélangan omongan: 'Sadurungé aku omah-omah, Pak, aku mulang ing sekolah menengah.' Sawisé manten, aku ninggalaké pakaryan amarga aku mutusaké dadi ibu sing apik. Aku nyuwun marang Kristus supaya paring aku anak akèh—even rong puluh—nanging sayangé, Panjenengané ora paring aku siji waé." Banjur aku mangsuli marang dhèwèké: "Kowe, adhik, nduwé luwih saka limang atus anak. Nanging kowe isih ngeluh? Kristus wis weruh niat apikmu. Lan Panjenengané bakal maringi ganjaran kanggo kowe. Saiki, kanthi mbantu akèh bocah supaya lair rohani, kowe dadi ibu sing luwih apik tinimbang akèh ibu liyané. Kowe malah ngluwihi kabèh ibu sing nduwé akèh anak! Lan ganjaran sing bakal panjenenganampi uga bakal luwih ageng, amarga kanthi lair rohani, bocah-bocah mau njamin masa depane ing gesang langgeng." Saliyane kuwi, wong-wong mau ngadopsi sawijining wanita enom, sing jenenge dadi jeneng kabèh kagungané. Putri adopsi mau ngopeni wong-wong mau nalika tuwa, lan sawisé ngubur wong-wong mau, mlebu biara. Nanging maneh, omahé pasangan iki pancen kaya biara! Kabèh ibadah gréja dianakake ing kana. Ing Wespers lan Komplet, sedulur-sedulur liyané ing Kristus padha ndedonga bebarengan karo wong-wong mau, déné wong-wong mau maca Ibadah Tengah Wengi lan Matins minangka telu wong. Wong-wong sing pinaringan berkah iki mbantu akèh wong sing nandhang sangsara. Mugi Gusti maringi katentreman marang atiné uga.

Mula saka iku aku kandha yèn bapak sing paling apik lan paling woh-wohan iku wong lanang sing sawisé lair rohani nulungi lair rohani bocah-bocah ing saindenging donya, supaya padha bisa njamin masa depan nyawane ing swarga.

— Geronda, sawetara pasangan sing ngalami infertilitas lagi mikir ngadopsi anak.

— Ya, luwih becik wong kaya ngono ngadopsi bocah; aja [egois] terus-terusan kepengin nduwé anak dhéwé. Kepentingan manungsa lan kersané Gusti ora mesthi padha.

— Geronda, apa wong tuwa angkat kudu ngandhani anaké yèn dhèwèké diangkat sawisé tekan umur tartamtu?

— Luwih becik ngandhani bocah iki nalika wis rada gedhé. Nanging sing paling penting yaiku wong tuwa angkat tresna marang bocah mau kanthi jero lan tulus. Ana bocah-bocah sing luwih tresna marang wong liya tinimbang bapak lan ibuné dhéwé, amarga wong tuwané ora tresna marang dheweke.

Kulawarga gedhe

Gusti nduwé katresnan istimewa marang kulawarga gedhé. Panjenengané maringi perhatian khusus marang kulawarga kuwi. Ing kulawarga gedhé, bocah-bocah éntuk akèh kasempatan apik kanggo tuwuh subur — yèn wong tuwané ngopeni kanthi becik. Siji bocah ing kulawarga gedhé mbantu kancané. Putri sulung mbantu ibune, anak tengah ngopeni anak bungsu, lan sateruse. Kanthi tembung liya, bocah-bocah kaya ngono padha nyawiji siji lan sijine lan urip ing swasana pangorbanan lan katresnan. Anak bungsu tresna lan ngajeni marang anak sulung. Katresnan lan ajining dadi tuwuh kanthi alamiah ing kulawarga gedhe.

Mula, yen ing sawijining kulawarga mung ana siji utawa loro anak, wong tuwa kudu banget nggatekake carane ngopeni lan ngedidik. Biasane [ing kulawarga cilik kaya ngono], wong tuwa nyoba supaya anak-anake ora kekurangan apa-apa. Anak-anak kaya ngono nduweni kabeh sing dikarepake, lan akibaté padha gedhe tanpa siap ngadhepi apa-apa. Contone, ana cah wadon—putri tunggal saka wong tuwa sugih. Dhèwèké nduwèni pembantu sing, nalika wayahe teka, bakal nyetel meja kanggo dhèwèké, ngresiki kamare, lan nindakake kabèh pagawéan omah sing perlu. Tukang bersih omah iku dibayar kanggo gaweyané, nanging ing wektu sing padha dhèwèké ngembangaké [kebakikan], amarga dhèwèké ngladèni wong liya. Kosok baliné, wanita enom sing diladèni kuwi, amarga ora sinau bab pangorbanan dhiri, tetep dadi 'stump', wong sing durung kabudayan. Aku nyaranake para priya enom supaya nikah karo wanita enom saka kulawarga gedhe, amarga bocah sing gedhe ing kasangsaran wis biasa ngorbanake lan tansah mikirake cara mbantu wong tuwane. Iki arang banget kelakon karo bocah sing gedhe ing urip mewah.

Nanging ora mung bocah-bocah, nanging uga wong tuwa ing kulawarga gedhé sing duwé ati loman. Aku kelingan nalika jaman pendudukan³⁵, ana bocah lanang cilik ing salah siji omah jejere dadi yatim piatu sakabehe. Wong mlarat—pamong kepala kulawarga sing nduwé sepuluh anak—wis welas marang anak piatu sing apes kuwi, banjur nggawa dhèwèké menyang omahé lan ngopeni bareng karo anak-anaké dhéwé. Lan apa kowé ngerti berkah apa sing banjur diparingaké Gusti marang wong iki! Mesthiné Gusti ora bakal ninggalaké wong sing nduwé ati loman kaya ngono tanpa pitulungan?

Wong sing nduwé akèh anak bisa ngalami kasulitan ing wiwitan. Nanging Gusti ora bakal ninggalaké wong kaya ngono. Ayo tak critakaké babagan salah siji kasus tartamtu. Ing sawijining wektu, kepala kulawarga sing nduwé enem anak nyuwun marang aku supaya ndedonga supaya Gusti nglembutaké atiné wong-wong sing nyewakaké omahé, supaya ora ngusir dhèwèké menyang dalan. Sayangé, akèh juragan omah sing nyewakaké omahé marang pasangan sing nduwé limang asu utawa kucing – sing nggawe kotor ing njero lan sakubengé omah – ora gelem nyewakaké marang kulawarga gedhé, amarga padha wedi yèn bocah-bocah bakal ngrusak omahé. Mula bapak sing nduwé akèh anak iki pancèn wis buntu akalé: siji tuan tanah ngusir dhèwèké saka omahé, sijiné ora gelem nyewakaké omahé marang dhèwèké, lan dhèwèké kapaksa ngumbara saka omah siji menyang omah liyané karo anak-anak lan barang-barangé. Kanggo nyukupi kabutuhan kulawargané, priya iki kerja tanpa kenal lelah. Dhèwèké malah ora tau nawar karo para juragan omah babagan sewa — wis cukup yèn para juragan omah mung ngidini dhèwèké manggon ing omah kuwi sawetara taun, supaya dhèwèké isa ngaso saka kerep pindhah-pindhah. Nalika aku krungu kabar iki, atiku krasa prihatin marang dhèwèké. "Aja nganti nyerah," ujarku marang dhèwèké. 'Gusti Allah uga ngopeni anak-anakmu. Sakjane, Panjenengané iku Pangripta sing maringi marang bocah-bocah apa sing paling wigati—jiwané—dene kowe lan bojomu, minangka mitra Pangripta, maringi awaké. Mula saka iku, Gusti Allah luwih ngopeni anak-anakmu tinimbang kowe dhéwé.' Durung nganti rong utawa telung wulan kliwat, wong iki sing katon banget seneng teka maneh marang aku lan kandha: "Puji syukur marang Gusti, Gusti wis maringi aku omah, lan aku isih nduwé akèh dhuwit." Aku takon apa sing wis kelakon, lan dhèwèké nyritakaké kaya ngéné: "Nalika aku arep bali menyang désaku, aku lungguh ing halte bis ngentèni bis. Ana tukang adol tiket lotre nyedhaki aku lan nawakake tiket. Minangka wong Kristen, aku ora tuku tiket lotre; aku tetep karo prinsip iki. Mula aku nolak. Nanging, nalika weruh yèn dhèwèké arep lunga, aku mikir menawa mbok menawa dhèwèké lagi butuh banget. Mula aku nelokké dhèwèké bali lan njupuk dhuwit kanggo mbayar siji tiket lotre, tanpa njupuk tiketé dhéwé. Nanging, penjualé iku wong jujur lan ora gelem nampa dhuwit tanpa tiket. Banjur aku krasa rada kuciwa uga, lan amarga kepéngin mbantu, aku kandha: "Ya wis, wenehana aku siji tiket; mbok menawa aku bakal butuh." "Wenehana wong iki sethithik

³⁵ Pendudukan Yunani ing taun 1941–1944 déning Jerman, Italia, lan Bulgaria. — *Cathetan panerjemah*.

kabungahan," pikirku, "lan bab aku sing wis nglanggar 'aturan', ayo aku rada kuciwa – ora apa-apa." Lan mula tiket lotre sing tak tuku kuwi menang. Aku menang dhuwit akèh, tuku omah, lan malah isih ana dhuwit sing sisa kanggo ngopeni anak-anakku. Lan sawisé ngerti ing endi panggonané tukang dodolan tiket lotre kuwi, aku menyang omahé tanpa dhèwèké ngerti lan ninggalaké amplop sing isiné dhuwit akèh ing kothak layangé. Aku ngerti yèn yèn aku nyerahaké dhuwité langsung marang dhèwèké, dhèwèké ora bakal nampa. Kaget tenan carané katresnané Gusti makarya ing wong sing jujur!

Aborsi iku dosa sing nggegirisi

— Geronda, sawijining wanita umur patang puluh taun, ibu saka anak-anak sing wis diwasa, saiki lagi ngandhut lan wis mlebu wulan katelu. Bojoné maksa supaya nglakoni aborsi lan ngancem bakal pegatan yèn dhèwèké nolak.

— Yen dheweke nindakake aborsi, anak-anak liyane bakal mbayar regane — liwat lara lan cilaka. Saiki, wong tuwa mateni anaké liwat aborsi lan kelangan berkahé Gusti. Ing jaman biyen, yen bayi lair ora waras, bayi kuwi dibaptis lan seda kaya malaikat cilik. Lan ora ana alesan kanggo kuwatir babagan nasibe ing alam sawise mati. Wong tuwa isih nduwé anak liyané — sing waras — lan berkahé Gusti tetep ana karo wong-wong mau. Nanging saiki wong tuwa mateni anaké sing waras liwat aborsi, nalika nyoba kanthi paksa supaya anaké sing lara tetep urip ing donya iki. Para wong tuwa lelungan ngubengi Inggris lan Amerika kanggo marasake anak-anake sing lara. Akibaté, saka generasi siji menyang generasi sabanjure, anak-anak sing lair saya kurang waras. Amarga sanajan wong tuwa kasil marasake anak-anake lan ora mati nanging banjur omah-omah, anak-anake sing lair uga bisa lara. Apa sampeyan weruh apa akibaté kabèh iki? Nanging yèn wong tuwa nduwé anak ora siji, nanging pirang-pirang, padha ora perlu nganti kaya ngono, lelungan saka dhokter siji menyang dhokter liyané lan menyang mancanegara, mung kanggo ngulur urip anak sing lara. Anak sing lara bakal bali marang Gusti. Lan bakal bali marang Panjenengané kaya malaékat.

— Geronda, aku maca ing sawijining panggonan yèn saben taun ana 50 yuta aborsi sing ditindakake ing saindenging donya,³⁶ lan ana 200.000 wanita sing tilar donya amarga kuwi.

— Bocah-bocah dipatèni amarga, miturut omongané, yèn populasi saya tambah, ora bakal ana sing isih bisa dipangan déning wong sing isih urip, lan wong-wong bakal kekurangan kabutuhan urip. Nanging ana akèh lahan sing durung dimanfaatake lan akèh alas, lan kanthi teknologi modhèren alas-alas mau bisa kanthi cepet diowahi, umpama dadi kebon zaitun, sing bisa disalurkan marang wong mlarat. Lan ora ana bebaya yèn penebangan alas bakal nyebabake kekurangan oksigèn, amarga wit-witan sing ditandur bakal ditanam nggantèkaké wit-witan alas. Ing Amerika padha ngobong gandum, dene ing kene ing Yunani, woh-wohan lan asil tetanduran liyane dikubur ing lemah [supaya regane ora mudhun]. Ing wektu sing padha, ing Afrika, wong-wong padha mati keluwen. Nalika ana kekeringan parah ing Abyssinia lan wong-wong padha mati amarga kesel, aku nyuwun marang sawijining juragan kapal sing tak kenal—sing biyasane nulungi wong ing kahanan kaya ngono—supaya nyuwun marang wong-wong sing ngubur woh-wohan lan sayuran ing lemah, lan supaya padha ngangkut barang-barang kasebut menyang kapal kanthi gratis supaya bisa digawa marang wong-wong sing lagi keluwen. Nanging sanajan dhèwèké ngemis-ngemis marang wong-wong mau, padha ora gelem.

Pira ewu janin manungsa sing dipatèni saben dina! Aborsi iku dosa sing nggegirisi. Aborsi iku pembunuhan—lan ora sembarang pembunuhan, nanging pembunuhan sing paling abot, amarga nglibatake matèni bocah-bocah sing durung dibaptis. Wong tuwa kudu nyadari yèn urip manungsa diwiwiti nalika konsepsi.

³⁶ Diarakaké ing taun 1989. — *Cathetan panerjemah*. Miturut angka resmi taun 2001, ana 1,9 yuta aborsi sing ditindakake ing Rusia. Ing kasunyatan, angka iki luwih dhuwur banget. — *Cathetan panyunting*.

Ing sawijining wengi, kanthi kersaning Gusti, aku weruh panglihatan sing medeni. Sawisé kuwi, aku nyadari apa sejatine aborsi! Wengi kuwi Selasa ing Minggu Padhang. Kaya biasane, aku nyalakake loro lilin lan nyelehake ing loro kaleng. Lilin-liliné biasane murub nalika aku turu. Aku nyalakake kanggo wong-wong sing nandhang sangsara ing badan lan jiwa — kalebu sing isih urip lan sing wis seda. Lan mangkono, ing tengah wengi, nalika aku ngucapake Doa Yesus, aku weruh sawijining lapangan amba kang dipager watu. Lapangan kuwi wis ditanduri gandum; tandurane isih anyar wiwit metu. Ngentekake ing mburi tembok, aku nyalakake lilin kanggo para almarhum lan nyelehake ing tembok watu. Ing sisih kiwa ana pemandhangan gersang tanpa banyu—mung ana watu lan tebing watu. Pemandhangan iki gemeter tanpa kendhat amarga gumuruh sing kuat, sing nyawiji karo ewonan tangisan sing nyedhihaké ati lan nggeteraké jiwa. Sanajan wong sing paling atiné atos, nalika krungu iki, ora bisa tetep tanpa krasa. Kesiksa déning tangisan mau lan ora mangerténi apa sing kelakon, aku krungu swara sing kandha marang aku: 'Lahan sing ditanduri gandum sing durung wiwit ngetokake tanduran iku panggonan istirahaté roh-roh wong mati sing bakal tangi manèh. Ing panggonan iki, kang gemeter lan nggetak amarga tangisan sing nyedhihaké, dumunung nyawa bocah-bocah sing dipatèni déning aborsi.' Sawisé ngalami iki, aku ora bisa mari saka lara sing ngédab-édabi sing tak rasakaké kanggo nyawa bocah-bocah mau. Aku uga ora bisa nggleleng kanggo ngaso, sanadyan aku kesel banget.

— Geronda, apa ana sing bisa ditindakake supaya undang-undang sing nglegalké aborsi dibatalaké?

— Iku bisa, nanging negara lan Gereja kudu tumindak supaya wong-wong sadar marang akibat saka angka kelahiran sing sithik. Para imam kudu nerangake marang wong-wong yèn undang-undang babagan aborsi bertentangan karo prentah-prentah Injil. Para dhokter, ing sisihé, kudu nyuarakaké babagan risiko sing diadhepi wanita sing nindakake aborsi. Delengen: Wong Éropah, sing biyèn nduwèni kabudayan tumindak sing bener, wis nerusaké marang anak-anaké minangka warisan. Kita, kosok baliné, sing biyèn nduwèni ajrih marang Gusti, saiki wis kelangan lan ora ninggalaké apa-apa minangka warisan kanggo generasi sabanjuré. Mulané saiki kita ngidini aborsi lan nglegalké perkawinan sipil...

Yen ana siji wong sing nglanggar salah siji pranatan Injil, tanggung jawabé mung tumrap wong kuwi dhéwé. Nanging, yèn ana prakara sing nentang pranatan Injil banjur dadi undang-undang nagara, murkaé Gusti Allah bakal tiba marang kabèh bangsa — kanggo ngdisiplin.

Bab 2.

Bab peran ibu ing ngopeni anak

Katresnan Ibune

— Geronda, sampeyan tau ngandhani kita manawa lumantar katresnan manungsa tuwuh lan mateng.

— Mung tresna marang wong liya ora cukup. Kita kudu tresna marang wong liya luwih saka tresna marang awak dhewe. Ibu tresna marang anak-anake luwih saka tresna marang awake dhewe. Kanggo nyukupi pangan anak-anake, dheweke gelem luwe dhewe. Nanging kabungahan sing dirasakake luwih gedhe tinimbang kabungahan sing dirasakake anak-anake. Anak-anak mau diparingi gizi sacara jasmani, déné ibuné diparingi gizi sacara rohani. Anak-anak mau ngrasakaké nikmat panganan sacara indra, déné ibuné ngrasakaké kabungahan rohani.

Wadon enom sing durung omah-omah bisa turu nganti jam sepuluh esuk lan isih ngarep-arep ibune bakal nghanatake susune kanggo sarapan. Wadon kaya ngono pancen males banget kanggo nindakake apa-apa. Dheweke kepengin kabeh disuguhake ing piring. Dheweke kepengin kabeh wong nglayani saben keperluan. Dheweke kerep ngeluh marang ibune, ngeluh marang bapake, nanging dheweke dhewe seneng ora nindakake apa-apa. Sanajan ana katresnan ing sipate wadon, katresnan kuwi ora tuwuh, amarga dheweke nampa pitulungan lan berkah saka ibune, bapake, lan sedulure. Nanging, sawisé dhèwèké dadi ibu, dhèwèké wiwit kaya piranti sing ngisi daya dhéwé: saya abot makarya, saya akèh daya sing diisi manèh — amarga katresnan tansah makarya ing jerone atiné. Biyèn, nalika nyentuh barang reged, dhèwèké kroso jijik lan mesthi ngumbah tangané kanthi sabun wangi nganti resik. Nanging saiki, nalika popoké bayié kotor lan kudu dicuci, dhèwèké krasa kaya lagi nyekel permen marmalade! Dhèwèké ora krasa jijik. Sadurungé, nalika dhèwèké dibangunaké, dhèwèké biyèn kerep ngeluh banter amarga keganggu. Saiki, nalika anaké nangis, dhèwèké tetep tangi sakwengi lan ora krasa repot babar pisan. Dhèwèké ngopeni bayi lan ngrasakaké kabungahan. Napa? Amarga dhèwèké ora dadi bocah manèh. Dhèwèké wis dadi ibu, lan dhèwèké wis duwé rasa ngorbanaké dhiri lan katresnan.

Uga kudu diomongake manawa ibu nuduhake katresnan lan pangorbanan dhiri sing luwih gedhe tinimbang bapak, amarga bapak ora diparingi akèh kasempatan kanggo nglakoni pangorbanan kaya ngono. Ibu berjuang bareng anak-anake lan ngentekake wektu luwih akeh kanggo ngopeni wong-wong mau tinimbang bapak, nanging ing wektu sing padha dheweke 'isi daya' saka anak-anake, maringi kabeh sing diduweni. Sebaliké, bapak ora ngalami perjuangan karo anak-anaké kaya ibu, lan uga ora 'ngisi ulang' tenaga saka anak-anaké; mula katresnané ora sak gedhé katresnané ibu.

Pira ibu sing teka marang aku karo nangis lan nyuwun: 'Dongaake anakku, Pak.' Kowe ora bakal ngerti sepira kuwatiré! Arang banget krungu priya ngomong: 'Dongaake aku; anakku wis kesusah.' Mung dina iki, ana ibu sing nduwé wolu anak teka marang aku. Kanthi rasa wedi, wanita miskin iki nyurung anak-anake maju lan nyusun baris supaya kabeh bisa nampa berkah. Bapak sing tumindak kaya ngene iki arang banget ditemoni. Lan Rusia bisa lestari amarga para ibune. Pelukan bapak — yen ora ana rahmat saka Gusti — iku garing. Nanging pangkuan ibu — sanajan tanpa Gusti — ngemot gizi. Anak tresna lan ngajeni bapaké. Nanging tresna marang bapaké iki malah saya jero amarga kelembutan lan kehangatan katresnan ibu.

Sikap sing bener marang ora duwe anak

Yen wanita sing ora duwe anak ora njupuk pendekatan spiritual marang kahanane, dheweke bakal nandhang sangsara. Aku pancen ngalami perjuangan abot karo siji wanita sing ora duwe anak! Bojo wanita kasihan iki nyekel jabatan dhuwur. Dheweke duwé sawetara omah sing disewakaké. Saliyane, padha duwé omah gedhé sing dadi panggonané karo bojone, sing nalika manten nampa mas kawin sing cukup akèh saka dheweke. Nanging kabèh dadi beban kanggo dheweke: menyang pasar, nyiapaké panganan... Lan dheweke malah ora bisa masak. Dheweke mung lungguh ing omah, banjur nelpon restoran lan pesen panganan siap saji sing diantarke. Dheweke duwe kabeh, nanging atine kasiksa amarga ora ana sing maringi kabungahan. Dheweke lungguh ing omah sedina muput: iki ora pas, kuwi uga ora pas. Nglakoni siji bab mboseni, nindakake liyane kakehan gaweyan... Banjur pikirane wiwit ngluwahi, lan dheweke kepeksa ngombe obat. Bojone njupuk proyek kerja saka omah kanggo nyenengake atine, nanging dheweke, amarga ora ngerti carane ngisi wektu, ngadeg ing sacedhake nalika bojone lagi adus. Mesthi wae bojone dadi kesal: soale saliyané kabeh iku, dheweke isih kudu ngrampungake pakaryane! Nalika aku ketemu dheweke, aku maringi pitutur: "Aja lungguh ing omah sedina muput! Kowe bakal bosok kaya jamur yen kaya ngono! Aja mung ing omah, nanging menyang rumah sakit, ngunjungi wong lara..." "Nanging aku arep menyang endi, Pak?" dheweke mangsuli. "Apa pancen aku isa nindakake kuwi?" "Ya wis," ujare aku, " " "lakoni iki: nalika wayahe maca jam pisanan, maca; banjur, ing wektu sing pas, maca jam katelu, lan

sateruse.³⁷ Tambahna siji utawa loro busur uga..." "Aku ora bisa," wangsulane. "Ya wis," ujare aku, "ya wis, mlebu wae ing Urip Para Wali." Aku kandha marang dheweke supaya maca riwayat uripé kabèh wanita sing wis dadi wali, supaya ana sing mlebu ing atiné lan mbantu dheweke. Kanthi angel banget, aku bisa mbalèkaké dheweke menyang dalan sing bener, supaya dheweke ora pungkasané mlebu ing rumah sakit jiwa. Wanita iki wis ngancuraké awaké dhéwé nganti remuk. Mesiné kuwat, nanging oli ing jeroné wis rada kaku.

Kanthi kabèh iki aku kepéngin ngomong yèn atiné wanita bakal layu yèn katresnan sing ana ing sipaté ora nemu dalan metu. Coba deleng: ana wanita liyane sing nduwé limang, enem, utawa malah wolu anak. Wanita miskin kuwi bisa uga ora nduwé sepeser dhuwit, nanging isih seneng. Dhèwèké nduwé kabecikan luhur lan keteguhan ati sing wani. Napa? Amarga dhèwèké wis nemokaké tujuwané.

Ana sawijining kedadeyan tartamtu sing nganti saiki tak eling. Kancaku nduwé loro adhine. Salah sijiné nikah nalika isih enom banget lan nduwé akèh anak. Wanita iki nyawisake uripé kanggo wong liya. Saliyane kuwi, dadi penjahit busana, dhèwèké nyulam sandhangan lan kanthi cara iki maringi sedekah marang wong mlarat. Dina iku dhèwèké teka lan kandha marang aku, 'Aku saiki malah wis nduwé cucu!' Atiné gemeter amarga kabungahan. Seduluré sing siji manèh, nanging, ora tau omah-omah. Nanging dhèwèké ora éntuk paédah rohani saka kahanan uripé sing tanpa beban. Piyé kahanané! Luwih becik aja takon carane dheweke urip... Dheweke ngarep-arep ibune sing wis tuwa ngopeni dheweke, malah ngeluh amarga ibune ora nglakoni kanthi telaten. Kowe weruh ta? Dhèwèké ora tau dadi ibu, mula ora ana owah-owahan ing batiné. Nanging, kanthi nulungi wong sing butuh, dhèwèké bisa ngleksanani katresnan sing wis ana ing kodrat wanita, lan éntuk manfaat saka kuwi. Nanging, dhèwèké ora nindakake kuwi.

Mulane aku kandha yèn wanita kudu ngorbanaké. Lelaki — sanajan ora ngembangaké katresnan ing batiné — ora ngalami cilaka apa-apa. Nanging, wanita sing nduwé katresnan nanging ora nuntun menyang arah sing bener kaya mesin sing wis diuripaké nanging, amarga ora ana bahan baku, mlaku sia-sia, nggeteraké awaké dhéwé lan wong liya.

Ketabahan ibu

— Geronda, ing salah siji layangé marang para biarawati, Santo Nektarios saka Aegina ngajak supaya padha ora lali yèn dhèwèké iku wanita, lan supaya padha niru wanita-wanita suci tinimbang pria-pria suci.³⁸ Napa Santo Nektarios ngendika kaya ngono? Mbok menawa amarga wanita ora tahan banting?

— Kanggo sapa? Apa para wanita iki ora tahan banting? Aku mung gumun sepira tahan bantinge dheweke! Lha wong, dheweke nduwé pitung urat! Awak wanita bisa uga luwih ringkih tinimbang priya, nanging dheweke nduwé ati sing kuwat, lan kanthi ngandelake ati kuwi, dheweke nduwé ketahanan sing ngluwihi kekuwatan priya. Ya, wong lanang duwé kekuwatan fisik, nanging ora duwé ati kaya sing diduwèni wong wadon. Sakwisé, aku ndelok kucing sing mlebu omahku karo anak-anaké. Dhèwèké kurus banget; kowe bisa ngétung balung igaé. Ing sawijining dina, asu buru gedhé mlayu mlebu pekarangan omahku. Kurd – jenengé kucing iku – mlayu kabur, déné kucing mau nyiapaké awaké kanggo perang, mbengkokaké punggungé, ngadopsi sikap ngancem lan siap nyerang asu mau. Aku mung gumun: saka ngendi dhèwèké éntuk kawani kaya ngono! Kowe weruh: dhèwèké lagi mbela anak-anak kucingé.

³⁷ Jam-Jam iku sawijining upacara liturgi sing cekak sing dadi bagéan saka siklus pangibadah saben dina. Jam-Jam, sing diwaca ing wektu-wektu tartamtu, ngudati jam-jam sing wis dipérang ing jaman Romawi. Jam Sepisan diwaca watara jam 6 esuk, Jam Katelu watara jam 9 esuk, Jam Enem watara tengah dina, lan Jam Sanga watara jam 3 sore.

³⁸ St Nektarios, Uskup Pentapolis. 35 Surat Pastoral, Surat 26. Diterbitake dening Aupakoē. Athena, 1993. kaca 12.

Ibu nandhang sangsara lan kerja nganti balungé, nanging ora ngrasakaké lara utawa kesel. Dheweke meksa awaké dhéwé kanggo kerja, nanging amarga tresna marang anak-anak lan omahé, dheweke nindakake kabèh kanthi kabungahan. Wong sing ngggleleng sedina muput malah luwih kesel tinimbang dheweke. Aku kelingan nalika kita isih cilik, ibuku kudu njupuk banyu saka adoh, uga masak, ngethok roti, ngumbah sandhangan, lan saliyane kuwi uga nyambut gawe ing sawah. Lan saliyane kabeh kuwi, kita bocah-bocah ora maringi tentrem: nalika kita padha rebutan, akèh pakaryan lan kasusahane tambah abot amarga kudu dadi hakim! Nanging dheweke tansah kandha, 'Iki tugasku. Aku kudu nindakake kabeh iki lan ora kena ngeluh.' Dheweke ngomong kuwi kanthi welas asih. Dheweke tresna marang omahé, tresna marang anak-anaké, lan ora tau kesel amarga pakaryané lan kuwatiré. Dheweke nindakake kabeh kanthi saktenané lan kabungahan.

Luwih akèh taun sing kliwat, luwih gedhé katresnan ibuné marang omahé. Dhèwèké ora enom manèh kaya biyèn; nanging sanadyan mangkono, dhèwèké ngorbanaké dhiri luwih akèh manèh kanggo ngopeni cucuné uga. Kuwatane saya suda, nanging dheweke nindakake kabeh tugase kanthi sakabehe ati, lan kuwatane malah ngluwihi kuwatane bojone, uga kuwatane dheweke nalika isih enom.

— Kowe ngerti, Geronda, sanajan lagi lara, wanita biasane tetep luwih tenang tinimbang pria.

— Apa kowe ngerti apa sing kedadeyan ing kene? Ibu wis kerep ngadhepi kahanan anaké lara bola-bali, mula dhèwèké ngerti tenan apa iku lara; dhèwèké nduwèni akèh pengalaman babagan iki. Dhèwèké kelingan pira kaping suhu awak anaké munggah lan pira kaping mudhun. Dheweke wis nyekseni macem-macem kahanan: contone, bocah sing ambegan abot utawa meh kelangan kesadaran bakal pulih sakwise dheweke ngusap alon pipine. Lelaki ora weruh kabeh kuwi, lan dheweke ora duwe pengalaman kaya ngono. Mula, nalika nyadari yen suhu awak bocah munggah utawa pasuryane pucet, wong lanang panik lan wiwit gugup: 'Bocah iki arep mati! Saiki kudu piye? Ayo cepet nelpon dokter!'

Meteng lan nyusoni

Pangasuhan bocah diwiwiti nalika meteng. Yen ibu sing ngandhut kuwatir utawa nesu, janin ing kandhutane uga keganggu. Lan yen ibu ndedonga lan nglakoni urip rohani, bayi ing kandungane dadi suci. Mula, nalika meteng, wanita kudu ngucapake Doa Yesus, maca petikan saka Injil, nyanyi kidung gereja, lan njaga atine supaya tentrem. Nanging wong-wong sing ditresnani uga kudu nggatekake, supaya ora nggawe dheweke nesu. Ing kahanan iki, anak sing lair bakal dadi anak sing disucikake, lan wong tuwa ora bakal ngadhepi kesulitan apa wae karo dheweke — ora nalika dheweke isih cilik, uga nalika dheweke wis gedhe.

Banjur, sawisé bayi lair, ibuné kudu nyusoni — luwih suwe luwih becik. Susu ibu ndhukung kasehatan bocah. Nalika nyusoni, bayi ora mung nampa susu: dheweke nyerep katresnan, kelembutan, kenyamanan, lan rasa aman, lan kanthi mangkono tuwuh dadi wong sing nduwèni watak kuwat. Nanging, saliyane iku, nyusoni uga mbantu ibu dhéwé. Yen ibu ora nyusoni anaké, bisa muncul kelainan ing awaké, sing bisa nyebabaké kanker lan mbusaké payudara.

Ing jaman biyen, yen ibu duwe susu, dheweke bisa nyusoni bayi dheweke dhewe lan bayi tanggane. Nanging saiki, akeh ibu sing angel nyusoni anaké dhéwé. Ibu sing males lan ora nyusoni anaké uga nularake 'kuman' males lan malesan marang anaké. Ing jaman biyen, kaleng susu kental ana gambar ibu sing nyekel bayi ing pangkuan, nanging saiki mung nuduhake 'ibu' sing nyekel kembang! Para ibu ora nyusoni anaké, mula bocah-bocah gedhé tanpa rasa nyaman. Sapa sing bakal maringi kelembutan lan katresnan marang bocah-bocah mau? Kaleng susu sapi? Bayi-bayi nyedot dot sing dipasang ing botol kaca 'dingin', lan atiné uga dadi adhem. Banjur, nalika wis gedhé, dheweke uga nggoleki panglipur ing botol — ing warung arak. Kanggo lali karo kahanan batine sing resah, padha miwiti ngombe lan dadi pecandu alkohol. Yen bocah-bocah ora nampa kelembutan saka ibune, mula dheweke ora bakal duwe cukup kelembutan kanggo diwarisake marang anak-anake

dhewe. Mula siji bab nyebabake bab liyane. Banjur para ibu teka lan miwiti nyuwun: 'Dongaake aku, Pak! Aku lagi kelangan anakku.'

Ibu sing kerja

— Geronda, apa wanita kudu kerja?

— Lan bojone ngomong apa babagan iki?

— Dheweke nyerahake marang bojone.

— Ora gampang kanggo wanita mung ninggalake pakaryané lan nyawisake awake dhewe kanggo anak-anaké yèn dhèwèké wis sekolah sadurungé omah-omah. Nanging, wanita sing durung sekolah lan mung nindakake pakaryan prasaja bisa ninggalake kuwi tanpa angel.

— Geronda, aku mikir yèn sawijining wanita ora nduwé anak, makane makarya iku migunani kanggo dhèwèké.

— Dadi, kowe ngomong yèn yèn dhèwèké ora nduwé anak, dhèwèké mung kudu metu nyambut gawé? Lha, isih akèh bab liya sing isa ditindakké. Mesthi waé, yèn dhèwèké nduwé anak, luwih becik dhèwèké tetep ing omah. Yèn ora, piye dhèwèké isa ngopeni anak-anaké?

— Geronda, akèh wanita kandha yèn dhèwèké kapaksa kerja amarga ora cukup dhuwit kanggo nutupi kabutuhan.

— Wong-wong kuwi ora bisa nutupi kabutuhan amarga padha kepengin televisi, perekam video, mobil lan sapiturute. Mula saka kuwi padha kudu kerja, lan asilé padha nglirwakake anak-anaké lan malah kelangan anak-anaké. Yen mung bapak sing kerja lan kulawarga cukup karo sing sithik, masalah iki ora ana. Nanging amarga loro-lorone, bojone, padha kerja — konon amarga dhuwite ora cukup — kulawarga dadi pecah lan kelangan tujuane sing sejati. Lan apa sing isih bisa ditindakake bocah-bocah sawisé kuwi? Yen ibu-ibu urip luwih prasaja, dheweke ora bakal nganti ngentekake tenaga nganti abot banget, lan bocah-bocahé bakal seneng. Ana sawijining priya sing ngerti pitu basa manca, dene bojone ngupaya banget sinau papat basa. Dheweke uga maringi les privat lan, supaya tetep waras, urip mung nganggo pil. Anak-anak pasangan iki lair sehat nanging tuwuh dadi lara jiwa. Mengko, padha nyuwun 'bantuan' marang psikoanalisis... Mulane aku nyaranake para ibu supaya nyederhanakake uripe supaya bisa nyawisake wektu luwih akeh kanggo anak-anake sing butuh dheweke. Beda maneh yen ibu nduweni pakaryan ing omah sing bisa digarap nalika dheweke kesel ngopeni anak-anake. Nalika ana ing omah, ibu bisa ngawasi anak-anake lan nindakake pakaryan liyane. Iki mbantu kulawarga supaya ora ketemu akèh masalah.

Saiki bocah-bocah lagi 'keluwen' amarga kurang tresna saka ibu. Nanging padha malah ora sinau basa ibune, amarga ibune ngentekake sedina muput ing pakaryan, ninggalake bocah-bocah ing pangreksan wong liya — asring wanita manca. Bocah-bocah ing panti asuhan, ing ngendi ing antarane para pangasuh bisa uga ana wanita saka persaudaraan Kristen sing wis nglakoni sumpah selibat lan nuduhake paling ora sethithik kelembutan marang bocah-bocah mau, kahanané sewu kaping luwih apik tinimbang bocah-bocah sing wong tuwané ninggalake marang pangreksan para wanita sing dibayar kanggo ngopeni! Lan apa kowe ngerti apa akibaté kabèh iki? Iku tegesé yèn bocah ora nduwé ibu siji, dhèwèké malah nduwé akèh pengasuh!

Tugas omah tangga lan urip rohani ibu

— Geronda, kepiye carane ibu rumah tangga ngatur urusan lan tanggung jawabé supaya uga nduwé wektu kanggo ndedonga? Keseimbangan apa sing kudu ana antara gawe lan ndedonga?

— Wanita biasane ora nggatekake ukuran ing urusane. Dheweke tansah kepengin nambah-nambah tugas lan kuwatir. Kanthi atine sing amba, wanita bisa ngatur 'rumah tangga' atine kanthi sukses, nanging malah mbuwang atine kanggo bab-bab cilik. Bayangna, umpama kita duwe gelas sing dihias nganggo pola-pola éndah, garis-garis lan sapiturute. Yen ora dihias nganggo garis-garis

kuwi, ora bakal ngalangi gelas mau kanggo nglakoni tugase. Nanging, para wanita mlebu toko lan miwiti nerangake marang jurujual: "Ora, ora, aku butuh garis-garisé munggah tekan kéné, lan ora digambar kaya ngono, nanging kaya ngéné." Lan yèn ana kembang cilik sing dicet ing kono, atiné langsung bungah! Kanthi mangkono, wanita mbuwang kabèh potensiné. Arang banget ketemu priya sing merhatosaké bab kaya ngono. Contone, lampu meja: yèn werna coklat utawa ireng, priya malah ora bakal merhatiin. Wanita, kosok baline, kepéngin sing éndah; dhèwèké bungah lan maringi sapérangan cilik atiné marang kaéndahan kuwi. Dhèwèké maringi sapérangan manèh kanggo barang liya sing dianggep 'éndah', nanging apa sing isih kélangan kanggo Kristus? Ngantuk lan kesel nalika ndedonga. Luwih atiné wanita adoh saka bab-bab éndah, luwih cedhak atiné marang Kristus. Lan yèn atiné dipasrahaké marang Kristus, atiné nduwèni kuwasa gedhé! Wingi aku ketemu wanita sing wis nyerahaké awaké kabèh marang Gusti. Kowé isa weruh geni alus sing murub ing jerone atiné! Dheweke nglakoni saben tugase kanthi semangat. Sadurunge, wanita iki pancen wong donya, sanajan atine apikan, lan ing sawijining wektu ana percikan geni kang murub ing atine. Dheweke mbuwang kabeh perhiasan emas lan sandhangan mewah. Saiki dheweke urip kanthi prasaja banget! Dheweke ngupaya nindakake karya rohani marang awake dhewe. Sepira kebak pangorbanan dhèwèké! Dhèwèké malah wis tekan nganti 'ngiri' lan 'cemburu' marang para wali — kanthi makna sing paling becik. Apa kowé ngerti sepira manèh rosari sing diputer-puter ing drijiné nalika ndedonga, puasa apa waé sing ditindakake, sepira suwéné wektu sing diparingaké kanggo maca Mazmur!... Iku pancèn nggumunaké! Kasunyatané, saiki tapa brata wis dadi panguripané.

— Geronda, sawijining ibu tau kandha marang aku: 'Aku ringkih sacara fisik lan gampang kesel banget. Aku ora bisa ngrampungake tugas-tugas omah, lan aku ora duwe wektu maneh kanggo ndedonga.'

— Kanggo nduwé wektu ndedonga, dhèwèké kudu nyederhanakaké uripé. Liwat kesederhanaan, ibu bisa nggayuh akèh bab. Ibu nduwé hak ngomong 'Aku kesel' yèn dhèwèké wis nyederhanakaké uripé lan kerja keras mung amarga dhèwèké nduwé akèh anak. Nanging, yen dheweke mbuang wektu kanggo nggawe omahé katon nggumunake marang wong liya, apa sing bisa diomongake? Sawetara ibu, sing kepengin saben barang ing omahé tertata rapi ing panggonané, nindhes lan 'nglegeni' anak-anaké cilik kanthi ora ngidini padha mindhah kursi utawa bantal saka panggonané. Padha meksa anak-anake urip manut aturan disiplin gaya militer, mula bocah-bocah sing lair normal malah tuwuh ora normal maneh. Yen wong sing wicaksana ndeleng yen ing kulawarga gedhe saben barang ana ing panggonane sing pas, dheweke bakal nyimpulake yen anak-anake iku cacat mental, utawa ibune, sing kejem lan tirani, meksa dheweke ngetutake disiplin militer. Ing kasus kapindho, wedi manggon ing atiné bocah-bocah, lan wedi iki sing ndadèkaké padha tumindak kanthi tertib. Nalika semana, aku nemokake awaké dhéwé ana ing sawijining omah sing akèh bocah. Aku bungah banget karo ulah konyol bocah-bocah cilik sing mecah tatanan donya sing mratélakaké: 'kabeh kudu ana ing panggonané.' Tatanan iki iku gangguan paling gedhé saka kabèh gangguan, sing nyedhot tenaga wong modhèren banget.

Ing jaman biyen durung ana buku-buku rohani, lan para ibu ora bisa nyibukake awake dhewe utawa golek panglipur liwat maca. Saiki, akèh buku saka Bapa Gereja wis diterbitaké, akèh sing wis diterjemahaké menyang basa modhèren, nanging sayangé, umume ibu-ibu nglirwakaké kabèh kekayaan iki lan ngentèkaké wektu kanggo bab-bab sepele utawa terus-terusan kerja mung kanggo nutupi kabutuhan urip.

Tinimbang nglakoni pagaweyan omah kanthi tliti lan kaku — sing mung tugas tanpa nyawa — ibu luwih becik nggatekake ngopeni anak-anake. Ayo ngandhani marang anak-anake bab Kristus lan maca riwayat para wali. Ing wektu sing padha, dheweke uga kudu ngresiki atine — supaya dheweke uga bisa sumunar sacara rohani. Urip rohani ibu bakal, kanthi alus lan meneng, mbantu ng ake nyawa anak-anaké uga. Kanthi mangkono, anak-anaké bakal urip kanthi kabungahan lan dhèwèké dhéwé

bakal seneng, amarga dhèwèké wis nduwèni Kristus ing sajroning atiné. Yen ibu ora bisa nemokaké wektu sanajan mung kanggo ngucapaké 'Gusti Allah Suci', kepiyé anak-anaké bisa disucèkaké?

— Geronda, apa sing kudu ditindakake yen ibu nduwé akèh anak lan akèh gawéan?

— Nanging apa dheweke ora bisa ndedonga nalika nindakake pagawéan omah? Ibuku mulang aku Doa Yesus. Nalika kita isih cilik lan wis gawe rusuh, lan dheweke meh nesu, aku krungu dheweke miwiti ndedonga banter: 'Tuhan Yesus Kristus, welas asih marang aku.' Nalika dheweke nyelehake roti ing oven, ibuku mesthi kandha: "Ing asmané Kristus lan Indhungé Gusti Allah sing Maha Suci." Nalika nguleni adonan lan nyiapake panganan, dheweke uga tansah ngucapake Doa Yesus. Kanthi cara iki, dheweke ngudamaké awake dhéwé, roti lan panganan sing disiapake uga dadi suci, lan uga wong-wong sing mangan.

Pira ibu sing wis nglakoni urip suci, anak-anake uga disucèkaké! Contone, ibune pangéran Hadji-Georgy. Malah susu saka ibu sing berkah iki, sing nyusoni bayi Gabriel — kaya pangéran Hadji-Georgy dikenal ing donya — uga nduwèni sipat askétis. Wanita iki nglairake loro anak, lan sawisé kuwi dhèwèké karo bojone urip murni, padha tresna kaya sedulur lanang lan wadon. Wiwit cilik, ibu Hadji-Georgy wis misuwur amarga semangat asetiké, amarga adhine wadon dadi biarawati lan uga asetik. Dheweke kerep sowan marang adhine biarawati lan sanajan wis omah-omah, dheweke tetep teka ndeleng adhine bareng karo anak-anake. Bapake Gabriel uga wong sing taat. Dheweke pedagang, mula akèh wektu ngentekake adoh saka omah. Iki maringi ibuné kasempatan sing becik kanggo urip prasaja, tanpa kuwatir utawa repot bab akèh bab,³⁹ kanggo nggawa anak lanangé lan rawuh, bebarengan karo wanita-wanita liyané, ing Doa Wengi Sepenuhé, sing kadhangkala dianakaké ing guwa lan kadhangkala ing manéka kapel. Mulané, mengko, anak lanangé nggayuh pangkat kasucian kaya ngono.⁴⁰

Ngajeni marang ibu iku wigati banget. Yen ibu andhap asor lan wedi marang Gusti Allah, kabèh ing omah lumaku lancar. Aku kenal ibu-ibu enom sing pasuryané sumringah, sanajan padha ora nampa pitulungan saka endi waé. Nalika aku nglampahi wektu karo anak-anaké, aku ngerti kahanan ibu-ibu mau.

Bab 3.

Bab Tanggung Jawab Wong Tuwa Ing Ngopeni Anak-Anake

Wong tuwa kudu nyerahake anak-anake marang Gusti Allah

Gusti Allah maringi marang manungsa pisanan—Adam lan Hawa—berkah ageng dadi mitra Panjenengané ing nggawe. Wong tuwa, eyang, lan eyang buyut uga dadi mitra Gusti Allah ing nggawe, amarga padha maringi anaké awak.

Gusti Allah, yen diomongké kaya ngono, wajib ngopeni bocah-bocah. Nalika bocah nampa Baptisan Suci, Gusti Allah ngutus Malaikat Penjaga kanggo ngawasi dheweke. Kanthi mangkono, bocah iku dilindhungi déning Gusti Allah, Malaikat Penjaga, lan wong tuwané.

Malaikat penjaga tansah ana ing sacedhake bocah lan mbantu dheweke. Nalika bocah saya tuwuh, wong tuwane saya lega saka tanggung jawab. Yen , wong tuwane seda, Gusti Allah — saka dhuwur lan uga saka sacedhake — lan malaikat penjaga sing ana ing sacedhake terus ngreksa bocah kapan wae.

³⁹ Cf. Lukas 10:41.

⁴⁰ Delengen Eyang Paisios saka Gunung Athos. Sang Sepuh Hatzis-Georgis ing Athos, diterbitake dening Hesychasterion Suci St. Yohanes Teolog, Souroti, Thessaloniki, 6, 2001.

Wong tuwa kudu maringi pitutur rohani marang anaké nalika isih cilik, amarga nalika isih cilik, kaluputané uga isih cilik lan gampang dibeneraké. Anaké kaya kenthang anyar, kulité gampang longgar mung kanthi digosok sethithik. Nanging, yen kenthang dibiarkan nganggur, bakal perlu piso kanggo ngupas mengko. Lan yen wis bosok, kowe kudu motong luwih jero nganggo piso kuwi. Yen bocah-bocah nampa pitutur wiwit isih cilik lan kebak Kristus, dheweke bakal tetep cedhak karo Panjenengané salawas-lawase. Sanajan nalika padha gedhe padha nyimpang sethithik saka dalan amarga umure isih enom utawa kanca-kanca ala, padha bakal eling maneh. Amarga ajrih marang Gusti Allah lan ngajeni, sing wis nancep ing atine nalika isih cilik, ora bakal sirna saka awake dhewe.

Mengko, nalika masa remaja—tahapan urip sing paling tantangan—kawigaten wong tuwa marang anak-anake saya tambah. Kawigaten iki terus nganti wong tuwa wis maringi anak-anake pendhidhikan lan nuntun menyang dalan urip mandiri. Nalika anak ana ing tahapan iki, wong tuwa kudu nindakake apa wae sing bisa kanggo mbantu. Lan apa waé sing ngluwihi kekuwatan wong tuwa kudu diserahake marang Gusti Allah Kang Maha Kuwasa. Yen wong tuwa nyerahake anak-anake marang Gusti, Gusti mesthi bakal nulungi ing bab-bab sing ora bisa digayuh mung nganggo upaya manungsa. Contone, yen anak ora manut marang wong tuwa, wong tuwa kudu nyerahake marang Gusti, tinimbang ngupaya macem-macem cara kanggo 'nggebuk' utawa 'ngerusak' pribadine. Ing kahanan kaya ngono, ibu kudu ngendika marang Gusti kaya mangkéné: 'Ya Gustiku, anak-anakku ora manut marang aku. Aku ora bisa apa-apa. Mugi Panjenengan sing ngopeni dheweke.'

Aku kaget nalika ketemu karo ibu sing teka ing kene sawetara dina kepungkur kanggo All-Night Vigil. Aku wis kenal karo wanita iki suwé. Dheweke nyedhaki aku lan nyapa aku. Nalika weruh yèn dheweke mung karo anak-anaké sing luwih tuwa, aku takon, 'Ngendi anak-anak cilikmu?' 'Ana ing omah, Geronda,' jawabé. 'Ing dina raya kaya ngene, bojoku lan aku kepengin rawuh ing pangibadah bengi, mula kita mutusaké: "Amarga kita lunga menyang pangibadah bengi tinimbang dolan kanggo hiburan, Gusti bakal ngutus malaikat kanggo ngreksa anak-anak cilik kita nalika kita ora ana." Kapercayan kaya ngono arang banget saiki, amarga saiki kapercayan bocah marang wong tuwa lan kapercayan wong tuwa marang Gusti wis garing. Asring krungu akèh wong tuwa kandha: 'Nanging kok anakku, saka kabèh wong, bisa kesasar lan milih dalan sing salah? Lha wong kita uga rutin menyang gréja!' Wong tuwa kaya ngono ora nyerahaké 'obeng' marang Kristus supaya Panjenengané bisa ngencengaké sawetara sekup longgar ing anak-anaké. Padha péngin ngurusi kabèh dhéwé. Wong tuwa kaya ngono kasiksa dening kuwatir egois nganti padha lara — sanajan ana Gusti sing ngreksa anak-anake, lan Malaikat Penjaga tansah ana ing sisihé, uga nglindhungi. Wong-wong iki — sanadyan padha pracaya — tumindak kaya-kaya Gusti ora ana, kaya-kaya ora ana Malaikat Penjaga. Padha ngalangi campur tangan ilahi. Nanging padha kudu ngendhegake awake dhewe lan nyuwun pitulungan marang Gusti. Banjur Gusti sing Maha Apik bakal ngreksa lan nglindhungi anak-anake.

Kebangunan rohani bocah-bocah

— Geronda, apa tanggung jawab ngopeni anak mung dipikul déning wong tuwa waé?

— Utamane wong tuwa. Amarga apa bocah-bocah bakal dadi imam sing apik, guru sing apik lan sapiturute gumantung marang cara ngopeni sing ditampa. Banjur, gilirane, dheweke uga bakal mbantu bocah-bocah — loro-lorone, bocah dhewe lan bocah wong liya. Uga kudu diomongake yen ibu, dudu bapak, sing nanggung tanggung jawab luwih gedhe kanggo ngopeni bocah-bocah.

Yen nalika bayi isih ana ing kandungan, wong tuwa ndedonga lan nglakoni urip rohani, anaké bakal lair suci. Lan yen padha ndhukung sacara rohani, dhèwèké bakal dadi wong suci lan sabanjuré bakal nyumbang marang masyarakat: apa dhèwèké ngladèni ing Gréja, mlebu pamaréntahan, utawa njabat peran liya. Kita kabeh kudu mbantu bocah-bocah supaya dadi wong sing becik, supaya sithik ragi isih ana kanggo generasi sabanjure. Amarga saiki kahanan lagi maju menyang kahanan ing

ngendi ora bakal ana ragi sithik wae sing isih ana. Lan yen ora ana sing isih ana, bakal ngendi kahanane?

Para wong tuwa, nalika nglairake anak lan maringi awak jasmani, kudu, sak isa-isané, ngopeni lair manèh rohani. Amarga yèn wong ora lair manèh rohani, sangsara kaya neraka bakal ngentèni. Sabanjure, wong tuwa kudu nyerahake marang guru apa sing ora bisa ditindakake dhewe kanggo anak-anake. Mula saka iku, Gréja kita ndedonga 'kanggo wong tuwa lan guru'. Nanging, ana uga bapak rohani. Wong-wong iki bisa uga ora duwe anak dhéwé, nanging pitulungané ing ngopeni anak luwih efektif, amarga padha nyambut gawe kanggo kebangkitan rohani.

Sing tak maksud yaiku saben wong — saben kanthi cara dhewe, saben kanthi tuladha dhewe — kudu mbantu bocah-bocah supaya lair manèh sacara rohani, supaya bisa urip tentrem ing donya iki lan mlebu Swarga. Yen bocah-bocah dadi wong spiritual, dheweke ora perlu manèh undang-undang [kanggo nahan ala]: *'Wong sing bener ora perlu undang-undang.'*⁴¹ Undang-undang ditujokake kanggo wong sing nglanggar. Otoritas spiritual luwih dhuwur tinimbang otoritas manungsa.

Tuladha wong tuwa

— Geronda, apa sing kudu ditindakake wong tuwa yen anaké ora nurut utawa nakal?

— Yen bocah ora nurut lan tumindak ala, mesthi ana sababé. Mbok menawa dheweke nyekseni tumindak sing ora pantes ing omah utawa ing panggonan liya, utawa krungu obrolan sing ora pantes. Nanging, babagan urusan spiritual, kita mbantu bocah-bocah utamane ora nganggo paksaan, nanging liwat tuladha pribadhi kita.

Kudu diomongake yen ibu iku pitulungan gedhe kanggo anak-anake: liwat tuladha dheweke dhewe, patuh marang bojone, lan ngajeni bojone. Yen ing bab apa wae ibu nduweni panemu sing beda karo bojone, dheweke ora kena ngungkapake panemu kuwi ing ngarepe anak-anake, supaya Iblis ora njupuk kauntungan. Ibu ora kena ngrusak pandangan anak-anake marang bapaké. Sanajan bapaké salah, ibu kudu mbela dhèwèké. Contoné, yèn bapaké tumindak ala, ibu kudu kandha marang anak-anake: 'Bapak kesel; dhèwèké kerja sakwengi kanggo ngrampungaké tugas sing mendesak. Lan kabèh iki ditindakake kanggo kowé.'

Akeh wong tuwa padha rebutan ing ngarep anak-anake, saéngga maringi tuladha sing ala. Anak-anak sing kasihan dadi sedhih lan kuwatir. Banjur, kanggo nglipur, wong tuwa nyoba nepaki saben karsa. Bapak, sing kepéngin nyenengake anaké, miwiti 'tuku' kasetyané: "Nah, sayangku, critakna, apa sing kowe kepengin tak tuku kanggo kowe?" Ibu, ing sisihé, manut karo karsa anaké, lan pungkasané bocah-bocah mau gedhé dadi manja lan ora ngerti tata krama. Mengko, yèn wong tuwa ora bisa maringi apa sing dikarepake, bocah-bocah mau ngancem arep bunuh diri.

Aku bisa weruh sepira gedhene conto wong tuwa sing apik mbantu bocah-bocah. Dina iki aku nampa tamu: loro bocah wadon cilik — siji umur telu taun lan sijine umur papat taun — karo wong tuwane, sing taat banget. Sepira bungahé sing digawa bocah-bocah iki marang aku! Padha kaya malaikat cilik. Padha lungguh jejeg, nutupi dengkulé nganggo ujung rok. Sepira andhap asor lan hormaté sing dituduhaké! Lan kabèh mau amarga padha weruh tumindak wong tuwané. Nalika padha weruh yèn wong tuwané padha tresna lan ngajèni siji lan sijiné, tumindak kanthi wicaksana, ndedonga lan nindakake bab-bab kaya ngono, bocah-bocah mau nyimpen kabèh mau ing atiné. Mula saka kuwi aku kandha yèn yèn wong tuwa nerusaké kesalehané marang anak-anaké, iku bakal dadi warisan paling apik sing bisa diwènèhaké.

Yen kowe bisa weruh bocah wadon cilik sing tak temoni ing Australia! Endah banget pribadine! Kita tekan Canberra. Sawise nampani loro pengunjug pungkasan saka sing kepengin ketemu aku, aku arep lunga. Aku ndeleng munggah, weruh mobil mandheg, banjur pasangan omah-omah metu

⁴¹ Cf. 1 Tim. 1:9.

bareng bocah wadon cilik. "Geronda, kita pungkasane bisa ketemu kowe," ujure. "Inggih," wangsulku, "kita arep budhal." "Geronda," ujure bojone, "ora perlu ketemu aku; iki ora ngganggu. Cukup wenehi bojoku wektu sethithik supaya dheweke ora kuciwa. Dheweke pancen wong sing gampang banget ngrasakake perasaan, ngerti ora." Kita banjur mlaku menyang pinggir karo bojone supaya dheweke bisa ngomong apa sing arep diomongake. Bocah cilik kuwi banjur mlayu ngoyak dheweke. "Ngenteni kene," ujarku marang bocah wadon kuwi, "Ibuku bakal enggal bali." "Kowe duwe ibu?" dheweke takon marang aku. "Ora," wangsulku. Aku weruh luh sumunar ing matané. "Kowe péngin," dhèwèké takon, "aku maringi kowe ibuku?" Banjur aku takon marang dhèwèké: "Apa kowe nduwé eyang kakung?" "Ora," dhèwèké mangsuli. "Kowe kepengin nduwé kakek?" "Aku kepengin, aku kepengin," ujure kanthi bungah. "Kowe gelem teka manggon karo kita, utawa kowe kepengin kita teka manggon karo kowe? Apa waé sing kowe karepake!" Endah tenan! Bocah cilik nawakake ibuné dhéwé! Delengen: dheweke cetha niru wong tuwane. Bapake wong sing luhur budi banget. Aku ngeluk dheweke, nyium, lan mberkahi dheweke amarga duwe putri sing apik banget. Pira berkah sing tak paringake marang dheweke!

Wong kaya ngene bisa nggerakake atiné sing paling atos — apamanèh Gusti Allah!

Ing omahé wong tuwa, bocah-bocah kuduné disiram karo kelembutan lan katresnan.

Anak mbutuhake katresnan lan kelembutan sing akèh, uga pituludan sing cukup. Dheweke kepéngin kowe lungguh ing sacedhaké, crita bab masalahé, lan kowe nyentuh lan nyium kanthi alus. Nalika bocah cilik ora tentrem lan resah, ibu kudu nggendong, ngelus, lan nyium supaya dheweke tentrem lan krasa tentrem. Yen nalika isih cilik wong wis dibanjiri katresnan lan asih sayang, mengko dheweke bakal duwe kekuwatan kanggo ngatasi masalah sing bakal diadhepi ing urip.

Nanging saiki umume bocah mung ketemu wong tuwane sawetara wektu sing cendhak banget, mung ing wayah sore — lan ora nampa katresnan sing cukup. Akeh wong tuwa, sing dadi guru utawa dhokter, kerep ngurusi bocah-bocah ing papan kerjane. Padha maringi katresnan marang bocah-bocah wong liya, lan nalika bali menyang omah, katresnan kanggo anak-anake dhewe wis ora ana maneh. Padha mulih kesel. Tenagané wis entèk kabèh. Bapaké klelep ing kursi goyang, njupuk koran kanggo maca kabar paling anyar, lan ora merhatosaké anak-anaké babar pisan. Ana bocah cilik sing nyandhak marang bapaké, ngarep-arep bapaké bakal ngomong utawa nyekes dhèwèké, nanging bapaké malah nyurung bocah kuwi. Ibuné, ing sisih liya, kesusu menyang pawon kanggo nyiapaké nedha bengi; dhèwèké uga ora nduwé wektu kanggo ngentèkaké karo bocah-bocah. Lan akibaté, bocah-bocah sing malang kuwi gedhé tanpa katresnan. Conto liyane: sawetara prajurit, sing wis biasa ngukum abot para prajurit sing ora nurut, nyoba meksa keluargané supaya urip manut aturan disiplin militer. Dheweke bisa kejem marang anak-anake lan nyampek sirahé amarga kesalahan cilik. Lan sawetara wong tuwa sing makarya ing peradilan utawa penegakan hukum nganakake 'persidangan' sakabehe ing omah kanggo anak-anake nalika padha mlebu masalah. Ora ana siji wae saka wong tuwa iki sing nambani anak-anake kanthi alus lan katresnan, mulane anak-anake banjur ngalami masalah kesehatan mental.

Kepiye bocah-bocah nandhang sangsara amarga wong tuwane

— Geronda, sawijining ibu takon marang kita apa sing kudu ditindakake. Putrine ngina marang Indhungé Gusti Allah sing Paling Suci.

— Ayo dheweke mikir saka ngendi ala diwiwiti. Kadhangkala, ing kahanan kaya ngono, wong tuwa sing kudu disalahake. Kanthi tumindak ala, wong tuwa dhewe ngrusak anak-anake, lan anak-anake banjur wiwit ngomong tanpa isin. Banjur padha mlebu pangaribawa setan lan nanggapi kanthi nggegirisi banget [nalika ana upaya kanggo ngajak akal]. Ing kasus liyane, wong tuwa, pracaya yen dheweke bisa meksa anak-anake supaya luwih apik. Kepentingan pribadi mlebu, lan wong tuwa

wiwit ngomong marang anak-anake kanthi kesal lan nesu, padahal kudune tansah nglakoni kanthi alus.

Dina iki ana wong wadon sing pancen ngganggu aku tenan! Dhèwèké nduwé siji anak lan nggebuki bocah iku tanpa welas asih. Bocah lanang cilik iku gemeter amarga wedi, ora bisa ngomong, lan kondisiné wis kesel banget. "Dhèwèké kesurupan," ujure wong wadon kuwi, banjur ninggalaké anaké keluwen—konon supaya setané lunga. "Aku ora ngidini dhèwèké mangan," ujure, "supaya dhèwèké bisa dibebasaké saka roh jahat." "Rungokna," tak kandha, "apa kowé nduwé otak ing sirahmu? Wènèhana bocah iku panganan. Lan cobanen ngusir roh jahat sing ana ing jeronmu dhéwé. Kowe sing ndadekake anakmu dadi koyo ngono. Ora ana setan ing bocah kuwi: dheweke gemeter merga wedi marang kowe, merga kowe nggebuki dheweke! Apa kowe maringi Komuni Suci marang dheweke kanthi rutin?" "Ora," wangsulane. Ya wis, apa sing bisa kowe lakoni? Coba ngomong akal marang wong kaya ngono!

— Geronda, apa bisa dheweke ngomong ana setan ing bocah kuwi amarga kadhangkala bocah kuwi ngumpat lan ngutuk Gusti?

— "Ngucap kasar lan ngutuk Gusti!" Nanging nalika ibu kuwi meh nyekel napasé nganggo umpatané, dhèwèké malah ora nyadari apa sing dilakoni. Pira nelangsa bocah malang iki! Sing kesurupan roh najis kuwi ibuné, dudu dhèwèké.

Sanadyan mangkono, ing Dina Kiamat kita bakal nyekseni prakara-prakara kang nggumunake! Ing jaman panyembahan berhala, para ibu ngobong anak-anake ing ngarep patung Moloch,⁴² supaya melu ngagungake 'dewa' kuwi!⁴³ Yen wae para wanita kuwi wis ngerti Gusti Allah sing sejati, kurban apa sing bakal padha diwenehake marang Panjenengané! Ing Dina Penghakiman, para wanita mau bakal entuk kahanan sing ngurangi paukuman — amarga padha kesasar dening kejahatan. Nanging, apa kahanan sing bakal ngurangi paukuman sing bakal diduwèni para ibu jaman saiki, sing nambani anaké kanthi acuh tak acuh lan tanpa rasa peduli? Gusti bakal ngendika marang wong-wong mau: 'Kowe wis ngerti Gusti sing Sejati; kowe wis dibaptis ing Baptisan Suci. Kowe wis krungu akèh, kowe wis sinau akèh. Gusti Allah piyambak dipaku ing kayu salib kanggo nylametaké kowe. Nanging apa sing wis kowe lakoni? Kowe kakehan males nggawa anak-anakmu menyang gréja kanggo nampa Komuni Suci! Para penyembah berhala padha mikir yèn Moloch iku déwa sejati, lan padha ngorbanaké anak-anaké dhéwé marang dhèwèké. Lan apa sing wis kowe lakoni?'

Bocah-bocah mbayar rega amarga kesalahan wong tuwane! Sawetara wong tuwa ngrusak anaké. Nanging Gusti ora ora adil. Panjenengané nduwèni katresnan gedhé lan istimewa marang bocah-bocah sing wis nandhang ora adil ing donya iki — apa amarga wong tuwané utawa sapa waé. Yen ana bocah sing kesasar amarga kesalahan wong tuwane, Gusti ora ninggalake bocah kuwi, amarga dheweke pantes nampa pitulungan ilahi. Gusti bakal nyusun kabeh supaya bisa mbantu dheweke. Mula kita weruh carane sawetara pemuda — lan ora mung pemuda, nanging uga wong diwasa — ing sawijining wektu padha nggawe giliran sing tegas marang kabecikan. Aku kelingan salah sijine kasus kaya ngono. Ana loro anak ing kulawarga kuwi. Bapak, ibu, lan putri padha ora peduli marang iman lan Gréja. Putrané lanang wiwitané melu sawijining organisasi Marxis. Dheweke ora seneng ing kana, mula pindhah menyang agama Hindu. Dheweke uga ora seneng kuwi, banjur teka ing Gunung Suci. Dheweke kerep teka ing kalivaku lan ngunjungi sel-sel liyane uga. [Nalika semana, wong tuwane wis nyadari dosane] lan saklawasé padha mbaleni: 'Kristusku! Ibuku Allah sing Paling Suci! Selamatna anak kita.' Wong enom kuwi ternyata ora cocog urip monastik. Sawisé manggon ing Gunung Athos sawetara wektu, sawisé waras pikiran lan saya kuwat rohani, dhèwèké bali menyang omah lan maringi dhukungan rohani marang wong tuwané. Saiki aku weruh

⁴² Moloch iku dewa Semitik sing kasebut ing Prajanjian Lawas. Biasane anak cilik dikorbankan marang arca Moloch; padha dipatèni lan dibakar ing jeruji wesi.

⁴³ Delengen Imamat 18:21 lan 20:2–4; Raja-raja 2 23:10 lan 13.

bapaké teka kanggo Ibadah Wengi Sabenerna ing antarane sing paling dhisik teka saka para . Ing gréja paroki, dhèwèké maca mazmur dedikasi,⁴⁴ , lan ing omah dhèwèké maca Vespers lan Compline, lan nyanyi kanon doa. Pira Gusti Allah wis nyusun kabèh mau ing panggonané sing pas! Setan kepéngin nindakake ala, nanging Gusti Allah, kanthi nglawan ala mau saka siji sisih banjur sisih liyané, nuntun wong-wong mau menyang dalan sing bener.

— Lan piye karo putrimu, Geronda?

— Dheweke alon-alon nemokake dalan sing bener. Gusti Allah nyedhiyakake kasempatan sing becik kanggo iki.

— Geronda, sawetara wong tuwa sing miwiti urip rohani nalika wis tuwa padha kuwatir amarga ora maringi anak-anake pangasuhan Kristen nalika isih cilik.

— Yen kanthi tobat sing tulus padha nyuwun marang Gusti supaya mbantu anak-anake, Gusti bakal nindakake apa sing bisa. Gusti bakal ngulurake tali penyelamat marang anak-anake supaya padha bisa slamet saka badai sing lagi ngamuk ing sakupenge. Sanajan ora ana sing bisa mbantu jiwa-jiwa malang iki, Gusti bisa nyedhiyakake apa wae sing katon kanggo mbantu supaya padha bisa milih dalan sing bener. Elinga iki: wong tuwa sing dimaksud iku nduwé niat apik, nanging nalika isih cilik padha ora nampa pitulungan saka kulawargané dhéwé lan mulané saiki pantes nampa pitulungan saka Gusti.

— Geronda, kadhangkala ana bocah-bocah sing nglakoni urip rohani ngadhepi akèh kasulitan amarga wong tuwané ora peduli marang bab iman.

— Gusti Allah ngopeni bocah-bocah iki luwih saka bocah-bocah liyane — yaiku sing wong tuwane urip kanthi spiritual. Gusti Allah ngopeni bocah-bocah iki kaya ngopeni bocah piatu.

Pengaruh lingkungan marang bocah-bocah

— Geronda, wiwit umur pira bocah-bocah diwiwiti kapengaruh dening lingkungan sakupenge?

— Bocah-bocah 'nggawe salinan' saka wong tuwané wiwit ing buaian. Padha ndeleng apa sing ditindakake déning wong diwasa, banjur 'nggawe salinan' lan nyathet ing 'kaset' kosongé. Mula saka iku wong tuwa kudu ngupaya sakabehe kanggo ngendhalèni napsu-napsu. Ora ana bedane yèn sawetara hawa napsu kuwi diwarisi saka wong tuwané dhéwé. Ora mung bakal tanggung jawab marang Gusti amarga ora ngupaya ngendhalèni hawa napsu kuwi, nanging uga bakal nanggung tanggung jawab amarga wis nularaké marang anak-anaké.

— Geronda, kenapa bocah-bocah sing padha dibesarké ing omahé wong tuwané kadhangkala béda banget siji lan sijiné?

— Bocah-bocah asring banget kapengaruh dening lingkungané. Nanging yèn padha nduwé watak sing apik, nalika wis gedhé Gusti Allah bakal maringi wawasan sing luwih jembar supaya padha bisa mangertèni pangaruh negatif sing tau kena, lan ngupaya mbebasaké dhiri saka pangaruh mau.

Saiki, niat ala sumebar ing donya. Wong padha nyoba ngrusak bocah wiwit ing ayunan. Tinimbang nglindhungi bocah saka ala nganti padha diwasa, malah dihalangi supaya ora nindakake kabecikan. Mengko, sawise tiba ing dosa lan nandhang sangsara amarga kuwi, bocah-bocah sing cilaka kuwi kepengin tangi maneh nanging ora ngerti carane. Sawise padha miwiti nggluncur ing lereng licin dosa, ora gampang maneh kanggo padha mandheg. Para mudha umur antara rong puluh lima nganti rong puluh pitu teka ing kalivaku—para mudha sing nyoba obat-obatan lan urip ing dosa—lan jiwa-jiwa sengsara iki nyuwun pitulungan.

Kedadéyané aku tau mbantu salah siji bocah iki supaya bali menyang dalan sing bener. Saiki padha nggawa kancané marang aku, banjur kancané kancané uga, supaya padha bisa nampa

⁴⁴ Mazmur 103, diwaca ing wiwitan Vesper.

pitulungan. Para mudha iki pancen nyentuh ati. Ana sawijining pemuda apes, , sing nyoba obat-obatan keras lan sikilé siji wis ana ing kuburan. Lengané kebak bekas suntikan, untuné bosok... Nanging banjur dhèwèké mandheg lan nulungi wong liya. Ana watara limolas bocah lanang ing klompoké. Lan nalika padha teka marang aku, bocah-bocah kuwi ngenalaké awaké dhéwé: 'Aku saka klompok si anu.' Dheweke dadi... 'kakangé'! Nanging, akèh saka jiwa-jiwa sengsara iki padha nyurung dhéwé menyang karusakan. Padha nyuntik narkoba, [kanggo golek dhuwit kanggo narkoba] padha adol getihé... Para mudha iki padha ngrusak awaké dhéwé lan wong tuwané. Banjur kowe weruh bapaké mati kena stroke, ibuné kena penyakit jantung, penyakit ati utawa liya-liyané.

Katresnan antarane sedulur lanang lan wadon

Wong tuwa kudu ngrembakaaké katresnan antarané anak-anaké. Nalika kepéngin ndhukung anak sing luwih ringkih, wong tuwa kudu nyiyapaké dhasar kanthi njaluk 'persetujuan' saka anak sing luwih kuwat. Kanthi tembung liya, wong tuwa kudu mbantu anak sing luwih kuwat supaya mangertèni yèn adhine utawa adhiné lagi butuh pitulungan. Kaadilan iku pakaryané Gusti, lan kudu diwènèhaké kanthi padha antarané sing tuwa lan sing enom. Kaadilan katon marang sing tuwa lumantar ngajèni, lan marang sing enom lumantar katresnan, supaya sing enom ora cilaka. Iki uga kasebut ing Kitab Ulangan.⁴⁵ Contone, yen sedulur tuwa sing salah, kita kudu mbela sedulur enom, nanging tanpa ngkritik sedulur tuwa ing ngarepe sedulur enom. Kita kudu ngomong karo sing salah sacara pribadi supaya dheweke ngerti kesalahane.

— Geronda, kepiye carane ngatasi rasa iri sing biasane dirasakake sedulur lanang lan wadon sing luwih tuwa marang sedulure sing luwih enom?

— Rasa iri iku gairah. Nanging, yen bocah umur telung taun ndeleng ibune nyusoni adhine sing anyar lair, rasa irine kuwi, ing sawenehing cara, bisa dimangerteni, amarga dheweke dhewe isih bubar disusoni. Saiki dheweke ndeleng adhine cilik ana ing pangkuan ibune lan mikir: "Nganti wingi, Ibu nyekel aku ing pangkuan, nanging saiki aku didorong menyang mburi antrian!" Yen bocah cilik kuwi duwe nenek, ora apa-apa: dheweke duwe wong kanggo digandhengake njaluk panglipur. Nanging nalika umure patang taun, dheweke kudune krasa kurang iri. Lan nalika umure enem taun, Ibu kudune kandha marang dheweke: "Kowe wis gedhe banget. Ibu kaya apa sing nggendong bocah gedhé kaya ngono ing pangkuané?" Yen ibuné mbantu si cilik ngatasi rasa iri, dhèwèké mung bakal nyedhak ibuné kanggo njaluk tulung nalika ana alesan sing pancèn serius. Nanging yen bocah kuwi kepéngin terus-terusan nempel ing rok ibuné, kuwi ana sing ora séhat.

Perusahaan nduwèni pangaruh gedhé marang bocah-bocah

— Geronda, kenapa ana priya enom sing wis urip rohani wiwit cilik lan nduwé taqwa malah pungkasané nyasar sakabehe saka dalan?

Ana akèh sebab. Bocah-bocah sing uripé donya lan sembrono kroso isin nalika ndeleng bocah liya sing uripé suci lan rohani, lan padha kepéngin narik bocah-bocah mau mlebu ing uripé dhéwé. Sawijining dina, ana loro bocah lanang lagi mlaku ing dalan. Dumadakan, salah sijiné keslincet lan tiba mlebu genangan lendhut sing kotor. Kabèh sandhangane kebak lendhut. Sawisé padha mlaku sithik luwih adoh lan tekan genangan lendhut liyane, dhèwèké nyurung kancané mlebu ing kana supaya dhèwèké uga dadi kotor. Bocah iku nindakake kuwi amarga dhèwèké krasa ora nyaman, merga dhèwèké dhéwé kotor déné kancané resik.

Perusahaan nduwé pangaruh gedhé marang bocah-bocah. Nalika isih cilik, aku nduwé katresnan alamiah marang bocah-bocah. Kuwi wis dadi kabiasaan kaping pindho kanggo aku. Saben aku lunga menyang endi waé karo keledai, aku tansah nyoba nyelehaké salah siji kancaku ing saben kéwan, nalika nggendhong adikku ing pundhakku. Pisan, nalika salah siji sedulurku matèni manuk

⁴⁵ Delengen Ulangan 1:17.

cilik, aku krasa banget sedhik lan ngomel marang dhèwèké. Banjur aku njupuk manuk cilik kuwi lan kubur, nangis. Aku kanca karo bocah-bocah sing umuré padha karo aku. Kita padha mlebu alas, ndedonga, maca Riwayat Para Wali, lan puasa. Banjur ibu-ibu bocah-bocah mau wiwit nglarang supaya padha ora dadi kanca karo aku. 'Aja dolan karo dheweke,' ujure. 'Dheweke bakal marahi kowe kena penyakit TBC.' Mula bocah-bocah mau ninggalake aku, lan aku krasa sepi.

Saliyane kuwi, padha ngenyek aku, padha njerit saka kabeh arah: 'Brahman, brahman!' Padha nggawe uripku dadi neraka. Lan aku tekan titik sing aku ora tahan maneh karo ejekan kuwi. Mula aku mutusake: 'Aku bakal gawe kanca karo bocah-bocah sing luwih tuwa lan pura-pura [yèn aku tumindak persis kaya wong-wong kuwi].' Mula aku miwiti kumpul karo para remaja sing luwih tuwa. Aku entuk karet gelang lan nggawe busur karet kanggo aku. Ing wiwitan, aku mung narik karet gelang mau mburi, pura-pura arep nembak. Banjur aku entuk peluru timah lan dadi sing paling jitu nembak nganggo busur karet ing sakupenge. Lan sawijining dina, nalika aku nembak manuk cilik lan weruh manuk kuwi mati, aku langsung sadar. Aku mbuwang karet gelang lan kerikil, banjur kandha marang awakku dhéwé: 'Nalika sedulurmu matèni manuk, kowé nangis lan ngomel marang dhèwèké amarga tumindaké.' Delengen apa sing wis kowe lakoni! Kowe mateni manuk, lan sadurunge kowe nyadari, kowe bakal pungkasané mateni kéwan uga." Lan pancen, yèn aku nerusaké gaya urip kaya ngono, aku mesthi bakal saka mènthèt nganggo keprabon nganti mburu kéwan, malah nyundhul kulité dhéwé.

Sepira jero niat ala sing bisa ditekani wong—sing wiwitane diparingi jiwa alus lan peka! Iki bisa kelakon yen dheweke ora waspada lan keseret mlebu kanca-kanca ala. Nanging kanca-kanca becik nggawa manfaat gedhe. Gusti Allah wis maringi manungsa maneka warna karunia. Kaya déné manungsa bisa ndeleng kebecikan lan karusakan wong liya, mangkono uga bisa ndeleng kabecikan wong liya — lan niru kabecikan mau.

Nulungi bocah-bocah sing wis nyasar saka dalan sing bener

Kudu ana swasana katresnan lan tentrem ing omah. Sawise nampa sethithik katresnan ing kulawargane, bocah—sanajan ujug-ujug mlayu saka omah—bakal bali nalika nyadari yen ing panggonan liya ora nemu katresnan, nanging mung kemunafikan. Nanging yen padha kelingan adegan ora pantes, umpatan lan rebutan sing kelakon ing omah, kepiye atiné bakal kepéngin bali menyang omah?

— Geronda, apa sing kudu ditindakake wong tuwa yen anaké mlayu saka omah?

— Padha kudu nyoba tetep nyambung karo dheweke — supaya nalika dheweke wis waras, dheweke bisa bali marang wong-wong mau. Padha kudu ngomong marang dheweke kanthi alus lan, kanggo mbantu, nggawe dheweke mikir kanthi tliti. Contone, yen ana bocah sing mlaku-mlaku ing wayah bengi tanpa ana sing ngerti panggonané, ibuné kudu kandha marang dhèwèké: 'Maju kéné, nak. Yen kowé ana ing panggonanku, apa kowé bisa tetep tenang yèn anak-anakmu mulih sawisé tengah wengi?'

Sanajan pelanggaran paling abot sing ditindakake bocah-bocah ora kena nggawe wong tuwa putus asa, amarga ing jaman saiki dosa wis dadi tren. Wong tuwa uga kudu éling bab iki: bocah-bocah jaman saiki nduwé kahanan sing ngurangi kesalahan nalika padha nindakake tumindak ala. Nilai '4' kanggo prilaku ing jaman saiki padha karo '5+' saka jaman kita isih enom. Mesthi wae, wong tuwa kudu nyoba mbantu anak-anake, nanging ora perlu kuwatir kakehan. Wektu bakal teka nalika bocah-bocah bakal sadar. Saiki, bisa uga dheweke durung ngerti apa sing bener, amarga pikirane durung mateng. Pikirane kabur, lan dheweke kurang kajelasan kesadaran kanggo ngenali bebaya sing ngancam lan karusakan sing ora bisa dibalekake sing bisa ditimbulake marang awake dhewe.

Bakal apik yen wong tuwa nuduhake marang anaké yèn padha nesu amarga polahé sing ora pantes. Nanging wong tuwa ora kena meksa anaké lan luwih becik ndedonga. Donga sing

diwènèhaké kanthi ati abot bakal nggawa asil positif. Nanging yen anaké nindakake kaluputan sing abot banget, wong tuwa kudu campur tangan kanthi ati-ati. Yen pelanggaran cilik ora serius, wong tuwa sing ngetutak kudu nglirowakake sawatara wektu, supaya ora nesuake bocah utawa malah ndadekake kahanane tambah parah, amarga asile nesu kuwi bocah bakal adoh saka wong tuwa. [Ing kahanan kaya ngono] wong tuwa cukup ndedonga marang Kristus lan Sang Putri Maria Agung supaya padha nglingungi anaké.

Donga wong tuwa — utamane ibu — kuwat banget, amarga metu saka jero ati lan kebak kasedhihan. Nalika aku manggon ing Iveron Skete, ana sawijining pemuda sing teka tanpa dikira. Nalika lelungan liwat Chalkidiki, pemuda iki ketemu klompok peziarah sing lagi arep menyang Gunung Suci. Sawisé gabung karo wong-wong mau, dhèwèké tekan Athos lan teka ing selku. Astaga, pancèn wataké unik! Dhèwèké ateis, ngina agama, lan ora isin-isin tenan! Nanging dhèwèké nduwèni kecerdikan kaya setan lan ora pracaya apa-apa. Dhèwèké ngina kabèh wong—enom lan tuwa—karo tembung kasar. Kowe ngerti sepira akèh upaya sing tak lakoni kanggo mbukak pikirane? Akhiré bisa nggayuh pamahaman bebarengan karo dhèwèké, lan aku malah bisa motong rambute sing dawa!... 'Muga-muga Gusti maringi ibumu kaséhatan sing apik,' ujarku marang dhèwèké. 'Donga-dongane ibumu sing nggawa kowe mrana.' 'Inggih, Bapak,' balesé. 'Aku lagi lelungan ngubengi Chalkidiki lan ora nyadari kepiye aku bisa tekan kene.' 'Bisa mbayangno,' ujarku, 'mama kowe mesthi bakal bungah banget nalika ngerti kowe wis menyang Gunung Suci, lan malah ndeleng kowe wis potong rambut!' 'Kepiye bapak ngerti kuwi, Pak?' pitakone kaget. 'Tenan, yen Ibuku weruh aku wis owah kaya ngene, mesthi dhèwèké bakal bungah banget!' Delengen kuwi! Gusti 'ngalahaké' bocah lan ngirim dhèwèké menyang 'spesialis'! Coba pikir pira pandonga sing wis diaturaké ibuné sing kasihan marang Gusti!

Kapan kudu nyalahake bocah lan kapan kudu muji bocah

Wong tuwa kudu ngati-ati banget supaya ora ngomel marang anaké ing wayah bengi, amarga ing wayah bengi anak-anak ora nduwé cara kanggo ngilangaké rasa sedhih. Lan pepetengé wengi nambah tedhèng sing luwih peteng marang kahanan atiné. Anak-anak wiwit mikir carané paling apik kanggo mbantah wong tuwané. Macem-macem gagasan 'pertahanan' mlebu ing pikirane, setan melu campur, lan kanthi cara iki bocah-bocah bisa tekan putus asa. Nanging ing wayah awan, sanajan bocah-bocah ngancem wong tuwane nganggo macem-macem wujud balas dendam, sawise padha metu saka omah, pikirane bakal kesebar, padha kesasar ing dolanan, lan rasa sedhih bakal sirna.

— Geronda, apa paukuman fisik mbantu bocah-bocah mbenerake polahé?

— Wong tuwa kudu ngindhari iki sak isa. Wong tuwa kudu nyoba, kanthi welas asih lan sabar, supaya bocah ngerti yen dheweke lagi tumindak ala. Mung yen bocah isih cilik banget lan durung ngerti yen dheweke ana ing bebaya, cubitan ing mburi sirah migunani — supaya dheweke luwih ati-ati wektu sabanjure. Rasa wedi kena tamparan maneh dadi pangeling kanggo bocah lan nglingungi saka bebaya. Nalika aku isih cilik, aku luwih entuk manfaat saka ibuku tinimbang bapakku. Kabèh padha tresna marang aku lan kepengin sing paling apik kanggo aku. Nanging, saben wong tuwa mbantu aku kanthi cara dhewe. Bapakku iku wong sing tegas. Nalika kita bocah padha nakal, dhèwèké bakal mènèhi tamparan. Larane saka tamparan kuwi mbantu aku rada tenang, nanging sawisé larané ilang, aku lali loro-loroné, tamparané lan pitutur bapakku. Lan dudu amarga bapakku ora tresna marang aku: ora, dhèwèké mènèhi tamparan amarga tresna. Aku kelingan sepisan – nalika umurku telung taun – bapakku mènèhi tamparan ing mburi sirahku nganti aku mabur pirang-pirang meter! Lan kowe ngerti kenapa? Omah ing jejere kosong. Sing duwé wis lunga menyang Amerika, lan omahé dadi rusak. Ing kebon omah kuwi ana wit ara, rantingé nglebar tekan dalan lan ngglantung ing ndhuwur dalan. Wit kuwi kebak woh. Nalika aku karo kanca-kancaku lagi dolanan ing dalan, ana tangga teparo sing nyedhak lan ngangkat aku supaya bisa nyuput sawetara woh ara kanggo dhèwèké, merga dhèwèké ora bisa nggayuh rantingé dhéwé. Aku milih limang utawa enem boh fig,

lan dhèwèké maringi loro. Nalika bapakku ngerti, dhèwèké nesu banget. Wektu kuwi aku keplak! Aku langsung nangis. Ibuku, sing wis nyekseni kabèh, mbalèk marang bapakku lan kandha: "Ngapa kowe nggebuk bocah iki!" Isih cilik banget, durung ngerti apa-apa! Kepingi kowe isa ngrungokake tangise kaya ngono!" 'Yen dhèwèké nangis pas digawa milih ara,' bapakku mangsuli, 'saiki ora bakal nangis. Nanging kayane dhèwèké kepengin nyicipi araé wong liya!' Ya wis, ayo nangis wae!' Nanging apa aku pancen isa nindakake maneh sawisé kuwi? Bab ibuku, sanajan dhèwèké nesu merga ulahku sing nakal, dhèwèké nduwèni watak mulya. Nalika dhèwèké weruh aku nakal, dhèwèké bakal ngadhep liya lan pura-pura ora weruh aku, supaya aku ora nesu. Nanging 'trik' ibuku kuwi pancen mecah atiku. 'Delengen, delengen,' aku kandha marang awakku dhéwé, 'kowe kuwi pancen nakal tenan, lan Ibumu ora mung ora nggebuk kowe, malah pura-pura ora weruh! Ora, kuwi ora bakal kelakon maneh!' Kepingi aku bisa tahan ndeleng Ibu nesu maneh?" Kanthi tumindak kaya ngono, ibuku luwih mbantu aku tinimbang yen dheweke maringi aku cubitan ing mburi sirah. Nanging, aku ora nyalahgunakake kahanan iki, uga ora ngomong: 'Oh, amarga saiki dheweke ora weruh aku, ayo aku gawe ontran-ontran lan tumindak nakal luwih maneh.' Bapakku, kosok baline, critane beda: yen mung kliru sithik wae langsung dipukul ing mburi sirah. Kowe weruh: loro-lorone padha tresna marang aku, nanging pendekatan mulia ibuku luwih mbantu aku.

— Geronda, ana bocah-bocah sing ribut banget: padha njerit, mlayu-mlayu lan nggawe rusuh. Kepingi carane wong tuwane bisa nyingkiri paukuman fisik?

— Rungokna, iki dudu kesalahane bocah-bocah. Supaya bocah-bocah bisa tuwuh kanthi becik, padha butuh papan dolanan sing bisa mlayu-mlayu lan dolanan. Nanging saiki bocah-bocah cilik sing mlarat kuwi kepepet ing blok-blok gedhe. Padha ora bisa mlayu-mlayu bebas, ora bisa dolanan, ora bisa seneng-seneng. Wong tuwa ora kena nesu yen anaké kebak semangat urip. Anak sing ceria nduwé kekuwatan batin, lan yèn digunakaké kanthi bener, dhèwèké bisa nggayuh prestasi gedhé ing urip.

Paksaan ora kanggo kapentingan bocah

Sawetara wong tuwa maringi tekanan gedhe marang anak-anake — lan nindakake kuwi ing ngarepé wong liya. Kowe bakal mikir anaké kuwi kaya kéwan beban sing dipukul nganggo tongkat supaya mlaku tanpa nyimpang tengen utawa kiwa. Kaya-kaya padha nyekel tali kekang nalika kandha, 'Mlaku bébas!' Lan wong tuwa kaya ngono malah nganti nyerang anaké nganggo pukulan. Dina iki ana ibu sing teka karo putrané – cah lanang sing gagah. Anaké lagi lara. "Apa sing kudu tak lakoni, Pak?" pitakoné. "Anakku ora mangan apa-apa lan malah ora gelem ndelok kita." Nanging nalika aku nerangaké apa sing kudu ditindakake, dhèwèké manèh miwiti saka awal: "Dadi saiki aku kudu apa?"

— Geronda, mbok menawa dheweke ora ngerti apa sing kok kandhakake marang dheweke?

— Mesthi aku ngerti! 'Aku ora tahan bareng kowe sanajan sak jam,' aku kandha marang dheweke. 'Lan piye anakmu arep urip bareng kowe? Kowe wis nyurung dheweke tekan pinggir!' 'Ora,' dheweke mangsuli. — 'Aku tresna marang dheweke.' 'Nanging endi tresnane yen dheweke ora bisa nemokake panggonane nalika karo kowe? Dheweke nganti kepengin mlayu saka omah merga pengin ana ing lingkungan sing beda. Lha, yen dheweke ora karo kowe, tumindake sampurna. Yen dhèwèké ora péngin ketemu kowe, tegese kowe uga nduwé salah sethithik bab iki. Aja ngganggu dhèwèké: kowe ngrusak atiné. Aja lali welas asih lan sabar karo dhèwèké.' Aku wis ngandhani kabeh iki marang dheweke; dheweke ngrungokake aku banjur miwiti maneh saka awal: "Dadi aku kudu apa? Bocah kuwi ora kepengin ketemu kita." Kepingi carane kowe bisa nggayuh pamahaman bebarengan karo wong kaya ngono? Bocah kuwi pancen ora ana sing salah, nanging dheweke dianggep bodho. Iku tegese sing salah ana ing wong-wong mau.

Paksaan wong tuwa ora mbantu bocah; malah mencekik dheweke. Ucapan tanpa enteke kaya 'aja nyentuh kuwi, aja menyang kana, lakoni kaya ngene...'. Nanging kowe kudu narik tali kendhali

kanthi pas supaya ora putus. Kowe kudu mbenerake bocah kanthi cara sing cerdas, supaya padha nyadari kesalahane, lan mesthekake ora ana jurang ing antarane kowe. Wong tuwa kudu nindakake kaya tukang kebon sing apik nalika nandur wit cilik. Tukang kebon kuwi alus ngiket wit cilik marang pancang nganggo tali alus supaya ora mlengkung utawa rusak nalika angin kenceng nyurung saka tengen utawa kiwa. Banjur tukang kebon masang pager ngubengi wit cilik, nyirami, ngopeni, lan nglindhungi saka wedhus—nganti rantingé cukup kuwat. Amarga yen wedhus mangan wit cilik, ya wis—kaya mati waé. Wit sing dipatèni wedhus ora bakal bisa ngasilaké woh utawa nyedhiyakké tedhungan. Nanging sawisé cabangé tuwuh, tukang kebon mbusak pager, lan wit mau wiwit ngasilaké woh; lan ing sangisoring tedhungané, wedhus, wedhus gembel, lan manungsa padha bisa ngaso.

Nanging, wong tuwa sing digerakake dening kuwatir sing kakehan marang anak-anake, asring kepengin ngiket dheweke ora nganggo tali alus nanging nganggo kawat baja, padahal anak-anak kudune dipandu kanthi alus supaya ora lara. Wong tuwa kudu ngupaya mbantu anak-anake kanthi cara sing luhur. Iki bakal ngrembakaaké semangat welas asih ing atiné sing isih enom, lan banjur padha bisa ngrasa dhéwé kabutuhan kanggo nindakaké kabecikan. Wong tuwa, sak isa-isane, kudu nerangaké apa sing becik marang anak-anaké kanthi alus: kanthi katresnan lan rasa sedhih. Aku kelingan siji ibu sing, nalika weruh anaké tumindak ala, kandha karo luh ing mripat lan ati abot: "Aja kaya ngono, anakku sayang." Lan nalika ndeleng tuladha kaya ngono, anak-anaké padha sinau ngupaya kanthi gumbira supaya ora keseret godaaning urip, ora ngunduri nalika ana kasulitan, nanging ngungkuli kuwi liwat pandonga lan kapitadosan marang Gusti.

Saiki, loro wong diwasa lan bocah padha urip ing donya sing kaya omah edan, mula butuh sabar sing gedhe lan pandonga sing akeh. Akeh banget bocah sing pungkasané kena stroke. [Iki kaya] jam sing rada rusak; wong tuwa nggulungé nganti tekan pungkasan—lan malah ngluwihi—banjur pegasé putus. Perlu pendekatan sing terukur. Ana siji bocah sing kudu 'dipulas' luwih akeh, liyané luwih sithik. Anak-anak kasihan iki kapapar macem-macem pangaribawa ala. Nalika ing sekolah utawa ing dalan padha krungu seruan: 'Aja ngajeni wong tuwamu! Aja ngajeni sapa wae utawa apa wae!' — lan saliyané kuwi ibune malah kepengin 'ngencengi sekrup' marang dheweke — padha tambah mbrontak.

Mula aku nyaranake para ibu supaya ngatur awaké dhéwé liwat pandonga lan ora ngatur anaké. Yen padha terus-terusan kandha marang bocah, 'Aja nindakake kuwi, aja nyentuh kuwi' — sanajan bab sing sepele, lan kadhangkala ora adil — nalika ana bebaya serius, umpama bocah kepengin nyiram bensin menyang geni, dheweke ora bakal ngrungokake lan sawise nindakake kuwi bakal tatu parah. Anak ora nyadari yèn tembung 'aja nindakake kuwi' kuwi amarga katresnan. Nanging nalika anak saya gedhé, rasa egois muncul, lan yèn diparingi omelan, dhèwèké dadi mbantah, mikir: 'Apa aku isih cilik banget nganti dianggep kaya ngéné?' Wong tuwa kudu nggawe bocah mangerténi yèn, kaya déné biyèn padha nglindhungi saka kobongan nalika isih cilik, saiki nalika wis gedhé, padha nglindhungi saka geni jinis liya. Mula saka iku, bocah kudu waspada, ora ngalah marang godaan setan, lan njaga ing sajroning dhèwèké Rahmat Pembaptisan Suci.

Katresnan wong tuwa sing ora wicaksana lan kakehan

— Geronda, apa ibu bisa nglarani anaké amarga katresnan sing ora wicaksana?

— Mesthi bisa. Contone, ana ibu sing weruh yèn anaké cilik ora bisa sinau mlaku, banjur kandha: 'Sayang tenan kanggo dhèwèké, sing mlarat, ora bisa mlaku' — lan terus munggungaké anaké, tinimbang nyekel tangane lan mbantu mlaku dhéwé. Pitakonané, kepiye carané bocah cilik kuwi bakal sinau mlaku? Mesthi waé, ibu kaya ngono kuwi digerakké déning katresnan, nanging amarga kakehan nglindhungi, dhèwèké saktene malah nglarani anaké. Aku tau kenal karo sawijining bapak sing anak lanangé wis rampung nglakoni tugas militèr. Nanging isih kéné dhèwèké nyekel tangan anaké sing wis diwasa lan nuntun menyang tukang cukur! 'Aku wis nggawa anakku

marang sampeyan supaya sampeyan bisa motong rambute,' kandha bapaké. 'Critakake pira sing kudu tak bayar lan kapan aku kudu teka njupuk dhèwèké.' Kanthi cara iki [liwat proteksi sing kakehan lan ora pantes], wong iki malah nglarani anaké.

Katresnan kudu dikendhalèkaké déning akal. Katresnan sejati iku tanpa pamrih. Ora ana pilih kasih kanggo kapentingan dhéwé lan ditondoi déning wicaksana. Wicaksana iku wigati ing akèh katresnané wanita, supaya dhèwèké ora mbuwang-mbuwang katresnané tanpa guna. Nalika ana sawijining priya enom teka menyang gubugku, nesu marang wong tuwane. Wong tuwane sing prihatin kuwi nduwé niat apik, nanging ora ngerti carane mbantu. Mula dhèwèké miwiti crita yèn wong tuwane meksa dhèwèké, yèn wong tuwane ora tresna marang dhèwèké, lan sapituruté. "Rungokna," ujarku marang dheweke, "nalika kowe isih cilik lan ibumu mbungkus kowe nganggo pirang-pirang lapis sandhangan, kenapa ngono? Apa supaya kowe ora kedinginan, utawa supaya kowe ora kepanasan? Ana katresnan gedhe ing tumindak ibumu." Akhire — nalika nyadari sepira gedhene katresnan wong tuwane marang dheweke — pemuda iku wiwit nangis. Ibune duwe katresnan gedhe, sanajan dheweke ora bisa mbantu putrane amarga tumindak marang dheweke kanthi cara sing nyebabake perlawanan.

Yen perlu, ibu kudu tegas marang anaké. Yen dheweke gampang banget ngalah marang anaké lan sarujuk karo kabèh karepé, kuwi ora kanggo kapentingan anaké. Ing Adana⁴⁶ ana janda sing nduwé siji-sijiné anak lanang, Yannis. Nalika bocah iku wis rada gedhé, dheweke ngirim dhèwèké dadi murid tukang sepatu. Sawisé seminggu makarya, bocah lanang kuwi kandha: 'Ibu, aku ora perlu manèh menyang guru: aku wis nguwasani pakaryan nggawe sepatu.' 'Kapan kowe bisa sinau nganti nguwasani?' pitakoné. 'Yen ibu kersa,' wangsulane, 'aku bisa nuduhaké carané nggawe sepatu.' Delengen: iki carane motong sol, iki carane nempelake kulit, masang hak, lan paku nganti kenceng..." Guru sing mulang Janis iku wong sing apikan banget. Dheweke kepengin mulang bocah iku babagan pakaryan iki amarga welas, amarga Janis gedhe tanpa bapak. Nanging, nalika dhèwèké nyadari yèn wis liwat seminggu lan Janis durung teka, dhèwèké dadi kuwatir: apa bocah kuwi lara? Mula dhèwèké menyang ibuné kanggo takon kabaré bocah kuwi. "Apa sing kelakon karo Janis? Napa dhèwèké ora teka kerja manèh? Apa dhèwèké lara?" pitakoné juragan marang janda. "Ora," wangsulane, "dhèwèké apik-apik waé." "Yen mangkono, kenapa dhèwèké ora teka kerja?" "Kenapa dhèwèké kudu menyang kana?" wangsulane janda mau. "Lha, Janis wis nguwasani pakaryan nggawe sepatu." "Nanging kepiye carané dhèwèké bisa nguwasani mung sawetara dina?" gumun tukang sepatu kuwi. "Gampang tenan," wangsul ibuné. "Dhèwèké njupuk kulit, digelambiraké ing last, dipaku nganggo palu, dipasang hak, banjur sepatu dicopot saka last, lan wis!" Sang tukang sepatu mesem, pamitan marang ibuné lan lunga. Nalika dhèwèké bali menyang bengkel, para murid padha takon, "Gusti, piye kabaré Janis?" "Dhèwèké isih urip lan waras," wangsulane. "Janis ora mung wis sinau dadi tukang sepatu — ibuné uga wis sinau!"

Lan mula aku weruh yèn akèh wong tuwa tumindak persis kaya janda iki. Padha pracaya yèn padha tresna marang anak-anaké, nanging saktenané padha ngrusak anak-anaké. Contone, sawijining ibu amarga katresnan sing kakehan, nyawuri anaké karo kecupan lan kandha, umpama: 'Ora ana bocah ing saindenging donya sing luwih apik tinimbang anakku!' Kanthi mangkono, dhèwèké ngembangaké rasa bangga lan kapercayan dhiri sing ora sehat ing anaké. Mengko, bocah kaya ngono ora manut marang wong tuwané, amarga yakin yèn dhèwèké wis ngerti kabèh dhéwé.

Wong tuwa kudu mbantu anak-anake sinau njupuk tanggung jawab kanggo awake dhewe wiwit isih cilik. Ayo anak-anak nindakake apa sing bisa ing omah: aja ngarep-arep kabeh bakal disuguhake ing piring. Yen ora, nalika wis diwasa, uripe bakal angel. Ana sawijining tukang sing kerja tanpa kenal lelah lan ngopeni anak-anake. Nanging nalika dheweke kerja, anak-anake mung nglumpuk-lumpuk ing dalan. Malah nalika wis diwasa lan nduwé kulawarga dhéwé, dheweke isih ngarep-arep

⁴⁶ Adana – sawijining kutha ing Asia Cilik, ing pesisir lor-wétan Segara Tengah. – *Cathetan penerjemah.*

bapaké bakal nyukupi kabutuhané. Lan nalika bapaké kandha yèn wis wayahe padha ngopeni omah lan kulawargané dhéwé, padha mangsuli: "Kepiye bisa, Pak? Bapak ora ninggalaké kita nalika isih cilik! Dadi kepiye bapak bisa ninggalaké kita saiki — nalika kita wis diwasa lan nanggung beban tanggung jawab kulawarga?"

Pembagian harta warisan

⁴⁷Yen wong tuwa wis aman sacara finansial, dheweke tanggung jawab marang masa depan anak-anake. Mesthi wae, sing paling penting yaiku ngedidik anak-anake supaya dadi wong sing becik, banjur mbantu supaya bisa sekolah utawa sinau ketrampilan supaya bisa golek panguripan. Sawise kuwi, wong tuwa kudu tuku omah cilik kanggo anak-anake lan sapiturute. Nalika taun 1924, minangka bagéan saka pertukaran populasi wektu kuwi, kulawarga kita teka ing Yunani saka Faras ing Kapadokia. Bapakku, minangka ketua dewan desa, nindakake sing paling apik kanggo mbantu kabeh warga desa supaya bisa mapan ing urip anyar. Dheweke ngurus keluargané dhéwé pungkasan. Mengko, nalika sedulurku wis gedhé, padha wiwit nggrundel. 'Bapak wis ngopeni wong liya kabeh,' ujare, 'nanging ora mikirake kita.' Yen wong piyambak, dheweke bisa maringi kabeh marang wong liya lan, saka pangorbanan dhiri, nuduhake ora peduli marang awake dhewe, digerakake dening luhure watak. Nanging yen wong duwe kulawarga, dheweke uga kudu mikirake kulawargane.

Mesthi wae, wong tuwa ora kena kélangan akal lan maringi kabèh marang anaké sakaligus, amarga para mudha durung nduwé pengalaman lan ing donya saiki sing ora ana entéké, bisa waé padha mbuwang dhuwit ngluwihi kemampuané. Banjur bakal nyeri atiné wong tuwa nalika padha nyadari yèn ora ana apa-apa manèh sing bisa diwènèhaké. Kajaba iku, wong tuwa kudu merhatosake anak sing paling ringkih lan menehi dhukungan materi luwih akeh, malah luwih saka kuwi, pandhuan moral lan etika, supaya panik amarga gagal ora nglimputi kaya banjur bandang. Nanging kanthi akal lan katresnan, wong tuwa kudu ngopeni kabeh anaké, supaya ora ana kadhemen mlebu ing sesambetan.

Saiki arang banget nemoni kulawarga raket sing urip rohani, ing ngendi sedulur lanang lan wadon ora padha rebutan lahan utawa warisan, lan ora nganti mlebu pengadilan. Aku ngerti kulawarga sing dumadi saka pitu wong. Wong tuwané nduwé perhiasan emas. Sawisé padha séda, anak-anaké mutusaké yèn sedulur lanang sing wis ngopeni wong tuwané nalika tuwa kuwi sing pantes nduwé emas mau. Nanging sedulur lanang kuwi mikir yèn adhine wadon nduwé kulawarga gedhé lan luwih butuh emas mau. Dheweke mènèhi emas mau marang adhine wadon. Adiné wadon mènèhi emas mau marang adhine nomer telu, dhèwèké mènèhi marang adhine nomer papat, lan pungkasané emas mau bali manèh marang adhine nomer siji! Kanthi tembung liya, kedadéan sing padha kedadéyan marang wong-wong iki kaya sing diterangaké ing Lavsaiika.⁴⁸ Pungkasané, amarga adhine nomer siji uga ora péngin nyimpen emas mau kanggo dhéwé, padha mutusaké nyumbangaké menyang pura.

Bagéan 3. Anak-anak lan tanggung jawabé

⁴⁷ Pertukaran penduduk antara Yunani lan Turki ing taun 1924. Wong Yunani sing manggon ing Turki dipindhahake menyang Yunani, dene wong Turki sing manggon ing Yunani dipindhahake menyang Turki. — *Cathetan penerjemah*.

⁴⁸ Delengen *Palladius, Uskup Helenopolis*. *Lausaios* utawa *Narasi Urip Para Bapa Suci lan Kabegjan*. Bab babagan Serapion. Christian Life Foundation. Klin, 2001. kaca 176–177.

"Berkah saka wong tuwa iku warisan paling gedhe kanggo anak. Mula saka iku, anak kudu ngupaya supaya nampa berkah saka wong tuwa."

Bab 1.

Bab bocah, kabungahan lan kasulitané

Bayi

— Geronda, aku wis weruh yen kadhangkala nalika Liturgi Ilahi, bayi-bayi mesem.

— Wong cilik ora mung mesem nalika Liturgi Ilahi. Bayi-bayi tansah ana ing komuni karo Gusti Allah amarga ora duwe kuwatir. Apa kowe kelingan apa sing diomongake Kristus bab bocah-bocah cilik? *'Malaikat-malaikaté ing swarga tansah ndeleng pasuryané Rama-ku ing swarga.'*⁴⁹ Bocah-bocah cilik njaga sambungan karo Gusti Allah lan karo Malaikat Pelindhungé, sing tansah ana ing sisihé. Nalika turu, bayi-bayi ngguyu sedhela banjur nangis sedhela sabanjure, amarga padha weruh bab-bab sing nyenengake lan sing medeni. Kadhangkala padha weruh Malaikat Penjaga lan dolanan karo dheweke. Dheweke ngelus-ngelus, nyekel tangane, lan padha ngguyu. Ing wektu liyane, godaan nuduhake bab sing medeni, lan padha nangis.

— Napa sing nggodha medeni bayi-bayi?

— Kasunyatane yèn dhèwèké medeni bocah-bocah mau sakjatiné kanggo kabecikané dhéwé, amarga rasa wedi kuwi meksa bocah-bocah mau nelukaké ibuné. Yèn ora ana rasa wedi kuwi, bocah-bocah mau ora bakal mlayu mlebu pangkuan ibuné. Gusti ngidini kabèh kedadeyan kanggo kabecikan manungsa.

— Lan nalika bocah-bocah wis gedhé, apa padha kelingan apa sing dideleng nalika isih bayi?

— Ora, padha lali. Yen bocah éling pira kaping dhèwèké wis weruh Malaikat Penjaga, dhèwèké bakal dadi sombong. Mula nalika dhèwèké gedhé, kabèh kuwi dilalekaké. Gusti Allah makarya kanthi cara-cara sing misterius.

— Apa padha weruh kabèh iki sawisé dibaptis?

— Mesthi, sawisé Baptisan.

— Geronda, apa diijini nggawa bayi sing durung dibaptis marang relik suci?

— Ngapa ora? Kowe malah bisa nggawe pratandha salib marang bayi nganggo relik suci. Dina iki aku weruh bocah lanang cilik sing katon persis kaya malaikat cilik. 'Endi swaramu?' takon aku. Dheweke kaget lan ora ngerti kudu ngomong apa!... Ing Gunung Athos, ing kalivaku, ing mangsa semi, nalika wit-witan mekrok, aku nggantungake permen ing ranting-ranting semak ing sacedhake pager sing ngubengi selku. Nalika ana pengunjung sing teka karo bocah-bocah cilik, aku kandha: "Bocah-bocah, monggo petik gulé saka semak-semak, merga yèn udan, bakal teles lan mubadzir!" Sawetara bocah cilik sing pinter nyadari yèn aku sing nyanthol gulé ing ranting, banjur padha ngguyu. Liyane pracaya manawa permen mau tuwuh dhéwé ing semak, déné liyane ora yakin apa pracaya utawa ora... Bocah-bocah cilik uga butuh sakedhik kabungahan.

— Geronda, apa kowe kerep masang akèh panganan manis?

— Yen aku bakal nggantungake, aku bakal nggantungake akèh. Nalika wong nggawa aku manisan sing enak, aku ora maringi marang wong diwasa. Aku ngajak wong diwasa mangan Turkish delight. Nalika wong nggawa aku manisan sing apik, aku nyimpen kanggo bocah-bocah ing

⁴⁹ Matéus 18:10.

Afonia.⁵⁰ Lan ing kéné, ing biara, aku uga nandur manisan lan coklat wingi, lan dina iki wis kembang! Apa kowe weruh? Ya, kenapa ora: cuacane cerah, lemahé subur, lan kowe wis nggarap lemahé kanthi becik, mulané coklaté mekar kanthi cepet!⁵¹ Enteni waé lan delengen kebon kembang sing bakal tak gawé kanggo kowe! Kita ora perlu tuku permen lan coklat kanggo bocah-bocah maneh. Piye miturutmu? Kita bakal panen tanduran dhéwé!

— Geronda, para peziarah weruh permen lan batangan coklat sing njedhul saka kebon sayur lan padha kaget. 'Mesthi kuwi salah siji bocah,' ujare.

— Napa kowe ora ngandhani wong-wong yèn sing nindakake kuwi bocah gedhé?

Malaikat penjaga ngawasi bocah cilik

— Geronda, kenapa Gusti maringi saben wong Malaikat Penjaga? Apa Panjenengané ora bisa nglindhungi kita dhéwé?

— Malaikat penjaga iku pangayoman istimewa saka Gusti marang ciptaan-Nya. Malaikat penjaga iku taufik saka Gusti, pratandha pangayoman-Nya marang manungsa. Lan kanggo iki kita padha duwe utang budi marang Gusti. Para malaikat ngopeni bocah cilik kanthi istimewa. Kepiye padha ngawasi bocah-bocah mau! Nalika semana, ana loro bocah lagi dolanan ing dalan. Si siji kepengin mbuwang watu marang sirahé sijiné lan wis nyiapake bidikan. Bocah nomer loro ora weruh bebaya. Banjur, ing wayahe pungkasan, Malaikat Penjagaé mesthiné wis gawe bocah cilik kuwi weruh soko, banjur mlumpat metu saka dalan — lan watu kuwi mabur ngliwati sirahé.

Siji dina, sawijining ibu lunga nyambut gawe ing sawah lan nggawa bayiné. Sawisé nyusoni, dhèwèké nglempèkaké bayiné ing ayunan lan nerusaké nyambut gawe. Sawisé sawetara wektu, nalika dhèwèké mriksa bayiné, dhèwèké weruh yèn bayiné nyekel ula ing tangane lan nyawangé kanthi penasaran! Nalika ibu nyusoni bayi, ana susu sing isih nempel ing sakupenge cangkemé. Mula ula kuwi merayap nyedhaki bayi lan ngrasakake susu sing nempel ing pasuryané. Bayi banjur nyekel ula kuwi. Ndeleng kahanan kuwi, ibuné kaget lan njerit; bayi dadi wedi, mbukak tangan ciliké, lan ula kuwi banjur merayap adoh! Gusti Allah nglindhungi bocah-bocah.

— Geronda, nanging kenapa akèh bocah nandhang lara lan cilaka liyane?

— Gusti ngerti apa sing dadi kabecikan saben wong lan miturut kuwi maringi kabeh sing dibutuhake. Gusti ora maringi apa-apa marang wong sing ora kanggo kabecikane. Contone, kadhangkala Gusti weruh yen cacat fisik utawa tatu bakal luwih mbantu kita tinimbang yen Gusti ngapura kita saka tatu kuwi utawa njaga kita tetep utuh lan ora cilaka.

Baptisan Suci

— Geronda, apa sing bakal kelakon marang wong-wong ing Epirus Lor,⁵² sing seda durung dibaptis?

— Er, umume padha dibaptis dening wong tuwane liwat 'pembaptisan udara'.⁵³ Lan akèh ing negara-negara kuwi nampa 'pembaptisan udara' saka pengasuh utawa perawat ing ruang bersalin. Aku ngerti ana kasus nalika perawat mbaptis bayi ing baskom banyu. Gusti Allah ndeleng niat

⁵⁰ Afoniada — sawijining sekolah kanggo bocah lanang sing dumunung ing Gunung Athos. — *Cathetan penerjemah*.

⁵¹ Sedina sadurunge, Sang Sepuh wis 'nandur' sawetara permen lan batangan coklat ing petakan anyar sing digarap lan nyelehake ranting lilac ing ndhuwur supaya permen mau katon kaya mekar.

⁵² Épirus Lor — pérangan Semenanjung Balkan sing didiami wong Yunani. Wiwit taun 1912, wis dadi pérangan Albania. — *Cathetan panerjemah*.

⁵³ Miturut adat Yunani, yen nyawa bayi sing durung dibaptis ana ing bebaya langsung, baptisan sing diarani 'baptisan nganggo udara' bisa ditindakake marang bayi kasebut. Saben wong Kristen (lanang utawa wadon) njupuk bayi mau ing pangkuané lan nggawé pratandha salib kaping telu ing udara, karo ngucapaké tembung: "Abdi Gusti (jeneng) dibaptis ing asmané Rama. Amin. Lan ing asmané Putra. Amin. Lan ing asmané Roh Suci. Amin." Yen bayi iku seda, bayi iku dianggep wis dibaptis; yen slamet, mula miturut putusan Sinode Gréja Yunani, Sakramèn Baptisan diulang kanthi lengkap. — *Cathetan panerjemah*.

beciké wanita iki... Lan sepira sugihé sih rahmat sing diduwèni wong sing anyar dibaptis! Sawijining wektu, ing sakumpulan telung atus limang puluh wong, aku weruh ana wanita sing wis dibaptis. Aku takon sapa dhèwèké, banjur dijawab yèn dhèwèké iku wanita Turki sing wis nampa baptisan suci. Wajangé sumunar. Dibandhingaké karo dhèwèké, wong liya katon kaya barbar.

— Geronda, apa bener bocah-bocah diwenahi loro jeneng nalika baptisan?

— Yen pasangan padha rebutan lan pungkasané pegatan merga ora sarujuk jeneng anaké, ya wong-wong kuwi kudu maringi anaké paling ora telung jeneng! Nanging malah jeneng Kristen sing bener saiki wis dadi apa waé... Viki, Peppi, Mimi...

— Geronda, sawijining wanita sing lagi ngandhut limang wulan, kelangan bayiné. Bayiné lair wis mati, lan saiki dhèwèké sedhih amarga ora bisa nindakake baptisan rohani marang dhèwèké.

— Amarga dheweke ora salah bab iki, muga-muga dheweke percaya marang Gusti Allah. Gusti Allah ngerti apa sing kudu ditindakake karo bocah kaya ngono lan ing endi bakal nempatake.

— Geronda, ibuku kandha marang aku yèn salah siji adhiku seda sawetara jam sawisé lair lan dhèwèké ora sempat dibaptis. Aku nyaranaké dhèwèké supaya ngomong karo bapak rohani babagan kuwi.

— Amarga dhèwèké péngin ngabaptisaké anaké nanging ora kasil ing wektu sing pas, ana kahanan sing ngurangi kesalahan ing kasusé. Wanita liya, sakwisé kabèh, nindakake aborsi lan matèni anaké dhéwé. Pangadilané Gusti Allah ngluwihi pangerten kita. Bakal dadi dosa abot yèn, amarga kecerobohan dhèwèké dhéwé, dhèwèké gagal ngabaptisaké anaké ing wektu sing pas lan anaké mati durung dibaptis. Sampeyan ngadili prakara kaya ngono saka sudut pandang akal sehat. Kuwi teologi rasionalisme. Aku kelingan nalika ana sak klompok peziarah teka marang aku, lan aku nyritakake crita iki. Ana bayi cilik saka Epirus Lor sing dibaptis kaping telu. Kaping pisan déning eyangé, kaping pindho déning buyuté, banjur déning ibuné — saben-saben kanthi rahasia saka liyané — amarga kabèh padha yakin yèn bayi kuwi durung dibaptis. Nalika aku nyritakaké crita iki, salah siji peziarah munggah lan kandha: "Iku ora kanonik!" "Rungokna," ujarku marang dhèwèké, "apa kowé mikir ana ing buku dogmatik sing maca yèn bocah kudu dibaptis kaping telu? Lha, bocah cilik iki nampa berkah kaping telu!"

— Geronda, kadhangkala wong weruh sedulur sing wis seda ing ngimpi lan ngomong karo dheweke. Apa iki diidini dening Gusti Allah kanggo mbantu wong ing iman lan tobat?

— Inggih. Apa aku durung nate nyritakaké crita sing padha marang kowe? Siji biksu saka Gunung Suci teka saka sawijining désa ing Bulgaria. Ana akèh wong sing durung dibaptis ing kana. Biksu iki kandha marang aku yèn nalika dhèwèké isih layperson lan durung dibaptis, dhèwèké weruh ponakané sing cilik, sing bubar seda, ing sawijining impen. Bocah cilik kuwi ngadeg ing mburi pager kebon sing éndah, nangis. Kebon kuwi kebak bocah-bocah cilik sing padha bungah lan dolanan. 'Ngapa kowe ora mlebu kebon?' pitakoné wong sing ngimpi kuwi. 'Kepiye aku bisa mlebu kana?' wangsulane bocah kuwi. 'Lha, aku durung dibaptis.' Sawisé kedadeyan iki, wong kuwi langsung mangkat lan dibaptis, banjur nyritakaké marang pastur apa sing dideleng ing ngimpi. Mangkono carané Gusti Allah ngatur supaya wong liya uga bisa mangertèni ajiné Sakramèn Pembaptisan. Sawisé kuwi, warga ing désa Bulgaria iki uga padha miwiti mbaptis anak-anaké.

— Geronda, sawetara wong tuwa sing ana ing pasangan sipil kepengin anak-anake dibaptis. Apa padha diijini nindakake kuwi?

— Napa ora? Apa sing wis ditindakake bocah-bocah kasihan kuwi nganti pantes nampa iki? Kasunyatan manawa wong-wong ing pasangan sipil kepengin baptisake anaké nuduhaké yèn ana bab [apik] ing jerone, yèn padha ora sakabèhé ora peduli. Kayane wong-wong iki wis bingung bab apa wae. Yen ana sing kepengin mbantu, kudu dhisik ngerti kenapa padha ora nikah ing gréja, banjur kenapa padha kepengin baptis anak-anake.

— Geronda, yen biarawati tau dadi ibu baptis wong nalika baptisané sadurungé mlebu biara, apa saiki, saliyané ndedonga kanggo anak baptisé, dhèwèké kudu ngirimaké kado—kaya sing ditindakake para wali baptis ing donya sekuler?

— Er, biarawati saiki ora wajib nindakake kuwi. Biarawan bakal mbantu [anak baptisé] liwat pandonga. Bab wong tuwané — yèn padha kersa — bisa njaga paseduluran kuwi karo anak baptisé putriné, biarawati.

— Dadi wong tuwané biarawati bisa nduwé hubungan kaya ngono karo anak baptisé putriné, yèn padha kepéngin?

— Ya, kanthi karepé dhéwé. Biarawati ora kena meksa. Mending dhèwèké ndedonga supaya Gusti maringi pencerahan marang wong-wong mau. Nanging sanadyan mangkono, bapak baptis nduwé tanggung jawab gedhé. Nalika aku isih awam, wong tuwaku wis janji marang pasangan sing dikenal yèn salah siji saka anggota kulawarga kita bakal dadi bapak baptis kanggo salah siji anaké. Nalika anaké lair, kabèh sedulurku padha adoh, mula padha njaluk aku dadi bapak baptisé. Wektu kuwi umurku nem belas taun, lan aku ora kepéngin dadi bapak baptisé amarga krasa tanggung jawabé gedhé. Mula, nalika aku nemokake awaké dhéwé ing kahanan sing angel, aku miwiti ndedonga. "Ya Gusti," aku nyuwun, "yen bayi iki gedhé dadi wong sing apik, mugi Gusti njupuk kabèh taun uripku sing isih ana lan paringna marang dhèwèké. Nanging yen dhèwèké dadi wong sing ala, mugi Gusti njupuk dhèwèké saiki — nalika dhèwèké isih kaya malaékat cilik." Aku nglairké bayi iku lan maringi jeneng Pavel. Seminggu sawisé, dhèwèké séda. Saiki dhèwèké ana ing swarga lan ora ana bebaya bakal kelangan swarga mau.

Bocah-bocah yatim piatu

— Geronda, yen kepala kulawarga seda, apa bocah cilik kudu ndeleng jenazah bapaké?

— Luwih becik ora. Sanajan ana sedulur cedhak sing wis diwasa tilar donya, kowe bakal golek cara kanggo maringi kabar kanthi alus lan sensitif. Dadi, apa sing bisa diomongake bab bocah-bocah!

— Nganti umur pira ora becik yen bocah ndeleng jenazah wong sing ditresnani sing wis seda?

— Gumantung marang [watak, swasana ati, lan kahanan pikiran] bocah.

— Apa ora apa-apa nggawa bocah-bocah menyang kuburé bapaké?

— Ya, kowe bisa nggawa bocah-bocah sowan menyang kuburan. Kowe kudu ngandhani marang bocah-bocah: 'Bapakmu wis pindhah saka kéné menyang swarga. Yen kowe bocah sing apik, dhèwèké bakal mudhun saka swarga kanggo sowan marang kowe.' Aku kelingan nalika nenekku seda, wong-wong nggawa aku menyang omahé kanca supaya aku ora weruh panguburan lan ora ngerti yèn dhèwèké wis seda. Dhèwèké dolanan karo aku ing kana lan njaga supaya aku tetep seneng. Aku ngguyu, nalika padha nangis. Nalika padha nggawa aku bali menyang omah, aku wiwit takon, 'Nek Eyang nang endi?' 'Dheweke bakal bali, bakal bali,' ujare padha marang aku. Aku ngenteni Eyang bali, nanging sawisé sawetara wektu aku ngerti yèn dhèwèké wis seda. Ora apik yèn bocah ndeleng wong sing ditresnani wis seda.

— Geronda, nalika bocah cilik kelangan ibune, padha sedhih banget amarga pati ibune.

— Bocah-bocah luwih kamungkinan dadi yatim amarga kelangan ibune tinimbang amarga kelangan bapake. Mula, nalika padha kelangan ibune, padha ngrasakake lara sing luwih abot. Arang banget ana bapak sing njupuk peran dadi ibu kanggo bocah-bocah sing wis kelangan ibune. Nanging, ing Swarga, bocah-bocah kaya ngono bakal diparingi panglipur. Padha bakal nampa apa sing kurang ing kana. Anak piatu bakal mlebu Swarga kanthi skor mlebu sing luwih andhap, kaya wong Yunani saka luar negeri sing diparingi mlebu universitas kita tanpa ujian, miturut paugeran sing ana. Tegese, hukumé Gusti ditrapaké marang anak yatim, lan padha perlu usaha luwih sithik kanggo mlebu Swarga, déné wong liya kudu nindakake perjuangan gedhé kanggo nindakaké kuwi. Aku nganggep bocah-bocah sing wis ora nduwé kelembutan saka wong tuwané iku bagya lan pinaringan berkah.

Amarga ing urip iki padha bisa ndadekake Gusti minangka Bapaké, lan ing wektu sing padha wis nyimpen ing 'rekening tabungan' Gusti kelembutan saka wong tuwané—sing biyèn ora padha éntuk—lan saiki ngasilaké bunga rohani kanggo wong-wong mau.

Nanging sanadyan ing urip iki, Gusti sing Apik bakal nulungi bocah-bocah kaya ngono, amarga wiwit wektu Gusti nggawa wong tuwané marang Panjenengané, Panjenengané—yen aku kena ngomong kaya ngono—kudu ngopeni bocah-bocah mau. Elinga apa sing diomongaké nabi Daud? "*Panjenengané bakal nampani bocah yatim lan janda.*"⁵⁴ Gusti pancèn luwih nresnani lan luwih ngopeni bocah-bocah kaya ngono. Marang bocah-bocah kaya ngono, Panjenengané maringi luwih akèh hak istimewa rohani ing urip iki tinimbang bocah-bocah liyané. Yen bocah piatu mbalikaké tombol marang kabecikan, dhèwèké bakal makmur banget. Nanging yèn dhèwèké kandha, 'Amarga aku wis nandhang sangsara, saiki aku bakal nggawe wong liya nandhang sangsara,' dhèwèké ngrusak awaké dhéwé.

— Geronda, apa efek negatif dadi yatim piatu tetep ana karo wong nganti pungkasaning uripé?

— Apa sing kok omong kuwi? Anak piatu bisa uga rada tertutup, rada isin lan wedi — dheweke ora nduwé kabungahan lan semangat urip kaya bocah-bocah sing wis dibanjiri katresnan. Nanging, sikap tertutup iki dadi pangayoman kanggo bocah-bocah kuwi, mbantu supaya bisa maju ing urip. Lan ing wektu sing padha, dheweke uga lagi nglumpukaké cadangan kanggo uripé ing mangsa ngarep. Kowe mikir piye: apa Gusti ora weruh kesederhanaan iki? Mesthi wae Panjenengané bakal nulungi mengko? Mula saka iku, kita kudu nampani anak piatu — utamané sing wis kelangan ibuné — kanthi welas asih lan katresnan sing tulus, supaya atiné bisa rumangsa anget dhisik, rasa isiné sirna, lan gelem mbukak ati. Lan yèn padha kebak semangat, kita kudu kanthi tegas ngendhalèkaké semangat gedhé mau, supaya ora nganti padha kesel nalika nyoba ngetokaké rasa syukur sing jero. Santa Arsenius saka Kapadokia gedhe dadi yatim piatu—amarga wis kelangan ibu lan bapak. Yen dhèwèké ora ngadhepi kasunyatan yatiné kanthi rohani lan kawani, mesthiné dhèwèké bakal dadi wong kang kasiksa, nandhang masalah kesehatan mental. Nanging delengen, sepira gagahé dhèwèké! Sepira akèh prestasi sing wis digayuh! Sing nggumunake aku yaiku balungé alus kaya kapas, kaya spons. Nalika nalika ngubudaké reliké, aku njupuk iga lan tulang punggungé saka kuburan, kabèh langsung remuk dadi bledug nalika tak sentuh. Mung loro balung, balung pinggul lan tibia, sing luwih utuh. Iki pancen nggumunake: kepiye, kanthi awak sing ringkih banget, dheweke bisa mlaku adoh banget mung nganggo sikil? Dheweke mlaku kaya mabur ing udara! Ing kene kita weruh kekuwatan gaib sing diparingake Gusti marang dheweke. Dadi, apa pancen ora ana ing sangisore kuwasa Kristus kanggo mbangkitake anak yatim?

Nganti bocah-bocah tekan umur tartamtu, kudu diawasi.

Supaya ora klelep ing lereng licin kemerosotan donya, sing ngisi jiwa karo rasa kuwatir lan tansah adoh saka Gusti, bocah-bocah kudu tansah ngenali pentinge pitutur saka wong tuwa — utamane ing taun-taun kritis remaja. Bocah-bocah kudu mangerteni makna patuh. Padha kudu nyadari yèn kabecikané dumunung ing manut marang wong tuwa — supaya bisa manut kanthi kabungahan lan obah bébas ing jagad rohani.

Apa kowe tau mandheg mikir sepira winatesé kabebasan bocah cilik? Sajeroning sangang wulan, dheweke dikurung ing weteng ibuné. Bayi anyar diletakake ing ayunan. Limang utawa enem wulan kliwat, banjur bocah ditempatake ing mburi pager sing dhuwur. Banjur, nalika bocah saya gedhe, dheweke ora diijini metu saka omah dhewekan, supaya ora nabrak apa-apa utawa tiba ing tangga. Amarga yen kabebasan bocah ora diwatesi, dheweke bakal tiba lan cilaka.

Kabeh iki perlu kanggo njamin bocah tuwuh kanthi aman. Saka pandelengan sepisanan, kabèh langkah iki nyopot kabebasan bocah — nanging tanpa kuwi, bocah bakal ana ing bebaya mati wiwit

⁵⁴ Mazmur 145:9.

pisanan uripé. Nanging nalika bocah isih cilik, padha ora nyadari yèn padha butuh watesan. Lan nalika wis luwih gedhé, padha isih ora nyadari yèn padha butuh watesan jinis liya, mula padha ngidam kabebasan. Nanging kabebasan kaya apa iki? Kabebasan kanggo dadi cacat? Kabebasan kaya ngono nuntun marang pati bocah-bocah. Padha kudu nyadari yèn nganti rampung sinau, nganti entuk gelar, nganti tekan dewasa—supaya bisa dadi wong sing becik—padha butuh watesan. Amarga yèn padha dadi cacat sanajan sapisan, padha bakal binasa. Bocah-bocah kudu bisa ndeleng watesan minangka kabutuhan, lan nyadari yèn iku minangka berkah saka Gusti Allah. Padha kudu matur nuwun marang wong tuwané amarga wis netepaké watesan-watesan iki. Padha kudu ngerti yèn wong tuwané netepaké watesan iki amarga katresnan. Ora ana bapak utawa ibu sing tau matesi anaké kanthi niat ala — sanajan padha banget ketat marang anaké. Lan yen wong tuwa ngencengi aturan marang anaké sak cilik banget, iku uga amarga katresnan sing gedhé sing kasembunyi ing kono. Wong tuwa nindakake kuwi kanthi niat becik, supaya anaké luwih tenang, disiplin, lan ora kena bebaya. Malah, tukang kebon nalika nandur wit enom, kanggo keamanan luwih, bisa ngiket nganggo kawat luwih kenceng tinimbang perlu lan nyebabake tatu cilik. Nanging Gusti Allah enggal marasake tatu ing kulit wit. Yen Gusti Allah marasake tatu wit, sepira maneh Panjenengané ngopeni manungsa—pancènané dhéwé! Mesthi, yen wong tuwa wis ngencengi aturan marang anaké rada kakehan nganti nyebabake tatu cilik, apa Gusti Allah ora bakal marasake tatu kuwi?

Saliyane, bocah kudu rembugan karo wong tuwane lan mbukak atiné marang wong tuwane babagan pikirane. Kaya biksu ing biara sing nduwé sesepuh sing dadi pangayoman pikirane lan saka dhèwèké nampa pitutur, bocah uga kudu mbukak atiné marang wong tuwane. Bener yen bocah luwih dhisik ngandhani ibune lan sabanjure marang bapak rohani. Kaya wong tuwa, yen anaké ngalami memar ing sikilé, padha ngancani menyang dhokter lan takon apa sing kudu ditindakake supaya memaré mari, mangkono uga wong tuwa kudu ngerti masalah [rohani] apa waé sing dialami anaké supaya bisa mbantu. Yen bocah mung ngomongake masalahé marang bapak rohani, kepiye carane wong tuwané bisa mbantu? Amarga wong tuwané ora ngerti apa sing ngganggu atiné.

Tantangan sing diadhepi bocah-bocah ing sekolah

Bocah-bocah sing nduwé pertimbangan apik lan pikeran sing cepet kadhangkala nemoni kesulitan lan perjuangan. Bocah kaya ngono kepéngin ngatur kabèh miturut pamikirane dhéwé lan ngupaya nindakake bab-bab sing ngluwihi kamampuane. Padha duwé pikiran landhep, nanging ora ngerti kapan kudu ngrem. Padha nindakake eksperimen marang awaké dhéwé, kaya arep nguji sepira sing isa ditampa! Iki ndadekake dheweke nandhang sangsara. Yen padha sinau luwih andhap asor, kaprigelan kanggo mbedakake bener lan salah bakal mbantu dheweke sukses. Bocah-bocah sing ora duwe kaprigelan kaya ngono lan ora pinter mikir cepet ora ngadhepi kesulitan iki, nanging gantiné padha ora ngupaya saka jero atiné utawa ora merenung babagan urip — ing teges sing paling apik.

Apa kowe ngerti pinten siswa sing wis nyiapake ujian lan ngapalake kabeh materi, nanging padha wedi banget gagal nganti ora gelem mlebu ujian? Sanadyan padha bisa ngadhepi sinau, murid-murid kaya ngono, amarga pengecuté dhéwé, mlebu ing kahanan panik. Nanging, yèn padha andhap asor nyuwun: 'Mangga dongaaké aku, awit aku ora bisa ngadhepi sinau dhéwé, nanging kanthi donga panjenengan aku bakal ngupaya supaya bisa lulus ujian,' mula, amarga andhap asoré, padha bakal nampa sih rahmaté Gusti lan pencerahan ilahi. Kajaba iku, sadurunge padha lungguh ujian, para siswa kudu ndedonga marang santo pelindunge, sing bakal nulungi miturut iman lan kasucian atine.

— Geronda, sawijining wanita enom sing sinau ing luar negeri, nulis marang aku: "Ana pikiran sing terus-terusan kandha yèn aku ora bakal bisa nggayuh kamajuan spiritual. Kayane aku bakal tansah kaya ngéné."

— Aneh tenan! Duduk ing Éropah banjur nggayuh kesimpulan kaya ngono! Lha wong, dhèwèké ora lunga menyang kana kanggo nggayuh kasampurnan rohani, uga ora kanggo manggon ing kana salawas-lawase, nanging kanggo nglumpukaké kawruh sing bakal dibutuhaké kanggo

gelaré. Ayo dhèwèké nyoba njaga kahanan spiritual sing saiki dirasakaké, lan aja ngupaya kasampurnan spiritual nalika ana ing kana. Sebab, wong Éropah iku wong sing wis unggul ing ilmu donya, ora ing babagan spiritual. Ayo dhèwèké aja nganti kakehan meksa dhiri lan aja nganti nresapi kabèh iki. Dheweke ora kena nggatekake kabèh iki ing atine lan nandhang sangsara amarga kuwi. Ayo dianggep wektu manggon ing kana minangka tugas militer wajib. Ing tentara, prajurit ngupayakake kanthi kringet ing bathuk, nganti balung, lan kadhangkala diperlakokake kanthi kasar banget dening wong liya. Nanging ing Éropah, wong-wong paling ora nambani dheweke kanthi sopan santun—sanajan mung ing njaba lan munafik—miturut pola pikir Éropah. Wis mesthi yèn dheweke bakal nemoni kesulitan kaya ngono, amarga kita uga weruh kahanan sing padha ing Yunani. Bedane mung ing Yunani — amarga kita wong Ortodoks — ana uga dhukungan rohani kanggo sing padha nggatekake urip rohani. Sithik sabar lan sithik perhatian, lan kahanan angel mau bakal bisa diatasi. Saiki dheweke wis ana ing kana, dheweke kudu nggunakake wektu luang kanggo maca lan ndedonga, supaya uga éntuk panguripan rohani. Upaya sing ditindakake kanggo unggul ing sinau bakal mbantu dheweke nyemplung kanthi saktene, lan banjur kabèh pikiran ala lan godaan enom bakal adoh saka dheweke.

Bab 2.

Babagan ngajeni lan tresna bocah marang wong tuwa

Regaé bocah marang wong tuwa lan para sepuh

Nalika bocah isih cilik, dheweke ora nindakake apa-apa. Wong tuwane sing ngurus pangan, sandhangan, lan sapiturute. Wong tuwa mbantu anaké amarga katresnan. Anak ora kerja — dheweke mung bisa nindakake tugas-tugas cilik ing omah. Nanging apa gaweyan iki pancen bisa dibandhingake karo upaya lan pangorbanan sing ditindakake wong tuwane kanggo dheweke? Yen nalika wis diwasa, anak ora ngargeni apa sing wis diwenehake wong tuwane, iku tumindak ora ngucapake matur nuwun sing gedhe!

Ing jaman biyen, wong tuwa biasane ngukum anak-anake kanthi fisik, lan anak-anake nampa paukuman kuwi tanpa ngrasakake dendam. Asring, dheweke malah ora ngerti kenapa dipukul. Nanging bocah-bocah saiki tansah takon, 'Kenapa? Kanggo apa?' Iku dadi perdebatan sing ora ana enteke. Dheweke kurang prasaja. Padha ngadili lan ngevaluasi saben kedadeyan. Nanging, Rahmat Ilahi ora teka kaya ngono. Yen bocah ora nganggep bapaké minangka bapak lan ora nampa paugerané bapaké, mula dhèwèké iku anak haram.⁵⁵ Sawetara bocah, nalika wong tuwané mung ngomong sethithik, langsung ngancem: 'Aku bakal motong urat tanganku!' Lan apa sing kudu ditindakake wong tuwané? Wong tuwané banjur nyerah, lan pungkasan bocah-bocah mau nyasar lan binasa.

Anak kudu mangertèni yèn sanajan kadang-kadang wong tuwané nyekel sirahé, kuwi dudu amarga niat ala nanging amarga katresnan — supaya anak bisa mbeneraké polahé, dadi wong sing luwih apik lan pungkasané nemokaké kabagyan. Nalika isih cilik, kita nampa kabèh: katresnan wong tuwa, tamparané lan cumané. Kita padha mangertèni yèn kabèh kuwi ditindakaké wong tuwa kanggo kabecikan kita. Kita nduwèni kapercayan gedhé marang wong tuwa. Kadhangkala ana sedulur sing salah, nanging ibuku malah nyalahaké sedulur liyané amarga dhèwèké ora nduwèni wektu kanggo nganakake 'persidangan'. Nanging, sing salah, nalika weruh yèn sing liyané — sing ora

⁵⁵ Delengen Ibrani 12:6–11.

salah – kena paukuman merga dhèwèké, bakal ngakoni kesalahane, amarga nuraniné nyalahké dhèwèké. Lan kanthi mangkono, sedulur sing salah kuwi bakal dibebasaké.

Ing sajroning kulawarga, anggota enom kudu ngajeni marang wong tuwa lan marang sedulur tuwa. Anggota enom kudu rumangsa yèn ngajeni, manut, lan matur nuwun marang wong sing luwih tuwa iku wigati. Sedulur tuwa, gilirane, kudu tresna, nulungi, lan nglindhungi sedulur enom. Nalika sedulur enom ngajeni sedulur tuwa, lan sedulur tuwa tresna marang sedulur enom, kabèh mau nggawe swasana kulawarga sing nyenengake. Bapak biyèn kerep kandha marang kita: 'Manut marang kakangmu.' Kita padha ngerti yèn bapak tresna marang kita kabèh, lan kita tumindak bébas karo dhèwèké. Nanging marang kakang, amarga ora nemokaké katresnan bapak sing padha, kita luwih manut.⁵⁶

Nalika garwa lan garwané padha ngajeni siji lan sijiné lan anak-anak padha ngajeni wong tuwané, urip kulawarga lumaku lancar kaya jam. Ing kulawarga kaya ngono, anak lanang sulung ora bakal ngomong marang ibuné kaya, 'Deleng kéné, Bu, aja nganti kowe nindakake kuwi manèh' utawa 'Ngapa kowe wis nindakake kabèh kanthi cara sing salah?' Uga, ing kulawarga kaya ngono, bapak ora bakal ngomong marang ibu nganggo nada kaya ngono. Wong diwasa bisa guyon karo bocah supaya nyenengake, nanging bocah, sanajan seneng karo guyonan wong diwasa, ora kena tumindak sembarangan utawa akrab banget marang wong diwasa kuwi. Nalika aku ana ing Biara Stomion lan kadhangkala mudhun saka biara menyang kutha kanggo blanja, ana bocah cilik sing omahé ana ing pinggir dalan, langsung mlayu marang aku nalika weruh aku, lan aku nyium tangane. Banjur dhèwèké wis biasa, lan nalika mlayu marang aku, dhèwèké nyodoraké tangane dhéwé supaya aku nyium! Aku nindakake miturut kersane. Nanging banjur wong tuwane padha kandha: "Pak, monggo aja nyium tangane, amarga dheweke mlayu ngoyak para pandhita, ngulurake tangane supaya disium, lan yen ora disium, dheweke banjur nangis kenceng."

Kepiye carane bocah-bocah bisa terus tresna marang wong tuwane sawise padha nduwé kulawarga dhéwé?

Gusti Allah wis paring paugeran manawa garwa lan bojo kudu kaiket dening katresnan sing nganti padha ninggalake wong tuwane dhéwé. Yen katresnan iki ora ana, manungsa ora bakal bisa mbangun kulawarga dhéwé. Peran wong tuwa rampung nalika anaké miwiti mbangun kulawarga dhéwé [utawa dadi biksu]. Sawisé kuwi, anak mung nduwé kewajiban marang wong tuwané loro bab: ngajèni banget lan tresna sak pantesé marang wong tuwané. Aku ora ateges ngomong yèn bojo lan garwa ora kena tresna marang wong tuwané. Ora. Nanging dhisik kudu ana tresna gedhé marang siji lan sijiné, lan mung sawisé kuwi barulah tresna marang wong tuwané. Pasangan bojo kudu tresna siji lan sijine nganti jero banget nganti tresna kuwi mili. Lan saka miliing tresna bojo iki, dheweke kudu ngetokake ngajeni lan rasa syukur marang wong tuwa. Tresna antarane pasangan bojo kudu luhur, supaya saben pasangan padha ngopeni wong tuwa bojo kaya sing bisa.

Kanggo njamin katentreman lan guyub rukun ing kulawarga, prakara ing ngisor iki bakal banget mbiyantu: bojomu kudu tresna marang garwane luwih saka ibune lan luwih saka sedulur utawa anggota kulawarga liyane. Katresnan bojomu marang wong tuwa kudu dialirake liwat garwane. Mesthi wae, garwane uga kudu tumindak kanthi cara sing padha.

Aku ngerti ana kulawarga ing ngendi, ing wiwitan urip bebojané, bojone lanang lan wadon ngalami masalah lan pratelan amarga salah sijiné kakehan tresna marang ibuné. Tresna iki asalé saka rasa sayang sing dirasakaké anak lanang utawa anak wadon marang ibuné, sing lair saka rasa syukur sing jero. Nanging, alon-alon, nalika pasangan mau saya raket, masalah iki sirna. Sebab, yen sakwise manten siji pasangan langsung nyawuri pasangan liyane kanthi katresnan sing ngganteni katresnan ibune, iku ora lumrah.

⁵⁶ Elder Paissios nduwé pitu sedulur lanang lan wadon.

Yen priya ngajeni ibu mertua lan bapak mertua, iku maringi ajining diri marang dheweke, kaya mangkono uga menantu wadon sing ngajeni lan tresna marang ibu mertua — wanita sing nglairake bojone, ngopeni lan nggedhekake dheweke, lan putrane saiki dadi bojone lan kabungahané. Yen priya lan bojone padha nduwé rasa lan pikiran kaya ngono, kabèh mau alon-alon mbentuk jiwa anak-anaké dhéwé.

Sadurunge putrané nikah, ibuné nemu panglipur sing gedhé saka katresnané. Nanging wong tuwa bakal dadi kaya bayi manèh. Sawisé putrané wis nikah, ibuné krasa kaya anak sulung nalika ndeleng bayi anyar ing pangkuan ibuné. Kowe weruh: yen wong ora ngendhalèni napsuné nalika isih enom, banjur nalika taun-taun lumaku, kekuwatan niyaté bakal ringkih lan napsuné bakal saya kuwat.

Nanging, menantu wadon ora kena tersinggung bab iki. Lan yen dheweke uga ngopeni ibu mertua sing wis tuwa, ayo dheweke sabar sakedhik, supaya ora kelangan ganjaran sing pantes ditampa saka pangopènané. Yen dheweke ngopeni ibu mertua kanthi sabar saiki, mengko, nalika kabèh sedhih wis kliwat, dheweke bakal bungah amarga kabecikan sing wis ditindakake.

Nanging mesthi wae, ibu mertua kudu tresna marang menantu wadon kaya anaké dhéwé. Nenekku saka pihak bapak luwih tresna marang ibuku tinimbang marang bapakku. Nalika sedulur lanangku omah-omah, para tangga teparo padha nggeleng sirah lan ngelingake ibuku: 'Wah, saiki para manten anyar bakal teka...' Nanging ibuku mangsuli: 'Ngapa kowe ngomong ngono? Ibu mertuaku tresna marang aku luwih saka marang anaké dhéwé. Dadi ngapa aku ora tresna marang para menantuku?' Lan pancen, dhèwèké tresna marang para menantuku padha kaya marang anaké dhéwé.

Tuwa nggawa andhap asor

Sepira andhap asoré manungsa nalika tuwa! Wong tuwa alon-alon kelangan kekuwatan lan saya mirip karo alap-alap sing tuwa. Nalika alap-alap tuwa, buluné rontok lan swiwingé kaya sisir sing pecah. Aku kelingan yèn salah siji anggota Sinode Suci,⁵⁷ saka Biara Philotheou⁵⁸, ing taun 1914 — nalika isih dadi awam — sukarela lelungan saka Smyrna kanggo perang ing Albania, supaya bisa mbales dendam marang wong Turki sing wis matèni bapaké. Ing sawijining wektu, dhèwèké nyekel sawijining wong Turki lan arep nyabuti gulu. Wong Turki kuwi nyuwun marang dhèwèké: "Iman kita kejem. Iku mulang kita nyabet lan matèni. Nanging imanmu ora kaya ngono. Kristus ora mulang kowe matèni." Tembung-tembung kuwi nggetak atiné nganti jero banget, nganti dhèwèké mbuwang bedhilé lan langsung mundur menyang Gunung Suci. Dhèwèké dadi biksu lan anggota Sinode Suci, nanging semangat kapemimpinané ora tau sirna. Dheweke ngurusi kabèh tugase biara, lan kabèh kunci gudang digantung ing sabuké. Ora ana sedulur biara sing wani mbantah dhèwèké. Yen ana biksu sing lali nyapa dhèwèké kanthi bener minangka 'Elder Spiridon', dhèwèké langsung nesu. Nalika Pasa Agung, klompok perampok teka ing biara lan nuntut keju marang para biksu. Bapa Spiridon banjur metu kanggo ngadhepi para perampok lan 'ngurmati' wong-wong mau kaya ngene: 'Kowe babi! Apa kowe teka nyuwun keju nalika Pasa Agung?' — ujure, banjur langsung ngusir wong-wong mau metu liwat gapura. Ing wektu liyane, para biksu mbongkar lampu gantung,⁵⁹, kanggo ngresiki. Para perampok, nalika weruh gulungan-gulungan padhang saka lampu gantung, padha nyangka yèn kuwi digawe saka emas. Sawisé tekan ing biara, padha mbuwang gulungan-gulungan mau menyang karung lan nglumpukaké keledai saka saindenging lingkungan kanggo ngangkut karung-karung mau. Nalika Rama Spiridon weruh kahanan iki, dhèwèké nyekel para perampok mau saka gulu, njupuk karung-karungé lan mbuwang isiné ing lemah. "Kowe kabèh iku

⁵⁷ Dewan Rohani iku badan pamaréntahan sing kapilih ing biara idiorhythmic (ora komunal). — *Cathetan panerjemah*.

⁵⁸ Salah siji saka rong puluh biara ing Gunung Suci Athos. Ing wektu sing dicritakaké déning Sang Sepuh, biara iki isih idiorhythmic (ora komunal). — *Cathetan panerjemah*.

⁵⁹ Lampu gantung gedhé utawa kandelabrum cabang-cabang ing gréja Ortodoks. — *Cathetan panerjemah*.

wong picisan, wong picisan!" pangandikane marang wong-wong mau. "Nanging iki mung potongan logam murah! Padha murahé karo bathukmu sing tembaga!" Wong iki ora ngerti apa iku pengecut. Nanging nalika tuwa dhèwèké lara lan dadi meneng. Aku diparingi tugas kanggo ngopeni dhèwèké. Ing sawijining dina dhèwèké takon marang aku: 'Dongakna aku, Averky,⁶⁰ Aku ora krasa waras.' Aku banjur ngadeg lan miwiti ndedonga banter nganggo rosari: 'Gusti Yesus Kristus, welasana abdi Panjenengan, sesepuh Spiridon.' "Kowe bodho," ujare, "aja "Elder Spiridon", nanging Spirka!" Panyakité lan tuwa wis ngendhegaké atiné! Coba nelpon dhèwèké nganggo jeneng liya kajaba "Elder Spiridon" biyèn!

Lan nalika wis tuwa, bapakku nganti sujud amarga lalat. Ing sawijining dina, adhiku wadon nemokake dheweke lagi nangis. "Ana apa, Pak?" pitakoné. 'Mbok menawa salah siji cucumu wis nggawe kowe nesu?' 'Ora, ora,' wangsulane. 'Mangkono iku watak manungsa... Aku kepengin nyabhet lalat nganggo pemukul lalat nanging ora bisa.' Aku nyoba nyabet saka tengen — laler mabur menyang kiwa; aku nyoba nyabet saka kiwa — laler mabur menyang tengen! Nalika isih enom, aku pancen penembak jitu banget nganti aku ora mateni chetov⁶¹, nanging nembak saka kabeh arah, supaya peluru padha tiba ing klompok cilik, meksa padha nyerah. Nalika umurku nem belas, aku nembak anak singa, nglarani, lan perang karo kéwan singa sing tatu. Lan saiki aku malah ora bisa matèni lalat! Ah, manungsa iku makhluk sing sengsara." Wong sengsara kuwi ngrasakaké siji "kasunyatan ageng," nol, kaya ora ana apa-apa sing wis digayuh sajrone uripé.

Apa kowe ngerti carane para biksu tuwa nyerahake awake dhewe ing panti wreda biksu ing biara Gunung Suci! Padha ngalami tonsur monastik maneh! Rambuté dipotong cekak supaya luwih gampang diumbah. Jenggote dipangkas amarga ngiler, panganan tiba saka cangkémé, lan kepiye carané supaya resik sawisé kuwi? Tonsur iki sing pungkasan. Tonsur kasunyatan!

Ganjaran kanggo ngopeni para sepuh

Apa donya iki wis tekan ngendi! Malah ing Pharas lan Epirus, wong-wong ngopeni kéwan tuwa. Ya, keledai—cahya kenapa [—amarga dagingé ora dipangan]. Nanging malah kéwan-kéwan sing dagingé bisa dipangan ora disembelih; padha dibiarkan urip. Contone, para duwé ngajèni sapi tuwa sing biyèn tau digunakaké kanggo ngolah lemah. Padha ngopeni lan ngrawat nalika wis tuwa, kandha: 'Lha, kuwi kan sing nguripaké kita.' Tegesé, kéwan gawéan sing wis nyambut gawé ing sawah diparingi umur tuwa sing nyaman. Nanging wektu kuwi, wong durung nduwé piranti teknis kaya sing saiki kita duwé. Padha kudu nggiling pakan lentil nganggo lesung tangan, ngremuk nganti alus supaya sapi tuwa sing kasihan bisa ngunyah. Nanging saiki wong-wong wis lali bab kaya ngono: padha ora ngopeni wong tuwa, luwih-luwih kéwan tuwa!

Ora tau ing uripku aku krasa seneng kaya nalika sawetara dina nalika aku diparingi tugas ngopeni biksu sepuh. Ngopeni wong tuwa maringi ganjaran gedhe. Aku krungu ana sawijining novis ing Gunung Suci sing kesurupan setan medeni. Dhèwèké diparingi tugas ngopeni enem biksu tuwa ing panti wreda ing biara. Wektu kuwi pancen angel; wong-wong ora duwe sarana kanggo nggampangake pakaryané. Wong miskin kuwi bakal ngangkat tumpukan sandhangan cuci para wong tuwa ing pundhaké lan nyeret nganti tekan kolam adoh, ing kana dhèwèké bakal ngumbah kabèh nganggo lye... Ora suwe sawisé kuwi, dhèwèké dibebasaké saka setan sing biyèn ngenggoni lan banjur dadi biksu. Iki kelakon, sepisanan lan sing paling utama, amarga dhèwèké ngorbanaké awaké dhéwé kanggo wong liya, lan uga amarga para biksu sepuh maringi berkah marang dhèwèké.

Akeh pasangan omah-omah sing ngeluh lan protes babagan kesulitan sing diadhepi ing kulawargané amarga kabiasaan aneh lan ngeluhé wong tuwa sing manggon bareng. Wong-wong iki lali karo 'ulah' sing biyèn ditindakake nalika isih cilik, uga karo nggrundel lan tingkah laku aneh sing

⁶⁰ Minangka rasofof, Sang Sepuh nganggo jeneng Averky.

⁶¹ Cheta — perampok Turki.

biyèn digunakaké kanggo ngganggu wong liya. Padha ora kelingan yèn kanthi nangis lan ngamuk, dhèwèké dhéwé ora maringi tentrem marang wong tuwané. Mula saka iku, Gusti ngidini wong kaya ngono ngrasakaké kasulitan nalika ngopeni wong tuwa — supaya ing sawetawis cilik, dhèwèké bisa 'mbalèkaké' kasulitan sing biyèn wis disebabaké marang wong liya. Saiki gilirané dhèwèké mbantu wong tuwané lan ngopeni kanthi rasa syukur, éling marang pangorbanan wong tuwané kanggo dhèwèké nalika isih cilik. Sapa waé sing ora ngrasa duwé kewajiban marang wong tuwané bakal dianggep déning Gusti minangka wong sing ora adil lan ora ngucapké syukur.

Aku weruh yèn sabab sangsara sing dialami akèh wong ing donya iki asring dumadi amarga wong tuwané nyimpen dendam marang dhèwèké. Kulawarga nandhang sangsara amarga ora ngopeni eyangé. Apa jinis berkah sing bisa diduwèni anak-anak yèn padha gedhé ing kulawarga sing mbok tuwa wadon sing ora seneng utawa mbok tuwa lanang sing mlarat dikirim menyang panti jompo, ditinggal ing kana kanggo mati ing sangsara, nalika bandha-bandhé dijupuk lan padha ora diparingi kabungahan kanggo nglampahi wektu karo putu-putuné? Wong wadon tuwa teka marang aku dina iki lan kandha yèn dhèwèké nduwèni papat anak lanang sing wis omah-omah. Kabeh padha manggon ing lingkungan sing padha, nanging dheweke ora bisa ketemu amarga sawijining dina dheweke 'berani' menehi pitutur marang menantune: 'Tresnaa marang siji lan sijine, lan mangkata menyang gréja!' Nalika krungu kuwi, padha langsung nesu! 'Muga-muga kowe ora bakal nginjak maneh ing omah-omah kita!' ujare wong-wong mau marang dheweke. Wanita kasihan kuwi wis limang taun ora ketemu karo anak-anaké. 'Donga'na aku, Pak,' panyuwuné kanthi nangis, 'awit aku uga nduwé cucu. Donga'na supaya aku bisa ketemu karo dheweke, sanajan mung ing ngimpi.' Nah, apa ta berkah sing bisa diduwèni anak-anaké wanita iki?

Duwe nenek ing kulawarga iku berkah gedhe, nanging ana wong sing ora nyadari iki. Pria biasane tuwa luwih dhisik tinimbang bojone, lan bojone sing ngopeni dheweke. Nalika bojone seda, anak-anak nggawa nenek menyang omah supaya dheweke bisa ngopeni cucu-cucune lan ora krasa ora dibutuhake maneh. Apik banget yen anak-anak nindakake kuwi. Kanthi mangkono, ibu sing wis tuwa nemu katentreman, lan kulawarga nampa pitulungan. Amarga akèh tanggung jawab, ibu ora nduwé wektu kanggo maringi anak-anaké kelembutan lan katresnan sing dibutuhaké. Mangkéné unsur sing kurang kuwi sing diwènèhaké simbah marang anak-anaké, amarga yuswa simbah iku yuswa katresnan lan kelembutan. Coba deleng: nalika bocah tumindak ala, ibune ngomel, dene eyange nglipur. Nalika bocah-bocah dirumat dening eyange, ibune nduwé wektu kanggo ngrampungake pakaryané, bocah-bocah dikelilingi katresnan lan asih, lan eyange dhéwé kroso anget amarga katresnan saka cucune.

Wong sing ngopeni wong tuwane nampa berkah ageng saka Gusti Allah. Ana sawijining priya enom sing wis omah-omah, dheweke crita karo aku: 'Geronda, aku kepengin mbangun omah lan nyiyapake loro flat cilik ing lantai dasar kanggo wong tuwaku lan kanggo ibu mertua lan bapak mertuaku.' Kowe ngerti aku kroso kepiye? Apa kowe ngerti pinten berkah sing tak paringake marang wong kuwi! Iku nggumunake: kenapa akeh pasangan sing wis omah-omah ora ngerti iki?

Sawetara dina kepungkur, ana sawijining wanita teka marang aku lan kandha: "Pak, ibuku lumpuh. Aku kesel tenan! Wis wolung taun aku nggulingake dhèwèké saka siji sisih menyang sisih liyané!" Apa sampeyan percaya apa sing kedadeyan? Anak wadon ngomong bab ibuné nganggo nada kaya ngono! "Oh," ujarku, "masalahmu bisa gampang banget diatasi! Aku bakal ndedonga saiki supaya kowe lumpuh wolung taun, nalika ibumu mari lan ngopeni kowe." "Ora, ora, Pak!" ujare. "Papat taun," ujarku, "paling ora papat taun sing kowe butuhake! Kepiye kowe ora isin karo awakmu dhewe? Endi sing kowe pilih? Supaya waras, ora ngrasakake lara lan ngopeni wong lara, nalika nampa ganjaran saka Gusti, utawa nandhang sangsara, ora bisa obah sikil, ngendhegake awakmu lan njaluk: 'Tulung gawa bebek kanggo aku, balekake aku menyang sisih liyane, geserake aku luwih cedhak tembok...'" Nalika wanita iki krungu apa sing tak kandhakake, dhèwèké krasa isin sethithik.

Ora ana masalah kaya ngono ing kulawarga yen bocah-bocah nyelehake awake dhewe ing sikil wong tuwa sing wis tuwa, utawa yen menantu wadon nyelehake awake dhewe ing sikil ibu mertua lan mikir: 'Wis mesthi, aku uga bakal tuwa sawijining dina; sawijining dina aku bakal dadi ibu mertua dhewe — lan apa aku bakal seneng yen menantu wadonku ora nggatekake aku?'

Berkah saka wong tuwa

Berkat saka wong tuwa iku warisan paling ageng sing ditinggalake wong tuwa marang anak-anake. Mula saka iku, anak-anak kudu mesthekake yen padha nampa berkat mau. Coba delengen apa sing ditindakake Yakub supaya bisa nampa berkat saka bapake—dheweke malah nganggo kulit wedhus!⁶²

Berkat ibu iku pancen apik banget! Ana sawijining priya sing tau kandha: 'Sabab tembung sing diucapake ibuku kaya koin emas.' Anyar-anyar iki ana priya Yunani saka Johannesburg sing teka ngunjungi aku. Apa kowe ngerti kesan apa sing diwenehake marang aku? Dheweke teka menyang kaliva-ku ing mangsa gugur. "Geronda," ujare, "ibuku lagi lara, lan aku teka nyawang dheweke." Durung nganti telung sasi liwati, dheweke teka maneh nalika Natal. "Apa—kowe teka maneh?" takonku. "Ya," wangsulane. 'Aku krungu yen ibuku lara maneh lan aku teka kanggo nyium tangane, amarga umure wis tuwa lan bisa wae seda. Kanggo aku, berkat saka ibuku iku bandha paling gedhe.' Wong umur enem puluh taun — lan dheweke lelungan saka Johannesburg menyang Yunani mung kanggo nyium tangane ibune! Lan saiki Gusti wis maringi berkat marang wong iki kanthi sumber daya sing akèh nganti dhèwèké kepéngin mbangun panti wreda gedhé kanggo para rohaniawan lan nyumbangaké marang Gréja. Kanthi tembung liya, bisa diarani dhèwèké kebanjiran berkat lan ora ngerti apa sing kudu ditindakake! Roh kaya ngono iku kaya balsam kanggo aku. Kaya-kaya kowe mlaku liwat Gurun Sahara lan ujug-ujug nemu banyu sethithik. Setitik demi setitik, kabèh mau luntur lan sirna.

Lan ana wong lanang liyane teka marang aku ing gubugku, nangis. "Bapak," dhèwèké miwiti, "ibuku wis ngutuk aku. Lan saiki keluargaku kena lara lan masalah, lan kabèh gawéan dadi amburadul..." "Kowe mesthi wis maringi alesan marang ibumu dhéwé," aku mangsuli. "Lha, mesthi wae dheweke ora bakal ngutuk kowe tanpa sebab apa-apa." "Ya," ujare, "aku biyen pancen anak sing nakal tenan..." "Pergi," kandhaku, "lan nyuwun pangapura marang ibumu." "Inggih, Bapak," wangsulane. "Paringi aku berkat." "Aku maringi berkat kanggo kowe," ujarku, "nanging kowe uga kudu njaluk berkat saka ibumu." "Aku ragu," kandhane, "menawa dheweke bakal maringi berkat kanggo aku." "Pergi," ujarku, "marang dheweke, lan yen dheweke ora maringi, kandhaa iki: 'Ana sesepuh sing kandha marang aku yèn kowe uga bakal sawijining dina nyerahaké nyawamu marang Gusti.'" Dhèwèké lunga marang ibuné, lan ibuné mberkahi dhèwèké kaya ngéné: "Anakku, muga-muga berkahé Abraham mèlu marang kowe!" Sawisé sawatara wektu, dhèwèké bali menyang Gunung Athos, nggawa kado kanggo aku—kompot céri lan Turkish delight. Dheweke kebak kabungahan. Anak-anake waras, lan kabèh ing pakaryan lumaku lancar. Ana luh ing mripate, lan dheweke terus kandha, 'Mulyakna Gusti.' Uripe wong iki wis owah, lan dheweke mung ngomong babagan rohani. Lan apa sing bisa diomongake yen wong ngajeni wong tuwane wiwit wiwitan! Kepiye bisa wong kaya ngono ora oleh berkat saka Gusti?

⁶² Delengen Kejadian 27.

Bagéan 4. Urip Rohani

"Sawise tresna marang Gusti, sawise nyadari Pangorbanan Agung lan berkah-berkahé, lan liwat akal wis meksa dhiri kanggo niru para Wali, wong iku cepet disucèkaké: padha miwiti ngendhegake dhiri, ngrasa ora pantes lan ngrasake kasyukuran sing gedhé marang Gusti"

Bab 1. Babagan Urip Rohani ing Kulawarga

Luwih akèh wong nggrundel, luwih akèh uga ngrusak awaké dhéwé

— Geronda, saka ngendi gumun iku diwiwiti, lan kepiye carane supaya bisa nyingkiri?

— Nggrundel asalé saka rasa cilaka dhéwé, lan bisa sirna yèn matur nuwun marang [Gusti]. Nggrundel bakal nimbulaké nggrundel, déné matur nuwun bakal nimbulaké rasa syukur. Yen nalika ngadhepi kasulitan, wong ora ngeluh nanging muji Gusti, setan banjur meledak amarga nesu lan pindhah menyang wong liya — yaiku sing ngeluh — kanggo nyebabake masalah sing luwih gedhe. Amarga luwih akèh wong ngeluh, luwih gedhe karusakan sing ditimbulake marang awake dhéwé. Kadhangkala setan nyolong k saka kita lan mulang kita supaya ora wareg karo apa-apa, padahal kabeh sing kelakon marang kita bisa disambut kanthi kabungahan rohani lan pujian, lan kita bisa nampa berkahing Gusti. Aku ngerti sawijining biksu ing Gunung Suci. Yen wiwit udan lan kowe kandha marang dheweke, 'Udan maneh,' dheweke miwiti: 'Ya, udan deres tenan. Kita bakal enggal bosok amarga kabeh iki teles.' Yen udan mandheg sawisé kuwi lan kowe kandha marang dhèwèké, 'Udané wis mandheg,' dhèwèké bakal mangsuli, 'Ya, nanging apa kuwi pancèn udan? Udan kaya ngono mung bakal nggawe kabèh layu...' Kowe ora bisa ngomong yèn ana sing salah karo akalé wong iki. Ora. Dheweke mung wis biasa nggrundel. Wong iki waras pikirane, nanging pola pikiré kaya wong edan!

Ana kutukan ing nggrundel. Tegese, wong sing nggrundel sejatine lagi ngutuk awake dhewe, banjur murka Gusti Allah tumeka marang dheweke. Ing Epirus, aku kenal loro petani. Siji duwe kulawarga lan loro petak cilik tanah, lan dheweke nyerahake kabeh marang Gusti Allah kanthi yakin. Dheweke kerja sak kuwate, tanpa nyiksa atine karo kuwatir. 'Apa wae sing tak lakoni, mesthi bakal bisa,' ujure. Kadhangkala dheweke ora sempat nglumpukake jerami sadurunge udan nganti bosok; kadhangkala angin nyebar tumpukan jerami; nanging dheweke tetep kandha, 'Mulyakna Panjenengan, ya Gusti,' lan kabeh dadi lancar kanggo dheweke. Wong liya duwé tanah akèh, sapi lan sapituruté. Dhèwèké ora duwé anak. Yèn kowé takon marang dhèwèké, 'Kowe piye kabaré?', dhèwèké bakal mangsuli, 'Aja takon piye kabaré.' Dheweke ora tau ngucap, 'Mulyakna kowe, Gusti,' nanging tansah nggrundel lan ngeluh. Lan kowe kudune weruh: sepisanan sapi mati, banjur kedadeyan liya sing ora nyenengake tumrap dheweke, banjur ana maneh... Wong iki duwe kabeh, nanging ora makmur.

Mula saka iku aku kandha yèn matur nuwun iku bab sing agung. Gusti Allah maringi berkah marang kita, nanging apa kita nampa utawa ora, gumantung marang kita. Nanging, kepiye carane kita bisa nampa berkah mau yèn, umpama Gusti Allah maringi pisang, nanging kita malah mikir babagan panganan liya sing luwih énak sing didhahar déning wong sugih? Apa kowe ngerti pinten wong sing nalika mangan siji wae biskuit sing wis lawas, padha muji Gusti awan lan bengi lan ngrasakake legane swarga! Wong-wong kuwi entuk kepekaan rohani lan nyadari nalika tangané

Gusti miwiti ngelus. Nanging kita ora nyadari iki, amarga atiné wis atos lan ora ana sing marahi wareg. Kita ora nyadari yèn kabungahan sejati dumunung ing bab-bab kang ana gandhèngané karo langgeng, dudu ing kesia-siaan donya iki.

Ayo padha ngidini Gusti nuntun urip kita

— Geronda, kenapa Kratoning Gusti diumpamaké ing Injil kaya wiji sawi: '*...nalika ditandur ing lemah, iku wiji paling cilik saka kabèh wiji ing donya; nanging nalika ditandur, tuwuh lan dadi tanduran paling gedhé saka kabèh tanduran...*'⁶³

— Wiji sawi iku cilik banget, nanging nalika tuwuh dadi tanduran, dadi semak gedhe. Malah manuk bisa ngenggam ing cabangé. Sabda Gusti diumpamaké kaya wiji sawi, amarga saka siji tembung cilik ing Injil, manungsa tuwuh lan bisa mangertèni Karajané Gusti.

— Geronda, kepiye carane wong bisa ngalami apa sing diomongake Kitab Suci: '*Kerajaané Gusti ana ing jerone kowe*'?⁶⁴

— Rungokna, jiwa sing pinaringan berkah: nalika kita nyimpen ing jero ati kita bagéan saka kabungahan swarga, mula Karajané Gusti ana ing jeroning kita. Kosok baliné, nalika kita nyimpen ing jero ati kita geger batin lan rasa nyiksa saka nurani, mula kita nggawa ing jeroning kita bagéan saka panyiksa neraka. Iku bab ageng yen wong wiwit ngrasakake bagean kabungahan swarga sanajan ing urip iki. Lan ora angel kanggo nggayuh iki; nanging sayange, egoisme kita nyegah kita saka nggayuh kamulyan rohani iki.

Kanthi nampa yèn Gusti nuntun kita kaya Bapa sing welas asih, kita dhéwé bisa nggawe urip kita dadi swarga. Kita kudu precaya marang Gusti, nyandhak pangarep-arep marang Panjenengané ing saben apa sing arep kita tindakaké — lan maringi kamulyan marang Panjenengané kanggo kabèh. Kita ora kena nyimpen rasa kuwatir ing atiné. Kakwasan nuntun marang ambruk emosional; iku nglumpuhake nyawa. Yen wong ngupaya Karajan Swarga, kabèh liyane bakal diparingi marang dhèwèké. Injil kandha: '*Upayakna dhisik Karajané Gusti*,'⁶⁵ lan uga, '*Karajané Gusti iku dijupuk déning wong-wong sing butuh*.'⁶⁶

Saiki, wong-wong wis ndadekake uripe luwih rumit amarga ora wareg karo sing sithik, nanging tansah nguber-uber barang donya. Nanging, sapa wae sing kepengin urip rohani sing sejati lan asli kudu, sepisanan lan sing paling utama, sinau wareg karo sing sithik. Yen wong nyederhanakake uripe, yen uripe ora beban akèh kuwatir, iki bakal mbebasake saka urusan donya lan menehi wektu luang kanggo ngupadi babagan spiritual. Yen ora, ing upayane kanggo ngikuti tren paling anyar, wong bakal kesel, kelangan tentrem lan katentreman, lan dadi banget kuwatir ing atine.

Aku weruh carane wong kadhangkala nggawe uripe dadi sangsara tenan! Dina iki, nalika aku arep ninggal Gunung Athos, ana wong saka Uranopolis sing nganter aku nganggo mobilé nganti tekan kéné menyang biara, lan ing dalan dhèwèké njaluk apa aku bisa mampir menyang omahé sedhela. Amarga dhèwèké terus-terusan meksa, aku ora pengin gawe kuciwo. Sawisé tekan lawang omahé, aku weruh dhèwèké nyopot sepatu lan mlaku tip-tip ing koridor. "Ana apa kowe? Kenapa mlaku aneh ngono?" takonku. "Ora apa-apa, Geronda," wangsulane, "aku mung nyoba nginjak kanthi ati-ati supaya ora ngrusak lantai parket." Ya, apa sing bisa diomongake? Wong padha nyiksa awake dhewe tanpa sebab apa-apa.

⁶³ Markus 4:31–32. Delengen uga: Matius 13:32, Lukas 13:19.

⁶⁴ Lukas 17:21.

⁶⁵ Mat. 6:33.

⁶⁶ Bandhingna karo Mat. 11:12.

Rasa empati marang wong liya mbantu kulawarga

Luwih akèh bandha donya sing diduwèni wong saiki, luwih akèh masalah sing diadhepi. Wong-wong kuwi ora matur nuwun marang Gusti Allah kanggo berkahé, lan uga ora weruh kasangsarané tangga teparo. Amarga ora weruh kasangsarané tangga teparo, wong-wong kuwi ora maringi sedekah. Wong-wong mbuwang dhuwit tanpa tujuan lan ora mikir marang tangga teparo sing ora duwé panganan. Kepiye carane sih rahmaté Gusti bisa teka marang wong-wong mau? Sanajan wong wis nduwé kulawarga, dhèwèké isih kudu ngirit lan nyimpen dhuwit kanggo mènèhi sedekah marang wong liya. Dhèwèké kudu nerangaké marang garwa lan anak-anaké yèn ana ing endi waé ana wong lara sing ditinggalaké kabèh, utawa ana kulawarga mlarat sing banget butuh pitulungan. Lan yen dheweke ora duwe dhuwit kanggo mbantu wong sing apes, mula dheweke kudu kandha marang wong-wong sing ditresnani: 'Ayo paling ora maringi buku Kristen siji utawa loro marang wong-wong sing apes iki; soale kita duwe akèh.' Kanthi maringi sedekah marang wong sing butuh, sawijining wong mbantu awake dhewe lan kulawargané.

Apa kowe ngerti sepira para wong pracaya sing mlarat ing Rusia padha butuh pitulungan! Sawijining wektu aku maringi sang mubalig Rusia kothak cilik kemenyan lan kandha, 'Mangga tampi kado prasaja iki.' 'Nanging apa iki pancen kado prasaja?' dhèwèké mangsuli. 'Sakjane, kowe ora bakal bisa nemokake kemenyan sing sakapik iki ing Rusia.' Lan apa kowe ngerti carane para pangungsi saka Rusia lan negara-negara liya nandhang sangsara ing kene ing Yunani? Ing Chalkidiki, aku ketemu wong sing teka saka Rusia. Dheweke lagi masang lempengan watu, entuk telung atus drachma saben meter persegi⁶⁷, lan kandha: 'Mulyakna Panjenengan, ya Gusti, amarga kita duwe roti.' Mula, nalika ana kontraktor sing ngeluh marang aku manawa nalika makarya dhèwèké 'nggawa beban' dosa, aku mangsuli: 'Yèn kowé maringi pakaryan lan mbantu para pangungsi iki, kowé bakal mberihaké awakmu dhéwé saka dosa. Sawise kabèh, para jiwa mlarat iki ora nduwé panggonan manggon. Dibandhingaké karo wong-wong mau, kowé kuwi Onassis.'⁶⁸

Ing karsa Panjenengané supaya kita ngembangaké kabecikan, Gusti ngidini lara, mlarat, lan sapituruté. Gusti pancèn bisa marasaké wong lara lan mberkahi wong mlarat; Panjenengané bisa nyukupi kabutuhan saben uwong, nanging yèn mangkono kita bakal nduwé rasa palsu yèn kita wong sing becik. Kita bakal nyebut awaké dhéwé, umpamané, welas asih, sanajan saktenané ora kaya ngono, déné saiki kabecikan kita katon saka tumindak kita. Syukur marang Gusti, ana wong-wong sing ngorbanaké awaké dhéwé kanggo kapentingan tanggane. Aku ngerti sawijining priya sing, sawisé dibebasaké saka tentara, langsung lan ora adil dihukum penjara suwé. Dhèwèké kanthi sadar milih nindakake iki kanggo nylametaké sawijining kulawarga. Pria iki ora mikir bab kompromi marang dhèwèké dhéwé utawa bab kariré ing mangsa ngarep.

Aku weruh yèn Gusti Allah ngatur kabèh prakara supaya ing saben kulawarga ana paling ora siji wong sing nduwèni iman lan taqwa, supaya anggota kulawarga liyané uga éntuk pitulungan! Ing Konica, aku ngerti siji kulawarga sing kabèh anggotané ora peduli marang Gréja, kejaba siji anak wadon. Sakwise cah wadon iki krungu genta muni, dhèwèké langsung nyopot celemeké, ninggalaké kabèh tugase sing durung rampung lan buru-buru menyang gréja. Malah nalika wong Jerman teka ing désa lan juru genta wiwit muni genta kanggo ngélingaké wong-wong, cah wadon iki mlayu menyang gréja kanggo vespers! Lan sanadyan wong tuwane pancen pelit banget, dheweke dhewe welas asih banget. Amarga pelit, bapake bocah wadon iki ora mangan panganan sing pantes, nanging mung roti garing sing direndem ing banyu. Ibune uga pelit banget! Sanajan anak-anake padha nduwé jabatan lan sugih, dhèwèké, supaya ora mbuwang sanajan siji korek api, bakal nggoleki arang sing

⁶⁷ Dikirim ing taun 1992. Kira-kira siji dolar AS.

⁶⁸ Aristotle Onassis (1900–1975) – sawijining miliarder Yunani lan pemilik kapal paling gedhé ing donya, dadi salah siji wong paling sugih ing donya.

durung mati ing abu lan nggunakake sapotong jerami kanggo nyulut geni saka kana. Kanggo ora tuku teko kopi, padha nggodhok kopi ing kaleng!

Nanging ibune tresna marang aku. Ing wektu kuwi aku manggon ing Biara Stomion. Mula, saben bocah wadon iki kepengin njupuk barang saka omah wong tuwane sing pelit kanggo diwenehake dadi sedekah marang wong mlarat, lan ora bisa njupuk kanthi rahasia, dheweke bakal kandha marang ibune: "Bu, biksu butuh iki." "Wenehana marang dheweke, wenehana marang dheweke," bales ibune. Wanita pelit kuwi mung gelem menehi apa wae marang para biksu. Lan sadurunge, nalika jaman pendudukan, anaké wadon wis mbiyantu wong mlarat kanthi diam-diam. Dhèwèké nyolong gandum saka lumbung kanthi alon-alon, digawa ing pundhak menyang panggilingan, digiling, lan mènèhi tipungé marang kulawarga mlarat. Nanging ana sawijining dina, ibuné nyekel dhèwèké kanthi ketahuan. Wah, anaké wadon kuwi diparingi omelan abot! Wektu kuwi dhèwèké nglakoni nadar marang Gusti. 'Dhuh Gustiku,' pangandikane, 'tulung aku entuk pakaryan, lan kabèh upahku bakal tak sedekahaké.' Lan esuké, dhèwèké ditawani pakaryan ing sawijining organisasi amal. Wah, bungahé ora ana tandhingané! Dhèwèké netepi janjiné: malah ora tuku kaos kaki wol kanggo dhèwèké dhéwé nganggo dhuwit sing dipikolehi; kabèh mau diwènèhaké kanggo sedekah. Apa kowé ngerti saiki pinten wong sing kandha marang dhèwèké: 'Muga-muga Gusti nylametaké kowé. Muga-muga abu wong tuwamu piningan berkah!' Lan mula, amarga kabecikane kuwi, Gusti banjur paring welas asih marang ibuné uga.

Ngembangaké Sifat Luhur ing Kulawarga

— Geronda, kepiye carane wong sing nduwé kulawarga bisa ngembangaké kabecikan ing dhiri dhéwé?

— Gusti Allah maringi kasempatan sing becik kanggo iki. Nanging akèh wong, sanajan padha nyuwun marang Gusti Allah supaya diparingi kesempatan sing becik kanggo ngembangaké kabecikan, wiwit ngeluh nalika padha nemoni kasulitan. Contone, kadhangkala Gusti Allah sing Maha Apik, amarga katresnané sing tanpa wates lan karep supaya bojone ngembangaké andhap asor lan sabar, nyabut rahmaté saka bojone, sing banjur wiwit tumindak cerewet lan kasar marang bojone. Ing kéné, bojone ora kena ngeluh, nanging kudu bungah lan matur nuwun marang Gusti amarga wis maringi kasempatan sing becik kanggo nindakake kabecikan. Utawa, umpama, ana ibu sing nyuwun marang Gusti supaya diparingi kasabaran. Banjur dhèwèké nyiapaké meja; anaké nyedhak meja, narik pinggir taplak meja, lan kabèh piranti pawon tiba ing lantai. Kaya-kaya bocah cilik kuwi kandha marang ibuné: "Mami, sabar!"

Ing kahanan apa waé, kasulitan sing ana ing donya saiki meksa wong-wong sing kepéngin urip sakedhik sacara spiritual supaya ora ngendhegake kewaspadaan utawa turu. Yen, Gusti mugi ora kersa, perang pecah, wong-wong ora ngendhegake kewaspadaan utawa nutup mripat. Kahanan sing padha, miturut panemuku, saiki uga kedadeyan marang wong-wong sing ngupaya urip spiritual. Contone, para mudha sing uripé dipusatake ing gréja. Pira angel sing kudu ditanggung déning para jiwa sengsara kuwi! Nanging permusuhan sing padha diadhepi saka donya kotor panggonané urip mau malah mbantu supaya padha tetep waspada. Nanging ing jaman tentrem, nalika ora ana kasulitan, kowe weruh yèn akèh wong ora peduli marang bab iman lan moral. Nanging wong-wong kuduné uga migunakaké jaman tentrem iki kanggo kamajuan spiritual: kuduné padha ngupaya mbusak kaluputan lan ngrembakaaké kabecikan.

Meneng iku pitulungan gedhe ing urip rohani. Apik yen urutan saben dina diatur supaya ana wektu khusus kanggo meneng. Aja nganti wong nggunakake wektu iki kanggo ndeleng jero dhiri, ngenali hawa napsu, lan nglumpukake kekuwatan kanggo motong hawa napsu mau lan ngresiki atine. Uga becik banget yen ana kamar sepi ing omah, sing suasanane mirip sel biara. Ing kana, *ing*

*rahasia*⁶⁹, wong bisa nepaki kawajiban rohani, maca buku-buku rohani, lan ndedonga. Yen sadurunge ndedonga ana wektu cendhak kanggo maca babagan rohani, iku banget mbiyantu, amarga maca kaya ngono nglumpukake nyawa lan nggawa pikiran mlebu ing alam rohani. Mula, yen ana wong sing pikirane keganggu amarga akèh bab sajrone dina nduwéni sepuluh menit kanggo ndedonga, luwih becik ngentekake rong menit saka wektu kuwi kanggo maca bab sing jero, supaya panggangguane sirna.

— Geronda, apa sampeyan ora mikir yèn urip kaya sing sampeyan gambaraké iku cukup angel ing donya saiki?

— Ora, ana wong awam sing uripé banget rohani. Padha urip kaya askétis: padha nglakoni puasa, rawuh ing ibadah, ndedonga nganggo rosari lan sujud — sanajan wis duwe anak lan putu. Ing dina Minggu, wong-wong kaya ngono menyang gréja, nampa Komuni Suci lan bali menyang 'sel'-é, kaya para pertapa sing teka ing katedral biara saben Minggu banjur bali menyang selé kanggo urip meneng manèh. Syukur marang Gusti, ana akèh jiwa kaya ngono ing donya. Lan kanggo luwih cetha, aku ngerti siji kepala kulawarga sing tansah ngucapake Doa Yesus—ing endi wae panggonané. Wong iki mesthi nangis nalika ndedonga. Doané wis dadi spontan, lan luhé manis; kuwi luh kabungahan ilahi. Aku uga kelingan sawijining buruh ing Gunung Suci. Asmane Yannis. Dheweke nindakake pagawean abot banget lan nggarap bagéane wong loro. Aku mulang dheweke ngucapake Doa Yesus nalika kerja, lan alon-alon dheweke dadi biasa. Ing sawijining dina dheweke teka marang aku lan kandha yèn nalika ngucapake Doa Yesus, dheweke ngrasakake kabungahan gedhe. "Esuk wis padhang," wangsulku. Sawisé sawetara wektu, aku krungu yèn wong iki wis dipatèni déning loro preman mabuk. Aku sedhih banget! Sawisé sawetara dina, ana sawijining biksu wiwit nggoleki piranti sing wis disimpen Janis nanging ora ketemu. Banjur Janis muncul ing ngimpi lan kandha ing endi piranti kuwi disimpen. Wong iki wis nggayuh kahanan spiritual lan bisa nulungi wong liya sanajan saka alam sawise mati.

Urip rohani iku prasaja tenan! Kanthi tresna marang Gusti, ngakoni Pangorbanan Agungé lan berkah-berkahé, lan kanthi pikiran sing cetha meksa dhiru kanggo niru para Wali, wong bakal cepet disucèkaké. Sing dibutuhaké mung andhap asor, ngakoni kasangsaran lan ketidak-syukur sing gedhé marang Gusti.

Donga ing Kulawarga

— Geronda, apa sakabehe kulawarga kudu maca Doa Sore bebarengan?

Wong diwasa kudu tumindak luhur ing babagan iki. Padha kudu nglakoni Doa Sore lan kandha marang bocah cilik: 'Yen kowe kersa, kowe bisa ndedonga bareng kita sakedhik.' Nalika bocah-bocah wis rada gedhé, padha bisa manut 'rutinitas' tartamtu babagan salat: contoné, yèn wong diwasa salat limolas menit, bocah-bocah bisa salat rong utawa lima menit — lan yèn padha péngin salat luwih suwe, ayo diparingi wektu sak suwéné sing dikarepake. Yèn wong tuwa meksa bocah-bocahé supaya padha ngadeg sak salat magrib kabèh bareng, bocah-bocah bakal pungkasané wiwit rewel."Kita ora kena meksa bocah, amarga dheweke durung paham babagan kakuwatan lan regane pandonga. Contone, wong tuwa bisa mangan kacang, daging, lan panganan padhet liyane. Nanging, yen bayi isih mung diwenahi susu, apa wong tuwa bakal meksa dheweke mangan daging mung amarga kaloringe luwih dhuwur? Memang kaloringe luwih dhuwur, nanging bayi durung bisa nyerna. Mula, ing wiwitan, supaya bayi biasa mangan daging, wong tuwa menehi kanthi jumlah sing sithik banget — sepotong cilik ing sendhok sup daging — supaya bocah mau mengko kepengin mangan panganan kaya ngono kanthi karepé dhéwé.

— Geronda, kadhangkala ora mung bocah-bocah, nanging uga wong diwasa sing nganti sonten kesel banget nganti ora bisa maca doa sonten.

⁶⁹ Delengen Matius 6:4.

— Yen padha kesel banget utawa lara, wenehana supaya padha maca separo saka shalat bengi tinimbang kabeh. Utawa paling ora, wenehana supaya padha maca 'Donga Gusti' sapisan. Ora kena nglirwakake shalat sakabehe. Kaya nalika perang, sawijining prajurit sing dikelilingi mungsuh ing panggonan dhuwur mbledhakake bedhil saka wektu ke wektu kanggo ngusir mungsuh lan nyegah serangan, mangkono uga wong-wong sing wis ora duwe kekuwatan kanggo shalat lengkap kudu mbledhakake tembakan [spiritual] kanggo ngusir setan lan nggawe dheweke mlayu.

Donga ing kulawarga iku daya sing kuwat. Aku ngerti loro sedulur lanang sing, liwat donga-dongane, ora mung bisa nyegah wong tuwane sing wis pisah supaya ora pegatan, nanging uga bisa nggawa wong tuwane luwih raket tinimbang sadurunge. Bapak biyèn kerep kandha marang kita: "Apa waé sing kok lakoni, kowe kudu lapor marang Gusti Allah kaping pindho saben dina — supaya Panjenengané ngerti kowe ana ing endi." Saben esuk lan saben sonten, kita kabeh — bapak, ibu, sedulur lanang lan wadon — ndedonga ing ngarep ikonostasis, lan ing pungkasan donga kita sujud ing ngarep ikon Kristus. Lan saben wektu kulawarga kita ngadhepi godaan utawa kesulitan, kita ndedonga supaya bisa dirampungake. Aku kelingan nalika adhiku sing paling cilik tau lara sedina; bapakku kandha, "Ayo padha menyang Gusti lan nyuwun supaya Panjenengané marasaké utawa njupuk dhèwèké marang Panjenengané dhéwé, supaya dhèwèké ora nandhang sangsara." Kita padha ndedonga bebarengan minangka kulawarga, lan adhiku mari. Lan kita kabèh uga padha lungguh bebarengan kanggo mangan. Kaping pisan kita padha ndonga, banjur miwiti mangan. Yen ana sing miwiti mangan sadurunge dhaharan diblessingi, kita bakal ngomong, 'Dheweke wis nindakake zinah.' Kita nganggep kurangé ngendhaleni diri iku zinah. Yen saben anggota kulawarga mulih kapan wae manut karepe, banjur lungguh mangan dhewekan, iki bakal ngrusak kulawarga.

Urip Spiritual Pasangan Omah-omah

— Geronda, apa sing kudu ditindakake bojo yen bojone ora nglakoni urip rohani?

— Ayo dheweke nyerahake bojone marang Kristus lan ndedonga supaya atine rada alus. Kanthi wektu, Kristus bakal menawa menandur wiji ing atine, lan bojone bakal miwiti merenung [bab apa sing pancen penting]. Lan nalika atiné bojone rada alus, bojone bisa njaluk, umpama, diantar menyang gréja. Dhèwèké ora perlu nyoba meyakké kanthi kandha, 'Ngapa kowe ora gelem menyang gréja?', nanging cukup njaluk: 'Bisa ora, yen ora kakehan repot, ngeterake aku menyang gereja?' Lan, sawisé ngeterake bojone menyang gereja, bojone bisa kandha: 'Ya wis, saiki aku wis tekan kéné, ayo aku mlebu omahé Gusti lan nyalakake lilin.' Lan bisa waé banjur dhèwèké alon-alon nerusaké lelampahan rohani.

— Geronda, apa bapak rohani bojone bisa mbantu bojone kanthi cara apa wae?

— Kadhangkala, kanggo mbantu bojone, bapak rohani kudu nindakake karya rohani bareng karo bojone. Lan banjur sipat-sipat apik sing diduweni bojone bakal ditularake marang bojone. Yen atine apik, Gusti Allah bakal mbantu dheweke supaya owah.

Wanita sacara alamiah nduwèni rasa ngajèni. Nanging yèn priya sing wiwitané ora peduli marang Gréja banjur éling sacara rohani, dhèwèké maju kanthi yakin ing babagan rohani, déné bojone ora bisa nyusul. Malah bisa bojone wiwit iri marang dhèwèké, amarga dhèwèké dhéwé mandheg ing babagan rohani. Mulane, ing kahanan kaya ngono, aku nyaranake para bojo lanang supaya waspada. Amarga apa sing kelakon? Luwih maju bojo lanang sacara rohani, luwih bojoné — yèn dhèwèké ora urip rohani — luwih nentang. Contone, yèn bojo lanang kandha, 'Kita wis kasep, tangi lan ayo menyang gréja,' dhèwèké mangsuli: 'Monggo lunga dhewe! Ora, kowe ora ngerti aku; aku isih akeh gaweyan...' Utawa yen bojone, umpama, kandha, 'Ndek, kenapa lentera minyakmu durung kobong?' utawa kepengin nyalakake lentera sing mati kuwi dhewe, bojone kroso tersinggung lan muni, 'Apa, kowe arep dadi imam? Utawa dadi biksu?' Dhèwèké malah bisa mbales: "Ngapa kok kita nyalaké lampu iki sakjane? Luwih becik mènèhi lenga kuwi marang wong mlarat." Ya, ya, dhèwèké malah bisa nganti kaya ngono—nganti tekan omongan kosong kaya Protestan. Mesthi waé,

sawisé kuwi bojone dhéwé dadi nesu merga tumpukan alesan sing wis diomongké, nanging ing wektu sing padha dhèwèké terus nesu merga kemajuan rohani sing dideleng ing bojone. Mulane, ing kahanan kaya ngono, luwih becik sewu kaping lampu tetep ora dinyalakaké tinimbang bojomu nyalakaké. Lan supaya kulawarga ora bubar, aku maringi pitutur marang para priya: 'Nalika bojomu lagi tentrem atiné, kandhaa marang dhèwèké: 'Kowe ngerti, nalika aku menyang gréja, ndonga, sujud sethithik utawa maca buku rohani, aku ora nindakake kuwi amarga kesalehan gedhe, ora. Nanging amarga kabèh kuwi ngalangi aku, matesi aku lan nyegah supaya aku ora kabawa arus masyarakat medeni iki sing kita tinggali. Yen ora, kowe ngerti dhéwé piye aku bakal diseret menyang kabèh warung tuak lan kumpul-kumpul sosial kuwi...' Yen bojone ngatur pitakonan kaya ngono, bojone bakal seneng lan bisa uga owah lan malah ngluwihi dhèwèké sacara rohani. Nanging yen dheweke nyusun pitakonane kanthi cara sing beda, dheweke bakal nggawe bojone nesu banget lan nyurung dheweke menyang kahanan putus asa. Padha bisa uga pungkasané pegatan. Yen ana bojone lanang sing kepengin mbantu bojone sacara rohani, ayo nyoba nyambungake dheweke karo kulawarga sing nglakoni urip rohani, ing ngendi ibu lan bojone taat—supaya dheweke kepengin niru.

Bocah-bocah lan Urip Rohani

— Geronda, sawijining ibu menehi anaké banyu suci, nanging anaké ngeluwarake banyu suci mau. Apa sing kudu ditindakake ing kahanan iki?

— Dheweke kudu ndedonga kanggo anaké. Mbok menawa dheweke menehi banyu suci marang anaké kanthi cara sing malah ndadèkaké anaké nolak. Supaya bocah-bocah bisa manut marang dalane Gusti, wong tuwa uga kudu nglakoni urip rohani sing bener. Sawetara wong tuwa sing menyang gréja nyoba mbantu anak-anake supaya dadi anak sing becik, ora amarga padha kuwatir bab keslametan nyawane, nanging amarga padha kepéngin nduwé anak sing becik. Kanthi tembung liya, padha luwih kuwatir apa sing bakal diomongaké wong liya bab anak-anake tinimbang kasunyatan yèn anak-anake bisa ngadhepi sangsara langgeng. Nanging kepiye, ing kahanan kaya ngono, Gusti bakal nulungi? Tujuane dudu supaya bocah-bocah menyang gréja kanthi dipaksa, nanging supaya padha tresna marang Gréja. Padha kudu nindakake kabecikan ora amarga dipaksa, nanging amarga padha ngrasa iku perlu. Urip suci wong tuwa nyentuh nyawa bocah-bocah, lan banjur bocah-bocah kanthi gampang manut [bapak lan ibune]. Mula saka iku, bocah-bocah mau tuwuh kanthi taqwa lan waras kuwat, lan ora kena cilaka rohani. Yen wong tuwa ngendhaleni anak-anake kanthi ketat amarga wedi marang Gusti, Gusti bakal nulungi lan bocah mau nampa pitulungan. Nanging, yen kuwi ditindakake amarga kapentingan dhéwé, Gusti ora bakal nulungi. Bocah-bocah asring nandhang sangsara amarga kesombongan wong tuwane.

— Geronda, ibu-ibu kadhangkala takon marang kita kepiye lan pinten suwene bocah umur telu utawa papat taun kudu ndedonga?

— Wenehana jawaban: 'Kowe ibune, dadi kowe sing weruh dhéwé sepira kiyaté anakmu.' Ora perlu ana aturan baku ing kéné.

— Geronda, wong tuwa nggawa anak-anaké sing isih cilik menyang biara kita kanggo Ibadah Wengi Sepenuh. Apa iki bakal ngenteki bocah-bocah?

— Nalika pandonga esuk, ayo padha ngidini bocah-bocah istirahat sakedhik. Lan kanggo Liturgi Ilahi, ayo padha nggawa maneh menyang gréja.

Ibu-ibu, tanpa meksa anak-anake, kudu mulang supaya padha ndedonga wiwit isih cilik. Warga ing désa-désa Kapadokia nglakoni lan nglestarekake tradisi asketis kanthi pangabdian sing gedhé. Padha nggawa anak-anake menyang guwa, gréja, lan kapel, ing kono padha sujud lan ndedonga karo luh, lan kanthi cara iki anak-anake uga sinau ndedonga. Nalika rombongan perampok mangkat ing wengi kanggo ngrebut bandha, nalika padha liwat gréja-gréja cilik kuwi, padha krungu tangisan lan

gumun. 'Apa sing kedadeyan?' padha takon. 'Wong kaya apa iki? Napa padha ngguyu ing awan lan nangis ing wengi?' Para perampok ora bisa mangertèni apa sing kedadeyan.

Donga bocah cilik bisa nggawe mujijat. Gusti maringi apa sing dijaluké marang Panjenengané. Amarga bocah iku suci lan polos, Gusti ngrungokaké donga-donga suciné. Aku kelingan sepisan nalika wong tuwa kita lunga nyambut gawe ing sawah lan ninggalake aku ing omah karo loro adhikku. Dumadakan langit dadi peteng lan udan deres banget diwiwiti. "Wah, apa sing lagi dialami wong tuwa kita saiki!" kita padha kuwatir. "Kepiye carane dheweke bisa mulih?" Bocah-bocah cilik mau wiwit nangis. "Ayo mrana," aku ngajak. "Ayo njaluk marang Kristus supaya udan mandheg." Kita telu padha sujud ing ngarep ikonostasis lan miwiti ndedonga. Sawisé sawetara menit, udan mandheg.

Wong tuwa sing wicaksana kudu mbantu anak-anake wiwit isih cilik banget supaya luwih cedhak karo Kristus lan ngrasakake kabungahan rohani paling dhuwur wiwit taun-taun awal. Nalika bocah-bocah miwiti sekolah, wong tuwa kudu alon-alon mulang supaya padha bisa maca buku-buku rohani lan mbantu supaya padha urip kanthi rohani. Banjur padha bakal kaya malaikat cilik lan ing pandonga-pandongané bakal nduwé kawani gedhé ing ngarsané Gusti Allah. Bocah-bocah kaya ngono iku dadi aset rohani sejati kanggo keluargané. Uripé para wali iku pitulungan sing istimewa kanggo urip rohani bocah-bocah mau. Nalika aku isih cilik, aku biasané njupuk buku cilik sing ngemot riwayat para wali, sing diterbitaké ing jaman semana, banjur lunga menyang alas. Ing kana aku maca, ndedonga, lan mung mabur kabungahan. Saka umur sepuluh nganti nem belas (nganti Perang Yunani-Italia diwiwiti⁷⁰), tanpa beban kuwatir donya, aku urip kanthi rohani. Kabungahan bocah iku murni: ninggalaké kesan langgeng ing ati lan nalika wis gedhé bakal nyentuh jero atiné. Yèn bocah-bocah urip rohani, bakal seneng ing urip iki, lan ing urip sing bakal teka bakal kabungahan langgeng ing ngarsané Kristus.

Hubungan karo kulawarga lan kanca-kanca

— Geronda, ana sawijining wanita sing takon marang kita apa sing kudu ditindakake babagan loro sepupuné, sing wis suwé manggon karo dhèwèké lan ngandelaké dhèwèké.

— Lan apa sing dikarepake dheweke? Apa kita kudu nulis Injil anyar? Gusti Allah kepengin dheweke mbantu wong-wong mau, lan Panjenengané dhéwé bakal nindakake sing paling apik kanggo nyawane.

— Geronda, yen ana salah paham antarane anggota kulawarga, apa kudu ngomong apa-apa kanggo mbantu?

— Ya, kita kudu ngomong karo wong-wong mau, nanging kanthi sopan. Lha, yen kita meneng bae, bisa nimbulake masalah. Nanging yen wong sing menehi pitutur sing becik marang sedulur sing lagi rebutan malah disalahpahami lan padha nesu marang dheweke, mula dheweke kudu ngomong: 'Nyuwun pangapunten menawa aku wis nglarani atimu' — banjur tinggalna dheweke kanthi tentrem lan ndedonga kanggo dheweke.

Wong sing kepengin urip tentrem kudu banget ngati-ati ing sesambungan karo kulawarga lan kanca-kanca. Aja nganti kapancing karo sopan santun lan tata krama sing dituduhake wong liya. Sopan santun lan tata krama donya bisa nimbulake cilaka gedhe — amarga iku dhasaré munafik. Tingkah laku njaba wong bisa ndadekake dheweke katon kaya wong suci sing sampurna ing paningal wong liya; nanging nalika donya batine kabuka marang wong liya, bakal ketok yen sejatine kosok baline.

— Geronda, yen ana wong ngrasa lan nyadari yen tanggane nambani dheweke kanthi becik, apa bener yen dheweke ngungkapake rasa syukur kanggo kuwi?

⁷⁰ Perang taun 1940 antara Yunani lan Italia Fasis. — *Cathetan penerjemah.*

— Yen wong sing wis ngewangi utawa nindakake kabecikan marang dheweke iku wong sing cedhak banget, mula ora perlu, amarga kaping pisan dheweke uga tau mbantu lan maringi kabecikan marang wong kuwi, lan kaping pindho dheweke rumangsa rasa syukur ing jero atine sing padha karo sing dirasakake wong liya marang dheweke. Nanging, yen wong sing wis maringi kabecikan utawa nambani kanthi apikan ora pati cedhak, mula kudu ngungkapake rasa syukur sak apik-apike. Kanggo wong sing durung kenal, kita ngucapake 'Matur nuwun.' Lan yen, umpama, ana bocah sing kepengin ngucapake rasa matur nuwun marang wong tuwane, dheweke ora duwe pilihan kajaba ngucapake 'matur nuwun' marang wong tuwane saben dina lan bengi, tanpa kendhat, kanggo kabeh sing wis ditindakake wong tuwane.

Iku migunani banget yen wong tumindak jujur lan lugas ing sesambungan karo wong liya, tansah nduwé niat apik marang wong liya lan ora nganggap saben wong kakehan serius. Wong kudu ngindhari perdebatan lan obrolan sing katon kanggo kapentingan spiritual nanging asring malah marakake sirah mumet. Aja ngarep-arep pangerten spiritual saka wong-wong sing ora pracaya marang Gusti. Luwih becik ndedonga kanggo wong-wong kuwi supaya Gusti ngapura lan maringi pencerahan. Wong kudu ngomong karo saben wong nganggo basa sing dipahami, lan [wong sing pracaya] ora kena mbukak marang wong liya bebener gedhe sing diyakini lan dialami dheweke, amarga wong liya ora bakal mangerteni, amarga padha nganggo frekuensi lan gelombang [spiritual] sing beda.

Ana sing kandha: 'Aku kepéngin wong liya padha ngerti Kristus—kaya aku wis ngerti Panjenengané.' Lan wong-wong mau banjur tumindak marang wong liya kaya guru. Nanging, uripé kudu selaras karo apa sing diwulangaké. Kanthi mulang wong liya bab 'Kristus' liwat uripé dhéwé, nanging ora nglakoni miturut omongané, dhèwèké ora bisa ngaku yèn wis ngerti Kristus. Tanpa pengalaman [urip rohani], wong ora nyambung karo kasunyatan, lan ora suwe utawa mengko jati dirine bakal 'ngianati' dheweke marang wong liya. Nalika kita nyedhaki marang tangga teparo kanthi welas asih lan katresnan sejati, katresnan sejati Kristus iki ngowahi dheweke. Wong sing nduwèni kasucian—ing endi waé panggonané—kaya-kaya nggawe sawijining medan elektromagnetik rohani ing sakupengé lan mengaruhi sapa waé sing mlebu ing medan kuwi. Mesthi wae, kita kudu ati-ati supaya ora mbuwang katresnan kita utawa gampang banget maringi atiné marang wong liya, amarga asring ana wong sing njupuk atiné kita ing tangane, banjur sawisé kuwi atiné kita kebasahan getih tanpa guna. Utawa malah padha ora bisa mangertèni kita lan ngrasakaké tersinggung marang kita.

Godaan nalika mangsa perayaan

— Geronda, kenapa biasane kita ngadhepi godaan nalika mangsa perayaan?

— Apa kowe ora ngerti dhéwé? Ing dina raya, Kristus, Iboné Gusti Allah, lan para Wali padha bungah lan [secara rohani] ngormati wong liya. Padha maringi berkah marang wong lan maringi karunia rohani. Lha wong tuwa uga nganakake kendhuri nalika dina asmane anak-anake, lan para raja maringi amnesti nalika ana pangeran lair. Dadi kenapa para Wali ora bisa maringi wong-wong [sesuatu sing rohani] ing dina rayané? Lan kudu diomongake yèn kabungahan sing diparingake para Wali iku tahan suwe, lan nyawa manungsa éntuk manfaat gedhé saka iku. Mula, setan, sing ngerti bab iki, nyetel jebakan kanggo nggodha manungsa supaya padha kelangan karunia ilahi sing wis ditampa, lan supaya pesta ora maringi kabungahan utawa kauntungan marang wong-wong mau. Mula kowe weruh manawa asring ing sawijining kulawarga, nalika kabeh padha nyiapake kanggo Komuni Suci, setan nggugahake supaya padha rebutan, lan ora mung gagal nampa Komuni, nanging malah ora menyang gréja. Setan nindakake kabeh sing ana ing daya upaya kanggo njamin manawa wong-wong padha ora oleh pitulungan ilahi.

Kahanan sing padha uga bisa diamati ing urip monastik kita. Asring sang penyesat, amarga wis ngerti saka pengalaman yèn kita bakal éntuk paedah rohani ing dina raya, nyiyapaké godaan ing dina kuwi—utawa luwih kerep ing dina sadurungé. Nanging pancèn dhèwèké iku sing nggodha [— apa

manèh sing bisa ditindakké?]. Lan kanthi cara iki dhèwèké ngrusak kahanan batin kita. Contoné, dhèwèké bisa nyurung kita supaya padha mbantah utawa rebutan karo sedulur monastik liyané, banjur nggawa kita ing sedhik lan ngruntagaké kita, loro-loroné roh lan badan. Kanthi nindakake kabèh kuwi, dhèwèké nyegah kita supaya ora éntuk paedah saka pesta, [ora ngrasakaké pesta] ing kabungahan muji Gusti Allah. Nanging, yèn Gusti Allah sing Maha Apik weruh yèn kita dhéwé ora maringi alesan marang setan kanggo nyoba, yèn iku muncul mung saka iri ati dhèwèké, banjur Panjenengané nulungi kita. Lan Panjenengané nulungi kita supaya éntuk paedah sing luwih gedhé yèn kita kanthi andhap asor nampa salah kanggo godaan sing wis kelakon lan ora ngukum ora mung sedulur kita, nanging uga setan, sing sengit marang kabecikan. Amarga sakjatiné, iki pakaryané: nyetel jebakan lan nyebarake kejahatan. Déné manungsa, sing digawé miturut gambaré Gusti Allah, kuduné nyebarake katentreman lan kabecikan.

Bab 2. **Gawe lan Urip Rohani**

Gawe iku berkah

— Geronda, jaman biyen padha kandha: 'Luwih becik ngelap sol sepatu tinimbang ngelap selimut.' Apa maksudé kuwi?

— Kanthi iki padha arep ngendika: 'Luwih becik nganti aus tapak sepatu nalika makarya tinimbang ngglethak ing amben lan dolanan.' Gawe iku berkah; iku peparing saka Gusti Allah. Iku maringi kekuwatan marang badan lan nyegerake pikiran. Yen Gusti Allah ora maringi manungsa gawe, manungsa bakal dadi lapuk. Wong sing rajin ora mandheg makarya sanajan wis tuwa. Yen nalika isih duwe tenaga padha mandheg makarya, atine bakal wiwit kuciwa. Kanggo wong kaya ngono, mandheg makarya iku padha karo pati. Aku kelingan wong lanang umur sangang puluh taun ing Konitsa sing kerja tanpa kendhat. Pungkasané, dhèwèké mati ing kana uga ing sawah — rong jam mlaku saka omah.

Nanging uga kudu diomongake manawa katentreman fisik sing diidamake sawetara wong iku dudu kahanan sing ajeg. Nalika ana ing kahanan katentreman fisik, wong mung bisa lali sakedhap marang geger batine. Wong-wong nduwé kabèh: dhahar awan, panganan cuci mulut, adus, istirahat... Nanging, sakwise kabèh iki rampung, padha ngidam katentreman sing luwih gedhe. Mula, manungsa tansah ana sing kurang lan mulane tansah kuwatir. Padha ngrasa ana kekosongan, lan atine ngupaya ngisi kekosongan kuwi. Dene wong-wong sing kesel amarga gaweyan padha ngrasakake kabungahan sing ajeg — kabungahan rohani.

— Geronda, nanging yen, umpama, sampeyan duwe masalah ing punggung ngisor, sampeyan ora bisa nindakake apa-apa.

— Dadi, kowe mikir ora perlu nglatih punggung ngisormu? Apa ora luwih migunani yen kowe nindakake latihan sing nguatake punggung ngisormu? Aku arep kandha iki: yen wong mangan, ngombe, turu lan ora kerja, kabèh 'gerakan' ing jero awaké bakal wiwit kendor lan dhèwèké terus kroso kepéngin turu, amarga awak lan sarafé santai lan dadi lempeng. Alon-alon, wong sing kaya ngono bakal tekan titik ing ngendi dhèwèké ora bisa nindakake apa-apa. Nalika padha mlaku sanajan mung sithik, padha langsung ambegan abot. Nanging yen padha miwiti kerja lan obah-obah sithik, sikil lan tangané bakal saya kuwat. Delengen: wong-wong sing tresna marang gaweyan ora turu suwé banget, malah bisa uga ora turu babar pisan amarga kesel; nanging sanadyan mangkono,

dheweke isih duwé akèh energi. Iki amarga liwat gaweyan, dheweke nguatake awaké dhéwé lan nguatake badané.

Gawean iku apik kanggo kasehatanmu, utamane kanggo para enom. Aku weruh yen sawetara bocah manja, nalika mlebu tentara, padha dadi luwih dewasa lan tangguh. Tentara iku maringi kabecikan gedhe kanggo para pemuda kuwi. Mesthi wae, sing tak omongake iki umume mung lumaku ing jaman biyen. Saiki, tentara wedi ngganggu para prajurit utawa meksa apa-apa, merga yen diganggu kanthi cara apa wae, padha motong urat tangan utawa 'ngalami krisis saraf'... Supaya bocah tetep waras, aku nyaranake wong tuwa supaya ngutus anaké kerja kanggo wong liya lan malah mbayar wong kuwi. Sing paling penting yaiku bocah-bocah seneng karo pakaryan sing bakal ditindakake. Amarga yen wong enom sing duwe kekuwatan lan akal ora kerja, dheweke dadi kendor, lesu, lan lembek. Lan yen, saliyane kuwi, dheweke weruh wong liya sing sukses, dheweke kesangkut ing egoisme dheweke dhewe lan ora nemu kabungahan ing apa-apa. Pikirane terus-terusan diganggu, lan otake kaya kebak jerami. Banjur setan teka marang dheweke lan wiwit bisik-bisik: 'Heh kowe, wong sengsara, kowe pancen ora ana gunane!' Salah siji kancamu wis dadi guru, sijiné mbukak usaha dhéwé lan entuk dhuwit—nanging kowe bakal dadi apa?" Kanthi cara iki, setan nyemplungaké wong iki menyang putus asa. Nanging yen pemuda iku miwiti makarya, dhèwèké bakal éntuk kapercayan dhiri — ing teges sing paling apik. Dhèwèké bakal weruh yèn dhèwèké uga bisa ngadhepi kasulitan; nanging saliyané kuwi, pikirane bakal kebak gawéan, lan dhèwèké ora bakal nduwé wektu kanggo mikir bab kaya ngono. Kanthi tembung liya, manfaaté bakal kaping pindho.

Milih karir

— Geronda, sawetara wong tuwa nyengkuyung anak-anake supaya milih karir sing padha karo dheweke, lan asring nindakake kuwi kanthi ngotot banget.

— Ora, padha nindakake sing salah. Aja meksa bocah-bocah nindakake apa sing dikarepake wong tuwane yen kuwi ora cocog karo karepe bocah-bocah mau. Aku ngerti ana wong enom sing kepengin mlebu Fakultas Teologi lan dadi imam. Nanging ibune ora sarujuk; ibune meksa supaya dheweke sinau kedokteran. Wong enom iki wis sinau kidungan Bizantium lan nyanyi ing gréja. Dhèwèké gawé piranti musik dhéwé lan migunakaké kanggo main modhèl gréja. Dhèwèké ngerti akèh kidungan gréja kanthi ati. Dhèwèké pancèn duwé bakat; dhèwèké nulis troparia lan nyusun upacara ibadah. Sawisé lulus sekolah menengah, pemuda iku mlebu Fakultas Teologi. Ibiné ngalami gangguan jiwa amarga kuciwa. Banjur dhèwèké teka marang aku lan nyuwun: 'Monggo, Pak, ndedonga supaya aku mari, lan sawisé kuwi wenehana anakku nindakake apa sing dikarepake.' Nanging sawisé waras, dhèwèké manèh miwiti ngalangi anaké sing arep sinau teologi. Lan pungkasané, dhèwèké ninggalaké Fakultas Teologi, mandheg nyanyi lan ngrusak uripé tanpa alesan sing jelas.

Ndeleng yèn para mudha padha bingung milih bidang sinau, aku maringi pitutur kaya ngéné: "Pikirna profesi utawa bidang sinau sing cocog karo kowe. Kowe kudu ngetutaké apa sing wis dadi minat alamiahmu." Nanging yen para mudha lanang utawa wadon lagi mikir dalan karir sing ora cocog karo minaté, aku nyaranake supaya padha nyawiji marang apa sing dadi minaté alamiah, supaya kuwi dadi manfaaté. Kanthi tembung liya, aku mbantu milih jalur pakaryan sing disenengi lan profesi sing cocog karo kabisané. Cukup manawa apa sing ditindakake cocog karo kersaning Gusti. Apa ana sing nduwé kecenderungan alamiah marang musik? Ayo padha dadi, contone, musisi sing apik utawa penyanyi gréja sing apik lan, lumantar nyanyiané, mbantu sing ngrungokaké supaya padha tresna marang Gréja lan pandonga. Apa ana sing ngrasa dipanggil dadi pelukis? Ayo padha dadi seniman utawa ikonografer lan kanthi pangurmatan nglukis ikon-ikon E sing bakal nindakake mujijat. Apa ana sing ngrasa dipanggil ing babagan ilmu pengetahuan? Ayo padha nyawisake awake dhewe kanggo iku lan miwiti makarya kanthi semangat.

Lan delengen: sanadyan isih enom, wis cetha apa panggilan uripe wong. Ing sawijining dina, ana wong lanang teka ing Biara Stomion karo loro bocah lanang cilik – ponakane. Salah sijine, umure watara enem utawa pitu taun, lungguh jejere kita lan terus-terusan takon macem-macem pitakon. "Kowe pengin dadi apa yen wis gedhe?" takonku. "Pengacara!" wangsulane. Bocah sijiné wis ilang ing endi waé. "Dheweke ana ing endi?" takonku marang pamané. 'Apa dhèwèké tiba saka jurang?' Kita metu golek dhèwèké lan krungu swara palu saka bengkel tukang kayu. Kita mlebu bengkel lan weruh yèn bocah cilik kuwi wis ngukir meja kerja sing wis alus dipipil nganggo kapaké nganti saiki mung pantes kanggo tungku! "Kowe arep dadi apa yen wis gedhe?" takonku. "Tukang lemari!" wangsulane bocah iku. "Kowe bakal dadi," ujarku, "kowe bakal dadi. Aja dipikir papanmu wis rusak! Ora apa-apa."

Katresnan marang gawean

— Geronda, kenapa ana wong sing bosen nalika lagi kerja?

— Mbok menawa padha ora seneng karo pakaryané? Utawa mbok menawa padha terus-terusan nindakake bab sing padha bola-bali nalika kerja? Asring, ing sawetara lingkungan produksi—umpamane ing pabrik sing ngasilake jendhela lan lawang—siji buruh ngentekake sedina muput kanggo nempeli papan, sijiné terus-terusan masang kaca ing jendhela, lan sijiné maneh saben dina ngolesi dempul. Wong-wong kuwi terus-terusan nindakake tugas sing monoton, nalika bos mlaku-mlaku ngawasi. Lan kahanan iki ora mung kelakon sedina utawa rong dina. Nanging yen kowe nindakake bab sing padha bola-bali, wong bakal bosen. Biyen ora kaya ngono: tukang kayu njupuk papat tembok saka tukang bangunan lan kudu nyerahake omah siap huni marang sing duwe. Dheweke kudu nglebokake lantai, masang jendela lan lawang, nyegel kaca nganggo dempul, lan sapiturute. Sabanjure dhèwèké nerusaké gawé tangga spiral lan balustrade sing diputer, banjur dicét kabèh, sabanjuré gilirané lemari lan rak... Lan pungkasané, dhèwèké bakal gawé perabot. Lan sanajan ana tukang siji sing ora nindakake kabèh mau dhéwé, dhèwèké isih ngerti carané nindakake saben pakaryan. Yen perlu, tukang kayu kuwi malah isa masang genting ing atap.

Saiki akèh wong kesel amarga ora seneng karo pakaryané. Padha terus-terusan ndelok jam, ngenteni kanthi semangat wektu sing bisa mulih. Nanging yen wong nduwé rasa tanggung jawab, semangat marang pakaryané, lan tenanan peduli karo apa sing dilakoni, luwih akèh makarya, luwih nyala semangat kuwi. Banjur dhèwèké nyemplung ing pakaryané, lan nalika wayahe mulih, dhèwèké kaget takon, 'Ngendi wektu kuwi lunga?' Dhèwèké lali mangan lan turu; lali kabèh. Sanajan durung mangan apa-apa, dheweke isih ora kroso luwe, lan sanajan durung turu, dheweke ora kroso ngantuk. Ora mung ora kroso ngantuk—dheweke malah seneng amarga ora turu! Dheweke ora disiksa dening luwe utawa kurang turu: kanggo wong kaya ngono, gawe iku perayaan, pesta.

— Geronda, ayo ngomong ana loro wong sing padha nindakake pakaryan sing padha. Napa siji entuk kauntungan rohani saka iku, dene sijine nandhang cilaka rohani?

— Kabeh mau gumantung marang carane dheweke nindakake pakaryane lan apa sing ana ing jerone. Yen wong makarya kanthi andhap asor lan katresnan, mula kabeh sing ditindakake bakal padhang, resik, lan kebak sih kabungahan, lan dheweke dhewe bakal ngrasakake seger maneh ing jerone kekuwatan. Nanging, yen ana wong nyimpen pikiran sombong manawa dheweke nindakake pakaryan luwih apik tinimbang wong liya, dheweke bisa kroso wareg; nanging rasa wareg kuwi ora ngisi atine, amarga nyawane ora nampa wahyu rohani lan ora nemu tentrem.

Saliyane, yen wong nindakake pakaryané tanpa katresnan, dhèwèké bakal krasa kesel. Contoné, yen ana wong sing ora seneng karo pakaryané lan kanggo ngrampungaké kudu munggah bukit, mung ndelok bukit kuwi waé wis nyedhot kekuwatané. Nanging wong liya sing nindakake pakaryan sing padha kanthi saktenané, mlaku lan munggah bukit kuwi tanpa krasa. Contone, yen ana wong sing lagi ngendhokake lemah ing kebon sayuré utawa nyabuti gulma ing kebon sayuré kanthi saktenané, dhèwèké bisa makarya pirang-pirang jam tanpa kesel — sanajan srengéngé nyengat. Nanging, yen

ana wong sing makarya ora kanthi saktenané, dhèwèké terus mandheg, ngantuk, ngeluh panas lan lara.

— Geronda, apa kerja utawa sinau bisa nyita wong nganti ora peduli marang kulawargané lan tanggung jawab liyané?

— Sampeyan mung perlu tresna marang pakaryanmu: ora perlu nganti tresna banget. Yen wong ora tresna marang pakaryané, dhèwèké bakal kapenatan kaping pindho — loro jasmani lan rohani. Lan nalika rohane wis kesel, sanajan ngaso jasmani ora bakal mbalèkaké kekuwatané. Kelelahan mental — kuwi sing saktenané ngentèkaké wong. Nalika wong makarya saka ati lan ngrasakake kabungahan, dheweke ora entekake kekuwatan mental, lan kesel fisik uga sirna. Aku kenal karo sawijining jenderal sing malah nindakake tugas dadi prajurit. Apa kowe ngerti sepira dheweke nggatekake prajurite? Kaya bapak. Lan apa kowe ngerti kabungahan sing dirasakake? Wong iki nepaki tugase lan bungah. Nalika semana, ing tengah wengi, piyambakipun mangkat saka Evros,⁷¹ , menyang Larissa kanggo pesta Santo Achillius⁷² lan supaya tekan pas wektu kanggo Liturgi Ilahi, sanadyan piyambakipun saged teka mengko, pas wektu kanggo ibadah doa. Nanging, piyambakipun mutusake mangkat luwih awal kanggo ngajeni Santo kasebut. Kabeh sing ditindakake dening priya iki, ditindakake saka ati.

Rasa seneng sing dirasakake wong sing nindakake pakaryané kanthi teliti iku rasa seneng sing séhat. Gusti Allah wis maringi rasa seneng iki supaya ciptaané ora gampang kesel. Iki minangka pamulihan kekuwatan liwat kesel.

Saben wong kudu migunakaké karunia rohani sing wis diparingi

Saben wong kudu nggunakake karunia sing wis diparingake kanggo kabecikan bebarengan. Amarga Gusti Allah, sawise maringi wong siji karunia tartamtu, bakal nuntut tanggung jawab saka wong mau. Contone, akal budi sawijining wong iku kakuatan sing diparingi, nanging gumantung carane saben wong migunakake akal budi, dheweke bisa nindakake kabecikan utawa kaburukan. Yen, amarga pinter banget, wong iku migunakake kamampuane kanthi bener, dheweke bisa nggawe panemuan sing bakal mbantu wong liya. Nanging, kanthi nyalahgunakake kabisan sing diparingi, wong bisa nggawé, umpama, cara kanggo nyolong tanggane. Utawa, njupuk conto saka para seniman sing nerbitaké gambare ing koran lan majalah. Siji kartun utawa gambar bisa ndhelikaké sakabehing kedadeyan ing jerone. Kanthi tembung liya, yen para seniman iki nggunakake keluwesane pikirane kanggo kabecikan, dheweke bakal ngluhurake pikirane lan mbantu awake dhewe lan wong liya. Nanging saiki, akeh wong kaya ngono sing nindakake sing salah: yen dheweke ora isin, dheweke malah luwih ora isin; yen dheweke tukang guyon, dheweke malah luwih konyol.

Kanthi tembung liya, wong sing duwé bakat istimewa, yaiku sing diparingi kamampuan khusus, bisa maringi manfaat marang wong liya utawa ngrusak wong liya. Déné wong sing ora duwé kamampuan istimewa kaya ngono mesthi ora bisa akèh nindakake kabecikan, nanging paling ora uga ora bisa akèh nindakake karusakan.

Gawean lan kecemasan mental

— Geronda, akèh wong krasa tegang nalika bali saka gawéan.

— Aku nyaranake para priya supaya sawisé kerja mlebu menyang gréja, nyalakaké lilin, nglampahi sepuluh nganti limolas menit ing ibadah, utawa lungguh ing taman lan maca sawijining petikan saka Injil, supaya éntuk tentrem ing ati. Sawisé kuwi, wong-wong mau bisa mulih — tentrem lan mesem. Yen ora, bakal teka ing omah nesu lan miwiti adu argumen karo wong sing ditresnani.

⁷¹ Evros iku kali ing sisih lor-wétan Yunani, ing tapel wates karo Turki. – *Cathetan penerjemah.*

⁷² Dina raya Santo Achillius saka Larissa († kira-kira 330) dirayakaké tanggal 15 Mei. – *Cathetan panerjemah.*

Aja nggawa masalah sing diadhepi ing pakaryan menyang omah: masalah-masalah kuwi kudu ditinggal ing lawang.

— Nanging, Geronda, sawetara wong mbenerake kegelisahan lan kegugupan kanthi nyebutake tanggung jawab sing diemban ing pakaryan, sing nggawe padha kuwatir.

— Iki nggawe atiné padha kuwatir, amarga padha lali ngajak Gusti dadi pitulung ing urusané. Wong males, sing tansah kandha, 'Ora apa-apa, Gusti ora bakal ngecewakaké aku...', luwih becik tinimbang wong kaya ngono. Miturutku, luwih becik wong dadi karyawan biasa, nindakake tugase kanthi bener lan rajin, ngupaya nyederhanakake urip, winates mung marang kabutuhan dhasar lan tetep waras pikiran, tinimbang dadi juragan usaha lan terus-terusan kandha, 'Oh, aku kudu piye?' Lan biasane para 'wong gedhe' kuwi duwe utang gedhe. Banjur kesombongan mlebu. 'Yen aku entuk utangan gedhe maneh, aku bakal mbangun iki, nyetel kuwi, lan urip mewah...' — kuwi omongane wong-wong kaya ngono, nanging banjur padha salah itung, bangkrut, lan kagungané didol ing lelang.

Luwih saka kuwi, akèh wong ora migunakaké akalé nalika makarya. Padha kesel tanpa guna lan ora bisa ngrampungaké tugas sing diparingaké marang dhèwèké. Akibaté, padha kelangan ajining dhiri saka wong liya, lan atiné kebak kuwatir. Contone, ana wong sing kepengin sinau seni utawa kriya tartamtu, ngentekake pirang-pirang taun melu pelajaran karo guru utawa ing lembaga pendidikan, nanging amarga ora teliti, dheweke ora bisa sukses, amarga ora nggunakake akale. Wong kudu mangerteni apa sing dibutuhake kanggo pakaryane lan ngisi apa sing kurang. Contone, nalika manggon ing donya sekuler lan makarya dadi tukang kayu, aku nyadari yen aku butuh mesin bubut kanggo nggawe perabotan sing tak gawé. Dadi piye? Apa aku kudu golek tukang bubut lan njaluk tulung marang dheweke?

Ora. Aku tuku mesin bubut lan sinau dhewe carane nggunakake. Sawisé sawetara wektu, aku nyadari yèn aku kudu gawé tangga spiral. Aku lungguh, mbalèkaké élmu geometri lan aritmetika, lan sinau carane gawé kuwi. Yèn kowe ora nganggo otakmu, kowe bakal kesulitan. Sing tak maksud yaiku kowe kudu nganggo otakmu, amarga akèh masalah lan komplikasi asring muncul nalika kowe lagi kerja. Kanthi migunakaké akal, wong bakal dadi tukang sing trampil lan, amarga ngerti carané tumindak ing saben kahanan tartamtu, bakal maju. Kuwi dhasaré kabèh. Pikiran kudu dadi daya produktif ing kabèh bab. Yèn ora, wong bakal tetep kurang berkembang lan mbuwang-mbuwang wektu.

Pangsuciyaning Gaweyan

Saben wong kudu ngasukaké pakaryané lan ngasukaké dhiri liwat pandonga lan uripé minangka wong Kristen. Yen ana wong liya ing sangisoré wewenangé lan dhèwèké tanggung jawab marang wong-wong mau, dhèwèké uga kudu maringi pitunjuk rohani. Yen ana wong sing ana ing kahanan batin sing apik, dhèwèké uga ngasukaké pakaryané. Contone, yen ana para mudha sing teka marang tuan supaya diajari pakaryané, dhèwèké uga kudu nulungi supaya padha sinau urip kanthi rohani. Sikap kaya ngono bakal maringi manfaat marang tuan, para bawahan, lan para kliené, amarga Gusti Allah bakal mberkahi pakaryané.

Saben profesi bisa disucèkaké.⁷³ Contone, dhokter ora kena lali yèn sing paling mbantu ing kedokteran yaiku Rahmaté Gusti. Mula saka iku, dhèwèké kudu ngupaya dadi wadiah Rahmaté Gusti. Dhokter, minangka wong Kristen sing becik lan welas asih lan ing wektu sing padha dadi profesional sing trampil, mbantu wong lara liwat kabecikan lan imané, nalika dhèwèké maringi inspirasi supaya padha ngadhepi lara kanthi wani lan iman. Yen ana lara abot, dhokter kaya ngono bisa kandha

⁷³ Mesthi wae, iki ngecualake profesi-profesi sing ora cocog karo gelar Kristen, sing saiki ana akèh banget – contone, gangster, maling, panyebar kemoralan ala, rentenir, dukun, dhokter sing nindakake aborsi, model busana, badut, lan sapiturute. Profesi kaya ngono ora mung ora bisa disucèkaké, nanging uga mbutuhaké panyembuhan lumantar tobat. — *Cathetan juru basa*.

marang pasien: 'Ilmu kedokteran minangka sawijining ilmu wis tekan tingkat iki. Nanging, ing panggonan kawruh manungsa mandheg, ana Gusti Allah, sing nindakake mujijat.'

Guru kudu ngupaya nindakake tugase kanthi kabungahan lan mbantu bocah-bocah ing lair rohani. Amarga ora kabeh wong tuwa bisa nglakoni lair rohani anak-anake, sanajan niyaté apik. Nalika nyebarake kawruh marang bocah-bocah, guru uga kudu ngupaya supaya bocah-bocah mau dadi manungsa sejati. Yen ora, apa gunane kawruh akademik sing diduweni? Masarakat butuh wong-wong sing lurus sing — apa waé pakaryané — bakal nindakake kanthi becik. Guru ora mung kudu njamin yèn pelajaran wis dipelajari kanthi bener, nanging uga kudu nggatekake kabecikan lan sipat positif murid-murid liyané — kaya ta hormat, welas asih, lan loman. Nilai sing diwenehake Gusti marang bocah ora mesthi padha karo sing diwenehake guru. Nilai 'loro' kanggo siji bocah bisa dadi 'lima plus' ing paningal Gusti, dene nilai 'lima plus' kanggo bocah liyane bisa dadi 'loro' ing paningal Gusti.

Profesi ora ndadekake wong dadi manungsa

— Geronda, yen wong krasa kuwatir nalika lagi kerja, apa sababe?

— Mbok menawa dheweke ora nyedhaki pakaryané kanthi niat sing becik? Yen dheweke nyedhaki pakaryané kanthi cara sing bener, apa waé pakaryané kuwi bakal dadi perayaan, kabungahan kanggo dheweke.

— Geronda, kepiye yen ana wong krasa kuciwa amarga lagi nindakake gaweyan sing abot utawa reged? Contone, yen lagi kerja ing lokasi konstruksi, ngumbah boiler ing kantin, utawa nindakake perkara sing padha? Kapiye carane dheweke kudu ngadhepi iki?

— Yen dhèwèké merenung marang kasunyatan yèn Kristus ngumbah sikilé para muridé,⁷⁴ dhèwèké bakal mandheg kroso sedhih. Kristus nindakake kuwi kaya ngomong marang kita: "Kowe kudu nindakake uga." Apa waé sing ditindakake wong—apa ngumbah ketel, ngresiki panci, utawa nggali lemah—kudu bungah. Lha, ana sing malah ngresiki selokan amarga ora nemu gawéan liya. Sapanjang dina, wong mlarat kuwi dikelilingi rereged lan kuman. Nanging apa dhèwèké dudu manungsa? Apa dhèwèké ora digawé miturut gambaré Gusti Allah? Siji kepala kulawarga makarya dadi tukang resiko selokan lan nggayuh pangkat spiritual sing dhuwur. Dhèwèké kena tuberkulosis, lan sanadyan bisa ninggalaké pakaryan kuwi, dhèwèké ora péngin ana wong liya sing nandhang sangsara ing panggonané. Wong iki tresna marang urip prasaja sing diremehké wong liya, lan merga iku Gusti Allah nggenepi dhèwèké karo sih-rahmaté.

Profesi ora ndadekake wong dadi manungsa. Aku ngerti sawijining buruh pelabuhan sing nguripake maneh wong mati. Nalika aku dadi diakon ing Iversky Skete⁷⁵, ana wong watara umur limang puluh lima teka ndeleng aku sawijining dina. Tekan ing wayah bengi, dhèwèké ora ngetok lawang, amarga ora péngin ngganggu para bapak, nanging turu ing njaba. Nalika para sedulur ing skete weruh kuwi, padha nggawa dhèwèké mlebu kanthi ng lan ngandhani aku bab kuwi. "Ngapa kowe ora ngetokake bel?" takonku. "Yen kowe ngetokake bel, mesthi kita wis mbukak lawang kanggo kowe lan maringi kamar ing omah tamu." "Apa sing Bapak kandhakake?" wangsulane. "Kepiye aku wani ngganggu para sedulur?" Ndelok padhang ing pasuryane, aku weruh yèn dhèwèké urip kanthi rohani sing jero. Wong iki banjur kandha marang aku yèn dhèwèké wis kelangan bapaké nalika isih enom lan, amarga kuwi, dhèwèké banget tresna marang mertuwané sawisé omah-omah. Sawisé kerja, dhèwèké bakal luwih dhisik mampir menyang omahé mertuwané lan banjur mulih menyang omahé dhéwé. Nanging dhèwèké kuciwa amarga mertuwané kuwi kerep ngumpat. Dheweke wis pirang-pirang kaping nyuwun marang mertua supaya mandheg ngumpat, nanging

⁷⁴ Delengen 1 Yohanes 13:4–14.

⁷⁵ Dikeos — ing skete Gunung Athos, sawijining biksu sing kapilih utawa diangkat kanggo setaun kanggo ngatur urip para warga skete. — *Cathetan penerjemah*.

wong iku ora gelem mandheg. Ing sawijining dina, mertuaé lara abot. Dheweke digawa menyang rumah sakit, lan sawisé sawetara dina seda. Nalika mertuaé lagi seda, stevedore kuwi ora ana ing sisihé, amarga wektu kuwi dhèwèké lagi mbongkar kapal ing pelabuhan. Nalika dhèwèké tekan ing rumah sakit lan dikandhani yèn mertuaé wis seda, dhèwèké menyang kamar mayit lan kanthi sedhih banget wiwit ndedonga kaya ngéné: 'Ya Gusti, aku nyuwun, balèkna dhèwèké urip supaya dhèwèké bisa tobat, banjur jupuk manèh.' Sakwisé kuwi, wong sing wis seda mau mbukak mripaté lan wiwit nggerakaké tangane. Para staf kamar mayit, nalika weruh apa sing kelakon, padha mlayu ketakutan. Pelabuhan kuwi banjur nggawa mertuane menyang omah, lan mertuane mari kabeh. Sawise kuwi, dheweke urip limang taun maneh kanthi tobat. 'Bapakku,' kandha pelabuhan kuwi marang aku, 'aku matur nuwun marang Gusti sing wis maringi rahmat iki marang aku.' Sapa aku iki nganti Gusti paring sih kamurahan kaya ngene marang aku?' Wong iki pancen prasaja banget. Nanging dheweke andhap asor banget nganti ora tau kepikiran yen dheweke wis nguripake maneh wong mati kuwi. Dheweke pancen kebanjiran rasa syukur marang Gusti amarga apa sing wis digawé déning Gusti kanggo dheweke."

Akeh wong kang kasiksa amarga ora bisa nggayuh kamasyhuran sing sia-sia utawa nglumpukake bandha donya. Padha ora nate mandheg mikir yen kabèh kamasyhuran lan bandha kuwi ora bakal ana gunané ing urip sabanjuré—yaiku urip sejati. Amarga saktenané, ora mungkin nggawa kabèh mau menyang urip sejati sing liyané.

Mung pakaryan kita sing bakal ngidini kita, ing donya iki, entuk 'paspor' sing dibutuhake kanggo lelampahan ageng lan langgeng sing bakal teka lan bakal kita gawa menyang kana.

Bab 3. **Bab Wage ing Urip Saben Dinane**

Liwat tapa brata, manungsa dadi kaya malaikat kang ora duwe badan

— Geronda, sampeyan tau kandha marang kita: 'Ing perjuangan spiritual, perlu ngalangi [mungsu].' Apa maksud sampeyan kuwi?

— Nalika mangsa perang, mungsuh diblokir. Dheweke dikelilingi, dipaksa mlebu tembok kutha lan ditinggal nganti keluwen. Banjur dheweke uga diilangi banyu. Amarga yen mungsuh ora duwe pasokan banyu, panganan utawa amunisi, dheweke kepeksa nyerah. Sing arep tak aturake yaiku yèn kita nglawan setan kanthi cara sing padha — liwat puasa lan jaga — dhèwèké bakal nyerah lan mundur. *'Liwat puasa, jaga, lan pandonga, muga-muga kita nampa karunia langit...'*⁷⁶ — kandha pangripta kidung.

Liwat tapa brata lan disiplin dhiri, sawijining wong dadi kaya kekuwatan gaib. Mesthi wae, wong kudu nglakoni pangendalian dhiri kanthi tujuan spiritual sing luwih dhuwur. Yen wong nglakoni pangendalian dhiri k, kanggo mbusak lemak sing mbebayani kanggo kasehatane, mula dheweke mung peduli karo kasejahteraan awaké dhéwé. Ing kéné, tapa bratane padha karo sing dipraktèkaké déning para yogi.

Sayangé, malah wong-wong sing kalebu Gréja wis nggeser prakara askétisme lan pangabdian menyang latar mburi. "Ya, apa sing bisa ditindakake," kandha wong-wong kuwi, "kita kudu mangan, nikmati iki lan kuwi... Sakwisé kabèh, Gusti wis nyipta kabèh mau kanggo kita." Apa kowé ngerti apa sing diomongaké sawijining arkhimandrit marang aku nalika dhahar bengi sing dianakaké

⁷⁶ Saka troparion umum kanggo para wong sing kinurmatan: *'Wong padang pasamuhan lan malaikat ing daging...'*

kanggo ngajèni kita? Ndeleng yèn aku ora bisa maksa dhiri mangan luwih saka biyasa, sang arkimandrita kandha: "*Yèn ana sing ngrusak candhié Gusti, Gusti bakal ngrusak dhèwèké!*"⁷⁷ "Apa kowé kéliru?" takonku, "cuplikan Kitab Suci iki nyebutaké apa?" Marang asketisme utawa marang urip sing cabul lan ora tertib? Kitab Suci nyebutake wong-wong sing ngotori, yaiku ngrusak [awake dhewe—] candhi Gusti Allah liwat zinah lan kebablasan. "Mbok menawa," takon aku, "kowe kleru? Bagéan iki saka Kitab Suci ngomongake apa?" Kitab Suci ora nyebut wong-wong sing nglakoni tapa brata amarga katresnan marang Kristus." Lan dhèwèké, kowe weruh, nyoba mbeneraké pikirane dhéwé lan kandha: "Kita kudu mangan kanthi bener, supaya ora 'ngrusak' [liwat tapa brata] candhié Gusti Allah [— awak kita]"! Lan ana wong liya, sawisé ngunjungi sawijining biara, nyritakaké pangrasané marang aku: "Aku ana ing sawijining biara ing ngendi para biksu wis puasa banget nganti padha lara. Kulité sing kandel amarga lemaké ora kena apa-apa. Mangkono akibaté puasa lan jaga wengi, Pak!" Apa sing bisa diomongake babagan kuwi? Wong-wong kaya ngono ora kepengin ngorbanake apa-apa. Dheweke mangan nedha awan, woh-wohan, lan kue-kue, banjur, kanthi kepengin mbenerake awake dhewe, wiwit nyalahake wong liya — yaiku wong-wong sing nindakake tapa brata. Wong-wong kaya ngono durung nate ngrasakake kabungahan rohani sing digawa dening tapa brata lan pangendalian dhiri. "Aku kudu ngombe pirang-pirang gelas susu," kandha wong kaya ngono. "Ora, mesthi aku bakal nahan dhiri nalika Prapaskah. Nanging, sawisé kuwi aku bakal ngganti gelas-gelas susu sing ora takombe nalika Prapaskah! Soalé aku butuh jumlah protein tartamtu." Lan ora ateges awaké pancèn butuh protein. Ora, dhèwèké kandha yèn dhèwèké nduwèni hak [ngombe susu iki], lan nglipur atiné dhéwé yèn kabèh wis bener, yèn kuwi dudu dosa. Nanging sanajan wong mung mikir kaya ngono, kuwi wis dadi dosa. Nganti pira akal manungsa bisa tekan! Ana wong sing bisa netepi puasa sing diparingake Gereja, nanging ing wektu sing padha ora nyegahake awake dhewe saka apa sing wis ilang sajrone puasa kasebut. Eh, ya, kepiye Roh Suci bisa manggon ing wong kaya ngono sawisé kuwi?

Lan delengen tresna sing dituduhake sawetara priya sing dadi kepala kulawarga! Ana sawijining priya prasaja banget sing nduwé sangang anak teka ing pangakuan dosa, lan pengakuané maringi idin supaya dhèwèké nampa Komuni Suci. "Oh, Pak Pendeta," dhèwèké mangsuli. "Kepiye aku bisa nampa Komuni Suci! Lha wong kita mangan nganggo mentega. Aku kudu kerja, toh. Anak-anakku uga." "Pira anakmu?" pitakon sang pengakuan. "Sanga." "Lan pira lenga sing kok lebokake ing panganmu?" "Rong sendhok makan lenga sayur." "Pira sejatine lenga sing kok entuk, he jiwamu sengsara?" kandha sang pengakuan. — "Mangga mlebu Komuni Suci!" Kanggo sewelas wong — mung rong sendhok teh lenga sayur. Nanging dheweke isih disiksa dening pikiran salah!

Aku ngerti wong awam sing wis disucèkaké déning tapa brata sing ditindakake. Ora suwé kepungkur, sawijining wong awam lan anaké padha makarya ing Gunung Suci. Padha wis suwé makarya ing Athos. Banjur ana pakaryan apik sing kasedhiya ing omah, mula bapaké mutusaké ninggalaké Gunung Suci, nggawa anaké supaya kabèh kulawarga bisa manggon bebarengan. Nanging, putrané krasa banget kapengaruh karo urip asketis para biksu, lan nalika kelingan urip donya sing kebak geger batin, dhèwèké ora péngin bali. "Wong tuwa, sakwisé kabèh," ujare, "panjenengan isih nduwé anak liyané. Tinggalaké siji waé ing Kertané Ibuné Gusti Allah sing Paling Suci." Dheweke ora gelem manut panyuwunan bapaké, mula bapaké kepeksa ninggalaké dhèwèké ing Gunung Suci. Pemuda iki ora bisa maca lan nulis nanging pinter banget; dhèwèké duwé welas asih lan prasaja. Dhèwèké ngrasa ora pantes nampa cukuran monastik, amarga pracaya yèn ngetutaké paugeran monastik lan sapituruté bakal ngluwihi kekuwatané. Mula dhèwèké nemokaké gubug cilik sing biyèn tau digunakaké dadi kandhang kéwan beban; dhèwèké nutup lawang lan jendhela nganggo watu lan godhong pakis, mung ninggalaké bolongan cilik bunder—lubang—kanggo merayap mlebu lan metu saka panggonané. Saka njero, dheweke nutupi bolongan kuwi

⁷⁷ 1 Kor. 3:17.

nganggo jas lawas sing koyak-koyak sing ditemokake ing endi wae. Dheweke malah ora nyalakake geni. Sarang manuk luwih apik tinimbang panggonane dheweke, lan liang kewan luwih apik tinimbang omah sing didiami dheweke. Nanging sanadyan wong-wong sing manggon ing kraton mewah ora nate ngrasakake kabungahan sing dirasakake dening jiwa iki. Amarga wong iki nyambut gawe kanggo Kristus, lan Kristus ana bareng karo dheweke—ora mung ing gubuge, nanging uga ing omah rohani—ing sajroning awak, ing sajroning atine. Mula saka iku, dheweke manggon ing Swarga. Kadhangkala dhèwèké metu saka guwané lan menyang salah siji sel ing kana sedulur-sedulur padha makarya ing kebon sayur. Dhèwèké mbantu sedulur-sedulur mau ing pakaryané, lan minangka balesané padha maringi dhèwèké sawetara roti garing lan zaitun. Yèn padha ora ngidini dhèwèké makarya, dhèwèké ora njupuk roti garing utawa zaitun mau. Dheweke nganggep perlu mbalekake berkah sing ditampa kanthi nyambut gawe kaping pindho. Mesthi wae, mung Gusti sing ngerti urip rohanié, amarga dheweke urip ing kasunyatan, prasaja lan tanpa pamer. Nanging saka sawijining kedadéyan, sing banjur dadi kondhang, akèh sing bisa dipahami. Sawijining dina dhèwèké mlebu ing sawijining biara lan takon kapan Prapta Agung diwiwiti, sanadyan kanggo dhèwèké Prapta Agung meh kabèh taun. Banjur dhèwèké bali menyang 'guwané' lan nutup lawangé saka njero. Kira-kira telung wulan kliwat, lan dhèwèké malah ora nyadari. Ing sawijining dina dhèwèké metu saka selé lan menyang salah siji biara kanggo takon apa Paskah wis cedhak. Dhèwèké rawuh ing ibadah, nampa Komuni Suci sajrone Liturgi Ilahi, banjur melu dhahar bareng para biksu. Ing dhahar kuwi, dhèwèké weruh endhog abang. Dina iku yaiku Pesta Paskah Kebangkitan.⁷⁸ Dheweke kaget lan takon marang salah siji sedulur: "Ngrungokna, apa pancen wis Paskah?" "Paskah apa sing kok omongake?" wangsulane sing liyane. "Sesuk yaik Ascension!" Kanthi tembung liya, wong iki wis puasa saklawasé Prapaskah Agung lan salajengipun patang puluh dina nganti Ascension! Kanthi mangkono dhèwèké tetep sabar nganti wayahe seda. Sawijining pemburu nemokaké dhèwèké rong wulan sawisé seda lan nglaporaké apa sing kelakon marang polisi lan dhokter. "Ora mung ora ana ambu bosok saka dhèwèké," kandha dhokter marang aku, "nanging kosok baliné, awaké marakaké ambu wangi."

Puasa kanggo bocah-bocah

— Geronda, apa bocah umur lima utawa enem taun kudu puasa sadurunge Komuni Suci?

— Paling ora, ing bengi sadurunge dina nampa Komuni Suci, bocah kudu mangan panganan Prapaskah sing nganggo lenga. Nanging bab iki kalebu wewenang bapak rohani. Luwih becik ibu takon marang bapak rohani kepiye bocahé kudu puasa, amarga bocah cilik bisa uga nduwé masalah kesehatan lan, contoné, perlu ngombe susu.

— Geronda, bocah cilik kudu puasa suwene pira?

Yen bocah kuwat lan waras, dheweke bisa puasa. Luwih maneh, saiki ana akèh panganan Prapaskah sing kasedhiya. Biyèn, bocah-bocah biyasa puasa nalika mlayu-mlayu lan dolanan sedina muput. Ing Faras, nalika Puasa Agung, saben wong — bocah lan wong diwasa padha — puasa nganti jam sanga.⁷⁹ Wong tuwa padha nglumpukake anak-anake ing benteng, ninggalake dolanan kanggo dolanan, lan jam telu sore, nalika lonceng gréja muni kanggo Liturgi Hadiah Pra-Disucèkaké, padha menyang gréja lan nampa Komuni Suci. Santo Arsenius saka Kapadokia kandha: "Bocah-bocah, yèn padha dolanan sedina muput, malah ora mikir babagan panganan. Mula mesthi waé saiki padha bisa nahan puasa, nalika Kristus piyambak sing nulungi padha puasa?"

Lan sanajan wong diwasa sing ora puasa uga wiwit kroso rasa salah nalika ndeleng bocah-bocah puasa. Aku kelingan nalika isih cilik lan kerja ing omah sing padha karo majikanku. Kita biyen uga

⁷⁸ Dina kaping telung puluh sanga sawisé Paskah, nalika 'Kristus Wungu' lan kidung Paskah liyané dinyanyèkaké ing gréja kanggo pungkasané. — *Cathetan juru basa*.

⁷⁹ Ya iku, padha ora mangan lan ora ngombe apa-apa nganti jam telu sore — jam sanga miturut wektu Bizantium.

mangan awan ing kana. Ing Rebo lan Jemuwah, aku bakal lunga tanpa ngenteni mangan awan lan mulih kanggo mangan, amarga wong-wong kuwi ora puasa. Aku kelingan salah siji Rebo sing khusus; padha nggawa kue-kue lan kepengin nawakake marang aku. "Matur nuwun," ujarku, "nanging aku lagi puasa." "Coba deleng kuwi," ujure kanthi kaget, "anak cilik iki puasa, dene kita wong diwasa padha mangan apa wae sing katon."

Kiriman amarga rasa penasaran

Liwat puasa, manungsa nuduhaké kersané dhéwé. Amarga katresnan, dhèwèké nindakaké kabisan disiplin dhiri, lan Gusti Allah mbantu. Nanging, yèn manungsa meksa dhéwé lan kandha, 'Apa sing bisa tak lakoni? 'Wis teka dina Jumat maneh – lan aku kudu puasa,' banjur padha nyiksa awaké dhéwé. Nanging yèn padha mangertèni makna sejati [puasa] lan puasa amarga katresnan marang Kristus, padha bakal bungah. 'Ing dina iki,' pangintené wong kaya ngono, 'Kristus disalib. Wong-wong malah ora maringi banyu kanggo ngombe—malih padha maringi cuka.⁸⁰ Lan dina iki aku ora bakal ngombe banyu sedina muput.' Kanthi nindakake kuwi, wong bakal ngrasakaké kabungahan sing luwih gedhé ing atiné tinimbang wong sing ngombe omben-omben paling seger.

Lan delengen: akèh wong donya ora bisa puasa ing Jumat Agung. Nanging padha lungguh ing trotoar ngarep sawijining kementrian, nganakake mogok mangan—amarga kekerasan lan keteguhan—kanggo nggayuh apa-apa. Iblis sing maringi kekuwatan kanggo nindakake kuwi. Apa sing padha ditindakake iku bunuh diri. Nanging wong liya, nalika Paskah teka, kanthi bungah padha nyanyi banter, 'Kristus wis tangi,' nalika mikir kepiye enaké dhahar. Wong kaya ngono kuwi kaya wong Yahudi sing kepengin nggawe Kristus dadi rajané mung amarga Panjenengané wis maringi dhahar marang wong-wong mau ing ara-ara gersang.⁸¹

Lan apa kowe kelingan apa sing diomongake Nabi? "*Laknat* wong sing *nindakake pakaryan Gusti kanthi sembrono*."⁸² Iku beda yen ana wong sing niaté apik kanggo puasa nanging ora bisa puasa amarga yen ora mangan, sikilé gemeter, dhèwèké bakal tiba, lan sapituruté.

Kanthi tembung liya, kekuwatan lan kasehatane ora ngidini dheweke puasa. Beda banget yen ana wong sing ora puasa padahal duwe kekuwatan kanggo nindakake. Ing kono ana niat apik apa? Nanging kasangsaran lan sedhihé wong sing kepéngin nanging ora bisa nglakoni tapa brata iku padha karo akèh tapa brata, lan dhèwèké dhéwé nampa ganjaran luwih gedhé tinimbang wong sing duwé kekuwatan lan nglakoni tapa brata. Sawise kabèh, wong sing duwé kekuwatan lan nglakoni tapa brata kuwi ngrasakaké rasa wareg. Dina iki, ana sawijining wanita sengsara umur watara limang puluh lima taun teka marang aku. Dheweke nangis amarga ora bisa puasa. Bojoné wis cerai karo dheweke. Dheweke nduwé siji anak sing mati amarga kacilakan, lan dheweke dadi piyambakan. Ibuné uga wis seda, lan dheweke ora nduwé atap kanggo nyinggahi utawa sepotong roti. Saiki siji, saiki sijiné saka kenalané ngajak wanita iki manggon ing omahé, lan dhèwèké nindakake sawetara pakaryan ing kana. 'Ana beban abot ing nuraniku, Pak,' kandha wanita miskin mau marang aku, 'amarga aku ora nindakake apa-apa. Lan sing paling parah, aku ora bisa puasa. Aku mangan apa wae sing diwènèhaké marang aku. Kadhangkala, ing Rebo lan Jemuwah, padha maringi aku panganan Prapaskah, nanging asring padha maringi panganan sing dudu Prapaskah, lan aku kepeksa mangan amarga yen aku ora mangan, aku ilang tenaga lan ora bisa ngadeg.' "Mangan," ujarku marang dheweke, "awit kowe ora duwe tenaga." Wong kudu ngopeni awaké dhéwé. Yen padha nyadari yen kekuwatane meh entek, mula ayo padha mangan luwih sithik. 'Temtokna watesmu dhewe,' kandha Sang Mulya Nilus si Puwasa.⁸³

⁸⁰ Delengen Matius 27:34; Markus 15:36; Lukas 23:36 lan Yohanes 19:29.

⁸¹ Delengen Yohanes 6:5–15.

⁸² Yer. 48:10.

⁸³ Delengen Karya-karya Bapa kita sing Kinurmatan Nilus saka Sinai. Moskow, 2000. kaca 130.

— Geronda, kepiye carane ing jaman biyen ana sawetara wanita ing desa sing ora mangan apa-apa wiwit Senin Resik nganti Setu Saint Theodore Tyron?⁸⁴ Kapiye dheweke bisa nemokake kekuwatan kanggo puasa kaya ngono — karo kabèh tugase, omah, anak-anak, ternak, lan kebon sayur?

— Ing atiné, para wanita iki padha mikir: 'Yen kita puasa kanthi bener, kita ora kena mangan apa-apa nganti Setu Agung.' Ya, padha mikir, aku bakal puasa paling ora nganti Setu minggu kapisan — soale Setu kuwi bakal teka enggal. Utawa mbok menawa padha mikir: 'Kristus puasa patang puluh dina.'⁸⁵ Dadi piye, aku ora bisa puasa mung seminggu?' Luwih maneh, para wanita iki dikenal prasaja lan mulane bisa nahan puasa kaya ngono. Yen wong nduwé kesederhanaan lan andhap asor, dhèwèké nampa sih rahmaté Gusti, puasa kanthi andhap asor lan diparingi panguripan ilahi. Banjur padha nduwèni kekuwatan ilahi, lan nalika puasa dawa padha nduwèni cadangan stamina sing gedhé. Ing Australia, ana wong enom umur 27 taun sing tekan titik bisa ora mangan nganti 28 dina. Bapak rohanié ngutus dhèwèké marang aku supaya dhèwèké bisa nyritakaké bab kuwi. Wong enom iki pancen taat banget lan nduwèni semangat asketis. Dhèwèké lunga marang pangakuan dosa, rawuh ing gréja, maca karya-karya Bapa-bapa Gréja, lan sing paling utama, Prajanjian Anyar. Sawijining dina, nalika maca ing Injil babagan carané Kristus nglakoni puasa patang puluh dina, atiné wong enom iki kagugah lan dhèwèké mikir: "Yen Gusti, minangka Allah lan ing manungsané Manungsa Tanpa Dosa, nglakoni puasa patang puluh dina,⁸⁶ mula apa sing kuduné tak lakoni—aku iki wong sing akèh dosané?" Mula saka iku, dhèwèké nyuwun berkah marang pangakuné kanggo puasa; nanging dhèwèké malah ora kepikiran nyritakaké marang pangakuné yèn dhèwèké arep ora mangan apa-apa utawa ngombe apa-apa sajrone patang puluh dina. Mula, dhèwèké miwiti puasa ing dina Senin Minggu Kapisan Prapaskah Agung lan nerusaké nganti Minggu Pangurmatan Salib, tanpa ngombe banyu sak tetes. Dheweke makarya ing pabrik, lan pakaryané abot — ngangkat kothak-kothak lan nyusun siji ing ndhuwur sijiné. Nalika dina kaping 28 puasa teka, dheweke krasa rada mumet nalika makarya, mula dheweke lungguh sedhela. Banjur dheweke ngombe teh sithik lan mangan rusk cilik. Dheweke mikir yen dheweke ambruk lan digawa menyang rumah sakit, wong-wong bakal weruh yen dheweke wis nganti kesel amarga puasa, lan bakal kandha: 'Delengen kuwi—wong Kristen iki padha mati amarga puasa.' 'Geronda,' ujure marang aku, 'sawise puasa pirang-pirang dina, aku kroso jijik marang panganan. Nanging aku meksa dhiri kanggo mangan, amarga yen ora aku ora bisa kerja.' Nanging, pemuda iki diganggu pikiran amarga dheweke durung ngrampungake patang puluh dina puasa sing wis diwiwiti, lan dheweke ngandhani pikiran iki marang bapak rohani. Bapak rohani mangsuli kanthi tembung sing wicaksana: "Dina-dina sing wis kowe puasakake wis cukup; aja nyiksa awakmu karo pikiran kaya ngono." Bapa pengakuan banjur ngutus dhèwèké marang aku supaya, yèn pikiran sing nyiksa dhèwèké isih ana, aku bisa mbantu ngilangaké. Kanggo mastiaké yèn niaté dhèwèké murni, aku takon: "Apa kowé wis ngucapaké sumpah kanggo puasa patang puluh dina?" "Ora," dhèwèké mangsuli. "Nalika kowe njaluk restu marang bapak rohani kanggo puasa, apa kowe mung lali nyritakake niatmu ora mangan lan ngombe apa-apa sajrone patang puluh dina marang dhèwèké, utawa kowe sengaja ndhelikake niat sing sakjane apik iki saka dhèwèké, supaya kowe bisa puasa patang puluh dina miturut kersamu dhéwé?" takonku maneh. "Ora, Pak," wangsulane maneh. Banjur aku kandha: "Mesthi, aku wis mangertos niatmu dhéwé. Nanging aku takon iki supaya kowe nyadari dhéwé yèn kanggo dina-dina kowe puasa, kowe bakal nampa ganjaraning swarga. Dina-dina kuwi wis cukup. Lan aja nyiksa awakmu dhéwé nganggo pikiran yèn kowe ora bisa ngrampungaké puasa patang puluh dina. Nanging, mengko wektu, critakna marang bapak rohani bab pikiran becik sing kowe duwé lan kabecikan sing kowe simpen ing atimu. Lan bapak rohani sing bakal mutusaké apa kowe perlu nindakake prestasi kaya ngono utawa sing

⁸⁴ Yaiku, padha ora mangan lan ora ngombe sajrone limang dina.

⁸⁵ Delengen Matius 4:2 lan Lukas 4:2.

⁸⁶ Ibid.

padha." Pemuda iki nduwèni andhap asor sing gedhé amarga pikiran-pikiran andhap asor sing ditandur ing atiné. Lan dhèwèké nindakake puasa iki kanthi katresnan sing gedhé, kanggo kasuciané Kristus. Lan lumrah yèn Kristus maringi kekuwatan marang dhèwèké kanthi Rahmat Ilahi Panjenengané. Nanging yen ana wong sing ora nduwé andhap asor kaya ngono lan ngomong kanthi egois kepéngin nindakake puasa kaya ngono, kandha, 'Ngapa aku ora bisa nindakake sing padha, merga wong liya wis nindakake?'—maka dhèwèké bakal puasa mung sedina utawa rong dina banjur nyerah. Lan pikirane uga bakal dadi mendhung, amarga Rahmaté Gusti bakal lunga saka dhèwèké. Wong kaya ngono malah bakal nyeselake upaya sing wis digawé kanggo puasa kuwi, sing saktenané mung bisa ditahan kanthi angel. Malah bisa nganti ngomong: 'Ya, apa gunané puasa iki kanggo aku?'

Liwat puasa, manungsa malih dadi wedhus. Yen malah malih dadi kéwan galak, kuwi ateges ana loro: utawa praktik tapa sing ditindakake wis ngluwihi kekuwatane, utawa amarga nindakake saka kapentingan dhéwé mula ora nampa pitulungan ilahi. Malah kéwan galak kadhang kala dijinakake lan ditundhukake déning puasa. Coba delengen: nalika kéwan krasa luwe, padha nyedhak marang manungsa. Sacara naluriah, kéwan-kéwan kuwi ngerti yèn bakal mati keluwen, nanging kanthi nyedhak manungsa, padha bisa golek pangan lan tetep urip. Aku tau weruh seekor srigala sing amarga luwe banget dadi manut kaya anak wedhus. Ing mangsa adhem, nalika salju akèh, srigala kuwi mudhun saka gunung lan mlebu pekarangan omahku. Aku karo adhiku lunga metu kanggo maringi pakan ternak, lan aku nggawa lentera. Nalika adhiku weruh srigala kuwi, dhèwèké nyekel arang lan miwiti nggebuk srigala kuwi. Lan srigala kuwi ora nanggapi apa-apa.

Yen sawijining wong durung tekan titik nalika apa sing ditindakake iku amarga katresnan marang Gusti Allah lan katresnan marang sesama manungsa—tetanggane—maka dheweke mung mbuwang tenagane sia-sia. Yen padha puasa nanging nyimpen pikiran sombong manawa lagi nindakake bab penting, kabèh puasane dadi sia-sia. Banjur wong kaya ngono dadi kaya ember bocor sing ora bisa nahan apa-apa. Coba tuang banyu menyang ember bocor — kabèh bakal luntur alon-alon metu.

Rasané seneng nalika weteng entheng

Yen wong ora ngetutake ukuran, dheweke nggawa gudang lemak sakabehe. Nanging yen dheweke ngetutake ukuran lan mangan mung sakpérlu, awaké bakal ngobong apa sing wis dipangan, lan ora disimpen ing awak.

Panganan sing manéka warna nglebarake weteng lan nambah napsu mangan, nanging saliyane kuwi malah ndadekake wong kendho lan nyebabake kegelisahan fisik. Yen mung siji panganan sing dihidangake nalika dhahar lan ora enak, wong bisa uga ora rampung mangan; utawa — yen enak lan kebablasan napsu mangan — bisa uga nambah sethithik maneh. Nanging, yen kowe weruh iwak, sup, kentang, keju, endhog, salad, woh-wohan, lan panganan legi disajikake ing ngarepmu, kowe mesthi kepengin mangan kabeh lan malah njaluk nambah. Nafsumu kobong kanggo siji panganan banjur sijiné; sawise mangan siji, kowe kepengin mangan panganan sing ana jejere. Lan delengen: manungsa ora bisa nahan utawa ngetokake sanajan siji tembung saka tanggane. Dheweke ora bisa nahan iki, ora bisa nahan kuwi... Nanging weteng sing kasihan kuwi tetep sabar lan nampa kabeh sing kita lebokake. Lan kita takon, 'Apa kowe bisa nyerna iki?' Kanthi tembung liya, weteng sing ora nduwé akal malah ngluwihi kita ing kabecikan! Weteng tansah ngupaya nglecehake kabèh panganan! Lan yèn ana panganan sing wis kita dhahar ora cocog karo panganan liyané, nalika padha tekan weteng, padha wiwit 'padudon' siji lan sijiné. Lan apa sing isih bisa ditindakake déning weteng? Weteng banjur wiwit nandhang gangguan pencernaan.

— Kepiye, Geronda, carane bisa ngilangi kabiasaan mangan kakehan?

— Kowe kudu ngendhaleni awakmu sethithik. Aja mangan apa sing kowe kepengin, supaya napsumu ora tambah gedhe, amarga sethithik demi sethithik 'lambung' kuwi saya gedhe. Banjur wetengmu—sing jahat kaya 'pungut pajak', miturut Abba Macarius—tansah njaluk luwih akeh lan

luwih akeh. Nalika kowe nyicipi panganan, kowe seneng, nanging sawisé kuwi kowe kroso ngantuk: kowe malah ora bisa kerja. Nanging yèn kowe mangan mung siji jinis panganan, kuwi mbantu ngurangi napsu.

— Geronda, piye yen ana macem-macem panganan ing meja, sanajan jumlahé sithik—apa wong isih ngalami kesulitan sing padha?

— Ehm, kesusahané pancèn padha. Mung fraksi-fraksi politiké cilik, mula ora bisa mbentuk pamaréntahan!... Nalika ana manéka panganan, kahanané kaya akèh partai politik padha kumpul ing weteng. Siji partai ngganggu partai liyané; padha bentrok lan gelut antarané dhéwé-dhéwé — banjur mual lan ora karuan...

Rasa seneng sing diparingi saka mangan sing sedheng luwih gedhe tinimbang sing diwenehake sanajan panganan sing paling enak. Nalika isih cilik, aku mlebu alas lan mung mangan sepotong cilik bagel sedina muput. Oh, nanging aku ora kepengin apa-apa liyane! Sanajan panganan sing paling enak ora bisa ngganti rasa seneng rohani sing tak rasakake. Nanging aku nindakake kuwi kanthi kabungahan. Nanging akèh wong durung nate ngrasakaké kabungahané weteng sing entheng. Ing wiwitan, nalika mangan panganan sing enak, padha ngrasakaké kabungahan, nanging banjur keserakahan lan kakehan mangan mlebu; padha mangan kakehan lan — utamané ing tuwa — ngrasakaké abot. Kanthi mangkono, padha nyegah dhéwé saka kabungahané weteng sing entheng.

Bagéan 5.

Bab cobaan sing kita hadapi ing urip

Kanggo tekan Swarga Manis, wong kudu ngrasakake pait sing akèh ing urip iki lan nampa paspor sawisé ngliwati cobaan-cobaan

Bab 1.

"Aku wis liwat geni lan banyu..."⁸⁷

Salib-Salib Ujian

— Geronda, aku tansah nganggo salib cilik sing wis panjenengan berkahi. Salib iki mbantu aku ngliwati wektu-wektu angel.

— Kowe ngerti, salib sing saben kita sanggong iku mung salib cilik. Iku kaya salib cilik sing kita gawa ing gulu, sing ngindhungi kita sajrone urip. Apa kowe tenan mikir kita nggawa salib gedhe? Mung Salibé Kristus sing abot banget, amarga Kristus, amarga katresnané marang kita manungsa, ora kersa migunakaké kuwasa ilahiné kanggo dhéwé. Lan sawisé disalib, Panjenengané wis nampa, saiki uga nampa, lan bakal terus nampa bebané saben salibé wong, lan lumantar pitulungan ilahi lan panglipur manis saka Panjenengané, Panjenengané ngelegakaké kita saka lara ing cobaan kita.

Gusti Allah ingkang Maha Geti paring saben tiyang salib miturut kekiyatanipun. Gusti Allah boten paring salib supados tiyang nandhang sangsara, nanging supados lumantar salib tiyang saged munggah dhateng swarga. Amargi sejatine salib punika tangga dhateng swarga. Nalika nyadari

⁸⁷ Mazmur 65:12.

sepira bandha sing kita simpen ing kasabuk langit nalika nahan lara ujian, kita ora bakal ngeluh, nanging bakal ngluhurake Gusti Allah, nggawa salib cilik sing wis diparingake marang kita. Kanthi mangkono, kita bakal bungah sanajan ing urip iki, lan ing urip sing bakal teka, kita bakal nampa loro-lorone, yaiku 'pensiun' [spiritual] lan 'pembayaran sakabehe'. Ing kana, ing Swarga, kita dijamin duwé bandha lan warisan—sing wis disiapake Gusti Allah kanggo kita. Nanging, yen kita nyuwun marang Gusti supaya nglepasake kita saka cobaan, Panjenengané maringi bandha lan warisan mau marang wong liya, lan kita ora éntuk. Nanging yen kita sabar, Panjenengané uga bakal maringi kita bunga rohani.

Wong sing nandhang sangsara ing kéné iku pinaringan berkah, amarga luwih akèh sangsara sing ditampa ing urip iki, luwih gedhé ganjaran sing bakal dipikolehi kanggo urip sing bakal teka. Iki amarga dhèwèké lagi mbayar dosa-dosané. Salib pangujian luwih gedhé tinimbang bakat lan karunia sing diparingaké Gusti marang kita. Begja wong sing nampa ora mung siji, nanging limang salib. Kasangsaran utawa pati martir nggawa ganjaran sing murni. Mula, ing saben pangujian, ayo padha ngucap: 'Matur nuwun, Gusti Allah, amarga iki perlu kanggo kaslametan kula.'

Ujian mbantu wong supaya sadar

— Geronda, aku wis nampa kabar yèn sangsara kulawargaku ora ana pratandha bakal rampung. Apa bakal ana pungkasaning sedhihé?

— Sabar, adhik, lan aja nganti ilang pangarep-arep marang Gusti. Nalika kita ndeleng kabèh cobaan sing wis tumeka marang wong-wong sing kok tresnani, cetha yèn Gusti tresna marang kowe lan ngidini cobaan-cobaan iki supaya kabèh kulawargamu bisa suci sacara rohani. Yen kita ndeleng cobaan sing wis tumeka marang kulawargamu saka sudut pandang donya, kowe bakal katon ora seneng. Nanging, nalika dideleng saka sudut pandang spiritual, [kita nyadari] manawa kowe seneng, lan ing gesang sing bakal teka, wong-wong sing dianggep seneng ing gesang iki bakal iri marang kowe. Kanthi nahan kabèh cobaan iki, wong tuwamu [sejatine] nindakake prestasi spiritual. Amarga padha ora mangertos utawa ora nyadari prestasi liyane — sawijining prestasi spiritual sing luhur [yaiku, prestasi sing ditindakake kanthi karsa dhéwé]. Nanging apa waé kahanané, ana sawijining misteri sing kasembunyi ing cobaan sing wis nimpuh kulawargamu lan kulawarga-kulawarga liyané. Sawise kabèh, akèh sanget pandonga sing diaturaké kanggo wong-wong sing kok tresnani! Sapa sing ngerti dalané Gusti? Mugi Gusti ngulur tangané lan mungkasi cobaan-cobaan iki.

— Geronda, apa ora mungkin manungsa bisa sadar ora liwat sedhih lan cobaan, nanging kanthi cara liya?

— Saben wektu sadurunge ngidini cobaan teka, Gusti nyoba kanthi alus [nggugah wong supaya eling]. Nanging, Panjenengané ora dipun mangertèni, mula Gusti ngidini cobaan teka. Pikirna iki: yen bocah sing ora nurut ora ngrungokake bapaké, bapaké sepisanan nyoba mbenerake kanthi alus, ngidini bocah kuwi nindakake manut kersané. Nanging, yen bocah kuwi ora mbenerake polahé, bapaké ngganti kelembutan karo ketegasan — supaya bocahé bisa bener. Mangkono uga karo Gusti Allah—kadhangkala, yen ana wong ora mangertos nalika diperlakokaké kanthi alus, Panjenengané maringi cobaan supaya wong mau sadar. Yen manungsa ora nate ngrasakaké sakedhik lara, lara, lan sapituruté, wong-wong mau bakal dadi kéwan lan ora bakal nyedhak marang Gusti Allah.

Urip iki ngapusi lan cekak. Lan becik yèn cekak, amarga sedhih sing pait kaya obat pait sing marasaké nyawa kita bakal enggal liwat. Pikirna iki: sanajan dhokter, nalika pasien nandhang sangsara, maringi obat pait, amarga pasien mari ora amarga sing legi, nanging amarga sing pait. Sing arep tak aturake yaiku sing pait nggawa loro-lorone: kaséhatan badan lan kaslametan jiwa.

Nalika kita ngrasakake lara, Kristus marani kita

Wong sing ora ngadhepi cobaan, sing ora kepengin ngrasakake lara, ora kepengin nahan sedhah, ora kepengin kuciwa utawa dikritik, nanging ngupaya urip tanpa beban, iku ora nyambung karo kasunyatan. "*Kowe wis nuntun kita liwat geni lan banyu, lan nggawa kita menyang panggonan pangaso*,"⁸⁸ — kandha pangripta mazmur.

Coba pikir, malah Bunda kita, Indhungé Gusti Allah sing paling suci, uga nandhang sangsara, lan para Wali ing Gréja kita uga nate ngalami sangsara. Mula saka iku, kita uga kudu ngalami sangsara. Amarga kita padha ngetutake dalan sing padha karo wong-wong mau, mung bedane yaiku kanthi ngalami sakedhik sangsara utawa sedhah ing urip iki, kita mbayar utang [dosa-dosa kita] lan entuk kaslametan. Nanging Kristus uga rawuh ing donya lumantar sangsara. Panjenengané mudhun saka swarga, dadi manungsa, nandhang sangsara, lan nglampahi panggebugan ing kayu salib. Lan saiki wong Kristen nyadari yèn Kristus rawuh marang dhèwèké persis lumantar iki – lumantar sangsara.

Nalika sawijining wong nandhang sangsara, Kristus ana ing sacedhake. Nanging nalika wong iku ora ngrasakake sedhah babar pisan, koyo-koyone Gusti wis ninggalake dheweke. Wong kaya ngono ora mbenerake dosane lan ora nglumpukake cadangan rohani. Mesthi wae, aku ngomongake babagan wong-wong sing ora kepengin nandhang sangsara amarga tresna marang Kristus. "Aku waras," kandha wong kaya ngono. "Aku duwe napsu mangan sing apik banget. Aku mangan nganti wareg, urip tanpa kuwatir lan tentrem." Nanging wong kaya ngono ora ngucap, "Mulyakna kowe, ya Gusti!" Yen paling ora padha ngakoni kanthi rasa syukur kabèh berkah sing diparingake Gusti, mesthi luwih becik. 'Aku ora pantes nampa iki,' kuduné wong kaya ngono kandha. 'Nanging, amarga aku ringkih, Gusti Allah ngetokake welas asih marang aku.' Uripé Santo Ambrosius nyritakaké yèn ing sawijining wektu Santo lan kanca-kanané ditampa kanggo nginep ing omahé wong sugih. Nalika ndeleng kasugihan sing ora kaétung ing kana, Santo Ambrosius takon apa wong iki tau ngrasakaké sedhah sanajan sapisan ing uripé. "Ora, ora tau," mangsuli wong sugih kuwi. 'Kaya-kaya kula tansah mundhak, lampah kula asring ngasilake panèn akèh, kula ora nate ngrasakake lara lan malah ora ngerti apa iku lara.' Banjur Santo Ambrosius nangis lan kandha marang para kanca: 'Siapna delman lan ayo padha lunga saka kéné saiki uga, amarga Gusti Allah ora nate rawuh marang wong iki!' Lan nalika Sang Wali lan kanca-kanané metu menyang dalan, omahé wong sugih kuwi ambruk! Urip tanpa kuwatir lan tanpa sedhah sing dilakoni wong kuwi sejatine iku pamitané Gusti.⁸⁹

"Amarga Gusti maringi paukuman marang wong-wong sing ditresnani..."⁹⁰

— Geronda, kenapa wong-wong saiki nandhang sangsara banget?

— Saka katresnané Gusti. Minangka biarawati, kowe tangi esuk banget, ngetutaké paugeran monastikmu, ndedonga nganggo rosari, nindakake sujud lan sapituruté. Kanggo wong awam, kasangsaran sing dialami dadi paugerané, kanoné. Liwat kasangsaran lan sangsara iki, manungsa dadi resik. Sangsara iki luwih migunani tinimbang urip donya sing tanpa kuwatir, amarga ora mbantu manungsa nyedhak marang Gusti Allah lan ora nglumpukake tabungan rohani kanggo swarga. Mula saka iku, manungsa kudu nampa sedhah lan godaan minangka paring saka Gusti Allah.

Gusti Allah ingkang Gembleng, karsa anak-anake wangsul dhumateng Panjenenganipun, ngadidik miturut cobaan, kados bapa ingkang gembleng. Panjenenganipun nindakake punika amargi katresnan, saking kabecikaning Gusti, lan boten saking niat jahat utawi kaadilan donya ingkang kaku. Kanthi tembung liya, amarga kepengin nylametake makhluk-Nya lan ngarep-arep supaya padha waris Kerajaan Surgawi-Nya, Gusti ngidini wong-wong ngadhepi cobaan. Gusti maringi

⁸⁸ Mazmur 65:12.

⁸⁹ Delengen The Great Synaxarion of the Orthodox Church, jilid 12, kaca 243–244.

⁹⁰ Amsal 3:12.

cobaan iki supaya manungsa bisa ngupaya, nindakake tumindak gagah, lan lulus ujian sabar ing sangsara, supaya setan ora bisa kandha: 'Nanging kenapa Panjenengan maringi ganjaran marang dheweke, utawa kepiye Panjenengan nylametake dheweke? Amarga dheweke ora ngupaya apa-apa.' Gusti Allah ora peduli karo urip ing donya; Panjenengané peduli karo urip sing bakal teka. Luwih saka kabeh, Panjenengané ngopeni urip kita ing tembe, lan sawisé kuwi barulah urip kita ing donya.

— Geronda, kenapa Gusti Allah ngutus akèh cobaan marang sawatara wong, nanging ora ngutus cobaan marang wong liya?

— Apa sing diomongaké Kitab Suci? "*Amarga Gusti maringi paukuman marang wong-wong sing ditresnani...*"⁹¹ Contoné, ana sawijining bapak sing nduwé wolu anak. Lima urip ing omah karo bapaké, déné telu lunga saka omah lan lali kabèh marang dhèwèké. Yèn anak-anak sing manggon karo bapaké nindakake kesalahan, bapaké bisa mènèhi omelan, utawa cubitan entheng ing mburi sirah, utawa, yèn padha tumindak becik, mènèhi katresnan lan coklat batangan. Nanging wong-wong sing manggon adoh saka bapaké ora nampa katresnan utawa tamparan ing mburi sirah. Gusti tumindak kanthi cara sing padha. Panjenengané ngukum wong-wong sing manggon karo Panjenengané, lan wong-wong sing nduwé niat becik marang Panjenengané, kanthi 'tamparan ing mburi sirah' yèn padha kliru, lan padha mbayar paukumané. Utawa, yen Panjenengané maringi luwih akèh 'pukul ing pergelangan tangan', wong-wong mau nglumpukaké ganjaran swarga kanggo awaké dhéwé. Lan marang wong-wong sing urip adoh saka Panjenengané, Panjenengané maringi umur dawa supaya padha tobat. Mulane kita weruh wong donya nindakake dosa-dosa gedhe lan sanadyan mangkono isih ngrasakake kamakmuran materi lan urip dawa tanpa ngalami kasangsaran. Iki kelakon amarga Pangayomaning Gusti—supaya wong-wong mau gelem tobat. Yen padha ora tobat, dheweke ora bakal duwe pembelaan ing urip sing bakal teka.

Gusti Allah ngrasakake lara amarga sangsara sing ditanggung manungsa.

Wong-wong ngalami sangsara sing abot! Akèh banget masalah sing padha diadhepi! Sawetara wong teka kene mung kanggo nyritakake lara atine sajrone rong menit nalika lagi mlaku-mlaku, lan kanggo nampa panglipur sethithik. Ana sawijining ibu sing kesel banget kandha marang aku: 'Geronda, ana wektu nalika aku ora duwe kekuwatan maneh kanggo nahan. Banjur aku ndedonga: "Kristusku, paringana aku wektu ngaso sakedhik, banjur ayo sangsara teka maneh." Sepira manungsa butuh pandonga! Nanging, saliyane saka kuwi, saben cobaan uga minangka peparing saka Gusti Allah. Iku minangka 'titik' liyane kanggo mlebu ing gesang sing bakal teka. Pangarep-arep ganjaran ing gesang sing bakal teka maringi aku kabungahan, panglipur, lan kekuwatan, lan aku bisa nahan lara saka sedhik sing nyiksa akèh banget wong.

Gusti kita dudu Baal, nanging Gusti katresnan. Panjenengané Rama sing ndeleng sangsara anak-anaké nalika padha ngadhepi manéka godaan lan cobaan sing nyiksa. Lan Panjenengané bakal maringi ganjaran marang kita, yèn kita tahan marang martir cilik saka cobaan sing teka marang kita—utawa luwih tepaté, berkah sing teka marang kita.

— Geronda, ana wong takon: 'Nanging apa ora kejem Gusti Allah ngidini iki kelakon? Apa Gusti ora lara ati?'

— Sedhihé Gusti marang wong-wong sing nandhang lara, digempur setan, disiksa déning wong biadab lan sapituruté, dibarengi kabungahan amarga ganjaran swarga sing wis diiapaké kanggo wong-wong mau. Kanthi tembung liya, Gusti wis nyimpen ing pikiran ganjaran sing bakal ditampa wong sing ngalami cobaan ing swarga. Panjenengané ngerti apa sing bakal ngenteni wong kaya ngono ing urip sing bakal teka, lan iki maringi Gusti kekuwatan kanggo nahan lara iki. Lha, Gusti ngidini Herodes nindakake akèh banget kejahatan!⁹² Herodes wis mateni patbelas ewu bayi,

⁹¹ Amsal 3:12.

⁹² Delengen Matius 2:16.

bebarengan karo wong tuwa sing ora kaétung sing ora gelem ngidini prajurit mateni anaké! Wong tuwa mau uga dipatèni. Prajurit biadab, kepéngin nyenengaké komandané, nyincak-nyincak bayi-bayi mau nganti remuk. Lan saya gedhé sangsara sing ditanggung bayi-bayi mau, saya gedhé rasa lara sing dirasakaké Gusti Allah. Nanging kabungahané uga padha gedhé. Panjenengané bungah amarga kamulyan paling agung sing ngentèni para bocah mau ing swarga. Panjenengané bungah kanggo para malaikat cilik iki, sing bakal mbentuk tatanan malaikat para martir. Malaikat sing digawe saka para martir!

Ing wektu sedhih, Gusti maringi panglipur sejati marang manungsa.

Gusti Allah, sing cedhak karo kita, ndeleng sedhihé anak-anaké lan maringi panglipur, kaya Bapak sing welas asih. Miturut panjenengan—apa pancèn Panjenengané péngin ndeleng anaké nandhang sangsara? Gusti Allah nyathet kabèh sangsara lan tangisé, lan bakal maringi ganjaran kanggo kuwi. Mung Gusti Allah sing maringi panglipur sejati nalika sedhih. Mula, wong sing ora percaya marang urip sejati utawa marang Gusti Allah, ora ngupaya rahmate nalika ujian sing nyiksa atiné, tetep ana ing kuciwa sing jero. Uripé wong kaya ngono ora ana tegesé. Dhèwèké tetep tanpa daya, ora bisa dihibur lan kasiksa ing urip iki, nanging saliyané kuwi, dhèwèké ngukum nyawane kanggo salawas-lawase.

Nanging wong-wong rohani ora duwe sedhih dhewe, amarga padha ngliwati kabeh cobaan sing teka marang awake dhewe kanthi tetep cedhak karo Kristus. Wong-wong kaya ngono nggawa rasa pait sing abot saka sedhih wong liya, nanging ing wektu sing padha uga nampa katresnané Gusti sing melimpah. Nalika aku nyanyi '*Aja pasrahake aku marang perantara manungsa, Ibu Suci Kabèh*', kadhang aku mandheg ing tembung ... '*nanging tampi panjaluké abdi Panjenengan...*' Yen aku ora nduwé sedhih, kepiye aku bisa ngucapake tembung: '*...amarga sedhih ngluwihi aku, aku ora bisa nahan...*'⁹³ Kepingin aku bisa ngomong goroh? Sacara rohani, ora ana sedhih ing cobaan, amarga yen wong nyetel pikirane kanthi bener sacara rohani, banjur kabeh owah. Yen wong nyentuh Yesus Manis nganggo paiting lara atine, banjur kabeh paiting lan sangsara mau malih dadi madu.

Sawise mangerteni misteri urip rohani lan cara gaib Gusti Allah makarya, wong ora bakal kuciwa karo apa wae sing kelakon marang dheweke. Dheweke kanthi seneng nampa obat pait sing diwenehake Gusti Allah kanggo kaséhatan jiwane. Wong kaya ngono nganggep kabeh [sing kelakon marang dheweke] minangka asil pandongane, amarga dheweke tansah nyuwun marang Gusti supaya nyucèkaké atiné. Nanging, nalika wong-wong ngadhepi cobaan kanthi cara donya, padha nandhang sangsara. Nanging amarga Gusti ngreksa saben siji saka kita, saben kita kudu nyerahake awake dhewe marang Panjenengané kanthi tuntas. Yen ora, uripé wong bakal dadi sangsara: padha kepéngin kabèh ing uripé lumaku persis kaya sing dikarepake. Nanging kahanané ora lumaku kaya sing dikarepake, mula atiné ora nemu tentrem.

Apa wong iku wareg utawa luwe, dipuji utawa diperlakokake ora adil, dheweke kudu bungah lan ngadhepi kabeh kanthi andhap asor lan sabar. Banjur Gusti Allah bakal maringi berkah marang wong-wong mau — nganti atiné tekan kahanan sing ora bisa nampung maneh berkah-berkah mau. Berkah Gusti Allah bakal dadi banget ageng nganti atiné ora bisa nampung. Lan luwih wong maju sacara rohani, luwih dhèwèké bakal weruh katresnané Gusti Allah lan kagugah atiné.

Godaan lan sedhih kanthi idiné Gusti

Kadhangkala cobaan sing kita alami kaya antibiotik sing diwenehake Gusti kanggo marasake lara jiwa kita. Cobaan-cobaan iki maringi pitulungan rohani sing gedhe. Siji wong nampa 'ketukan alus ing mburi sirah' saka Gusti, lan atine dadi alus. Mesthi wae, Gusti [sanajan tanpa nguji kita] wis ngerti kahanan saben kita, nanging amarga kita ora ngerti iki, Panjenengané ngidini kita ngalami

⁹³ Delengen The Book of Hours. Moskow, 1990. kaca 288.

cobaan — supaya kita bisa ngerti awak dhéwé, mbukak hawa napsu sing ndhelik ing jero kita, lan supaya ora nduwé panjalukan sing kakehan ing Dina Kiamat. Amarga sanajan Gusti nglirowakake napsu kita lan nggawa kita menyang Swarga kaya apa kita saiki, kita isih bakal nimbulake prahara kebingungan lan ora puas ing kana uga. Mulane, Gusti ngidini setan nggawe godaan ing kene, supaya godaan-godaan mau bisa nggeterake bledug [saka hawa napsu kita] saka awake kita, lan supaya lumantar sedhik kita, nyawa kita bisa andhap asor lan suci. Lan sawisé kuwi, Gusti ngisi kita kanthi Rahmaté.

Kabungahan sejati muncul saka pait sing ditampa wong kanthi seneng ati kanggo Gusti Kristus — Panjenengané sing piyambak wis nampa pait kanggo nylametaké kita. Wong Kristen kuduné luwih bungah nalika ana cobaan teka marang dhèwèké, sanajan dhèwèké dhéwé ora nate marakaké sababé.

Kadhangkala kita kandha marang Gusti: 'Gusti Allah, amarga aku ora ngerti apa sing bakal Panjenengan tindakake, aku nyerahake awakku sakabehe marang Panjenengan supaya Panjenengan bisa nggawe aku dadi manungsa.' Lan Gusti Allah, krungu tembung-tembung iki, kepengin nggawe aku ora mung dadi manungsa, nanging dadi soko sing luwih agung tinimbang manungsa. Mula Panjenengan ngidini setan teka lan nggodha lan nyiksa aku. Saiki, nalika aku nandhang kanker, aku weruh tipuané setan, lan aku malah krasa guyu. Delengen waé setan kaya apa kuwi! Apa kowé ngerti sabun apa sing digunakaké setan kanggo ngumbah wong nalika Gusti maringi idin supaya padha ngalami cobaan? Setan ngumbah wong nganggo busa kejahatané. Sabuné pancen apik tenan! Kaya unta sing nyembur busa amarga nesu, ngono uga polahé setan ing kahanan kaya ngono. Banjur dhèwèké miwiti nggosok wong. Mesthi waé, dhèwèké ora nindakake iki kanggo ngumbah rereged saka awaké wong lan supaya dadi luwih resik. Ora, dheweke nindakake iku amarga niat ala. Nanging, Gusti Allah ngidini setan nggosok wong nganti nodha regedé ilang lan dadi resik. Amarga yen Gusti Allah ngidini setan nggosok wong kaya nggosok klambi nalika dicuci, setan mesthi bakal nggawe wong kuwi dadi koyo kain lap.

— Geronda, apa kita bisa ngomong yèn manéka cobaan sing kita alami ing urip iki kelakon amarga kersané Gusti Allah?

— Ora, aja nganti kita nyampurke kersaning Gusti karo kabeh sing digawa dening panggodha. Gusti maringi setan kabebasan kanggo nggodha manungsa nganti titik tartamtu. Lan Gusti uga maringi manungsa kabebasan kanggo nindakake kabecikan utawa kaburukan. Nanging, Gusti ora bakal disalahake kanggo kaburukan sing ditindakake manungsa. Contone, Yudas iku muridé Kristus. Nanging apa pantes ngomong yèn iku kersané Gusti supaya dhèwèké dadi pengkhianat? Ora, Yudas dhéwé sing ngidini setan mlebu ing dhèwèké. Ana wong takon marang pastur: 'Kula nyuwun, Bapa, mugi panjenengan ngadani upacara pangeling-eling kanggo Yudas.' Kaya-kaya dhèwèké kandha: 'Sampeyan, Kristus, ora adil. Kasunyatan yèn Yudas ngianati Sampeyan iku kersané Sampeyan. Mula, tulung dhèwèké saiki.'

Arang banget Gusti maringi idin marang wong-wong sing taat supaya padha ngalami cobaan, supaya wong sing uripe ala bisa eling lan tobat. Sawetara wong, nalika ngalami cobaan, padha mbayar paukuman amarga dosa-dosane ing uripe, nanging padha ngeluh tanpa alesan sing bener. Gusti Allah maringi kasempatan marang wong-wong mau kanggo golek pitulungan kanthi ndeleng tuladha sabar sing dituduhake dening wong-wong sing nandhang sangsara tanpa ngeluh, sanajan dheweke ora salah. Wong-wong sing taat kaya ngono nampa ganjaran kaping pindho. Ayo kita bayangake yen ana sawijining kepala kulawarga sing pancen becik lan taat lagi lungguh ing omah karo garwane lan anak-anake. Tiba-tiba ana gempa bumi, omahé ambruk, kabèh kulawarga ketimbus reruntuhan, lan sawisé nandhang sangsara sing parah, kabèh padha mati. Napa Gusti ngidini iki kelakon? Supaya wong liya—sing salah lan lagi kena paukuman—aja nganti ngeluh.

Mulane, sapa waé sing merenung marang salib ageng sing ditanggung wong sing bener ora tau kuciwa amarga cobaan ciliké dhéwé. Wong-wong kaya ngono nyadari manawa sanadyan wis

nindakake macem-macem dosa ing uripé, dheweke nandhang sangsara luwih sithik tinimbang wong sing bener, mula padha ngakoni kaya maling sing wicaksana: ⁹⁴ 'Wong-wong iki ora nindakake apa-apa sing salah, nanging wis nandhang sangsara banget. Jinis sangsara apa sing pantes kita tampa? Sayangé, ana sing kaya penjahat sing disalib ing sisih kiwa Kristus.⁹⁵ Wong-wong kaya ngono kandha marang wong sing saleh sing wis nampa sangsara: "Delengen—padha nempel ing salib sak uripé, lan sepira apes sing nimpu marang wong-wong mau!"

Ana uga kedadéan — sanadyan arang banget — nalika Gusti Allah, amarga katresnan, ngidini sawatara asetik pilihan nampa cobaan ageng. Panjenengané nindakake iki supaya bisa maringi mahkota kamulyan marang wong-wong mau. Wong-wong kaya ngono iku sing niru Kristus. Pikirna iki: amarga Santa Syncletica maringi pitulungan rohani marang akèh wong liwat pangajabé, setan nyoba ngalangi pakaryané, lan sajrone telung setengah taun sing mulya meneng amarga lara.⁹⁶

Ing kahanan liya, sawijining muridé Kristus sing sejati nyuwun marang Gusti supaya paring sih supaya bisa ngapura dosa-dosa tanggané lan ora ngukum wong-wong mau nganggo murka sing adil saka Gusti. Wong kaya ngono nyuwun supaya Gusti ngukum dhèwèké tinimbang wong-wong sing dosa kuwi, sanajan dhèwèké ora salah. Wong kaya ngono iku ana ing pangabdian sing raket karo Gusti, lan Gusti krasa banget kesengsem lan katresnan marang katresnan agung lan luhur saka anaké. Gusti ora mung maringi welas asih sing dijaluké—tegesé ora mung ngapura dosa wong liya—nanging uga ngidini wong iki ngalami pati martir, miturut panyuwunan sing tulus. Ing wektu sing padha, Gusti nyawisake kanggo wong kaya ngono istana kraton swarga sing paling endah, kanthi kamulyan sing luwih gedhe, amarga akeh wong, adhedhasar penampilan njaba, wis ngrampungake wong iki kanthi ora adil lan mikir yen Gusti lagi ngukum dheweke, kaya-kaya amarga dosane dhewe.

Ora ngucapake syukur marang katresnané Gusti

— Geronda, apa cobaan mesthi kanggo kapentingan manungsa?

— Gumantung marang carane wong nanggapi cobaan. Wong sing ora nduwé watak apik wiwit ngutuk Gusti nalika cobaan teka. "Kenapa iki kelakon marang aku?" ujure wong-wong kuwi. "Delengen, si anu uripe apik tenan! Gusti apa iki sing ngidini kabèh iki kelakon?" Wong kaya ngono ora kandha '*Aku wis dosa*', nanging padha nandhang sangsara. Kosok baline, wong sing taat matur nuwun marang Gusti kaya mangkene: 'Mulyakna Gusti! Cobaan iki wis nggawa aku luwih cedhak marang Panjenengané. Gusti ngidini iki kanggo kabecikanku.' Sadurunge, wong kaya ngono bisa uga ora tau menyang gréja, nanging sawisé ngalami cobaan padha miwiti rawuh ing ibadah, mlebu pangakuan dosa, lan nampa Komuni Suci. Malah, Gusti asring nuntun wong sing atiné atos banget, ing sawijining wektu sajrone cobaané, menyang kahanan nyesel banget nganti padha mbalèk total lan remuk dadi bledug amarga lara ati marang kabèh sing wis ditindakake.

— Geronda, nalika kahanan apik tumrap kita, apa kita kudu ngomong 'Mulyaké marang Panjenengan, ya Gusti'?

— Ya, yen kita ora ngucapake 'Mulyakna Panjenengan, ya Gusti' nalika wektu kabungahan, kepiye carane kita bisa ngucapake nalika wektu sedhih? Apa kowe matur nuwun marang Gusti nalika wektu sedhih nanging nolak matur nuwun marang Panjenengané nalika wektu kabungahan? Nanging, mesthi wae, yen ana wong sing ora ngucapake syukur, katresnané Gusti Allah ora dingertèni déning wong kuwi. Ora ngucapake syukur iku dosa gedhé. Kanggo aku, iku dosa pati. Wong sing ora ngucapake syukur ora tau wareg karo apa waé; ora ana sing marakaké kabungahan. Dhèwèké ngeluh mung amarga prakara cilik. Miturut panemuné, kabèh prakara lan saben wong

⁹⁴ Delengen Lukas 23:39 lan salajengipun.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Peringatan Santa Syncletica dianakake tanggal 5 Januari. Delengen *Lives of the Saints in Russian*. Januari. Moskow, 1904. kaca 189

padha disalahaké. Nalika isih ing Faras, musti anggur iku panganan sing disenengi banget. Mula sawijining wengi, ana bocah wadon cilik sing wiwit nangis amarga kepengin musti anggur. Apa sing bisa ditindakake? Ibune kudu menyang tangga teparo lan nyuwun sawetara. Sawisé mangan must sithik, bocah wadon kuwi miwiti nangis manèh, nginjak-nginjak sikilé ing lantai lan muni banter: 'Mbok, aku uga péngin krim asam!' — 'Nakku sayang, ing endi aku arep golek krim asam kanggo kowe ing jam kaya ngéné iki?' — pitakon ibuné. Ora, "Aku pengin krim asam" lan mung kuwi. Apa sing bisa ditindakake? Ibu sing kasihan kuwi mlaku abot menyang tangga teparo lan nyuwun utangan krim asam uga. Sawise nyicipi krim asam, anak wadoné banjur nangis maneh. "Ya wis, kok kowe nangis saiki?" takon ibuné. "Bu, aku pengin ibu nyampur loro-loroné kanggo aku!" Banjur, Ibune njupuk susu mentega lan krim asam banjur dicampur bebarengan. Nanging anak wadoné ora gelem: dhèwèké terus nangis kenceng. "Ibu, aku ora bisa mangan bareng! Aku péngin Ibu misahaké kanggo aku!" Nah, ing wektu kuwi, Ibune ora nduwé pilihan kajaba maringi tamparan sing keras ing pipiné anak wadoné! Lan mangkono susu mentega dipisah saka krim asam.

Sing arep tak aturake yaiku ana wong-wong sing tumindake persis kaya wanita enom iki, banjur paukumané Gusti Allah tumeka marang wong-wong mau. Kita paling ora—sawise ngakoni ketidakbersyukurane—kudu matur nuwun marang Gusti Allah awan lan bengi kanggo kabegjan sing diparingake marang kita. Kanthi mangkono, kita bakal ngoyak setan pengecut, sing sawise nglumpukake kabeh anak buahé bakal sirna kaya asap ireng, amarga [kanthi ngakoni ketidakbersyukur kita lan matur nuwun marang Gusti kanggo berkahé], kita bakal nyerang setan ing panggon sing lara.

Ujian cilik kita lan ujian ageng sing diadhepi wong-wong sing cedhak karo kita

Ing saben cobaan sing nyabrang marang kita, obat paling apik yaiku cobaan sing luwih gedhé sing wis nyabrang marang tangga teparo kita. Kita mung perlu mbandhingaké karo cobaan sing wis nyabrang marang kita, lan ndeleng prabédan gedhé antarané loro mau lan katresnan agung sing wis dituduhaké Gusti kanthi maringi kita cobaan sing cilik waé. Kanthi mangkono, kita bakal matur nuwun marang Gusti; kita bakal ngrasakake lara kanggo tangga teparo sing nandhang sangsara luwih abot tinimbang kita, lan kita bakal ndedonga saka jeroning ati supaya Gusti paring pitulungan marang dheweke. Contone, sikilku wis dipotong. 'Mulyakna Panjenengan, ya Gusti,' aku bakal kandha, 'amarga aku isih duwe siji sikil.' Lha wong liya malah loro-lorone sikilé wis dipotong. Lan sanajan aku dadi cacad, yèn loro-lorone tangan lan sikilku dipotong, aku isih bakal kandha: 'Mulyakna Panjenengan, Gusti, amarga aku bisa mlaku nganggo loro sikilku dhéwé pirang-pirang taun, déné wong liya lair ora bisa obah, dadi cacad.'"

Nalika krungu yèn ana sawijining kepala kulawarga sing wis sewelas taun nandhang pendarahan, aku kandha: 'Aku ora pati parah kaya dhèwèké!' Wong donya wis sangang belas taun nandhang pendarahan; nanging dhèwèké isih nduwé anak lan kudu tangi saben ésuk lan lunga nyambut gawé, déné aku malah wis pitung taun ora nandhang pendarahan iki!⁹⁷ Nalika aku mikiraké wong liya, sing nandhang sangsara kaya ngono, aku ora bisa mbeneraké awaké dhéwé. Nanging nalika aku miwiti mikir bab kasunyatan yèn aku nandhang sangsara déné wong liya urip mewah, bab kasunyatan yèn ing wayah bengi aku kapaksa tangi saben setengah jam amarga aku duwé masalah usus lan ora bisa turu, déné wong liya turu nyenyak, aku mbeneraké dhiri, sanajan aku nggrundel. Adhik, suwéné pira kowe wis nandhang lara cacar ing lambé?⁹⁸

— Wolung wulan, Geronda.

⁹⁷ Wiwit taun 1988, Sang Sepuh nandhang pendarahan usus sing terus-terusan.

⁹⁸ Herpes zoster iku penyakit virus sing ditandhani klompok gelembung ing kulit, ing latar eritem lan oedema. Iki nyebabake lara abot lan macem-macem komplikasi ing sajroning awak. — *Cathetan juru basa*

— Apa kowe weruh? Gusti ngidini siji wong nandhang lara iki rong sasi, sijiné sepuluh sasi, lan sijiné manèh limolas sasi. Aku ngerti kowe. Kowe lagi ngrasakake lara banget. Sawetara wong nganti putus asa amarga lara iki. Nanging yen wong donya, sawise nandhang herpes sasi siji utawa loro lan banjur putus asa amarga lara sing parah, banjur ngerti yen ana wong rohani sing wis nandhang lara sing padha sak taun suwene nanging tetep sabar tanpa ngeluh, mesthi wae dheweke langsung krasa tentrem. "Coba delengen," kandhane wong sing nandhang lara. "Aku lara rong wulan kepungkur lan wis tekan titik putus asa, dene wong liya sing kasihan kuwi wis nandhang lara sak taun — lan ora ana apa-apa! Lan aku isih wong dosa, dene dhèwèké urip kanthi rohani." Kanthi mangkono, durung ana sing ngélingaké utawa mulang wong iki, nanging dhèwèké wis nampa pitulungan!

Sedhih sing disebabake wong marang kita

— Geronda, yen ana wong sing nahan sedhih lan ketidakadilan saka wong liya manut kersaning Gusti, apa sabar kuwi bisa ngresiki saka hawa nafsu?

— Dhèwèké isih takon! Iku ora mung nyucèkaké dhèwèké, nanging uga nyaringké dhèwèké! Apa ana sing luwih agung tinimbang sabar kaya ngono? Kanthi cara iki, manungsa bisa mbayar dosa-dosané. Pikirna iki: sawijining penjahat sing wis kacekel dipukul lan dipenjara, ing kana dhèwèké nglakoni paukuman sak suwéné, paukuman ciliké dhéwé. Lan yèn wong kaya ngono tobat kanthi tulus, dhèwèké bakal slamet saka pepeteng langgeng. Apa iki prakara sepele, yèn lumantar sangsara donya wong bisa mbayar utangé ing alam langgeng?

Tahanana sedhih apa waé kanthi kabungahan. Sedhih sing diparingaké wong liya marang kita luwih manis tinimbang 'sirup' manis sing digunakaké wong sing tresna marang kita kanggo nglipur kita. Pikirna iki: ing Beatitudes, Kristus ora kandha: 'Begja kowe nalika dipuji,' nanging 'Begja kowe nalika dicaci...' ⁹⁹ lan luwih maneh, 'nalika padha ngomong goroh marang kowe.' Nalika wong kena cacian sing ora adil, dheweke nyimpen tabungan rohani ing kasunyatan swarga. Lan yen fitnah sing ditujokake marang wong iku pantes, mula wong iku lagi mbayar dosane. Mula saka iku, kita ora mung kudu nahan tanpa ngeluh marang wong sing nggodha kita, nanging uga kudu matur nuwun marang wong-wong mau, amarga wong-wong mau maringi kita kasempatan sing becik kanggo nglatih katresnan, andhap asor, lan kasabaran.

Mesthi wae, para panuduh iku makarya bebarengan karo tangalashka. Nanging biasane, angin kenceng mecah lan ngundhuh wit-wit ringkih sing akare cethek. Dene wit-wit sing akare jero, angin kenceng malah mbantu supaya akare bisa mlebu luwih jero.

Kita kudu ndedonga kanggo kabèh wong sing ngomong ala marang kita, lan nyuwun marang Gusti supaya paring tobat, pencerahan, lan kasehatan sing apik. Kita ora kena nyimpen sanadyan sethithik rasa sengit marang wong-wong mau. Ayo kita njaga mung piwulang sing wis kita sinaoni saka godaan sing wis kita alami, mbuwang kabèh rasa pait [saka rasa nesu lan dendam], lan éling marang tembungé Sang Mulya Ephrem si Suriah: "Yen kowe sabar ngadhepi fitnah lan sawisé iku kabersihan atimu dadi cetha, aja sombong, nanging kanthi andhap asor ngabdi marang Gusti sing wis nylametaké kowe saka fitnah manungsa, supaya kowe ora dadi korban sing memprihatinkan." ¹⁰⁰

⁹⁹ Matt. 5:11.

¹⁰⁰ St. Ephraim si Suriah. Karya. Jilid I. Thessaloniki, 1988. kaca 253.

Bab 2. Bab Sakit

Panyakit mbantu wong

— Geronda, apa tegese ungkapan 'muga-muga panjenengan nemokake swarga'?

— 'Muga-muga panjenengan entuk lelampahan sing apik menyang Swarga.'

— Geronda, apa bisa ungkapan iki ateges: 'Muga-muga kowe nemokake awakmu ing swarga sing apik'?

— Apa kowe tau krungu ana wong sing ngomong ala bab Swarga? Nanging sanadyan mangkono, kanggo tekan Swarga sing manis iku, wong kudu ngicipi akèh pait ing urip iki. Kanthi mangkono, dheweke bakal diwenahi 'paspor' kanggo cobaan sing wis dialami. Apa sing kedadeyan ing rumah sakit! Tragedi apa iki! Pira lara sing ditanggung wong! Pira ibu sing sedhik nalika arep dioperasi, kelingan anak-anake lan atine remuk kuwatir babagan keluargane! Pira bapak sing kena kanker, ngalami radioterapi, lan pira sangsara sing dirasakake! Wong-wong iki ora bisa kerja, nanging isih kudu mbayar panggonan nginep; soale akeh banget biaya sing kudu ditanggung! Banjur ana wong liya sing waras tenan nanging isih ora cukup kanggo nutupi kabutuhan, apamanèh sing lara nanging tetep kerja nganti tulang mung kanggo nutupi biaya kulawargané. Aku kroso abot banget amarga sangsara manungsa. Sepira akèh sing tak rungokaké saben dina! Sangsara tanpa wates, kasangsaran tanpa wates!... Sapanjang dina cangkemku kebak pait amarga sangsara wong liya, lan ing wayah bengi aku turu krasa luwe kanggo ngaso sakedhik. Aku krasa kesel tenan sacara fisik, nanging ing wektu sing padha aku nemokake tentrem ing batin.

— Geronda, apa lara mesthi maringi manfaat marang wong?

— Inggih, mesthi wae iku migunani banget. Lara mbantu wong sing kurang kabecikan kanggo nyenengake Gusti Allah.¹⁰¹ Kaséhatan iku bab ageng, nanging kabecikan sing digawa lara marang wong iku bab sing ora bisa diwenehake kaséhatan! Lara nggawa kabecikan rohani marang wong. Lara iku berkah sing gedhe banget. Lara ngresiki wong saka dosa, lan kadhangkala 'njamin' ganjaran [swarga]. Jiwané manungsa kaya emas, lan lara kaya geni sing ngresiki emas kuwi. Pikirna, amarga Kristus piyambak ngendika marang Rasul Paulus: *'Kakuwatanku sampurna ing kelemahan.'*¹⁰² Luwih akèh wong nandhang lara, luwih suci lan luwih suci atiné — asal padha sabar lan nampa lara kanthi kabungahan.

Sing mung dibutuhake ing kasus sawetara penyakit yaiku sithik kesabaran. Gusti ngidini lara supaya wong bisa nampa ganjaran cilik, lan lumantar lara iku Gusti ngresiki wong saka cacaté. Amarga lara jasmani mbantu marasaké lara rohani. Lara jasmani nggawa andhap asor marang wong lan kanthi mangkono nglawan lara rohaniné. Gusti mbalèkaké kabèh dadi kabecikan kanggo wong! Kabèh sing Panjenengané idinaké nggawa manfaat rohani marang kita. Panjenengané ngerti apa sing dibutuhaké saben kita, lan miturut kuwi Panjenengané ngutus lara — supaya kita nampa ganjaran, utawa supaya kita bisa nglakoni pangapura marang dosa-dosa tartamtu.

Balasan ilahi kanggo lara

— Kepingi ibumu?

— Ora apik, Geronda. Kadhangkala suhune munggah banget, lan iki nyebabake dheweke ngrasakake lara sing ora bisa ditahan. Kulité retak-retak lan kebak borok, lan dheweke ora bisa turu ing wayah bengi.

¹⁰¹ Gagasan 'apology' marang Gusti Allah ing teologi Ortodoks ora nduwèni watak hukum kaya ing teologi Kulon, nanging nggambaraké paukuman welas asih saka Gusti Allah marang manungsa sing dosa kanggo kapentingan kaslametané.

¹⁰² 1 Kor. 12:9.

— Kowe ngerti, wong kaya ngono iku martir. Yen ora sakabehe martir, mesthi setengah martir.

— Nanging kanggo dheweke, Geronda, sak uripe mung cobaan dawa.

— Mula ganjaran sing bakal ditampa bakal luwih gedhe. Apa kowe ngerti pira sing bakal ditampa? Dheweke dijamin entuk panggonan ing Swarga. Amarga manungsa bisa nahan lara abot, Kristus maringi lara kuwi marang wong-wong mau, supaya kanthi sangsara sethithik ing urip donya iki, padha nampa ganjaran ageng ing urip langgeng ing swarga. Padha nandhang sangsara ing kéné, nanging bakal nampa ganjarané ing kana, ing urip sing bakal teka, amarga ana Swarga lan ana ganjaran [kanggo sedhihé].

Ana sawijining wanita sing nandhang masalah ginjel teka marang aku dina iki. Dheweke wis pirang-pirang taun ngalami hemodialisis.¹⁰³ "Bapak," ujare, "mugi Bapak mberkahi lengenku. Ora ana siji wae urat sing isih waras, lan aku malah ora bisa hemodialisis kanthi bener." "Luka-luka lan borok ing tanganmu iki," ujarku, "bakal sawijining dina malih dadi intan sing regane luwih gedhe tinimbang intan ing donya iki. Wis pirang taun kowe ngalami hemodialisis?" "Rolas," wangsulane. "Yen mangkono," aku mangsuli, "kowe pantes nampa loro-loroné, yaiku 'tunjangan sakwisé' [spiritual] lan 'pensiun minimal'." Banjur dhèwèké nuduhaké tatu ing lengen liyané lan kandha: "Pastur, tatu iki ora mari. Kowe bisa ndeleng balung liwat kono." "Ya," aku mangsuli, "nanging liwat kowe uga bisa ndeleng swarga. Sabar; aku muga-muga kowe nduwé kasabaran sing akèh. Aku ndedonga supaya Kristus nambah katresnané ing atimu lan kowe bisa lali marang lara. Mesthi waé, aku bisa uga ndedonga liyané: supaya laramu sirna, nanging ganjaran agung uga bakal ilang. Mula saka kuwi, apa sing tak dongaaké kanggo kowe ing wiwitan luwih becik." Tembung-tembung kuwi maringi panglipur marang wanita sengsara kuwi.

Nalika badan ngalami cobaan, nyawa dadi suci. Badan iku—omah cilik saka bata lempung kita—sing nandhang lara, nanging sing nduwèni omah kuwi—jiwa kita—bakal bungah salawas-lawase ing kraton swarga sing disiapake Kristus kanggo kita. Miturut logika rohani iki—sing katon ora logis tumrap wong-wong ing donya iki—aku uga bungah lan bangga marang lara-larane badan lan cacat-cacat sing tak alami. Siji-sijine sing ora tak pikirake yaiku kasunyatan yèn aku bakal nampa ganjaran swarga. Aku mangerteni [laraku] kanthi cara sing [liwat iku] aku mbayar ketidaksyukuran marang Gusti, amarga aku durung nanggapi miturut kuduné marang peparang lan berkah agungé. Amarga saben bab ing uripku iku sawijining jamuan [spiritual] sing terus-terusan: uripku minangka biarawan lan lara-laraku. Gusti Allah nglakoni marang aku kanthi katresnan ing kabèh bab; Panjenengané welas asih marang aku ing saben prakara. Nanging, ndedonga supaya Panjenengané ora ngetung kabèh iki dadi bebane aku mung ing urip iki, amarga wektu kuwi—celaka aku, celaka! Kristus bakal maringi pakurmatan ageng marang aku menawa, demi katresnan Panjenengané, aku nandhang sangsara luwih abot maneh. Muga-muga Panjenengané maringi kekuwatan marang aku supaya aku bisa tahan [larané iki]. Lan aku ora butuh ganjaran.

Nalika sawijining wong ana ing kahanan waras sampurna, sejatine kuwi ateges ana sing ora bener karo dheweke. Luwih becik yen dheweke nandhang lara tinimbang waras. Aku entuk manfaat luwih akeh saka lara sing tak alami tinimbang saka kabèh tapa brata sing tak lakoni sadurunge aku lara. Mulane aku kandha yèn wong sing ora nduwé kewajiban marang wong liya luwih becik milih lara tinimbang waras. Nalika waras, wong isih tetep utang, nanging yèn sabar nahan lara, dhèwèké bakal nampa ganjarané. Nalika aku manggon ing biara komunal,¹⁰⁴ sawijining uskup suci, wong tuwa banget jenenge Hierotheos, tau teka ing kana. Panjenengané wis pensiun lan manggon dadi pertapa ing Skete Santa Anne. Nalika panjenengané numpak jaran arep lunga, celonone munggah, lan kabèh wong weruh sikilé sing ngembung banget. Para biksu sing mbantu panjenengané munggah jaran padha kaget banget. Uskup mau nyadari kahanan iki banjur kandha: "Iki minangka karunia

¹⁰³ Hemodialisis — dialisis lan ultrafiltrasi getih nganggo mesin 'ginjel buatan'. — *Cathetan penerjemah*.

¹⁰⁴ Ing Biara Esfigmen taun 1953–1955.

paling apik sing wis diparingaké Gusti marang aku. Aku nyuwun supaya Gusti aja nganti njupuk mau saka aku."

Kesabaran nalika ngadhepi lara

Nalika kita lara, becik yen kita nyerahake awake dhewe sakabehe marang Kristus. Kita kudu eling yen nyawa kita luwih butuh sabar lan puji nalika nandhang sangsara tinimbang awak sing kiyat kaya wesi, sing bisa nindakake prestasi fisik gedhe. Sawise kabèh, prestasi kaya ngono ngeteraké kita marang bebaya kesombongan lan pamer tanpa kita nyadari, amarga katon kaya kita bisa menangaké Swarga kanthi serangan kavaleri dhéwé.

Apa kowe ngerti aku wis pirang taun ngrasakake lara? Kadhang bisa ditahan, kadhang ora bisa ditahan. Lara sing isih bisa ditahan kuwi dadi kahanan sing terus-terusan. Apa kowe ngerti sepira sangsara sing wis tak alami amarga bronkiektasis¹⁰⁵ lan saka operasi sing wis tak jalani! Banjur kabeh masalah karo ususku diwiwiti. Sawisé kuwi, sajrone setengah taun aku nandhang hernia cakram lan lara banget. Aku ora bisa nundhuk kaya biyèn, lan sanajan aku angel ngopeni awak dhéwé, aku isih kudu mbantu wong-wong sing teka marani aku. Banjur ana bagean sing atos ing wetengku, lan aku dikandhani yèn iku hernia. Nalika aku kesel, iku wiwit lara lan ngembung banget. Pisan, ing wayah bengi sadurungé pesta Santo Panteleimon Sang Martir Agung, hernia kuwi ngembung lan nyeri. Nanging, aku kudu menyang Panteleimon Hermitage kanggo Ibadah Wengi Sepenuh Wengi. "Aku bakal lunga, apa waé sing kelakon," tak putusaké, merga aku pancèn kudu ana ing kono ing dina raya iki. Nalika jaga bengi, aku krasa kepéngin lungguh sedhela, nanging aku mikir yèn aku nurunaké sandaran stasidia lan lungguh, kabèh wong bakal padha lungguh uga. Mula aku milih ora lungguh lan tetep ngadeg. Sawisé Wigili Semalam Suntuk rolas jam, aku kira kahanan aku bakal saya parah. Durung sempat aku bali menyang selku, ana wong ngetok lawang wesi ing gapura. "Buka, Pak!" krungu swara. Aku ngguyu. "Ya wis, kuwi," ujarku marang awak dhéwé, "saiki siap-siap waé kanggo pusingan." Lan pancèn: ora suwe ana pengunjug liya teka, banjur saya akèh lan akèh. Lan ing wayah bengi, sawisé ngancani pengunjug pungkasan, aku weruh yèn hernia-ku... wis sirna kabèh! Nanging esuké, sawisé aku ngaso, kuwi muncul manèh! Sawisé kuwi, kuwi ngganggu aku lan nyebabaké lara, nanging ing wektu sing padha uga maringi kabungahan. Amarga Kristus ngerti kahanan aku; Panjenengané uga ngerti apa sing bakal apik kanggo aku. Mula saka kuwi Panjenengané ninggalaké aku karo hernia iki limang taun. Apa kowé ngerti sepira sangsara sing tak alami amarga kuwi?

— Geronda, apa kowe kelingan nalika kowe duwe masalah karo sikilmu?

— Kuwi crita liya. Aku ora bisa ngadeg. Lan nalika ana wong sing teka nyambangi, aku krasa angel. Banjur lara ing sikilku ilang, nanging getih wiwit metu. Para dhokter kandha yèn kuwi kolitis ulseratif. Bab anyar diwiwiti... Pitu taun getih lan lara... Nanging aja kuciwa; ndedonga waé kanggo kasehatan atiku. Aku seneng Gusti wis ngurmati aku lan maringi karunia iki marang aku, lan aku ora kepengin Panjenengané njupuk maneh. Puji syukur marang Gusti, Panjenengané maringi aku manfaat saka lara-laraku. Kanthi mangkono, kita diuji ing sabar kita. Siji bab dina iki, liyane sesuk... *'Amarga kowe butuh kesabaran.'*¹⁰⁶ Sawise kabeh, yen kita, sing nduweni sethithik rasa wedi marang Gusti, ora tahan nganti pungkasan, apa sing isih bisa ditindakake wong donya? Nanging aku weruh akeh wong awam sing ngluwihi kita para biksu ing kabecikan. Wong tuwaku kandha yèn nalika wong Farasiots lara apa waé, padha ora langsung kesusu menyang Hajji Fendi kanggo diwarasaké. Sepisanan, padha nahan lara. Padha nahan sak kuwate — manut katresnané marang Gusti Allah lan kasabarané — amarga padha nganggep yèn nandhang sangsara iku berkah. "Ayo," ujure, "siksa atiku sethithik kanggo Kristus, amarga Kristus wis nandhang sangsara gedhe kanggo nylametake aku."

¹⁰⁵ Bronkiektasis — pelebaran bronki lan bronkiol sing disebabake radang suwé utawa sumbatan ing bronki cilik — *cathetan penerjemah*.

¹⁰⁶ Ibrani 10:36.

Padha mung menyang Hajj Fendi¹⁰⁷ kanggo panyembuhan nalika padha weruh yèn lara kuwi ngalangi pakaryané lan keluargané wiwit nandhang sangsara. Delengen apa disiplin dhiri sing diduwèni! Amarga wong-wong iki, sing dudu rohaniawan, mikir kaya ngono lan nahan sangsara, kepiye aku—sebagai biksu—kudu mikir? Kristus ngendika: '*Kanthi kasabaranmu kowe bakal éntuk nyawamu.*'¹⁰⁸ Pikirna iki: tumindak welas asihé Ayub nalika dhèwèké nduwèni kabèh kabecikan ora sak nyenengaké Gusti kaya kasabarane Ayub nalika ngalami cobaan sing nimpuna dhèwèké.¹⁰⁹

— Geronda, nalika sampeyan ngomong yèn wong nahan lara, apa tegese wong kuwi ora nuduhaké babar pisan yèn dhèwèké ngrasakaké lara?

— Minangka upaya pungkasan, dhèwèké bisa maringi pratandha alit marang wong-wong ing sacedhaké yèn dhèwèké lagi ngrasakaké lara. Dhèwèké bisa nyritakaké bab larané marang wong-wong mau, nanging ora mbukak sepira parahé. Sawise kabèh, yèn dhèwèké nyumputaké larané kabèh saka wong liya, wong-wong mau bisa keliru amarga sawatara tumindaké. Contone, yen sawijining biksu lagi nandhang lara lan ora bisa rawuh ing upacara, lan dheweke ora ngandhani wong liya bab kahanane, wong sing niaté ala bisa waé tersinggung.

Sikap marang lara

— Geronda, lara kaya apa sing kowe anggep ora bisa ditahan?

— Lara sing nggawe wong nangis. Iki dudu luh tobat, uga dudu luh kabungahan. Miturut panjenengan, luh iki kalebu kategori apa?

— Mbok menawa, Geronda, kategori martir?

— Mesthi — iku klebu kategori syahid.

— Geronda, nalika aku ngrasakake lara banget, aku angel ngucapake tembung 'Mulyakna Panjenengan, ya Gusti.'

— Napa kowe angel banget ngucapake tembung-tembung iki? Pikirna apa sing ditahan Kristus: dipukul, dihina, dicambuk, disalib!¹¹⁰ Panjenengané nahan kabèh iki, '*Sing Tanpa Dosa*',¹¹¹ kanggo nylametaké kita. Lan kowe, nalika kowe ngrasakaké lara, kandhaa: 'Kanggo katresnanmu, Kristusku, aku bakal sabar.'

— Geronda, apa sing dibutuhake kanggo ngatasi lara?

— Kudu ana kawani lan usaha.

— Lan kepiye carane wong bisa ngatasi lara sing ora bisa ditahan?

— Yen dhèwèké wong donya, mula nganggo lagu donya; yen dhèwèké wong rohani, mula nganggo kidung rohani... Sawijining dina, bapakku kena demam dhuwur lan sirahé nyeri banget. Apa kowe ngerti apa sing ditindakake? Dheweke mangan herring asin nganti wareg, ngombe segelas cilik anggur, banjur nyanyi: 'Bangun, bangsaku sing sengsara lan ditindhes.' Banjur dheweke nyanyi sawetara lagu partisan maneh, lan sirah pusinge mari! Mula — supaya lara sirah ilang — kita uga bakal nyanyi kidung rohani! Aku kelingan nalika aku kena angin kadhemen lan sirahku lara banget nganti krasa kaya arep pecah. Banjur aku miwiti nyanyi kidung sing endah banget, lan sirahku langsung mari. Tenan, nyanyi mazmur bareng Doa Yesus iku mbantu banget ing kahanan kaya ngono. Iku nglembutake jiwa lan nenangake, amarga sedhih lan lara sing terus-terusan abot ing jiwa, lan dadi adhem. Lan bengi wingi uga aku ora bisa turu amarga lara. Aku malah mikir yen aku mati sadurunge subuh, mula bakal ana siji dina dawa kanggo aku. Amarga sawise mati ora ana surup utawa srengenge mungga... Nanging banjur aku njupuk... 'pil' panyuda lara — aku nyanyi

¹⁰⁷ Iki jeneng sing diwènèhaké marang Sang Mulya Arsenius saka Kapadokia déning warga Faras. — *Cathetan juru basa*.

¹⁰⁸ Lukas 21:19.

¹⁰⁹ Delengen Kitab Ayub.

¹¹⁰ Delengen Matius 27:26–44; Markus 15:15–32; Lukas 23:23–43 lan Yohanes 19:1–23.

¹¹¹ Delengen Yesaya 53:9.

troparion: *'Liwat sangsara para wali sing padha nahan sangsara kanggo Panjenengan, kita nyuwun marang Panjenengan, ya Gusti, marasakna kabèh lara kita...'*¹¹² Asilé pil iki tahan suwe; tahan sakwengi kabèh! Apa dhokter duwe pil kaya ngene?

— Geronda, padha kandha yèn lara kuwi saya parah ing wayah bengi.

— Ya, wong-wong krasa luwih parah ing wayah bengi. Nanging kejaba kuwi, ing wayah awan, nalika padha sosialisasi lan ngobrol karo wong liya, para pasien lali karo lara. Ing wengi, dheweke ditinggal dewekan karo pikirane; pikirane mung nyanthel ing lara, lan katon marang dheweke yen lara iku saya parah. Kowe ora bisa uwal saka lara nalika lara, nanging triké yaiku nggeser setelan pola pikir [spiritual]mu menyang frekuensi sing beda, supaya kowe lali karo lara. Sawise kabèh, yen kowe nyedhaki lara kanthi cara sing salah, lara iku bakal loro kaping luwih nyeri. Yen kowe terus mikirake lara, lara kuwi mung saya parah. Nanging yen kowe nggawa pikiran sing apikan ing atimu—umpamane, kanthi kelingan wong-wong sing nandhang sangsara luwih abot tinimbang kowe, utawa kanthi nyanyi kidung—mula larane bakal kelalen.

— Geronda, lara biasane dadi pratandha yèn ana sing ora bener karo awak. Ing babagan kuwi, sepira perhatian sing kudu diwènèhaké marang lara?

— Sampeyan kudu ngira-ngira sepira energi sing isih kowe duwé lan nyopir miturut kahanan. Iki utamane bener nalika ngomongake babagan wong tuwa. Kudu ati-ati ing kene, amarga yen kowe terus nyopir mobil lawas kanthi kacepetan sing padha kaya nalika isih anyar, mobil kuwi bakal ambyar: rodha bakal mabur menyang siji arah, karburator menyang arah liyane... Nalika punggung ngisorku lara, aku ora bisa ndedonga nganggo rosario nalika ngadeg. Amarga kahananku wis rada membaik, aku nyoba ngadeg: aku ndedonga nganggo rosario nalika ngadeg lan sujud. Punggung ngisorku wiwit lara maneh. Aku nyengkuyung sethithik. Banjur aku kandha marang awakku dhéwé: "Ya wis, ayo dicoba maneh." Kedadéan sing padha kelakon. Punggung ngisorku wiwit lara maneh. Sawisé kuwi, aku ora ngadeg lan sujud maneh, nanging pikiranku tetep tentrem.

— Geronda, yen aku ngerti yen lara iki ora duwe akibat ala liyane marang awakku, mula aku ora keganggu. Nanging, aku keganggu yen aku ngerti yen lara iki minangka gejala penyakit serius.

— Delengen, umpama lara ing punggung ngisor bisa uga ora nduwé akibat serius kanggo awak, nanging lara iki matesi gerak, 'nglumpuhaké' wong, lan dhèwèké ora bisa obah. Nanging awak bisa nahan jinis lara liyané.

— Geronda, apa lara nggawe wong dadi pait?

— Yen wong ora nyedhaki sangsara kanthi rohani, sangsara kuwi bisa ndadekake atiné pait. Nanging, kanthi nyedhaki sangsara kanthi rohani, wong mau nemokake tentrem lan diparingi panglipur ilahi. Banjur lara dadi pesta, dadi perayaan. Wong iku bungah amarga bakal diétung kalebu para pengakuan iman lan para martir. Para martir suci lali marang lara amarga katresnané marang Kristus luwih kuwat tinimbang larané lan ngilangi rasa lara mau.

— Nanging apa wong sing ngrasakake lara lan ora nyedhaki kanthi rohani ora dibersihaké?

— Wong awam wis suci, nanging biksu ora.

Mbagi lara wong liya

Nalika sawijining wong ngrasakake lara kanggo tanggane, iki kanthi cara tartamtu nggerakake Gusti supaya welas asih. Gusti bungah amarga wong kaya ngono, lumantar katresnané, nuduhake yèn dhèwèké iku sedulur karo Gusti, lan iki maringi panglipur ilahi. [Yen ora ana panglipur ilahi iki], wong ora bakal bisa nahan lara kanggo tanggane.

— Geronda, kepiye carane wong isa ngrasakake laraé wong liya?

¹¹² Troparion kanggo Patang Puluh Martir saka Sebaste; dina perayaané dirayakaké tanggal 9 Maret.

— Yen kowe uga ngrasakake lara, kowe mikirake lara wong liya, nyelehake awakmu ing panggonane, lan ngrasakake lara sing luwih gedhe—dudu kanggo awakmu, nanging kanggo wong liya. Kanthi tembung liya, laramu dhewe mbantu kowe mangerteni lara wong liya. Lan nalika kowe nampa laramu dhewe kanthi kabungahan, kowe maringi panglipur marang wong sing lagi nandhang sangsara. Nanging, mesthi wae, beda banget nalika mung krungu ana wong sing lara, lan lara dhéwé. Mung nalika kuwi kowe pancen ngerti wong sing nandhang sangsara. Sadurunge, nalika aku krungu tembung 'kemoterapi',¹¹³ , aku kira tegese 'terapi kimiawi' – kanthi tembung liya, aku kira pasien kanker diwenahi jus lan panganan alami minangka obat. Kepingiye aku bisa ngerti apa sejatine 'kemoterapi'? Nanging saiki aku wis nyadari sepira aboté cobaan iki.

— Geronda, sing luwih angel diadhepi — kemoterapi utawa radioterapi?

— Endi sing luwih angel? Ora ana siji-sijine sing luwih gampang — radioterapi lan kemoterapi... Lan sing paling parah, kabeh perawatan iki nggawe kowe ora kepengin mangan. Kowe kudune mangan apik, nanging kowe ora bisa mangan apa-apa. Lan para dokter terus-terusan negesake: 'Kowe kudu mangan apik.' Aku ngerti kuduné mangan, nanging piye carané aku kudu mangan yèn kabeh kemoterapi lan radioterapi iki mateni napsu lan nggawe aku remuk! Nalika aku nampa radioterapi, sanajan aku panas banget, aku ora bisa ngombe banyu sak tetes waé. Banyu waé nggawe aku kroso mual. Nggawe aku kepengin muntah.¹¹⁴

— Geronda, yen wae kowe gelem operasi kuwi luwih awal...

— 'Sadurunge' sikilku! Aku ora ndedonga supaya aku mari, amarga aku, minangka pasien kanker, nandhang sangsara bareng karo wong-wong sing lara. Aku luwih ngerti wong-wong sing ngrasakake lara, lan aku melu ngrasakake lara kuwi. Nanging saliyane kuwi, lara iki uga maringi manfaat rohani kanggo aku. Aku mung nyuwun supaya bisa ngopeni awak dhéwé lan mbantu wong liya. Nanging, kabeh manut kersaning Gusti.

Yen kowe lara lan ora ngganggu kowe [tegesé kowe ora merhatosaké], mula kowe, bisa diomongké, nduwé hak nyuwun marang Gusti supaya maringi waras marang wong liya. Nanging sanajan wong sing ora ngrasakaké lara apa-apa kudu nandhang sangsara, sanadyan sethithik, kanggo wong-wong sing lagi ngrasakaké lara. Kaya sing biyèn diomongaké para Farisi: 'Aku bakal nggawa ranselmu,' tegesé aku bakal nampa lara, sangsara, lan sedhihmu.

— Geronda, kepiye carane padha nindakake kuwi?

— Lumantar katresnan. Yen ana wong sing kandha marang wong liya kanthi katresnan, 'Aku bakal nampa lara atimu,' mula pancen dheweke nampa. Nanging, yen dheweke nampa, dheweke bakal butuh sabar sing gedhe, kawani sing gedhe, lan kekuwatan sing gedhe kanggo nggawa. Ana sawetara wong teka lan kandha marang aku, 'Geronda, aku kepengin nampa lara panjenengan ing awakku.' Sawetara ngomong iki kanthi kawani sejati, nanging sawetara wong pengecut malah ora nyadari apa sing diomongake. Wong-wong kuwi dhéwé mlayu menyang dhokter mung kanggo perkara cilik lan cepet banget nyerah lan putus asa. Padha ora kuwat nahan lara ciliké dhéwé, nanging padha ngaku arep nampa laraku! Luwih becik yèn padha sabar nahan lara dhéwé, kanthi seneng nampa sangsara sing Gusti paringaké, lan ora njaluk—kaya-kaya amarga katresnan—arep nampa lara wong liya. Amarga yen Gusti Allah ujug-ujug maringi panyuwunané, nanging nalika semana padha wis lali apa sing wis dipanjatké lan banjur padha nggrundel, mbok menawa malah padha nyalahké Gusti Allah amarga apa sing wis kelakon.

Perawatan pasien

Bengi wingi, nalika aku mlaku menyang gréja kanggo pangibadah wengi, aku weruh bapak ing pojokan karo bocah cilik ing kursi roda. Aku nyedhak marang wong-wong mau, ngeluk bocah cilik

¹¹³ Saka tembung Yunani 'χρμός' — jus. — *Cathetan penerjemah*.

¹¹⁴ Dibawaraké ing Juni 1994, sasi siji sadurungé seda.

kuwi lan nyiume. "Kowe ngerti ora yèn kowe iku malaikat?" takonku marang bocah cilik kuwi. Lan marang bapaké aku kandha: "Iki kaluhuran ageng kanggo kowe ngopeni malaikat. Padha bungah, amarga kowe loro bakal munggah menyang swarga." Wajahé padha sumunar kabungahan, amarga padha ngrasakaké panglipur ilahi.

Wong-wong sing ngopeni wong lara, wong cacat, lan sapiturute kanthi katresnan lan kasabaran ngumbah dosane lumantar pangorbanane. Yen padha ora duwe dosa, dheweke dadi suci. Ana sawijining wanita sing tau nyritakake marang aku babagan sawetara kedadeyan mujijat ing uripe. Aku kaget, amarga pengalaman sing diceritakaké kuwi biasané ditemokaké ing uripé para wali, nanging dhèwèké mung wanita biyasa lan prasaja. Nanging nalika dhèwèké crita carané dhèwèké nglampahi akèh wektu sajroning uripé, aku nyadari yèn kabèh uripé iku sawijining tumindak pangorbanan sing terus-terusan. Sanajan isih bocah wadon, dhèwèké wis miwiti ngopeni wong lara, amarga eyangé sing lara manggon ing omahé wong tuwané. Nalika dhèwèké omah-omah, mertua lanang lan mertua wadon sing uga lara manggon bareng karo kulawargané. Banjur bojone lara. Dhèwèké ora bisa obah saka amben, lan dhèwèké sing ngopeni bojone. Kanthi tembung liya, wanita iki ngentekake sakabehe uripe kanggo ngopeni wong lara. Sajrone pirang-pirang taun kuwi, dheweke kepengin maca buku-buku rohani lan melu doa bengi ing gréja, nanging dheweke ora duwe wektu kanggo kuwi. Nanging, amarga dheweke duwe alesan sing sah, Gusti Allah maringi sakabehe sih-rahmaté marang dheweke, sing kabèh digabung dadi siji.

— Geronda, kowe ngerti, ana wong-wong sing wiwit tumindak rada aneh nalika padha lara.

— Ya, pancen kuwi kelakon. Nanging sanajan wong sing waras uga kudu nuduhake paling ora sethithik pangertosan marang rasa kuwatir, nggrundel, ngambek, utawa kabiasaan anehé wong lara, amarga kanggo wong-wong mau kuwi lumrah. Apamaneh yen ana wong sing durung tau lara dhéwé, dhèwèké ora bakal bisa mangertèni wong sing lagi ora waras. Dhèwèké durung tau ngrasakaké lara, mula atiné rada atos.

Wong-wong sing ngopeni wong lara, utamane sing kudu nganggur ing amben, kudu banget tliti lan ati-ati supaya ora nyebabake wong sing diopeni nggrundel. Padha bisa ngopeni pirang-pirang taun, nanging yen pungkasané padha nyebabake nggrundel sanajan sapisan, kabèh bakal sirna. Yen nyawa wong metu saka donya iki ing kahanan nesu, wong-wong sing nyebabake nesu kuwi nindakake dosa gedhe. Sétan banjur bakal nyiksa wong-wong mau, kanthi alesan 'ngresiki' nuranine [kanthi ngélingake yèn dhèwèké sing nyurung wong kuwi nesu, lan yèn dhèwèké wis mati].

— Geronda, nalika kowe ngopeni wong sing lara, ora mung kesel fisik sing nyuda kekuwatanmu, nanging uga tekanan emosional, amarga kowe weruh wong sing kowe tresnani alon-alon luntur.

— Delengen, nalika siji anggota kulawarga lara, kabèh kulawarga ngrasakaké lara kuwi. Lan yèn bapak sing lara lan ora bisa kerja, kabèh kulawarga nandhang sangsara lan butuh pitulungan. Kabèh padha kuwatir, mikir apa bapaké bakal slamet utawa ora. Bapaké nandhang sangsara, lan wong-wong sing ditresnani uga nandhang sangsara. Nalika bapaké saya ringkih, wong-wong ing sacedhaké uga saya ringkih. Lan bebané ibu malah saya abot. Dhèwèké kudu ngopeni bocah-bocah lan menyang rumah sakit kanggo ngopeni bapaké sing lara. Sing arep tak aturake yaiku nalika ana wong lara abot, ora mung wong kuwi dhéwé sing nandhang sangsara, kesel, lan kepengin mati, nanging uga wong-wong sing ditresnani, sing ngopeni, dadi kélangan pangarep-arep, nandhang sangsara lan kesel. Lan luwih cedhak ikatan antarane wong-wong sing ditresnani, luwih padha tresna siji lan sijine, luwih Gusti maringi kahanan supaya nalika pungkasaning lara, loro-lorone, pasien lan sing ngopeni, padha ngrasakake sangsara gedhe lan lara abot. Padha tekan titik nganti padha kandha, 'Mugi Gusti njupuk dhèwèké supaya dhèwèké bisa istirahat,' nanging padha uga bakal nemu tentrem sawisé dhèwèké tilar donya. Pikirna iki: nalika ing kulawarga sing raket banget, wong tuwa seda dumadakan tanpa lara sadurunge, lan ora ana wong tuwa utawa anak sing nandhang sangsara nalika ngopeni, rasa kangen lan sedhik pisah karo wong tuwa dadi banget abot kanggo para anak.

— Geronda, nganti sepira kahanan pikiran wong bisa mengaruhi kasehatan fisiké?

— Yen wong ana ing kahanan pikiran sing apik, iki ngurangi lara fisik. Yen dheweke ana ing kahanan pikiran sing ala, kahanan negatif kuwi nambah parah kasehatane [fisik]. Contone, pasien kanker sing wis dipateni pangarep-arepe dening para dhokter. Kanthi pracaya marang Gusti Allah lan nemokake awake dhewe ing swasana rohani sing nyenengake, dheweke bisa urip luwih suwe. Yen ora, kahanan stres kuwi bisa ndadekake dheweke layu sajrone sawetara minggu. Kadhangkala, saka sudut pandang medis, wong katon waras, lan asil tes lan pemindaiané uga normal, nanging yen ana bab ing jerone sing ngrusak rohane, sejatine dheweke ora waras. Amarga umume, penyakit diwiwiti saka stres. Saben wong nduwé titik ringkih. Kanggo siji wong, kahanan stres bisa nyerang weteng; kanggo liyané, sirah.

Obat paling apik kanggo lara yaiku kabungahan rohani sing diparingake dening Rahmat Ilahi marang jiwa. Kabungahan rohani nduwèni daya penyembuhan paling gedhé kanggo kabèh lara. Iku minangka minyak suci sing marasaké tatu, déné kasangsaran mung nambah parah.

Sangsara wong lara lan kapitadosan marang Gusti

— Geronda, yaiku wong sing lara abot lan wis mutusaké nyerahké dhiri sakabèhé marang Gusti kanthi nindakaké sing bener?

— Yen dhèwèké ora nduwé kewajiban marang wong liya, ayo dhèwèké tumindak manut kersané. Nanging, yen dhèwèké nduwé kewajiban marang wong liya, iku gumantung marang wong-wong mau kanggo mutusaké apa dhèwèké kudu njaluk pitulungan medis utawa nyerahké dhèwèké marang Gusti Allah. Lha, aku uga ora menyang dokter kanthi kersa dhéwé... Yen aku ora nindakake sing diarani dokter 'pemeriksaan sederhana', tumor kuwi mesthi wis nutupi usuku sakabehe. Aku mung bisa ngombe sethithik cairan, banjur kabèh bakal rampung... Kowe weruh dhéwé: aku mung arep 'pemeriksaan sederhana', malah dadi kaya ngéné... Kaping pisan CT scan, banjur menyang ahli jantung; kadar protein getihku terus munggah mudhun. Padha mbukak aku, menjahit, masang tambalan... Lan apa asilé saka kabèh iki pungkasané? Kayane aku bakal tetep kéné kanggo salawas-lawase...

Biasane kita kandha: "Kaping pisan, wong sing lara kudu nyoba njaluk pitulungan marang sesama manungsa, lan mung nalika ora bisa entuk pitulungan kuwi Gusti Allah bakal nulungi." Nanging kita ora kena lali yèn sanajan padha njaluk pitulungan marang sesama manungsa, wong sing nandhang lara abot isih ngalami sangsara gedhé.

Padha kapaksa ngalami cobaan sing sejati. Padha kudu ngliwati pirang-pirang pemeriksaan, operasi, transplantasi organ, kemoterapi, radioterapi... Lengané ditindhes kanggo masang infus; urat para jiwa sengsara pecah; padha diparingi panganan liwat tabung ing irung; padha ora bisa turu... Lan kabèh iki mung kanggo nindakake apa sing bisa ditindakake kanthi cara sing manungsawi. Sampeyan ngerti? Iki dudu prakara sing gampang. Contone, nanah wis nglumpuk ing tatu, lan kanggo mbusak nanah kuwi, tatu kudu dibukak — banjur kabèh dadi becik. Ora, ing kéné wong kejiret ing kahanan kaya montor goyang sing ora ana entéké. Mulane kita ora kena ngomong, 'Ora apa-apa, pasien iki wis kapethuk dhokter sing becik'—lan banjur marèni atiné dhéwé mung nganggo kuwi. Ora, kita kudu éling bab iki: supaya pasien nampa pitulungan medis, dhèwèké kudu ngliwati cobaan lan sangsara sing nyata. Kita kudu ndedonga kanthi tulus supaya Kristus maringi dhèwèké kasabaran lan padhangaké para dhokter, amarga para dhokter — utamané yèn ora andhap asor — bisa nggawe kesalahan.

Coba pikir: nalika omah ambruk, sing nduwé omah ora bisa tetep manggon ing kana. Kaya mangkono uga, sing nduwé awak—jiwa—ora bisa tetep manggon ing omahé—awaké—yèn awaké ambruk. Lan saiki padha nyoba njaga pamilik tetep ing omahé kanthi pitulungan wesi, baja, lan vitamin A, B, lan C... Kanthi tembung liya, padha nyoba mbantu wong lara liwat ilmu pengetahuan.

Nanging ora kabèh wong lara nampa pitulungan. Lan pitulungan kaya ngono mung nambah suwéné uripé karo lara, utawa luwih tepaté, nambah suwéné sangsara. Amarga ilmu pengetahuan waé ora cukup. Iman lan pandonga uga perlu. Kadhangkala malah ing kéné, ing biara, aku weruh para biarawati sing biyèn dadi dhokter ing donya sekuler luwih kepéngin mbantu wong lara liwat élmu kedhokteran tinimbang liwat pracaya marang Gusti lan pandonga. Nanging, pandonga sing tulus saka ati bakal ndadekake para biarawati mau duwé kualifikasi medis paling dhuwur, amarga sawisé éntuk kuwi, padha ora bakal nyandhak pangarep-arep marang élmu manungsa. Yen katresnan dipupuk ing sajroning ati, dibarengi welas asih marang kabèh manungsa, mula kuwasa ilahi bakal tumindak. Kanthi syarat manawa andhap asor sing jero ana ing jiwa, supaya wong iku ora dadi sombong lan ora ngina Gusti kanthi mikir yèn kuwasané iku saka dhèwèké dhéwé.

Kita ora kena lali yèn Kristus bisa nyembuhaké malah lara-larané sing ora bisa disembuhaké déning dhokter, nanging kudu ana alesan sing serius supaya Kristus campur tangan, lan wong sing ndedonga kanggo wong lara kudu wong sing nduwé iman gedhé lan setya banget marang Kristus.

— Geronda, apa kuwi ateges yèn wong lagi nandhang sangsara ora kena nggolèk pitulungan medis?

— Nanging kuwi dudu maksudku, sedulurku! Aku ora ngomong, umpama, yèn kita ora kudu maringi oksigen marang wong sing lara lan nglilani dhèwèké kesrimpung. Aku péngin negesaké sepira sangsara wong sing lara nalika nampa pitulungan manungsa, lan yèn kita kudu ndedonga marang Kristus supaya mbantu wong sing lara supaya ora nandhang sangsara. Yen lara kuwi parah, ayo padha nyuwun marang Kristus supaya Panjenengané mbusak lara mau mung kanthi sih-rahmaté. Lha, yèn Kristus mung nyentuh alus tangan wong sing lara, kabèh larané bakal sirna lan wong kuwi bakal mari! Banjur ora perlu manèh obat-obatan utawa racun.

Lan yen Panjenengané alus nyentuh rai wong, kuwi malah luwih becik. Lan yen Panjenengané uga ngrangkep wong mau, atiné manungsa dadi alus. Apa kowe ngerti iki? Nanging, kapercayan sing gedhé banget dibutuhaké. Yen wong sing lara dhéwé ora nduwé kapercayan, dhèwèké ora bakal mari.

Bocah-bocah lara

— Geronda, bocah lara sing digawa wong tuwane menyang kene dina iki lagi nandhang sangsara banget.

— Ora apa-apa; laraé bakal alon-alon mari. Nanging dhèwèké bakal tetep nduwèni kepekaan iki nganti pungkasaning uripé, lan dhèwèké bakal éling marang laraé. Kepekaan iki bakal mbantu dhèwèké sacara rohani.

— Geronda, bocah-bocah sing nandhang leukemia uga sangsara banget.

Komuni Suci iku pitulungan gedhe kanggo bocah-bocah kaya ngono. Akeh bocah sing wis mari saka lara liwat Komuni Suci. Nalika kita maca Mazmur 145, ing ngendi kita nyuwun marang Gusti supaya mandhegake pendarahan wong-wong sing nandhang sangsara amarga iku,¹¹⁵ ayo padha ndedonga supaya Gusti nulungi bocah-bocah sing nandhang anemia, lan uga supaya ana getih sing cukup ing rumah sakit kanggo bocah-bocah sing nandhang talasemia.¹¹⁶ Bocah-bocah iki nandhang sangsara luwih abot tinimbang bayi-bayi sing dipatèni déning Herodes.¹¹⁷ Amarga nandhang lara, bocah cilik nduwèni ganjaran sing murni, amarga ora nduwèni dosa. Pira bocah cilik sing bakal kita temoni ing urip sing bakal teka, bebarengan karo para martir, pasukan malaikat saka bayi-bayi sing dipatèni ing Betlehem! Bayi umur rong wulan ngalami operasi, nampa suntikan lan dipasang infus!

¹¹⁵ Santo Arsenius saka Kapadokia biasane maca Mazmur 145 ing kahanan kaya ngono.

¹¹⁶ Thalassemia — anemia hemolitik keturunan sing ditandhani karo gangguan sintesis protein globin, umum ing negara-negara Mediterania. Loro-loro iki nyebabake anemia sing saya maju, pembesaran ati lan limpa, jaundice, lsp. — *Cathetan penerjemah*.

¹¹⁷ Delengen Matius 2:16.

Ing endi ing donya kowe bisa nemokake urat ing lengen cilik sing semono! Mula padha tusuk-tusuk... Ana bayi sing kena tumor otak, banjur diwenahi radioterapi; sirah ciliké ana ing antarané kabel listrik kandel... Malah wong diwasa ora bakal tahan ngadhepi kahanan kaya ngono, apamanèh bayi!

— Geronda, apa bayi-bayi iki pungkasané mari utawa mati?

— Ya, akèh sing mesthi mati, nanging piye karo wong tuwané — kepiye bisa padha ninggalaké tanpa perawatan medis?

— Geronda, apa ana gunané dhokter anak nyoba nylametaké nyawa bayi prematur?

— Para dhokter kudu nindakake kabeh sing bisa nalika ing wektu sing padha padha ndedonga kanggo bayi-bayi iki. "Gusti Allah," pangandikane para dhokter, "yen bocah iki slamet lan bakal nandhang sangsara nganti pungkasaning uripé, kula nyuwun marang Panjenengan supaya nggawa dhèwèké marang Panjenengan." Nanging ing wektu sing padha, para dhokter kudu njamin yèn bayi-bayi mau nampa Baptisan Suci. Banjur bayi-bayi mau bakal ketemu karo para dhokteré ing Swarga karo lilin sing murub.

Lan nalika bocah wis cukup umur kanggo mangerteni apa sing kedadeyan, dhokter kudu ati-ati banget supaya ora nggawe trauma nalika ngandhani diagnosa. Ana bocah umur wolu taun sing diomongake dening dhokter: "Kowe bakal wuta." Bapaké teka marang aku karo bocah mau lan ing ngarepé bocah mau kandha: 'Kita wis nggawa dhèwèké menyang luar negeri kanggo mriksa. Kita dikandhani yèn dhèwèké bakal wuta.' Malah bocah sing séhat, yèn krungu kuwi, bisa kaget banget nganti nambah parah kahanané dhéwé. Apamanèh bocah sing wis lara!

Supaya wong lara mari, kudu ana pangorbanan.

Yen kita nyuwun marang Gusti apa-apa tanpa ngorbanake apa-apa saka awak kita dhewe, panyuwunan kita ora ana regane. Yen aku lungguh karo tangan nyandhak lan kandha, 'Gusti, aku nyuwun marang Panjenengan, paring waras marang siji-siji sing lagi lara,' nanging aku ora ngorbanake apa-apa saka awakku dhewe, mula aku mung ngucapake tembung-tembung apik [— mbuwang marang angin]. Nanging yèn aku nduwèni katresnan, yèn aku nglakoni pangorbanan, Kristus, sing ndeleng kuwi, bakal maringi panyuwunanku — mesthi waé yèn iku kanggo kabecikan wong liya. Mula, nalika ana wong njaluk kowe ndedonga kanggo wong lara, kandhaa marang wong-wong mau supaya padha ndedonga dhéwé uga, utawa paling ora nyoba mbusak kakirangané dhéwé.

Sawetara wong teka marang aku lan takon: "Warasi aku; aku krungu kowe bisa mbantu aku." Nanging, wong-wong iki kepengin dibantu tanpa ngupaya apa-apa dhéwé. Contone, kowe kandha marang wong: 'Aja mangan panganan manis; lakoni pangorbanan iki supaya Gusti bisa nulungi kowe.' Lan wong mau mangsuli: 'Ngapa? Mesthi Gusti ora bisa nulungi aku tanpa pangorbanan iki?' Wong kaya ngono malah ora bisa ngorbanake apa-apa kanggo awake dhewe. Kepiye carane dheweke bisa ngorbanake awake dhewe kanggo wong liya! Nanging ana uga wong-wong sing nahan dhiri ora mangan panganan manis supaya Kristus bisa nulungi wong-wong sing nandhang diabetes, utawa sing ora turu supaya Kristus bisa maringi turu sethithik marang wong-wong sing nandhang insomnia. Kanthi tumindak kaya ngono, manungsa mlebu ing pangibadah bebarengan karo Gusti Allah. Lan banjur Gusti Allah maringi sih-rahmaté marang manungsa.

Nalika ana wong kandha marang aku yèn dhèwèké ora bisa ndedonga kanggo salah siji seduluré sing lara, aku nyaranaké supaya dhèwèké nglakoni pangorbanan kanggo wong kuwi – ngorbanaké apa waé sing mbabayani kanggo kasehatane dhéwé.

Nalika semana, ana wong saka Jerman teka ngunjungi aku ing kalivaku. Dhèwèké nduwèni anak wadon sing lumpuh. Para dhokter wis nyerah marang kondisiné. Bapak sing kasihan kuwi lagi patah asa banget. "Gawé kurban dhéwé kanggo kaséhatan anakmu," aku maringi pitutur. "Kowe ora bisa sujud, lan ora bisa ndedonga uga. Aja dipikirake kuwi. Critakake: saben dina kowe ngrokok

pira?" "Patang setengah bungkusane," wangsulane. "Rokok siji pak wae sing kok ngerokok," ujarku marang dheweke, "lan dhuwit saka telu setengah pak liyane wenehana marang wong mlarat minangka sedekah." "Bapak," ujure marang aku, "yen anakku mari, aku bakal mandheg ngerokok sakabehe." "Ora," ujarku, "menawa dhèwèké wis mari, kuwi ora bakal dadi masalah manèh. Kowé kudu mandheg ngrokrok saiki. Mandheg ngrokrok. Apa kowé ora tresna marang anakmu?" "Apa aku ora tresna marang anakku?! Aku gelem mbuwang awak saka lantai enem kanggo dhèwèké," wangsulane. "Aku ora ngajak kowe mbuwang awak saka lantai enem; aku ngajak kowe mandheg ngrokrok. Yen kowe nindakake tumindak edan kaya mbuwang awak saka lantai enem, kowe bakal ninggalake anakmu tanpa wong tuwa lan kelangan nyawamu. Aku nyaranake kowe nindakake sing luwih gampang: mandheg ngrokrok. Mandheg saiki uga!" Nanging dhèwèké tetep ora gelem mandheg ngrokrok ing kahanan apa waé, lan pungkasané dhèwèké mlaku adoh saka aku karo nangis! Kepiye carané kowe bisa mbantu wong kaya ngono? Déné wong-wong sing ngrungokaké kowe pancèn nampa pitulungan.

Ing wektu liyane, ana wong lanang mlebu, ambegan kenceng sawise mlaku adoh banget. Aku weruh yèn dhèwèké kuwi perokok abot, banjur tak kandhani, "Kowe kuwi aneh, ya? Ngapa kok kowe ngrokrok akèh banget? Kowe bakal lara." Sawisé ambegan rada lega, dhèwèké kandha, "Bojo aku lagi lara banget, lan bisa waé séda. "Tulung ndedonga supaya ana mujijat. Para dhokter wis nyerah, ora ana daya kanggo nulungi." "Apa kowe tresna marang bojomu?" takon aku. "Mesthi." "Nanging kenapa kowe ora gelem nulungi dhewe? Dheweke wis nindakake kabeh sing bisa, lan para dhokter uga wis nindakake kabeh sing bisa. Saiki kowe wis teka kene lan njaluk aku supaya nindakake sing bisa: yaiku ndedonga supaya Gusti nylametake bojomu. Nanging apa sing wis kowe lakoni dhewe supaya bojomu entuk pitulungan?" "Aku kudu ngapa, Geronda?" pitakone, kaget. "Yen," aku kandha marang dheweke, "kowe mandheg ngrokrok, bojomu bakal mari." Aku mikir yen Gusti ndeleng yèn pamulihane bojone ora bakal mbantu sacara rohani, mula kanthi mandheg ngrokrok, wong iki paling ora bakal uwal saka bebaya rokok. Sawisé sasi, dhèwèké bali karo kabungahan gedhé kanggo matur nuwun marang aku. "Geronda," kandhané marang aku, "aku wis mandheg ngrokrok lan bojoku wis mari." Sawisé sawetara wektu, dhèwèké teka manèh marang aku; dhèwèké banget kuciwa lan ngandhani yèn sawisé dhèwèké diam-diam miwiti ngrokrok manèh lan bojone lara abot manèh. "Ya," ujarku marang dheweke, "kowe saiki wis ngerti obaté. Mandheg ngrokrok."

Donga Kanggo Wong Loro

— Geronda, ana sawetara wong sing teka nyuwun marang sampeyan supaya ndedonga kanggo bocah sing lara. Padha uga takon apa dheweke bakal mari. Aku kudu ngomong apa marang wong-wong mau?

— Wenehana marang wong-wong iki: 'Sing Sepuh bakal ndedonga. Kristus tresna marang bocah iki lan bakal nindakake apa wae kang kanggo kabecikane. Yen Panjenengané weruh yèn nalika bocah iku gedhé dhèwèké bakal dadi wong sing luwih becik, mula Panjenengané bakal ngrungokaké pandonga Sing Sepuh. Nanging, yèn Kristus weruh yèn nalika wis diwasa bocah kuwi ora bakal ana ing kahanan rohani sing becik, banjur Panjenengané bakal njupuk dhèwèké marang Panjenengané saiki. Panjenengané bakal nindakake iki amarga Panjenengané tresna marang dhèwèké.' 'Njaluk,' pangandikane, 'lan Aku bakal maringi kowe [apa sing kok jaluk].'¹¹⁸ Nanging Gusti Allah mung bakal maringi apa sing tak jaluk yèn aku wis nyerahké dhiri marang Gusti Allah. Yen ora, ngapa Gusti maringi aku urip? Supaya aku bisa mbalik saka Panjenengané? Yen aku ndedonga kanggo wong sing lara, aku bungah nalika wong kuwi mari lan nalika wong kuwi seda.

— Geronda, apa kita nindakake sing bener nalika ndedonga kanggo kesehatan awake dhewe?

¹¹⁸ Delengen Matius 7:7; Markus 11:24; Lukas 11:10 lan Yohanes 16:24.

— Luwih becik yen kita nyuwun marang Gusti supaya nylametake kita saka hawa napsu. Kanthi tembung liya, ayo luwih dhisik ngupaya lan nyuwun Karajaning Gusti. Kanthi nyuwun marang Gusti supaya mari saka lara, kita mbuwang warisan swarga kita. Nanging, yen kita ora bisa nahan sangsara sing digawa lara, mula ayo nyuwun marang Gusti supaya mari, lan Panjenengané bakal tumindak manut apa sing paling apik kanggo kita.

— Geronda, apa pandonga kita bakal mbantu wong sing lara yen dheweke dhewe nyuwun marang Gusti bab liya?

— Yen wong lara njaluk marang Gusti supaya mari mung kanggo awake dhewe, tanpa ndedonga supaya wong lara liyane mari, mula dheweke tumindak salah. Kowe, Mbak, nalika isih ana ing donya, makarya ing rumah sakit. Apa sing kok lakoni nalika ana pasien sing ora bisa ngucapake Doa Yesus?

— Aku sing ngucapake dhéwé, Geronda.

— Sampeyan pancen wis nindakake sing bener, nanging pasiené dhéwé kuduné uga ndedonga.

— Dheweke uga ndedonga. Dheweke bakal kandha: 'Ibu Allah sing Maha Suci, Gusti Putri, nylametake aku.' Nanging, Geronda, apa nahan lara iku dudu wujud pandonga?

— Apik tenan! Ya, mesthi, iku uga donga! Yen ana wong njaluk kowe ndedonga kanggo dheweke amarga dheweke arep dioperasi ing dina tartamtu, mula kowe kudu langsung miwiti ndedonga nalika dheweke njaluk. Aja nganti ngenteni nganti dina lan jam nalika dheweke digawa menyang ruang operasi kanggo miwiti ndedonga. Lan nalika ibadah, nalika imam ngendika, '*Kanggo wong-wong sing lara*,' nyanyikna 'Gusti, mugi welas asih' kanthi sakabehe atimu. Yen kowe ambegan jero lan miwiti ngumandhang 'oo-oo-oo' manut pipa nada supaya bisa nyanyi 'Gusti, welasana' luwih merdu, pikiranmu bakal ngumbara ing 'oo-oo-oo...' lan macem-macem omong kosong, dene wong lara sing kasihan, nandhang sangsara lan nyeri, bakal ngenteni pitulungan cilik saka kowe! Wong lara kuwi lagi nandhang lara. Kowé ora ngrasakaké lara. Mula ndedonga kanggo wong-wong mau supaya padha éntuk pitulungan. Yen kowe ora ngeluh lara utawa moan nalika bolak-balik ing amben rumah sakit, paling ora ambegan dawa kanthi pandonga kanggo wong lara. Yen wong sing waras ora ndedonga sanajan sethithik kanggo wong lara, ora suwe Kristus bakal kandha marang wong-wong mau: 'Kowe waras lan ora ndedonga kanggo wong sing nandhang sangsara? *Aku ora kenal kowe...*'¹¹⁹

Yen kita ora ndedonga kanggo wong sing lara, lara kuwi bakal lumaku miturut jalane alamiah. Nanging, yen kita ndedonga kanggo wong kuwi, jalane lara kuwi bisa owah. Mula saka iku, tansah ndedonga kanggo wong sing lara.

Bab 3.

Bab yèn cacat fisik iku berkah saka Gusti

Sikap sing bener marang cacat fisik

— Geronda, apa cacat fisik bisa ndadekake wong ngalami kompleks inferioritas?

— Oh, omong kosong!

— Nanging, Geronda, kuwi pancen sing kadhangkala kelakon marang wong cacat.

— Iki kelakon amarga padha nduwé pola pikir sing salah. Sawisé padha nyadari yèn cacat fisik iku berkah saka Gusti Allah, wong-wong ngadopsi pola pikir sing bener lan bébas saka rasa kurang

¹¹⁹ Delengen Matius 25:12.

ajiné. Nalika bocah sing durung nampa pandhuan rohani kanggo nemokake kabungahan ing cacat fisiké ngalami rasa kurang ajri, kahanan kuwi bisa dimaklumi. Nanging, yèn bocah kuwi gedhé lan rasa kurang ajri isih ana, kuwi tegese dhèwèké durung mangertèni makna paling jero saka urip. Ana bocah wadon umur sangang taun sing kena tumor ing mripaté, lan para dhokter kudu mbusak. Bocah-bocah ing sekolah ngolok-oloki bocah wadon sing kasihan kuwi, lan dhèwèké nandhang sangsara banget. Bapaké teka marani aku ing kalivaku lan nyritakaké apa sing wis kelakon. "Geronda," ujare marang aku, "aku kira yen tak tuku kabeh sing dijuluk, aku bakal mbantu dheweke, amarga dheweke bakal seneng lan lali marang sangsara amarga cacate. Aku wis mikir bab kuwi, nanging piye aku bisa nindakake kuwi? Lha wong aku isih duwe lima anak cilik liyane sing iri marang dheweke, merga dheweke durung paham apa-apa." "Kowe ngomong apa kuwi?" wangsulanku. "Panglipur sing kok omongake kuwi panglipur palsu. Kuwi ora bakal ngrampungake masalah. Yen kowe tuku saben klambi sing dijuluk saiki, sawisé sawetara taun dhèwèké bakal njaluk kowe tuku 'Mercedes'. Endi kowe bakal golek dhuwit kaya ngono? Banjur dhèwèké bakal krungu yèn ana wong ing peternakan sing nduwé pesawat dhéwé, lan dhèwèké bakal nuntut kowe tuku siji. Apa sing bakal kowe lakoni wektu kuwi? Coba luwih becik mbantu anakmu nemokake kabungahan saka kasunyatan yèn dhèwèké mung nduwèni siji mripat. Ayo dhèwèké nganggep dhèwèké minangka martir. Akeh martir suci sing mripaté dicungkil, kuping lan irungé dipotong, nanging donya malah ngguyu marang wong-wong mau. Nanging para wali, sing nandhang lara lan ejekan manungsa, ora nyerah lan nahan sangsara kanthi sabar sing teguh. Yen bocah wadon iku mangerteni iki lan nganggep cacaté kanthi memuji Gusti Allah, Gusti bakal nempatake dhèwèké ing antarané para pengakun iman. Coba pikir: Gusti Allah ngatur supaya mripaté bocah iku dicopot kanthi cara sing ora ngrasakaké lara, lan banjur Gusti malah bakal nempatake dhèwèké ing antarané para pengakun iman! Apa kowé mikir iki prakara sing sepele? Sawise kabeh, bocah wadon iku ora duwe dosa sing dadi pantesane kena cacat iki. Lan saka cacat iki dheweke bakal nampa ganjaran sing suci." Bapak sing bingung mau matur nuwun marang aku lan lunga kanthi semangat sing apik. Lan pancen dheweke mbantu putrine supaya mangerteni yen cacate iku berkah saka Gusti Allah. Dheweke mbantu putrine muji Gusti Allah.

Dadi bocah wadon kuwi gedhe tanpa ana masalah, mlebu Fakultas Filologi ing universitas, ngrampungake pendhidhikané, lan saiki makarya dadi guru; dhèwèké luwih bahagia tinimbang para wong wadon enom liyané — sing nduwé kabèh, nanging nandhang sangsara amarga durung bisa mangertèni makna paling jero ing urip.

Yen wong ora bisa mangertèni makna paling jero saka urip, padha nandhang sangsara malah saka berkah lan kasempatan apik sing diparingaké Gusti kanggo keslametané. Nanging wong sing nduwé sikap sing bener bakal bungah ing kabèh kahanan. Apa dhèwèké cacat mlaku? Nanging dhèwèké tetep bungah! Apa dhèwèké ora pinter? Nanging dhèwèké tetep bungah! Miskin kaya tikus gréja? Dhèwèké uga bungah ing kahanan kuwi.

Mesthi wae aku ngerti kasulitan sing diadhepi wong cacat, lan aku ndedonga kanthi khusyuk kanggo wong-wong mau, utamane kanggo para wanita enom. Amarga kanggo priya enom, cacat utawa gangguan fisik ora pati abot. Nanging, kanggo wanita enom sing kepengin omah-omah, angel banget ngadhepi cacat kaya ngono.

Lan carane wong wuta nandhang sangsara! Jiwa-jiwa kasihan iki ora bisa ngopeni awake dhewe. Nalika padha mlaku, padha kesandhung lan tiba... Ing pandongaku, aku nyuwun marang Gusti supaya paring cahya sethithik marang wong wuta, supaya padha bisa ngopeni awake dhewe kanthi cara apa wae.

— Aku uga, Geronda, nesu amarga aku ora bisa maca sanajan siji bab saka Injil amarga penglihatanku ala banget. Nanging panjenengan kandha yèn sapa waé sing maca siji bab saka Injil saben dina, dhèwèké bakal disucèkaké.

— Napa kowe nesu bab iki? Apa kowe mikir yèn tinimbang maca sak bab, kowe maca mung sawetara ayat saka Injil, utawa mung siji tembung saka kuwi, utawa mung nyium kitab suci iki kanthi

hormat, kowe ora bakal disucèkaké? Nanging saliyané kuwi, dudu kaya kowe anyar waé teka marang Kristus wingi. Napa kowe ora merenung bab apa sing wis kowe waca lan krungu nganti dina iki? Sing paling penting yaiku nduwèni sikap sing bener. Ucapna marang awakmu dhéwé: 'Saiki Gusti Allah kersa aku ana ing kahanan iki. Sawetara taun kepungkur, Panjenengané kersa aku ana ing kahanan sing béda.' Sawijining pengacara sing taat, sawisé tuwa, kelangan penglihatan. Dheweke tau kandha marang aku: 'Mangga ndedonga, bapak sepuh suci, supaya aku bisa maca sanajan sethithik, lan supaya aku bisa ngenali wong-wong sing tak tresnani.' 'Sampeyan bisa ngenali wong-wong sing sampeyan tresnani,' wangsulanku, 'liwat swarane. Bab maca... sampeyan wis maca pirang-pirang taun! Saiki lakoni Doa Yesus. Kamungkinan gedhé iki pancèn sing dikarepake Gusti saka kowe ing wektu iki.' Sawisé obrolan kuwi, wong sing apes kuwi wiwit ngrasakaké kabungahan sing luwih gedhé tinimbang nalika dhèwèké isih bisa ndeleng.

Balasan ilahi amarga nyebabake cilaka

Yen nalika kita nandhang cacat, kita nahan tanpa ngeluh, kita bakal nampa ganjaran ageng. Amarga kabeh wong cacat padha nglumpukake tabungan rohani kanggo awake dhewe. Contone, ing bank tabungan swarga, akun dibukak kanggo wong tuli kanggo kuping sing ora bisa krungu, kanggo wong wuta kanggo mripat sing ora bisa ndeleng, lan kanggo wong pincang kanggo sikil sing pincang. Iki bab sing agung! Yen wong-wong iki nindakake sanajan pakaryan cilik kanggo ngatasi napsu, dheweke bakal diparingi mahkota saka Gusti Allah. Coba deleng—wong cacat perang nampa pensiun khusus lan malah diparingi medali.

Yen ana wong duwé kaendahan, kawani, lan kasehatan sing apik, nanging ora ngupaya kanggo ngembangaké dhiri utawa ngatasi kakurangane, Gusti bakal ngendika marang dhèwèké: "Ing uripmu ing donya, kowe wis ngrasakaké berkah sing diparingaké marang kowe: kawani lan sapituruté! Apa maneh sing tak utang marang kowe? Ora ana.' Nanging wong sing cacat—apa dheweke lair wis cacat, diwarisi saka wong tuwa, utawa kena sawisé—kudu bungah, amarga ing urip sing bakal teka dheweke bakal nampa ganjarané. Iki luwih bener manawa dheweke ora salah amarga cacaté. Ing kahanan kaya ngono, dheweke bakal nampa ganjaran murni, tanpa ana 'potongan' utawa 'tangguhan.' Amarga yèn ana wong, sajrone uripé, ora bisa, umpama, ngulur sikilé, lungguh, sujud, lan sapituruté, iki dudu cobaan cilik. Ing urip sabanjuré, Gusti Allah bakal ngendika marang wong kaya ngono: 'Maju mrana, anakku, lan lungguh ing pangkuan sing mulya iki salawas-lawase.' Mula saka iku aku kandha yèn luwih becik sewu kaping aku lair cacat mental, wuta, utawa budeg, amarga ing kahanan kaya ngono ganjaran saka Gusti Allah wis ngenteni aku.

Yen wong cacat fisik ora ngeluh, nanging kanthi andhap asor memuji Gusti Allah lan urip bebarengan karo Panjenengané, mula padha bakal nguwasani panggonan paling apik ing Swarga. Gusti Allah bakal nempatake wong-wong mau jejere para pengakuan iman lan para martir sing, k , wis nyerahake tangan lan sikilé kanggo katresnané Kristus, lan sing saiki, ing Swarga, kanthi ngajèni nyium tangan lan sikilé Kristus.

— Geronda, piye yen, umpama, ana wong sing tuli lan ing wektu sing padha ngeluh lan protes bab nasibe?

— Bocah cilik uga ngeluh. Gusti ora nggatekake bab kaya ngono. Pikirna iki: wong tuwa sing becik, sanajan padha tresna marang kabèh anaké kanthi padha, padha maringi perhatian khusus marang sing ringkih utawa cacat. Kaya mangkono, Gusti Allah, Rama kita sing welas asih, ngrawat anak-anaké sing ringkih sacara fisik utawa rohani, asal padha nduwèni niat becik marang Panjenengané lan ngidini Panjenengané mlebu ing uripé.

Bocah-bocah sing nduwé cacat intelektual

Piyé sangsara para ibu sing nduwé anak cacat mental. Anak-anak kuwi tansah gawe ribut lan ngaco kabèh... pancèn ujian sejati! Aku tau kenal ibu sing anaké cacat mental. Saiki wis gedhé dadi

priya sing waras, nanging ibuné ora kuwat ngadhepi merga anaké nindakake prekara-prekara sing ora bisa dibayangké! Dheweke nyebarake tai ing saindenging tembok, perabotan, lan seprai... Ibune ngresiki omah, ngumbah lan nyuci, mbalekake kabeh barang ing panggonane, nanging dheweke mbalikake kabeh lan nyebarake karo rereged. Wanita kasihan iku ndhelikake bahan pembersih saka dheweke, nanging dheweke nemokake lan ngombe! Dheweke mbuwang lemari busana sakabehe saka balkon. Kanthi sih rahmaté Gusti, durung ana wong sing mati. Lan iki wis kelakon ora mung sedina utawa rong dina. Wis pirang-pirang taun.

— Geronda, apa wong sing duwé gangguan sinau bisa nduwé andhap asor lan welas asih?

— Kepiye bisa dheweke ora! Contone bocah cilik sing cacat mental sing asring digawa wong tuwane menyang biara iki. Sapa wong wicaksana sing nduwé welas asih kaya dheweke? Carane dheweke ndedonga, carane dheweke sujud! Nalika aku lara hernia lan ora bisa sujud, wong tuwane kandha marang bocah cilik kuwi: 'Bapak lagi lara; ora bisa sujud.' — 'Aku bakal sujud kanggo bapak!' ujure bocah cilik kuwi, banjur miwiti sujud kanggo aku! Lan dheweke terus sujud kanggo aku, kringetan banter. Asih lan lomané gedhé tenan! Ana sawijining wektu, anaké tangga teparo nggebuki dhèwèké, nanging sawisé dipukul, dhèwèké malah nguluraké tangan lan kandha, 'Muga-muga slamet!' Kowe weruh ta? Sapa wong sing diarani 'wong pinter' sing tumindak kaya ngono, sanajan wis maca Injil lan akèh buku rohani? Sawetara dina kepungkur, kabèh keluargané bocah iki teka mrana supaya dhèwèké bisa ketemu aku. Nalika padha teka, dhèwèké lungguh ing sacedhakku, lan adhiné sing wadon lungguh rada adoh. Nalika weruh yèn adhiné lungguh rada adoh saka aku, dhèwèké kandha marang adhiné, 'Maujen, lungguh ing sacedhak Bapak'—lan banjur nggawa adhiné lungguh ing panggonané dhèwèké. Bocah iki nyentuh atiku, lan aku maringi dhèwèké salib mutiara gedhé minangka berkah, sing digawa saka Yerusalem. Nalika nyekel salib iku ing tangane, dhèwèké kandha, 'Nek, Nek!' — lan nuduhaké carané dhèwèké bakal nyelehaké salib iki ing kuburan neneké! Bisa mbayangno! Bocah cilik iki ora kepengin apa-apa kanggo awake dhewe; dheweke kepengin kabeh kanggo wong liya! Dheweke dhewe bakal menyang swarga 'tanpa ujian apa wae', nanging dheweke uga bakal nggawa wong tuwane menyang swarga.

Aku kepéngin tenan yen aku ana ing panggonané dhèwèké! Sanajan aku ora mangertèni apa-apa, lan sanajan aku ora bisa ngomong! Gusti wis maringi kabèh berkah marang aku, nanging sanadyan mangkono aku wis nyia-nyiakan kabèh berkah mau tanpa rasa syukur. Ing urip sing béda karo uripé bocah cilik iki, malah para ahli teologi bakal sirna ing latar mburi. Aku kelingan yèn ing swarga, para ahli teologi suci ora bakal ana ing posisi luwih unggul tinimbang bocah-bocah kaya ngono nalika ngerti Gusti. Lan mbok menawa Gusti sing Adil bakal maringi bocah-bocah kaya ngono apa sing luwih agung, amarga ing uripé ing donya padha kekurangan akèh.

Masalah kesehatan mental

— Geronda, yen ana wong sing kecemplung ing kasedihan, apa sing kudu ditindakake supaya bisa ngatasi?

— Panglipur ilahi iku perlu.

— Lan kepiye carane entuk panglipur iki?

— Wong kudu 'ngremet' marang Kristus, lan Kristus bakal maringi panglipur iki. Sawise kabeh, katresnan marang awake dhewe asring nyawiji karo egoisme. Umume wong sing kena skizofrenia iku jiwa sing banget sensitif. Kedadeyan cilik bisa wae kelakon, utawa dheweke ora bisa ngatasi sawijining kesulitan, lan dheweke nandhang sangsara banget. Wong liya bisa mateni wong banjur tumindak kaya ora ana apa-apa. Nanging wong sing sensitif, yen ora sengaja nginjak sikil kucing cilik, bakal ngrasakake lara lan ora bisa turu amarga kuwatir. Yen dheweke ora bisa turu rong utawa telung wengi, mesthi wae dheweke bakal buru-buru menyang dhokter.

— Geronda, para psikolog kandha yèn wong sing nandhang lara jiwa bakal dibantu yèn sababé [larané] diatasi.

— Ya, nanging mung yen ana alesan sing sah. Sawise kabeh, wong kadhangkala kejiret ing pikiran sing bisa nggawe wong edan, sanajan kahanane pancen lumrah lan, yen aku ngomong kaya ngono, bisa ditrima. "Mbok menawa aku duwe penyakit jiwa keturunan? Mbok menawa aku lara?"

— wong kaya ngono nyiksa awake dhewe karo pitakon-pitakon kuwi. Aku ngerti sawijining priya enom sing nalika isih kuliah biyasane maca sewelas jam saben dina. Dheweke entuk beasiswa lan mbantu keluargane amarga bapake lara. Ing pungkasan studine, dheweke kesel banget amarga dheweke wong sing sensitif lan alus atine. Dheweke kerep sirah mumet lan mung kanthi angel banget bisa lulus ujian pungkasan. Sawisé kuwi, dhèwèké wiwit nyiksa dhiri kanthi pikiran yèn dhèwèké bisa uga nandhang lara jiwa turunan. Turunan? Omong kosong! Sanajan wong mung maca sewelas jam saben dina, kuwi bakal nyebabaké kesel. Lan apa sing bisa diomongaké yèn wong sinau, mbantu wong tuwané, lan saliyané kuwi nduwèni jiwa sing sensitif!

— Geronda, ana bocah sing wiwit nandhang sedhih lan putus asa sawisé bapaké bunuh diri. Apa iki bisa diturunaké?

— Bisa uga bocah iku ngalami trauma emosional. Kita ora bisa ngomong kanthi pasti manawa warisan genetik iku panyebabé. Luwih saka kuwi, kita ora ngerti kahanan bapaké kaya apa, utawa apa sing nyebabaké dhèwèké bunuh diri. Mesthi wae, yen bapaké wong sing tertutup, bocah kuwi butuh pitulungan. Amarga yen bocah kuwi uga dadi tertutup lan ing wektu sing padha wiwit mikir yèn dhèwèké nduwèni kecenderungan genetik sing ala, dhèwèké bisa waé lara.

Gusti tansah maringi wong ngalami cobaan sing bisa ditanggung. Nanging saliyané beban cobaan kuwi, beban ejekan wong uga ditambahake, nganti atine kélangan daya amarga beban ekstra lan wiwit ngeluh. Liwat ejekan, wong malah ndorong wong edan supaya tambah gila. Amarga ing tahap awal, kegilaan isih bisa diwatesi. Ing jaman biyen durung ana rumah sakit jiwa, lan yen ana wong edan, dheweke dikurung ing kamar nganggo gembok wesi. Aku kelingan siji wong wadon edan; jenenge Peristera. Dheweke dikurung ing omah. Bocah-bocah padha mbuwang watu marang jendhela lan ngolok-oloki dheweke. Wanita kasihan kuwi banjur nesu banget, nggeteraké gembok, njerit lan mbuwang kabèh barang sing bisa dicekel metu saka omah. Nanging ing urip sing béda, kowé bakal weruh yèn Peristera luwih unggul tinimbang akèh wong sing diarani 'cerdas' lan 'waras'.

Aku kelingan kedadeyan liyane. Ing sawijining kulawarga, anak wadon paling tuwa rada cacat mental. Nanging atiné apikan banget. Umuré wis patang puluh taun, nanging polahé kaya bocah limang taun. Pira godaan sing disiyapaké déning wong diwasa lan bocah-bocah kanggo dhèwèké! Siji dina, wong tuwané ninggalaké dhèwèké kanggo masak dhaharan nalika padha lunga nyambut gawé ing sawah. Adhiné lanang sing arep bali saka sawah, , arep nggawa jagung manis lan njupuk dhaharan awan sing wis disiapaké supaya wong tuwané lan para buruh padha bisa mangan. Anak wadon sing mlarat kuwi wis milih courgette, terong, lan kacang saka kebon sayur lan lagi nyiapake kanggo masak kabèh, nalika adhine—dudu bocah wadon, nanging pancèn godaan sejati—njupuk kuping keledai, nuntun menyang sayuran sing wis diklumpukaké, lan keledai kuwi mangan kabèh. Anak wadon sing mlarat kuwi ora ngomong apa-apa marang sapa wae lan bali menyang kebon sayur kanggo njupuk sayur maneh. Nalika dheweke lagi njupuk maneh, adhine lanang bali saka sawah pas dheweke lagi nyelehake panganan ing geni. Adhine lanang mbongkar keledai lan, nalika weruh panganan durung siap, wiwit nggebugi dheweke! Pira sangsara sing kudu ditanggung saben dina! Ibuné sing kasihan ndedonga marang Gusti supaya anaké mati dhisik, banjur dhèwèké dhéwé, amarga dhèwèké mikir ora bakal ana sing ngopeni anaké. Lan pancèn, anaké mati dhisik, banjur ibuné.

Nanging apa waé sing diomongaké, wong sing nduwé cacat intelektual ana ing kahanan sing luwih apik tinimbang wong liya. Ora ana apa-apa sing bisa dituntut saka wong kaya ngono, mula padha mlebu urip sabanjuré tanpa kudu ngadhepi ujian apa waé.

Sikap sing bener saka wong tuwa marang cacat anak-anake

Ana ibu-ibu sing nalika ngandhut ngerti yèn anaké bakal lair cacat utawa cacat mental banjur nindakake aborsi lan mateni anaké. Dheweke ora mikir yèn anak iki uga nduwé nyawa. Akeh bapak teka marang aku lan kandha: 'Anakku bakal cacat? Napa Gusti nindakake iki? Aku ora bisa nampa.' Sikap kaya ngono iku ngandhut ketidakmaluan marang Gusti, keangkuhan, lan egoisme! Wong-wong kaya ngono, yen Gusti nulungi, malah bakal dadi luwih ala. Nalika piyambakipun sujud, sirahipun ngantem lemah. 'Mbok menawa Gusti bakal paring welas asih marang bumi,' pangandikane, 'lan marang kula, ingkang sampun ngantem lemah.' Tegese, piyambakipun nyangka menawa Gusti, sawise nyekseni kahanan punika, badhe paring welas asih. Nalika dhèwèké sujud, dhèwèké nggebuk sirahé ing lemah. 'Mbok menawa Gusti bakal paring welas asih marang bumi,' pangandikane, 'lan maringi welas asih marang aku, sing wis nggebuké.' Tegesé, dhèwèké mikir yèn Gusti, sing paring welas asih marang bumi—sing wis tatu amarga gebukane—uga bakal paring welas asih marang dhèwèké! Kedadéan iki nggawé kesan jero ing atiku! Wong enom iki nganggep awake dhewe ora pantes. Saben dheweke krasa tambah parah, dheweke bakal teka ing Gunung Suci. Aku bakal mbenerake pikirane; sajrone sasi siji utawa rong sasi dheweke bakal urip luwih becik, banjur kabeh mau diwiwiti maneh. Bapake ora kepengin kanca-kancane ndeleng anaké, amarga iku nglarani atine. Dheweke nandhang sangsara amarga egoisme dhéwé. "Putraku nggawe aku kena aib ing paningal wong liya," ujare marang aku. Nalika krungu kuwi, putrané kandha marang bapakné: "Rungokna, kowé luwih becik nrima kahanan iki! Iki aku—wong edan—lan aku mung dadi diriku dhéwé! Kowe pengin maksa aku mlebu ing wates-wates sopan santun sing sempit? Tampa wae yen kowe duwe anak edan lan tumindak alamiah. Apa kowe siji-sijine sing duwe anak edan?" "Aduh, ora mungkin!" pikirku. "Sapa sing saktene edan saka loro iku?"

Apa kowe weruh sepira adohé egoisme asring nuntun? Bapak malah bisa ngarep-arep anaké mati! Nalika aku manggon ing donya sekuler, aku kenal karo bocah sing duwé gangguan sinau. Wong tuwané, nalika arep sowan marang kanca-kancané, ora gelem nggawa dhèwèké supaya ora isin marang dhèwèké! Lan wong-wong padha ngguyu aku amarga aku ngomong karo bocah kuwi. Nanging bocah kuwi nduwé papan sing luwih apik ing atiku tinimbang wong-wong sing padha ngguyu dhèwèké.

Bab 4. Babagan Undhang-undhang Spiritual

Kepiye cara kerja hukum spiritual

— Geronda, apa waé ukum sing diarani ukum spiritual?

— Coba tak terangake. Kaya ana hukum alam, uga ana hukum rohani ing urip rohani. Bayangna ana wong sing mbuwang barang abot munggah. Luwih gedhé kekuwatan nalika mbuwang, lan luwih dhuwur barang mau dibuwang, luwih gedhé uga kekuwatan nalika barang kuwi tiba lan remuk. Iki hukum alam. Lan ing gesang rohani, luwih dhuwur wong munggah ing swiwi kesombongane, luwih abot ambruk rohani sing bakal dialami, lan miturut dhuwure kesombongane, dheweke bakal remuk rohani. Amarga wong sombong mung munggah nganti wates tartamtu, banjur ambruk lan ngalami kegagalan total. "*Sapa waé sing ngunggulake dhiri, bakal direndhahake.*"¹²⁰ Iki sawijining ukum rohani.

¹²⁰ Lukas 18:14. Delengen uga Matius 23:12.

Nanging ana bedane sing wigati antarane hukum alam lan hukum spiritual. Hukum alam iku 'tidak welas asih', lan manungsa ora bisa ngganti. Hukum spiritual, ing sisih liya, iku 'welas asih', lan manungsa bisa ngganti. Iki amarga [ing kasus hukum spiritual] dheweke lagi ngadhepi Pencipta lan Pangripta — Gusti Allah sing Maha Welas Asih. Kanthi tembung liya, sawisé cepet nyadari sepira 'dhuwur' dhèwèké mabur amarga kesombongané, wong iku bakal kandha: 'Ya Allah, aku ora nduwé apa-apa saka dhiri dhéwé, nanging aku isih sombong?!' Ampunana aku!' — lan langsung tangan welas asihé Gusti nyekel wong iki lan alon-alon nurunaké manèh, supaya tibaé ora katingali. Kanthi mangkono, wong iku ora remuk amarga tibaé, amarga sadurungé wis ana rasa nyesel sing tulus lan taubat ing jeroné ati.

Kahaman sing padha ditrapake ing hukum Injil: '*Sapa waé sing njupuk pedhang bakal mati déning pedhang.*'¹²¹ Kanthi tembung liya, yèn aku nyabet wong nganggo pedhang, miturut hukum rohani aku kudu mbayar regané kanthi disabet pedhang dhéwé. Nanging, yen aku ngakoni dosaku, yen nuraniku 'nyabet aku nganggo pedhang' lan aku nyuwun pangapura marang Gusti, mula hukum-hukum rohani ora ditrapake maneh, lan aku nampa katresnané Gusti minangka balsem panyembuh.

Kanthi tembung liya, ing jeroning paugeran Gusti—lan paugeran-paugeran-Nya iku jurang—kita weruh yèn Gusti 'ganti' nalika manungsa ganti. Yen anak sing ora nurut sadar, tobat lan disiksa déning nurani, bapaké kanthi tresna nyium lan nglipur anaké. Siji wong bisa ngganti putusan Gusti! Iki dudu prakara sing sepele. Apa kowe nindakake ala? Gusti mènèhi kowe tampan ing mburi sirah. Apa kowe kandha, 'Aku wis dosa'? Panjenengané maringi berkah marang kowe.

Anak-anak mulya Gusti

Sawetara wong wis tobat saka dosane, lan Gusti Allah wis ngapura. Hukum rohani wis ora ditrapake maneh, nanging sanadyan mangkono, wong-wong ora lali marang dosane. Padha kanthi tulus nyuwun marang Gusti supaya diukum amarga dosane ing urip iki — supaya bisa nglunasake. Lan amarga padha ngotot bab iki, Gusti sing Maha Apik maringi panyuwunané sing tulus. Nanging, ing bank tabungan swarga, ing Paradesa, Panjenengané nyimpen ganjaran lan bunga rohani sing nglumpuk saka iku. Wong-wong kaya ngono iku anak mulya saka Gusti, anak-anaké sing paling tulus.

Buku **The Spiritual Meadow**¹²² nyritakaké babagan Abba Pimen, sing dadi penggembala. Ing sawijining dina, ana wong teka sowan marang dhèwèké lan nyuwun marang Abba supaya diijini nginep ing selé. Amarga dhèwèké ora nduwé panggonan sing pantes kanggo tamu, Abba nyelehaké tamu mau ing panggonan sing biasané dhèwèké turu, déné dhèwèké piyambak lunga nginep ing salah siji guwa. Esuké, nalika dhèwèké bali menyang selé, tamu kuwi takon marang dhèwèké: "Kepiye kowe nglampahi wengi, Abba? Apa kowe kroso adhem?" "Ora," wangsul Abba Pimen, "aku nglampahi wengi kanthi tentrem. Aku mlebu guwa lan weruh singa lagi turu ing kana. Aku uga ngglethak, punggungku nyandhak marang rambute. Ambegané singa nggawe guwa dadi panas kaya pawon, mula aku ora kroso adhem." "Apa kowe ora wedi yèn singa kuwi bakal mangan kowe?" "Ora," wangsul Abba, "aku ora wedi, nanging ngertia iki: aku bakal dipangan kéwan galak." "Kowe ngerti saka ngendi?" "Ing donya aku dadi penggembala," wangsul Abba. "Nalika aku lagi ngopeni wedhusku, asuku nyabik-nyabik wong sing liwat. Aku bisa nylametake wong kuwi, nanging aku tetep ora peduli. Wiwit kuwi, aku terus-terusan nyuwun marang Gusti supaya aku dipangan kéwan galak. Lan aku pracaya yèn Gusti bakal maringi sih-rahmat iki marang aku." Satemene, Abba iki pancèn dipangan kéwan galak. Nanging, ing urip sing bakal teka, wong kaya ngono bakal nguwasani panggonan sing paling mulya.

¹²¹ Bandhingna karo Matius 26:52.

¹²² Delengen *Santo Yohanes Moschus* sing Begja, **Padang Rumput Rohani**. Sergiev Posad, 1915. kaca 197.

— Geronda, aku maca ing komentar buku para Bapa Gereja manawa nalika wong nindakake dosa, dheweke kudu diukum supaya bisa mbalesi ala sing wis ditindakake.

— Ora, kuwi ora kaya ngono. Yen ana wong sing tobat, dheweke ora kena paukuman: Kristus maringi welas asih. Wong kudu ati-ati banget nalika maca komentar ing teks Para Bapa Gereja, amarga sawijining komentator bisa uga wong sing becik, nanging panemune bisa uga salah. Yen sampeyan ora yakin manawa panganggit komentar iku nerangake kabeh kanthi bener, luwih becik maca mung teks Para Bapa Gereja. Ana wong sing kandha marang aku yèn Nabi Yesaya dipotong loro nganggo gergaji kayu,¹²³ amarga dhèwèké kudu dipotong loro kanggo dosa-dosa wong. Nanging saktènané, Nabi iku dhéwé nyuwun marang Gusti supaya dhèwèké dipotong loro kanggo dosa-dosa wong, lan katresnan gedhé Nabi marang wong-wong mau sing nyurung Gusti maringi panyuwuné. Nanging saben wanci gergaji ditarik ing awak Nabi, Gusti maringi pirang-pirang mahkota marang piyambakipun. Kanggo mangerteni sawetara bab, wong kudu duwe prasyarat tartamtu; kudu ngerti sawetara bab. Contone Abba Pimen, sing wis tak sebut sadurunge: dhèwèké bisa mangertèni nabi Yesaya, sanadyan apa sing kelakon marang dhèwèké ora persis padha, amarga ing kasus nabi Yesaya ana kurban sing diwènèhaké kanggo umat.

— Geronda, apa kasus kaya ngono isih kedadeyan ing jaman saiki?

— Inggih, mesthi. Aku kelingan sawijining kedadeyan sing kelakon nalika aku manggon ing Biara Philotheou. Ana wong sing wis ngobong wong Turki ing tungku—wong Turki sing wis matèni bapaké. Sawisé kuwi dhèwèké tobat, teka ing Gunung Suci, dadi biksu lan nindakake pakaryan biksu kanthi semangat gedhé. Nanging, awan lan bengi dhèwèké ndedonga marang Gusti supaya diparingi mati kobong. Ing sawijining dina, kobaran geni nyerang biara. Nalika semana, aku dadi panitia gudang. Aku ngisi ember lan wadhah liyane karo banyu, lan kita kabeh mlayu kanggo mateni geni. Lan sawise geni mati, kita nemokake biksu iki wis kobong nganti mati. Adegan kuwi isih cetha ing pikiranku... Apa sing kedadeyan? Biksu sing dimaksud umure wis wolu dasawarsa lima nalika semana. Dheweke dirumat dening biksu liyane sing umuré pitung puluh lima. Ing dina iku, biksu sing ngopeni wong lara mau, kepéngin ngurangi sakedhik rasa lara rematiké, ngusap sikilé nganggo parafin lan sawisé dibungkus, nglempèkaké wong tuwa mau ing sacedhaké pawon geni. Arang geni mlumpat metu saka kayu chestnut. Arang kuwi tiba ing sikilé biksu sing dibalut; sikilé kobong, dhèwèké kobong nganti mati, lan kobaran geni nyebar ing biara. Aku kroso sedhik banget lan ora bisa meneng! Banjur bapak rohani kula ngendika marang kula: "Aja kroso sedhik. Dheweke piyambak nyuwun marang Gusti supaya nampa iki, minangka pangapura dosa-dosane. Kedadene iku minangka peparing saka Gusti."

Undhang-undhang Spiritual lan Katresnané Gusti

— Geronda, apa hukum spiritual mesthi langsung berlaku?

— Iku béda-béda. Asring, wong mung bisa gumun! Sakwise ana wong sing rada sombong, dhèwèké langsung ngalami kagagalan total; kanthi tembung liya, hukum rohani kuwi langsung lumaku ing kedip mripat. Contone, sawijining biarawati lagi ngresiki jendhela lan ana pikiran sombong sing nyabrang ing pikirane yèn dhèwèké ngresiki jendhela luwih apik tinimbang biarawati liyané. Sakwise kuwi, pikirane langsung keganggu déning soko [— gerakan kikuk] — lan jendhela kuwi pecah. Nanging ing kasus liyané, hukum spiritual ora langsung mujud.

— Geronda, nalika hukum-hukum spiritual langsung berlaku, apa tegese kuwi?

— Iku pratandha sing apik. Ing kahanan kaya ngono, wong kudu nyadari yèn katresnané Gusti nyelubung dhèwèké, amarga dhèwèké mbayar saben kaluputané siji-siji, tinimbang mbayar kabèh sakaligus mengko. Nanging, yen hukum rohani ora ditrapake marang wong, iki mbebayani. Iki nuduhake yen wong iku kaya bocah sing kesar saka Bapake—Gusti Allah—lan ora manggon ing

¹²³ Delengen Uripé Nabi Suci Yesaya ing buku: Uripé Para Kudus ing basa Rusia. Wulan Mei. Moskow, 1907. kaca 287.

omahé. Ana wong-wong sing tansah tumindak sombong, nanging ora ana apa-apa sing kelakon marang dheweke. Iki ateges kesombongané wis nganti ora manungsa maneh. Iki wis tekan tingkat paling dhuwur—bangga setan, pangagungan [Satanik]. Wong kaya ngono uga tiba, nanging saka sisih liyane saka pucuk. Dheweke tiba langsung menyang neraka. Dheweke ngalami kejatuhan Luciferian, nanging wong-wong ing sisih iki ora weruh kejatuhané. Kanthi tembung liya, wong-wong mau ora tundhuk marang hukum rohani ing urip iki, nanging pangandikane para rasul lumaku marang wong-wong mau: *'Nanging wong-wong jahat lan tukang sihir bakal saya ala, ngapusi lan kapusi.'*¹²⁴

— Geronda, apa sawijining kreasi sing digawe dening tangan manungsa bisa rusak mung amarga sing nggawe kagum marang karyané?

— Ya, amarga ana paugeran rohani sing ditrapake. Gusti narik Rahmaté saka wong kuwi, lan wong kuwi banjur ngrusak barang mau, apa iku karya seni utawa sing padha. Iki kelakon supaya wong sing wis sombong marang karya tangane dhéwé bisa eling lan wicaksana.

— Geronda, dadi yen ana wong ngrusak barang sing digawe wong liya, apa kuwi ateges hukum spiritual wis melu berperan?

— Ya, mesthi.

— Nanging apa ora bisa yen wong ngrusak barang mung amarga kecerobohan utawa kurang trampil?

Kahanan kaya ngono arang banget. Mula saka iku, sak isa-isané uripna kanthi andhap asor. Elinga yèn kita ora nduwé apa-apa saka dhéwé. Kabeh sing kita duwé wis diparingaké déning Gusti Allah. Kabeh sing kita duwé kagungané Gusti Allah. Siji-sijine sing pancen dadi duweke kita yaiku dosa-dosa kita. Yen kita ora ngendhegake awake dhewe, hukum-hukum rohani bakal terus lumaku ing urip kita nganti egoisme kita pecah. Lan mangkono kersane—mugi Gusti ngatur kahanan kaya ngene lan ngendhegake awake dhewe nganti pati teka.

— Geronda, apa bisa wong ora nyadari yèn paugeran spiritual wis ditrapaké ing uripé?

— Yen wong ora ngawasi awake dhewe, dheweke ora bakal mangerteni apa-apa lan ora nampa pitulungan saka apa wae. Ora ana sing bisa mbiyantu dheweke.

— Geronda, apa kuwi ateges hukum spiritual mung mandheg ditrapake nalika wong ngendhekaké dhiri?

— Ya, umume padha mandheg tumindak amarga andhap asor, utawa nalika ora ana apa-apa maneh sing bisa dijaluk marang wong. Ayo tak wenehi conto. Ana sawijining wanita sing biyen tansah nggebuki bojone, lan bojone ora tau ngomong marang sapa wae amarga dheweke guru lan wedi kelangan reputasi. Nanging, ing kasusé, hukum spiritual tumindak. Nalika isih cilik, dhèwèké kelangan bapaké, lan ibuné sing janda, urip mung saka pensiun sing sithik, wis ngupaya sak tenané kanggo nyekolahi dhèwèké supaya bisa dadi guru. Nanging tinimbang matur nuwun, dhèwèké malah nggebuk ibuné. Pira sangsara sing kudu ditanggung ibuné sing kasihan kuwi! Lan banjur, nalika dhèwèké wis gedhé lan omah-omah, Gusti ngidini bojone miwiti nggebuk dhèwèké. Gusti ngidini iki supaya dhèwèké mbayar dosané. Nanging apa kowé ngerti apa sing kelakon sabanjuré? Wong iki mati, lan anak lanangé miwiti nggebuk ibu tiriné — ibuné dhéwé. Kanthi mangkono, dhèwèké uga mbayar dosané. Banjur anak lanangé uga gedhé lan omah-omah. Wanita sing dipingit ora waras tenan. Ora mung nggebuki dheweke, nanging dheweke uga nyanyi, 'Kristus wis tangi saka pati, kanthi pati Panjenengané wis ngalahaké pati!' Apa kowe weruh carané Gusti nyusun kabèh supaya wong iki uga mbayar dosané? Nanging, ing kéné hukum rohani mandheg ditrapaké, amarga ora ana apa-apa sing bisa dituntut saka bojone sing apes [edan].

¹²⁴ 2 Timotius 3:13.

— Geronda, yen wong tiba ing dosa lan tobat, apa kanthi kuwi dheweke wis mbayar utang rohani?

— Apa dhèwèké ngakoni kawajibane marang Gusti utawa sedhah kanthi egois? Yèn dhèwèké ngakoni kawajibane, dhèwèké ora perlu mbayar paukuman amarga kesalahane. Nanging yèn dhèwèké ora ngakoni kawajibane, Gusti bakal ngidini paukuman diwènèhaké. Contoné, wong Kristen kuduné maringi sedekah marang wong liya. Yen wong atiné atos ora maringi sedekah nanging nyimpen dhuwit, bakal ana maling sing teka, nggebuk dhèwèké, njupuk dhuwité, lan kanthi mangkono dhèwèké mbayar rega kesalahané. Yen kita duwé utang rohani lan ora mbayar ing urip iki, iku pratandha sing ala banget. Iku ateges Gusti wis ninggalake kita. Nanging yen wong ora nampa paukuman lan mung nampa berkah, mula katoné dhèwèké wis nindakake kabecikan, lan kanggo kabecikan kuwi Kristus maringi ganjaran ing donya iki kaping pindho utawa kaping telu. Nanging, wong kaya ngono ora mbenerake kesalahane. Lan kuwi uga ala. Contone, aku wis nindakake kabecikan nganti sepuluh persen, lan Kristus ngganjar aku rong puluh persen, lan aku ora ngrasakake sedhah utawa kasangsaran. Nanging ing kahanan kaya ngono, aku ora mbayar rega kanggo dosaku.

Minangka sing diandharake Saint Isaac the Syrian, sangsara ing urip iki nyuda panyiksa ing neraka.¹²⁵ Kanthi tembung liya, ing kahanan kaya ngono, hukum-hukum rohani ditrapake marang wong, lan sawenehing bagean saka panyiksa ing neraka sirna.

Bagéan 6.

Babagan Pati lan Urip Sakwisé Mati

Sawise kabeh sing wis ditindakake Gusti Allah kanggo kita manungsa, mesthi bakal dadi ora ngucapake syukur yen kita pungkasané mlebu neraka lan ndadekake Panjenengané sedhah. Mugi Gusti Allah ora kersa sapa waé—apa maneh manungsa, utawa malah manuk cilik—mlebu neraka.

Bab 1.

Bab Sikap Kita marang Pati

Kematian

— Geronda, apa sing kudu dipikirake wong nalika dina ulang tauné?

— Wong iku kudu mikirake dina pati sing bakal teka lan nyiapake kanggo lelampahan ageng iki.

— Geronda, yèn nalika ngubur manèh ditemokaké yèn jasad almarhum durung bosok, apa sababé iku dosa sing durung tau dipun tobataké?

— Ora mesthi. Sababé bisa uga ana ing obat-obatan sing diombe, utawa ing komposisi lemah kuburan. Nanging apa waé, yèn nalika jasadé digali manèh lan ditemokaké durung bosok, iku pratandha yèn dhèwèké lagi mbayar sawatara dosané. Amarga sanajan wis seda, dhèwèké dadi bahan guyonan wong liya.

¹²⁵ Ing terjemahan basa Rusia déning S. I. Sobolevsky: 'Sapa sing dihukum ing kéné amarga isiné, ngrasakaké Gehenna dhéwé'. Bapa Suci Isak Sang Siria. Tembung-tembung Askétisme. Moskow, 1993. kaca 365.

— Geronda, pati iku siji-sijine bab sing mesthi kelakon marang manungsa. Napa banjur kita lali bab iku?

— Sampeyan ngerti, ing biara komunal jaman biyen, salah siji biksu diparingi tugas ngelingake para bapak liyane babagan pati. Nalika sedulur-sedulur liyane lagi nindakake tugase, biksu iki bakal nyedhaki lan kandha marang saben wong: 'Sedulur, kita kabeh wis ditakdirake mati.' Urip kita dibaluti daging fana. Misteri ageng iki ora gampang dipahami dening wong-wong sing mung dumadi saka daging lan mulane ora kepengin mati, malah ora kepengin krungu bab pati. Kanggo wong kaya ngono, pati dadi pati kaping pindho lan sedhih kaping pindho. Nanging, kabegjané, Gusti Allah sing Maha Apik wis nyusun kabèh supaya, paling ora, wong tuwa bisa entuk manfaat saka pratandha-pratandha yuswa tuwa sing nyedhak marang awaké dhéwé. Wong tuwa pancen sacara alamiah luwih cedhak karo pati tinimbang wong enom. Rambuté dadi uban, ora nduwé manèh semangat kaya biyèn, kekuwatané saya suda, wiwit ngiler, lan kanthi mangkono padha diendhakaké lan kapeksa mikir bab klenyaraning donya iki. Sanajan wong tuwa kepengin 'ngamuk', ora bisa, amarga kabeh sing kelakon marang dheweke nyegah. Utawa nalika padha krungu ana wong sing umuré padha utawa malah luwih enom sing seda, dheweke uga kelingan pati. Apa kowe wis weruh kepiye, ing desa-desa, nalika genta panguburan muni, wong tuwa sing lungguh ing warung kopi padha ngadeg, nglètakaké tandha salib, lan padha takon sapa sing seda lan kapan lair? "Oh," ujare, "delengen, giliran kita wis teka! Kita kabeh bakal ninggalake donya iki!" Padha nyadari yèn taun-tauné wis ana ing mburi, yèn benang uripé wis meh rampung lan pati wis nyedhak. Mangkono carané wong tuwa tansah mikiraké pati. Coba waé kandha marang bocah cilik: 'Elinga marang pati.' Dheweke bakal mangsuli, 'La-la-la'—banjur mlayu maneh dolanan bal. Amarga yen Gusti Allah mbantu bocah cilik mangertèni yèn dhèwèké bakal mati, bocah kasihan kuwi bakal kelangan kabèh pangarep-arep ing urip lan dadi sedhih banget, merga ora ana apa-apa sing narik minaté. Mulane, Gusti Allah, minangka Bapa sing Apik, ngatur kabeh supaya bocah iku ora mangerteni apa iku pati lan dolanan kanthi tanpa beban lan seneng karo balé. Nanging, nalika bocah iku saya tuwuh, dheweke saya alon-alon mangerteni apa iku pati.

Pikirna iki: sanajan biksu anyar, utamane yen isih enom, ora bisa waspada marang pati. Dheweke pracaya isih duwe pirang-pirang taun urip ing ngarep, lan pitakonan pati ora dadi urusané. Apa kowe kelingan nalika Rasul Petrus kandha: 'Tawani para enom supaya padha teka lan nggawa mayit Ananias lan Sapphira'?¹²⁶ Ing biara, wong mati biasane dikubur dening biksu enom. Para biksu tuwa, sing kesengsem ing pikiran, nyebar sithik lemah ing awaké wong sing wis seda. Kanthi ngajeni, padha nyebar sak genggam lemah mung ing awaké wong sing wis seda lan ora tau nyebar ing sirahé. Nalika aku rawuh ing panguburan ing sawijining biara, aku nyekseni kedadéan sing ora nyenengaké. Nalika jenazah dikubur lan ditutupi lemah, imam maca tembung: '*Kowe iki bledug, lan marang bledug kowe bakal bali.*' Nalika kabèh biksu, manut adat, padha nyawurake segenggem lemah marang awak seduluré sing wis seda kanthi ajiné lan andhap asor, ana siji biksu enom munggahake jubahé, njupuk sekop lan, tanpa dipikir apa-apa, kaya ana sing ngendhalèni dhéwé, wiwit nyekop awak almarhum nganggo apa waé sing ana ing sekopé: lemah, watu, pecahan kayu... Dheweke nindakake iki kanggo nuduhake sepira hebaté dhèwèké! Dhèwèké milih wektu iki kanggo mbuktèkaké kekuwatan lan kamampuané kanggo kerja keras! Bakal beda yen padha lagi nanem wit ing pura utawa ngurugi parit, banjur dheweke kanthi welas asih lan rela ngorbanake awake dhewe kandha: 'Para biksu liyane wis tuwa. Apa sing bisa diarepake saka dheweke, pakaryan kaya apa? Coba aku sing ngerjakake.' Ing kahanan kaya ngono, dheweke mesthi bakal luwih kesel, nanging beban kanca-kancane bakal rada entheng. Sanajan kowe weruh kéwan sing wis mati, kowe isih krasa nelongso. Apa maneh sing bisa diomongake yen kowe weruh sedulurmu nggleleng ing kuburan...

¹²⁶ Delengen Kisah Para Rasul 5:6–10.

Nanging kowe, kaya sekop, tanpa rasa welas nutupi dheweke nganggo lemah lan watu... Kabeh iki nuduhake yen biksu enom iki pancen ora nduwe kesadaran babagan pati.

Yen kowe pengin mati, kowe ora mati

— Geronda, diagnosa pungkasan wis dikonfirmasi. Tumormu ganas. Iki salah siji bentuk kanker paling parah.

— Bawani aku saputangan, banjur aku bakal nari! Aku bakal nari 'Pamitan, donya sengsara!' Aku durung tau nari sak uripku, nanging saiki aku bakal nari amarga bungah pati wis cedhak.

— Geronda, dhokter kandha yèn sepisanan dhèwèké bakal nggawa kowé kanggo radioterapi supaya tumore nyusut, banjur dhèwèké bakal operasi.

— Aku ngerti. Kaping pisan pasukan udara bakal nindakake serangan bom, banjur pasukan darat bakal miwiti serangané! Ngerti ora, luwih becik aku munggah ndhuwur [saiki uga] lan crita marang kowe apa sing kedadeyan ing kana!.. Sawetara wong, kalebu wong tuwa, dadi nesu yen dhokter kandha 'kowe bakal mati' utawa 'ana kasempatan limang puluh persen kowe bakal slamet'. Padha kepengin urip. Nanging kanggo apa? Iku aneh! Yen wong enom kepengin urip, kuwi siji prakara—ana alesané. Nanging nalika wong tuwa nyoba slamet, aku ora ngerti. Aku ngerti yen padha nampa perawatan mung supaya bisa ngatasi lara. Kanthi tembung liya, padha ora kepengin uripe diperpanjang, nanging mung kepengin bisa nahan lara sethithik lan ngopeni awake dhewe nganti seda. Ana gunane perawatan kaya ngono.

— Geronda, kita ndedonga marang Gusti supaya Panjenengané paring umur dawa.

— Napa? Apa ora kacarita ing mazmur yèn pitung puluh taun iku dawa urip kita?¹²⁷

— Nanging, pemazmur nambahake: '*Nanging yèn amarga kekuwatan, wolu puluh taun*'...

— Ya, nanging banjur dheweke uga kandha yèn '*...Panjenengané nambah pakaryan abot lan lara*'.¹²⁸ Mula luwih becik golek pangaso ing gesang sing bakal teka!

— Geronda, apa ana wong, amarga andhap asor, krasa ora siap sacara rohani kanggo urip sing bakal teka lan kepengin urip luwih suwe sethithik supaya bisa nyiapake awake dhewe?

— Kuwi mesthi apik. Nanging kepiye carane wong kaya ngono bisa ngerti: mbok menawa yèn urip luwih suwe, dhèwèké malah bakal dadi luwih ala?

— Geronda, kapan wong bisa nrima utawa tentrem karo pati?

— Nalika? Yen Kristus manggon ing sajroning manungsa, pati iku dadi kabungahan kanggo dheweke. Nanging, ora pantes bungah mikir pati mung amarga kowe kesel karo urip. Nalika wong bungah marang pati — kanthi teges positif — pati bakal ngadoh saka dheweke lan teka marang wong pengecut! Yen kowe kepengin mati, kowe ora bakal mati. Wong sing urip tanpa beban wedi marang pati, amarga urip donya maringi nikmat lan dheweke ora kepengin mati. Yen ana wong sing ngomong marang wong kaya ngono bab pati, dheweke mangsuli: 'Gethuk kayu kaping telu!' Nanging wong sing nandhang sangsara, sing ngrasakake lara lan sapiturute, nganggep pati minangka pambebasan lan kandha: 'Sayang banget pati durung teka njupuk aku... Kayane wis ketemu alangan ing dalan.'

Sithik wong sing kepengin mati. Umume wong kepengin nduwé wektu kanggo ngrampungaké apa waé ing urip iki lan mulané ora kepengin mati. Nanging, Gusti sing Maha Apik nyusun kabèh supaya sawijining wong mati nalika wis tekan yuswa diwasa, kaya sing kacathet ing Kitab Suci. Nanging apa waé sing diomongaké, wong rohani, enom utawa tuwa, kudu bungah amarga isih urip lan amarga wis ditakdiraké bakal mati. Wong ora kena ngupaya pati kanggo dhéwé, amarga kuwi bakal dadi bunuh diri.

¹²⁷ Mazmur 89:10.

¹²⁸ Kang padha

Kanggo wong sing wis mati marang donya lan wis dibangkitake sacara rohani, ora ana babar pisan rasa kuwatir, wedi, utawa ora tentrem babagan pati, amarga dheweke nggenteni pati kanthi kabungahan. Iki amarga dheweke bakal menyang Kristus lan bakal bungah ing rawuhe. Nanging nalika isih urip ing donya iki, dheweke uga bungah, amarga sanajan isih ing donya iki dheweke urip bebarengan karo Kristus lan ngrasakake bagéan kabungahan swarga nalika isih ana ing bumi. Wong kaya ngono kuwi kepengin weruh apa ana kabungahan ing swarga sing luwih gedhe tinimbang sing dirasakake nalika urip ing bumi. Wong-wong sing dimaksud padha ngupaya kanthi katresnan lan pangorbanan dhiri. Kanthi pati ana ing ngarep mripat lan merenung saben dina, padha nyiapake kanthi luwih rohani, ngupaya kanthi luwih wani lan ngungkuli kesia-siaan donya.

Sing lagi sekarat

— Geronda, kita dijuluk ndedonga kanggo wong sing wis ngantung ing benang tipis pirang-pirang dina, nanging nyawane durung lunga.

— Napa durung lunga? Apa dhèwèké wis mlebu pengakuan dosa?

— Ora, dhèwèké ora péngin marani pangakuan dosa. Dadi, Geronda, apa sangsara sing dirasakaké wong nalika nyawane arep ninggal iku disebabaké déning dosané?

— Ora, kuwi ora mesthi kaya ngono. Uga ora mesthi bener yèn rohé wong metu kanthi meneng lan tentrem, tegese dhèwèké ana ing kahanan sing apik. Senajan wong nandhang sangsara lan kasiksa ing wayahe pungkasan uripé, kuwi ora mesthi ateges dhèwèké wis nindakake akèh dosa. Sawetara wong, amarga andhap asor banget, kanthi tulus nyuwun marang Gusti supaya paring pati sing ala — supaya sawisé mati dheweke tetep ora dikenal. Utawa ana wong sing ngalami pati sing ala kanggo mbayar utang cilik sacara rohani. Contone, sajrone uripé ana wong sing dipuji luwih saka pantesé, mula Gusti ngidini dhèwèké tumindak rada aneh nalika wayahe seda, supaya dhèwèké tiba saka pangalembana ing paningal wong liya. Ing kasus liya, Gusti ngidini sawatara wong nandhang sangsara nalika wayahe seda supaya wong-wong ing sacedhaké bisa mangertèni sepira aboté urip jiwa ing neraka yèn ora ngatur urusané kanthi tertib ing donya iki. Yen surat-surat rohani panjenengan wis tertib (tegesé panjenengan ana ing kahanan rohani sing becik), mula panjenengan bakal pindhah saka urip donya menyang urip langgeng kanthi cara sing nganti tangalashki ora bakal nyedhaki panjenengan.

— Geronda, yen ana wong sing lagi sekarat utawa lara abot, apa bener ngandhani kanyatan marang dheweke?

— Gumantung saka jinis wong kaya apa dhèwèké. Kadhangkala ana wong sing kena kanker takon marang aku: 'Miturut panjenengan, Geronda, apa aku bakal slamet utawa bakal mati?' Yen panjenengan kandha yèn dhèwèké bakal mati, dhèwèké bakal mati langsung ing kono, ing ngarep mripat panjenengan — amarga kaget. Yen panjenengan ora kandha, dhèwèké bakal semangat lan ngadhepi lara tanpa wedi. 'Sawise dianggep diwasa,' wong sing lara iku nggawa salibe dhewe lan nemu kekuwatan kanggo ngliwati apa wae sing bakal kelakon sawise kuwi. Iki ateges dheweke bakal bisa urip sawetara taun maneh, mbantu keluargane, nyiapake awake dhewe kanggo seda, lan uga menchi kesempatan marang wong-wong sing ditresnani supaya bisa nyiapake awake dhewe. Mesthi wae, aku ora ngandhani wong kaya ngono yèn dhèwèké bakal urip sewu taun utawa yèn lara iku ora pati abot, nanging aku kandha marang dhèwèké: "Angel mbantu kowe sacara manungsa. Mesthi wae, ora ana sing mokal kanggo Gusti, nanging coba atur omah rohani kowe."

— Geronda, kadhangkala seduluré wong sing lara abot padha wedi maringi Komuni Suci, amarga wedi yèn dhèwèké bakal miwiti mikir bab mati.

— Dadi, apa kuwi ateges wong kudu mati tanpa nampa Komuni Suci, mung supaya dheweke ora nyadari yen lagi mati lan ora dadi sedhih? Ayo wong-wong sing ditresnani ngendika marang dheweke: 'Komuni Suci iku obat. Iki bakal mbantu kowe. Apik yen kowe nampa Komuni Suci.'

Kanthi mangkono, wong iku nampa Komuni Suci, dibantu, lan ing wektu sing padha nyiapake urip sing bakal teka.

— Geronda, apa Sakramèn Pengurapan kudu diwènèhaké marang wong-wong sing lagi ninggal donya iki?

— Kanggo wong-wong sing ora bisa nyerahake nyawane marang Gusti, diwaca '*Upacara Pemisahan Nyawa saka Awak*'. Sakramèn Pengurapan diwènèhake marang kabèh wong lara, ora mung marang sing lagi ing amben pati.

— Geronda, apa ana sesambungan antarane tembung-tembung sing diucapake wong nalika ing ambang pati lan kahanan rohanié?

Aja cepet-cepet nyimpulake. Nalika nyawa wong metu saka badan, dhèwèké bisa ngrasakaké lara utawa krasa abot, lan pasuryané bisa nuduhaké ekspresi lara, sing ndadékaké wong-wong ing sacedhaké mikir yèn dhèwèké ana ing kahanan spiritual sing ala. Nanging, ekspresi lara ing pasuryan béda karo ekspresi nesu utawa wedi. Kadhangkala ana wong sing nandhang sangsara, disiksa dening lara, nanging wong-wong ing sakupenge nerangake iku minangka wong mau lagi nglawan setan sing teka arep njupuk nyawane!

— Geronda, apa roh sing ninggalake urip iki ing kahanan rohani sing tertib bakal ngalami cobaan ing alam sawise mati?

— Yen nyawa wong sing disiplin rohani munggah menyang swarga, tangalashki ora bisa nglarani. Nanging yen nyawa wong sing ora disiplin rohani, tangalashki bakal nyiksa. Kadhangkala uga kedadéyan iki: Gusti ngidini nyawa wong nyekseni panyiksaan pas wektu metu saka awak, supaya bisa mbantu kita sing isih urip, supaya kita bisa nindakake kabecikan lan mbayar utang-utang kita nalika isih ana ing donya iki. Apa sampeyan kelingan Uripé Theodora sing Kaberkahan?¹²⁹ Kanthi tembung liya, Gusti ngidini sawatara wong ndeleng sangsara supaya wong liya bisa nampa pitulungan lan tobat. Ing Uripé Euphrosynus sing Kinurmatan¹³⁰, kita maca yèn abbot biara, sawisé nduwé panglihatan, tangi karo apel ing tangane, supaya wong liya bisa ndeleng lan nampa pitulungan.

Lan kadhangkala Gusti Allah maringi idin marang jiwa wong sing arep seda kanggo ngomong karo wong liya, supaya wong sing arep seda kuwi utawa wong sing krungu bisa tobat. Sampeyan weruh: Gusti Allah nduwé akèh cara kanggo nylametaké wong. Ing sawatara kasus, Panjenengané nulungi wong liwat malaikat; ing kasus liyané, liwat cobaan utawa pratandha-pratandha. Aku ngerti sawijining wanita sing nambani bojone lan ibu mertua kanthi cara biadab lan ora manungsawi. Dheweke nggebuki loro-lorone. Dheweke dhéwé lunga menyang tangga teparo kanggo nggosip, nalika ngutus ibu mertua sing wis tuwa kanggo kerja ing sawah. Wong tuwa sing kasihan kuwi mlaku menyang sawah rong jam saben dina, meh ora bisa narik sikilé, lan kerja ing sawah wiwit esuk nganti bengi, tanpa ngeluh marang sapa waé. Banjur sawijining dina, nalika bali menyang omah wis kesel banget, dhèwèké ambruk ing lantai lan kandha marang menantu wadoné: 'Jibril Agung Michael wis teka njupuk nyawaku. "Ngusap getih, nakku sayang." "Getih apa?" pitakon menantu wadon kuwi kanthi wedi, amarga dheweke ora weruh getih. "Nanging delengen, nakku sayang, getih—getih mili! Ngusap, ngusap!" Menantu wadon kuwi banjur nggoleki getih, lan ing wektu kuwi wong tuwa kuwi nyerahake nyawane marang Gusti Allah.

Sawisé kedadéyan kuwi, menantu wadoné sadar lan ngowahi uripé. Dhèwèké malih saka kéwan galak dadi wedhus. Kasunyatan yèn dhèwèké nyekseni ibu mertua tilar donya karo tembung-tembung kuwi ing lambéné, lan pracaya yèn Malaikat Agung Mikael, konon karo pedhangé sing wis dicabut, njupuk nyawane, iku pérangan saka pangayomaning Gusti — supaya dhèwèké wedi lan

¹²⁹ Delengen Penghakiman ing Sacedhake Peti Jenazah, utawa Kasangsarané Sang Theodora sing Kinurmatan. St Petersburg, 1995.

¹³⁰ Dina raya Santa Euphrosyne dirayakake tanggal 11 September. Delengen *Lives of the Saints in Russian*. September. Moskow, 1902. kaca 257–260.

tobat. Kanthi tembung liya, Gusti ngandika marang dhèwèké ing basa sing dipahami , supaya dhèwèké éling. Kamungkinan gedhé, wanita iki nduwèni watak sing apik.

— Geronda, apa tegese nalika wong sing lagi sekarat nelpon sedulure sing wis seda?

— Iki kerep kelakon kanggo dadi tuladha marang wong liya, marang wong-wong sing ana ing sacedhake wong sing arep seda. Aku kenal karo sawijining wanita sugih; dheweke iku wanita sing suci. Dheweke ora tau omah-omah lan manggon bareng karo adhine, sing diwarisi kabèh kasugihane. Bojo adhine—tegesé bojone adhine—seda sawisé dheweke. Nalika dheweke arep seda, dheweke wiwit nelukake dheweke: 'Ayo mrana, Despina, ayo padha nyuwun pangapura marang siji lan sijine. Apura aku... carane aku wis nyiksa kowe, apura aku!' 'Kowe weruh Despina ing endi?' wong-wong sing ana ing sacedhake padha takon. 'Nanging dheweke ana kene, kok ora weruh, ana ing kana!' dheweke mangsuli, banjur nyerahake nyawane marang Gusti Allah.

— Geronda, apa wong bakal diparingi pangapura yen nalika arep seda padha nyuwun pangapura marang wong sing wis seda?

— Gusti ngidini iki supaya paling ora wong bisa nampa pangapura kanthi cara iki, amarga nalika wayahe mati wong bakal tobat lan ngrasa perlu nyuwun pangapura marang wong-wong sing wis disakiti.

Bunuh Diri

— Geronda, sawetara wong, nalika ngadhepi kesulitan ing uripé, langsung mikir arep bunuh diri.

— Kepentingan diri dhéwé mlebu ing kéné. Akèh wong sing bunuh diri padha ngrungkaké setan, sing kandha yèn yèn padha mungkasi uripé dhéwé, dhèwèké bakal luput saka sangsara batin sing lagi dirasakaké. Amarga kepentingan diri dhéwé, wong-wong kuwi mateni awaké dhéwé. Contone, yen ana wong sing nyolong, banjur nyolongane ketahuan lan dadi kabar umum, maling kuwi kandha: 'Wis, saiki aku wis ngrusak reputasiku' — lan tinimbang tobat, ngendhegake awake dhewe lan lunga pangakuan dosa kanggo mbebasake nyawane saka sangsara langgeng, dheweke malah mateni awake dhewe. Ana liyane sing ngakhiri uripe amarga anaké lumpuh. 'Kepiye iki bisa kelakon: aku—lan aku duwe anak sing lumpuh?' ujure wong kaya ngono, banjur tiba ing putus asa. Nanging yen tanggung jawab lumpuhe anaké mung ana ing pundhaké dhéwé lan dhèwèké ngakoni kesalahané, mula mending dhèwèké taubat. Kepiye bisa ana wong njupuk nyawané dhéwé lan ninggalaké anaké ing kahanan mbukak? Apa kesalahané ora bakal luwih gedhé sawisé kuwi?

— Geronda, asring kita krungu ana wong sing ngakhiri uripé dhéwé amarga lara jiwa.

— Wong sing lara jiwa lan milih ngakhiri uripé duwé kahanan sing ngurangi tanggung jawab, amarga pikirane ora ana ing kahanan sing bener. Mung saka ndeleng mega nglumpuk ing langit, wong kaya ngono wiwit ngrasakaké abote ing pikiran. Yen ana gangguan liyane nambah kahanan iki, mega-mega mau dadi luwih peteng. Nanging, Gréja ora ndedonga kanggo wong sing mateni awaké dhéwé tanpa lara jiwa, kaya déné ora ndedonga kanggo para bidah sing wis seda. Gréja nyerahaké wong-wong kuwi marang paugeran lan welas asihé Gusti Allah. Pastur ora ngluhurake jeneng-jeneng wong kaya ngono nalika Proskomedia lan uga ora njupuk partikel kanggo wong-wong mau, amarga kanthi bunuh diri wong-wong mau nolak urip lan ngremehake. Nanging urip iku peparing saka Gusti Allah. Nanging kanthi mungkasi uripe liwat bunuh diri, wong-wong mau sejatine mbuwang peparing iki ing pasuryan Gusti Allah.

Nanging kita kudu ndedonga kanthi khusyuk kanggo wong-wong sing ngakhiri uripé dhéwé, supaya Gusti Allah sing Maha Apik uga bisa nindakake apa-apa kanggo wong-wong mau. Amarga kita ora ngerti kenapa padha ngakhiri uripé dhéwé, uga ora ngerti kahanan pikirane ing wayahe pungkasan uripé. Mbok menawa, pas nyawane arep ninggalake badan, padha tobat, nyuwun

pangapura marang Gusti, lan tobatane ditampa. Lan mbok menawa nyawane ditampa dening Malaikaté Gusti.

Aku krungu crita babagan bocah wadon cilik sing manggon ing sawijining desa lan biyasane nggawa kambing ciliké menyang panggonan penggembalaan. Dhèwèké bakal ngiket kambingé ing padang suket nalika dhèwèké dolanan ing sacedhaké. Ing sawijining dina, nalika dhèwèké lagi kesengsem dolanan, kambingé bisa uwal lan mlayu adoh. Bocah wadon kuwi banjur nggoleki kambingé nanging ora ketemu, mula dhèwèké bali menyang omah tanpa kambingé. Bapaké nesu banget, nggebuk dhèwèké lan ngusir saka omah. "Mlayu goleki kambingé!" kandhané. "Yèn kowé ora bisa nemokaké, luwih becik kowé gantung awakmu dhéwé." Bocah wadon sing kasihan kuwi banjur lunga golek kambingé. Wengi teka, nanging dhèwèké durung bali menyang omah. Wong tuwané dadi kuwatir, banjur metu nggoleki lan nemokaké dhèwèké lagi ngantung ing wit. Dhèwèké wis gawé tali kekang saka tali sing biyèn dianggo ngiket kambing lan ngantungké awaké dhéwé. Bocah wadon sing kasihan kuwi polos lan njupuk omongan bapaké saktenané. Dhèwèké dikubur ing njaba pager kuburan.

Mesthi wae, Gereja wis nindakake sing bener kanthi ngubur dheweke ing pekarangan gereja. Gereja nindakake iki kanggo nyegah wong-wong sing nyopot nyawane amarga perkara sepele. Nanging Kristus uga bakal nindakake sing bener yen Panjenengané nampani bocah wadon cilik iki mlebu Swarga.

Bab 2.

"Aja sedhih kaya wong sing ora nduwé pangarep-arep"¹³¹

Pati bocah-bocah

— Geronda, sawijining ibu sing wis kelangan anaké sangang taun kepungkur. Saiki dhèwèké nyuwun supaya kowé ndedonga supaya dhèwèké bisa ndelok anaké, paling ora ing ngimpi, lan éntuk panglipur.

— Umuré bocah iku pira? Apa dhèwèké isih cilik banget? Kuwi penting. Yen bocah iku pancèn isih cilik banget, lan yen ibuné ana ing kahanan sing ora bakal ngilangaké tentrem atiné nalika dhèwèké muncul, mula dhèwèké bakal muncul marang ibuné. Sebab bocah iku durung muncul ana ing dhèwèké.

— Geronda, apa bisa bocah muncul ora marang ibune dhewe sing nyuwun, nanging marang wong liya?

— Kepiye bisa liya! Sawise kabeh, Gusti Allah ngatur kabeh kanggo kapentingan kita. Nalika aku krungu ana priya enom sing seda, aku sedhih, nanging sedhihku mung manungsa. Amarga yen kita nyinaoni luwih jero, kita bakal weruh yen luwih tuwuh wong iku, luwih akeh perjuangan sing kudu ditindakake lan luwih akeh dosa sing diklumpukake. Iki utamané bener tumrap wong-wong ing donya iki: saya suwe uripé, saya tambah—liwat kuwatiré dhéwé, ketidakadilan lan sapituruté—kahanané malah saya parah, tinimbang saya becik. Mula saka iku, wong sing digawa Gusti saka urip iki nalika isih cilik utawa enom bakal entuk luwih akèh tinimbang sing kelangan.

— Geronda, kenapa Gusti ngidini akèh para mudha mati?

¹³¹ 1 Tes. 4:13.

Ora ana siji wae sing tau nandatangani kontrak karo Gusti kang nemtokake kapan dheweke bakal seda. Gusti njupuk saben wong ing wektu sing paling pas ing uripe, kanthi cara khusus sing mung cocog kanggo dheweke — supaya nyelametake nyawane. Yen Gusti weruh yen sawijining wong bakal dadi luwih becik, Gusti ngidini dheweke urip. Nanging nalika Panjenengané weruh yèn ana wong bakal dadi luwih ala, Panjenengané njupuk wong mau supaya bisa nylametaké. Bab wong liya — sing uripé kebak dosa nanging condhong nindakake kabecikan — Panjenengané njupuk wong mau marang Panjenengané sadurungé padha nduwé kasempatan nindakake kabecikan kuwi. Gusti tumindak kaya ngéné, amarga Panjenengané ngerti yèn wong-wong mau mesthi bakal nindakake kabecikan yèn ana kasempatan sing becik teka. Kanthi tembung liya, kaya Gusti Allah ngendika marang wong-wong mau: 'Aja padha susah: watak becik sing wis kok duwé wis cukup.' Lan babagan sawetara liyané—wong-wong sing pancen becik banget—Gusti Allah njupuk wong-wong mau marang Panjenengané, amarga swarga uga butuh kuncup kembangé.

Mesthi wae, ora gampang kanggo wong tuwa lan sedulur bocah sing wis seda kanggo mangerteni kabeh iki. Coba pikir: nalika bocah cilik seda, Kristus njupuk dheweke marang awake dhewe kaya dheweke malaikat cilik, nalika wong tuwane nangis lan nggebuk dhadhane, padahal kudune padha bungah. Lha piye, kepiye carane padha bisa ngerti apa sing bakal dadi nalika dheweke gedhe? Apa dhèwèké bakal slamet? Nalika kita ninggalaké Asia Minor nganggo kapal ing taun 1924, aku isih bayi. Kapal kuwi kebak pangungsi. Aku nggleleng ing dek, dibalut popok déning ibuku. Ana pelaut sing ora sengaja nginjak aku. Ibuku kira aku wis mati lan banjur nangis. Ana sawijining wanita saka desaku mbukak kain lampin lan weruh yèn aku isih urip lan ora apa-apa. Nanging yèn aku wektu kuwi mati, mesthi aku bakal ana ing swarga. Lan saiki yuswaku wis tuwa kaya ngéné, sawise ngalami akèh sangsara, aku isih durung yakin apa pungkasané aku bakal tekan kana utawa ora.

Nanging, luwih saka kuwi, sedaé bocah-bocah uga mbantu wong tuwané. Wong tuwa kudu ngerti yèn wiwit bocahé seda, dhèwèké éntuk panengah ing Swarga. Nalika wong tuwa seda, anak-anaké, sing ditemani malaikat penjaga, bakal teka ing gapura Swarga kanggo nyambut jiwa bapak lan ibuné. Lan kuwi dudu prakara cilik! Saliyane, marang bocah cilik sing wis kasiksa amarga lara utawa cacat, Kristus bakal ngendika: 'Mlebu swarga lan pilih panggonan sing paling apik ing kana.' Lan bocah-bocah mau bakal mangsuli marang Kristus: 'Ing kene apik tenan, Kristus, nanging kita kepengin ibune uga ana kene bareng kita,' lan Kristus, sawise krungu pangajab bocah-bocah mau, bakal golek cara kanggo nylametake ibune.

Mesthi wae, para ibu uga ora kena mlebu ekstrim liyane. Sawetara ibu pracaya yèn anaké sing wis seda wis dadi wali, lan iki ndadèkaké dheweke kesasar. Salah siji ibu kaya ngono kepengin maringi aku salah siji barang kagungan anaké sing wis seda—minangka berkah—amarga dheweke pracaya yèn anaké wis dadi wali. "Berkahna iki," dhèwèké nyuwun marang aku, "supaya aku bisa maringi barang-barangé marang wong liya minangka berkah?" "Ora," aku kandha marang dhèwèké, "luwih becik ora." Ibu liyané kaya ngono, ing Kemis Suci, nempelaké foto anaké—sing wis dipatèni déning wong Jerman—ing salib sing ana ing tengah gréja. Dheweke kandha: 'Putraku nandhang sangsara kaya Kristus.' Para wanita sing nginep ing gréja bengi sadurunge Jumuah Agung ora nyoba nyegah dheweke; padha nglilani dheweke tentrem supaya ora nambah lara atiné. Lan apa sing bisa padha kandhakake marang dheweke? Sawise kabèh, atiné wis traumatis.

Kenyamanan kanggo wong sing ditinggal sedhih

— Geronda, sepira gedhene kekuwatan sing dibutuhake wong supaya ora wedi marang pati dumadakan!

— Yen wong wis mangerteni makna urip sing paling jero, dheweke bakal nemokake kekuwatan kanggo ngadhepi pati kanthi cara sing bener. Sawise mangerteni makna urip, dheweke nyedhaki pati kanthi pandangan spiritual. Apa kowe ngerti pinten remaja sing mati nalika numpak moped! Apa

kowe ngerti pinten para mudha sing kecelakaan nalika numpak motor! Para cah lanang kuwi ngangkat motoré nganggo rodha mburi, lan ing kahanan kaya ngono gampang banget motoré tiba, nabrak sirah ing aspal lan retak tengkoraké. Malah padha nganggep pahlawan sapa waé sing bisa ngangkat motoré luwih dhuwur tinimbang liyané. 'Aku,' ujure para remaja kuwi, 'wis nggawé motorku mlaku mung nganggo rodha mburi, kaya mlaku nganggo sikil mburi, nanging banjur aku tiba.' Apa kowe weruh apa sing diajari setan marang wong-wong kuwi, sing kepéngin supaya padha nggebug sirahé? Soale, yen padha numpak kaya biasane, nganggo loro ban, sanajan ngalami kacilakan, bisa wae nabrak barang liya kajaba sirah lan isih slamet. Nanging, yen Gusti ngidini setan nindakake ala, utawa ngidini wong lalai, iku ateges ana kabecikan sing bakal metu saka kejahatan setan utawa saka kelalaian manungsa.

— Geronda, kenapa Gréja kita ndedonga '*supaya kita kaampuni*' saka pati dumadakan?

— Kuwi prakara liya. Gréja nyuwun marang Gusti supaya pati ora nyerang kita nalika durung siyap.

— Geronda, ana ibu teka kene lan sedhah banget amarga dheweke ngutus anaké kanggo ngurusi urusan cilik, banjur anaké ketabrak mobil lan mati.

— Ngandhani dhèwèké: 'Apa sopir kuwi nabrak anakmu kanthi sengaja? Ora. Apa kowé ngutus dhèwèké kanggo nglakoni tugas supaya dhèwèké ketabrak mobil? Ora. Mula kandhaa: "Mulyaké marang Panjenengan, Gusti," amarga yèn mobil kuwi ora nabrak dhèwèké, dhèwèké bisa waé mlebu dalan sing salah.' Nanging saiki Gusti wis njupuk dheweke ing wektu sing paling pas. Saiki dheweke ana ing swarga, lan ora ana risiko kélangan dheweke. Napa kowe nangis? Apa kowe ora nyadari yèn tangismu iku nyiksa anakmu? Kowe péngin apa: anakmu nandhang sangsara, utawa anakmu seneng? Pasthekake kowe mbantu anak-anakmu liyane sing urip adoh saka Gusti. Kanggo wong-wong mau kowe kuduné nangis, dudu kanggo sing wis mati." Mung wingi, ana ibu sing nangis teka ing kéné. "Gusti wis njupuk anak lanangku siji-sijiné," dheweke nangis, lan nyalahké Gusti amarga kuwi. 'Yen kowe mikir kanthi becik bab apa sing wis kelakon marang kowe,' ujarku marang dheweke, 'kowe bakal tekan kesimpulan manawa Gusti wis ngormati kowe. Panjenengané wis njupuk malaikat cilik marang dhiri Panjenengané, njupuk bocah sing wis dibaptis, supaya ora kena dosa lan hawa napsu.' Gusti wis nggawa malaikat marang Panjenengané, nanging kowé isih nyalahké Gusti amarga kuwi? Ora suwé manèh kowé bakal ngrasa yèn anakmu sing wis seda iku lagi ndedonga marang Gusti kanggo kowé." Banjur wanita iku nyritakaké uripé marang aku. Dhèwèké kandha yèn nalika isih enom, dhèwèké bisa waé nduwé akèh anak, nanging wektu kuwi dhèwèké ora péngin nduwé anak.

Apa kowe ngerti pinten ibu sing ndedonga lan nyuwun supaya anak-anake bisa urip bebarengan karo Gusti Allah! "Aku ora ngerti apa sing bakal Panjenengan tindakake, Gustiku," kandha para ibu mau, "nanging aku kepengin anakku slamet, bisa bebarengan karo Panjenengan." Nanging, yen Gusti ndeleng yen ana bocah sing nyimpang saka dalan sing bener, sing lagi nyedhak karusakan lan ora ana cara liya kanggo nylametake, Panjenengan njupuk dheweke marang Panjenengan liwat pati sing ora dikira-kira. Contone, Panjenengané ngidini sopir mabuk nabrak bocah lan kanthi cara iki nggawa bocah mau marang Panjenengané. Yen ana kasempatan kanggo bocah mau supaya bisa mbenerake, Gusti mesthi nyegah kacilakan kuwi supaya ora kelakon. Sawisé kuwi, pengaruh alkoholé ilang saka wong sing nabrak bocah mau. Wong kuwi sadar lan disiksa rasa salah sajrone uripé. 'Aku wis nindakake dosa,' ujure wong kaya ngono, lan terus-terusan nyuwun pangapura marang Gusti. Kanthi mangkono, wong iki uga slamet. Lan ibu saka bocah sing wis seda, sing atiné kaserang lara, wiwit urip luwih tertib, merenung babagan pati lan nyiapake kanggo urip sing bakal teka. Kanthi mangkono, dhèwèké uga slamet. Apa kowe weruh carane lumantar pandonga ibu, Gusti ngatur kahanan supaya nyawa manungsa bisa slamet? Nanging yen para ibu ora mangertos iki, padha wiwit nyalahake Gusti! Prekara-prekara sing kudu ditampa Gusti saka kita!

Yen wong mandheg ndeleng samubarang saka sudut pandang donya, atiné nemu tentrem. Amarga kepiye wong bisa nemu panglipur sejati yèn dhèwèké ora pracaya marang Gusti Allah lan

marang urip sejati—urip sawisé mati, urip langgeng? Nalika aku ana ing Biara Stomion, ana janda sing manggon ing Konitsa sing tansah menyang kuburan lan nangis tanpa kendhat nganti pirang-pirang jam. Dheweke nggebuk sirahé marang watu nisan lan tangisé ngganggu kabèh warga sakupengé! Dheweke ngeculaké kabèh lara atiné ing kuburan. Wong-wong padha teka, narik dheweke supaya lunga, nanging dheweke tetep bali maneh. Kahanan iki lumaku pirang-pirang taun. Bojone wanita iki wis dipatèni déning wong Jerman, lan anak wadoné, sawisé sawetara taun saka seda bapaké, mati amarga lara jantung pas umuré ngancik sangang welas taun. Mula wanita sing apes iki dadi piyambakan. Yen ana wong sing ndeleng apa sing kelakon marang dheweke saka njaba, mesthi bakal kandha: 'Ngapa Gusti ngidini iki kelakon?' Lan wanita iku dhéwé, nalika ndeleng apa sing kelakon marang dhèwèké kanthi cara kaya ngono — saka njaba — ora bisa nemokake panglipur. Ing sawijining dina, nalika aku uga menyang kuburan kanggo ndeleng apa sing kedadeyan, dhèwèké miwiti kandha marang aku: 'Ngapa Gusti nggawe kabèh iki kaya ngéné? Bojoku mati ing perang. Aku mung nduwé siji anak wadon. Gusti uga njupuk dheweke saka aku...' Dheweke terus-terusan ngomong, nyalahake Gusti. Sawisé tak wenahi wektu kanggo ngeculake atiné, aku kandha: 'Aku uga bakal crita soko. Aku kenal karo bojomu. Dheweke wong sing becik banget. Dheweke mati ing perang kanggo negarane, nindakake tugas suci. Gusti ora bakal nindakake sing ora adil marang dheweke. Banjur, sawisé bojomu seda, Gusti Allah ninggalaké kowe karo anakmu wadon sawetara taun. Dhèwèké manggon bareng kowe, lan kowe krasa rada tentrem amarga kuwi. Nanging, sawisé kuwi, nalika Gusti Allah weruh yèn bocah wadon kuwi bisa waé [ora suwé] nyimpang saka dalan sing bener, Gusti Allah njupuk dhèwèké saka kahanan apik sing lagi dialami. Pangeran nindakake iki kanggo nylametake dheweke.' Janda iki, sanadyan bojone iku wong sing meneng banget, dheweke dhewe rada donyawan. Mesthi aku ora kandha iki langsung marang dheweke; aku ora ngomong, 'Kowe iku wong donyawan,' nanging aku takon, 'Apa sing saiki kowe pikirake?' 'Sampeyan tresna marang donya?' 'Aku ora kepengin ndeleng sapa-sapa utawa apa-apa,' wong wadon iku mangsuli. 'Kowe weruh,' aku kandha, 'donya iki wis mati kanggo kowe uga. Kesedihanmu mbantu kowe, lan ora ana bab donya sing narik kawigatènmu. Mula ora suwe kowe kabèh bakal kumpul bebarengan ing swarga. Sapa maneh sing wis diparingi Gusti pakurmatan kaya sing diparingake marang kowe? Apa kowe nyadari kuwi?' Sawise obrolan iki, wanita miskin kuwi ora lunga maneh menyang kuburan. Sakwise—kanthi pitulungan wong liya—dheweke bisa mangerteni makna paling jero urip, dheweke langsung nemu tentrem.

— Geronda, aku krungu yèn wong sing mati kanthi kekerasan iku lagi mbayar dosané, amarga sing matèni iku njupuk dosané.

— Wong sing wis dipatèni, yèn aku bisa ngomong kaya ngono, nduwèni kahanan sing ngurangi kesalahane. Dhèwèké bisa kandha marang Gusti Allah: 'Aku mesthiné bakal tobat, nanging dhèwèké matèni aku.' Mula, beban [dosa-dosane] bakal tiba marang sing matèni. Nanging, ana sawetara wong sing kurang akal sehat kandha: 'Yen Gusti ana, Panjenengané ora bakal ngidini akèh tindak kejahatan kedadeyan.' Panjenengané bakal ngukum para penjahat.' Wong-wong kaya ngono ora nyadari yèn Gusti maringi para penjahat urip supaya ing Dina Kiamat ora duwé alesan ora tobat, sanadyan Gusti wis maringi pirang-pirang taun kanggo nindakake tobat. Gusti uga ora bakal ninggalaké wong-wong sing dipatèni déning para penjahat.

Pati — pamisahan mung sawetara taun

Kita kudu nyadari manawa sejatine manungsa ora mati. Mati iku mung transisi saka siji urip menyang urip liyane. Iku mung pamisahan sementara. Contone, yen ana wong lunga menyang luar negeri setaun, keluargané sedhih amarga bakal pisah setaun; utawa, yen lunga sepuluh taun, padha sedhih amarga pisah sepuluh taun. Kaya ngono, wong kudu ndeleng pisahan karo wong sing ditresnani sing digawa pati. Contone, yen wong tuwa kelangan wong sing ditresnani, dheweke kudu ngomong: 'Awaké dhéwé bakal ketemu maneh sawisé limolas taun.' Yen wong sing wis kelangan

wong sing ditresnani isih enom, padha ngomonga: 'Kita bakal ketemu maneh sawisé limang puluh taun.' Mesthi waé, wong ngrasakaké lara nalika wong sing ditresnani séda, nanging kudu nyedhaki pati saka sudut pandang spiritual. Elinga apa sing diomongaké Rasul Paulus? '*Aja sedhih kaya wong liya sing ora nduwé pangarep-arep.*'¹³² Contoné, sepira kerepé aku bakal ketemu karo sedulurku sing wis seda yèn dhèwèké isih urip? Siji wulan sepisan? Mula kita kudu éling yèn ing urip langgeng aku bakal ketemu karo dhèwèké terus-terusan. Kuwatir kita mung pantes yen wong sing wis seda kuwi uripé ala [— ora miturut cara Kristen]. Contone, yen dhèwèké wong sing kejem, mula kita kudu ndedonga akèh-akèhé kanggo dhèwèké — yen kita pancèn tresna marang dhèwèké lan kepéngin ketemu dhèwèké ing urip sing bakal teka.

Bab 3. Bab Urip Sawise Pati

Para Sing Dipidana Wis Meninggal

— Geronda, nalika wong mati, apa dheweke langsung nyadari kahanan sing lagi dialami?

— Ya, dhèwèké mbalèk lan takon marang dhèwèké dhéwé: 'Apa sing wis tak lakoni iki?' Nanging — 'faida yok'¹³³ — tegesé, pitakon sing ditakokaké marang dhèwèké dhéwé kuwi saiki ora ana gunané. Contone, wong mabuk sing wis matèni ibuné malah ngguyu lan nyanyi-nyanyi amarga dhèwèké ora nyadari apa sing wis ditindakake. Nanging nalika mabuké ilang, dhèwèké wiwit nangis, nglegèk lan takon marang dhèwèké dhéwé: 'Apa sing wis tak lakoni iki?' Kahanan sing padha uga kelakon marang wong-wong sing urip kanthi dosa. Wong-wong iki kaya wong mabuk. Padha ora nyadari apa sing dilakoni; ora ngrasakake rasa salah. Nanging nalika padha mati, mabuk donya sirna saka pikirane lan padha eling. Mripat atine kabuka, lan padha nyadari kesalahane, amarga nyawa sawise ninggal badan obah, ndeleng, lan ngrasakake kabeh kanthi kacepetan sing ora kaetung.

Sawetara wong padha kuwatir kapan Rawuh Kapindho bakal kelakon. Nanging, kanggo wong sing lagi seda, Rawuh Kapindho, bisa diomongake, wis teka marang dheweke. Iki amarga wong diadili manut kahanan nalika pati nemokake dheweke.

— Geronda, apa sing dialami wong-wong sing saiki nandhang sangsara ing neraka?

— Wong-wong iki wis dihukum. Nalika ana ing panjara, padha nandhang sangsara sing cocog karo dosa-dosa sing wis padha lakoni nalika urip ing donya. Wong-wong iki padha ngenteni paukuman pungkasan — Paukumané Kristus sing bakal teka. Nanging ana ing antarané wong-wong mau sing dihukum nganggo rejim sing abot lan khusus, lan ana uga sing dihukum nganggo paukuman sing luwih entheng.

— Lan saiki para wali lan maling sing tobat ana ing ngendi?¹³⁴

Para wali lan maling sing tobat saiki ana ing Syurga, nanging durung nampa kamulyan pungkasané, kaya déné wong-wong sing dihukum ing neraka durung nampa paukuman pungkasané. Atusan taun kepungkur, Gusti Allah ngendika: "*Tobatna, amarga Karajan Swarga wis cedhak.*"¹³⁵ Sanadyan mangkono, Panjenengané terus nambah wektu bola-bali, amarga Panjenengané ngenteni kita supaya mbenerake tumindak kita.¹³⁶ Nanging kita, kanthi terus manggon ing hawa napsu lan

¹³² 1 Tes. 4:13.

¹³³ Ungkapan Turki sing artiné 'ora ana gunané', 'ora ana tegesé'.

¹³⁴ Delengen Lukas 23:32–33 lan 39–43.

¹³⁵ Mat. 3:2.

¹³⁶ Kanthi ngomong 'kita', Sang Penatua maksudé kabèh manungsa.

dosa-dosa kita, kita nindakake ketidakadilan marang para wali, amarga [amarga kita] padha ora bisa nampa kamulyan pungkasan, sing bakal padha nampa sawisé Pengadilan Pungkasan teka.

Donga kanggo arwah almarhum lan upacara pangeling-eling

— Geronda, apa wong sing dihukum pati bisa ndedonga kanggo wong sing wis seda?

— Padha eling lan njaluk pitulungan, nanging wis ora bisa nulungi awake dhewe maneh. Wong-wong ing neraka mung njaluk siji bab marang Kristus: supaya Panjenengané maringi limang menit urip ing donya supaya padha bisa tobat. Kita sing urip ing donya iki isih duwe wektu kanggo tobat, dene wong-wong sing wis seda lan apes ora bisa maneh mbenerake kahanane dhewe, nanging ngenteni pitulungan saka kita. Mula saka iku, kita kawajiban mbantu dheweke liwat pandonga kita.

Aku kelingan yèn mung sepuluh persen saka wong sing wis dikutuk mati ana ing kahanan setan lan, nalika ana ing neraka, padha ngina Gusti kaya déné para setan. Ora mung ora njaluk pitulungan, jiwa-jiwa kuwi uga ora nampa pitulungan. Lan kenapa padha perlu pitulungan? Apa sing isa ditindakké Gusti k ? Bayangna ana bocah sing ninggalake omahé bapaké, mbuwang kabèh bandha bapaké lan malah ngina bapaké nganggo tembung pungkasané. Kepingané bapaké bisa nulungi dhèwèké wektu kuwi? Nanging, roh-roh liyané sing kena azab ing neraka—sing isih nduwé sithik katresnan—ngrasa salah, tobat lan nandhang sangsara amarga dosané. Padha njaluk pitulungan lan nampa pitulungan sing gedhé liwat pandonga para wong pracaya. Kanthi tembung liya, saiki Gusti Allah maringi kesempatan sing becik marang wong-wong sing kaukum mau kanggo nampa pitulungan nganti rawuhe Gusti kaping pindho. Ing urip donya, kanca raja bisa dadi perantara marang raja kanggo mbantu wong sing kaukum. Mangkono uga, yèn ana wong sing dadi 'kanca'é Gusti, dhèwèké bisa nyuwun marang Gusti lumantar pandonga lan mbelani arwah-arwah sing kaukum mau supaya dipindhah saka siji 'penjara' menyang 'penjara' liyané — menyang sing luwih apik — saka siji 'sel' menyang 'sel' liyané, sing luwih nyaman. Dheweke malah bisa nyuwun pangalihan saka 'sel' menyang sawijining 'kamar' utawa 'apartemen'.

Kaya nalika ngunjungi para tahanan, kita nggawa omben-omben sing nyegerake lan sapiturute, saéngga sangsaraé bisa kènggèngan, mangkono uga kita ngurangi sangsaraé wong sing wis seda lumantar pandonga lan sedekah sing kita aturaké kanggo tentreming atiné. Donga-donga saka wong urip kanggo wong sing wis seda lan upacara-upacara sing dilakoni kanggo tentreming atiné iku dadi kasempatan pungkasan supaya wong sing wis seda bisa nampa pitulungan sing diparingaké Gusti Allah – nganti Rawuhe Kapindho. Sawisé Penghakiman Pungkasan, dheweke ora bakal nduwé kasempatan maneh kanggo nampa pitulungan kaya ngono.

Gusti Allah kepéngin nulungi wong sing wis seda amarga Panjenengané krasa sedhik marang wong-wong mau; nanging Panjenengané ora nindakake kuwi amarga rasa luhur. Panjenengané ora kepéngin maringi setan hak kanggo kandha: 'Kepiye Panjenengan bisa nylametaké wong dosa iki, nalika dhèwèké ora nate ngupaya apa-apa?' Nanging, kanthi ndedonga kanggo wong sing wis seda, kita maringi Gusti Allah 'hak' kanggo campur tangan. Uga kudu dicathet yèn pandonga kita kanggo wong sing wis seda luwih nyentuh atiné Gusti tinimbang pandonga kita kanggo wong sing isih urip.

Mula saka iku, Gréja kita wis netepaké berkah kolivo kanggo wong sing wis seda, upacara pangeling-eling lan panikhida. Upacara pangeling-eling iku perantara paling apik kanggo nyawa wong sing wis seda. Upacara pangeling-eling nduwèni kuwasa sing bisa malah nylametaké nyawa saka neraka. Lan kowé, sawisé saben Liturgi Ilahi, kudu nyuwun berkah kolivo kanggo wong sing wis seda. Ana makna ing gandum: *'Iku ditandur ing kebusukan, banjur dibangkitake ing kahanan ora busuk,*¹³⁷ — kaya sing diandharake Kitab Suci. Ing donya sekuler, sawetara wong males masak gandum sithik lan nggawa kismis, biskuit, lan kue kering menyang gréja supaya para imam bisa maca pandonga kanggo kabèh mau kanggo tentreming arwah sing wis seda. Nanging ing Gunung

¹³⁷ 1 Kor. 15:42.

Suci, sajrone saben Liturgi Ilahi, para biksu sepuh ngudaraké kolivo kanggo wong sing wis seda lan uga kanggo Santo sing dipunormati, supaya nampa berkahé.

— Geronda, apa wong-wong sing bubar seda luwih butuh pandonga?

— Ya mesthi! Nalika wong pisanan mlebu penjara, apa ora luwih angel kanggo dheweke ing wiwitan? Ayo padha ndedonga kanggo wong sing wis seda nanging ora nyenengake Gusti, supaya Gusti uga kersa nulungi. Apamaneh yen kita ngerti yen wong iku kasar utawa kejem — utawa luwih tepaté, yen katon kejem, amarga kadhangkala kita nganggep wong kejem nalika sejatine ora kaya ngono. Lan yen wong kaya ngono uga urip ing dosa, mula kita kudu ndedonga kanthi khusyuk kanggo dheweke, nyerahake jenenge kanggo pangeling-eling ing Liturgi Ilahi, mlebuake dheweke ing upacara pangeling-eling patang puluh dina, lan menehi sedekah marang wong mlarat kanggo kaslametan nyawane, supaya, nalika krungu pandonga wong mlarat: 'Mugi abune pinaringan berkah,' Gusti Allah bisa kauger marang welas asih lan paring welas asih marang wong iku. Kanthi mangkono, apa sing ora bisa ditindakake wong iku dhéwé, kita bakal nindakake kanggo dhèwèké. Nanging yèn sawijining wong nduwèni kabecikan, sanajan ora nglakoni urip sing becik, dhèwèké bakal éntuk paedah gedhé saka pandonga sanadyan cilik. Iki amarga dhèwèké nduwèni watak sing becik.

Aku ngerti ana sawetara kedadéyan sing dadi bukti manawa wong sing wis seda entuk manfaat saka pandonga wong-wong rohani. Ana wong teka marang aku ing kalivaku lan kandha karo nangis: "Geronda, aku wis mandhe, ndedonga kanggo kanca sing wis seda, lan dheweke muncul ing ngimpi. 'Kowe,' ujare, 'wis ora mbantu aku suwene rong puluh dina iki.'" "Kowe wis lali marang aku, lan aku lagi nandhang sangsara." Lan pancen, aku wis lali marang dheweke persis rong puluh dina kepungkur, amarga kebanjiran akèh kuwatir, lan sajrone dina-dina kuwi aku malah ora ndedonga kanggo awak dhéwé.

— Geronda, nalika ana wong sing seda lan kita dijuluk ndedonga kanggo dheweke, apa bener yen kita ngucapake siji rangkénan manik-manik pandonga kanggo tentreming atiné sajrone patang puluh dina pisanan sawisé seda?

— Yen kowe ndedonga kanggo arwah sing wis seda nganggo rosario, ndedonga uga kanggo arwah-arwah liyane. Napa sepur kudu lelungan adoh banget mung karo siji penumpang? Sepur kuwi isa nggawa penumpang liyane uga. Apa kowe ngerti pinten arwah sing butuh pandonga? Arwah-arwah kasihan iki padha nyuwun pitulungan, nanging ora ana sing ndedonga kanggo dheweke! Sawetara wong kerep nganakake upacara pangeling-eling kanggo salah siji sedulure sing wis seda. Nanging sanajan wong sing dipandonga iku ora nampa pitulungan saka pandonga kuwi, amarga pandonga kaya ngono ora banget nyenengake Gusti Allah. Amarga wis akèh upacara pangeling-eling kanggo almarhum iki, luwih becik padha ndedonga kanggo nyawa-nyawa liyane sing wis seda ing wektu sing padha.

— Geronda, kadhangkala aku wiwit kuwatir babagan kaslametan bapakku, amarga dheweke ora nduwé hubungan karo Gereja.

— Kowe ora bakal ngerti nganti wektu pungkasan tenan kepiye paukumané Gusti Allah. Kapan kowe kuwatir kaya ngono? Saben Setu?

— Aku durung tau ngetutake. Nanging kenapa saben Setu?

— Amarga Setu iku dina kanggo wong sing wis seda; wong sing wis seda nduwé hak ing dina iku.

— Geronda, piye karo wong-wong sing wis seda lan ora ana sing ndedonga kanggo dheweke? Apa dheweke nampa manfaat saka pandonga wong-wong sing ndedonga kanggo arwah umum tanpa nyebut jeneng tartamtu?

— Mesthi wae padha nindakake. Nalika aku ndedonga kanggo kabèh sing wis seda, aku weruh wong tuwaku ing impen, amarga padha bungah karo pandonga sing tak aturake. Saben ana Liturgi

Ilahi sing dirayakake ing selku, aku uga nganakake upacara pangeling-eling umum kanggo kabèh sing wis seda, ndedonga kanggo raja-raja sing wis seda, uskup-uskup lan sapiturute. Lan ing pungkasan aku ngucap, '*lan wong-wong sing jenengé ora kasebut.*' Lan yen kadhang aku kélangan pandonga kanggo wong sing wis seda, kanca-kancaku sing wis seda bakal muncul marang aku. Salah siji sedulurku tiwas ing perang, lan aku ora nulis jenengé kanggo dieling-eling ing upacara pangeling-eling, amarga jenengé wis kacathet kanggo dieling-eling ing Proskomedia bebarengan karo wong-wong liya sing gugur kanthi gagah berani. Mula aku weruh wong iki ngadeg ing ngarepku kanthi awaké sakjangkung nalika upacara pangeling-eling. Lan kowe uga kudu nyerahaké kanggo dieling-eling ing Proskomedia ora mung jeneng wong sing lara, nanging uga jeneng wong sing wis seda, amarga wong sing wis seda pancen butuh pandonga banget.

Cara paling apik kanggo ngeling-eling almarhum

Luwih migunani tinimbang kabèh pangeling-eling lan upacara peringatan sing bisa kita lakoni kanggo para leluhur sing wis seda yaiku cara urip kita sing eling, perjuangan kanggo mbusak kakirangan lan nyucèkaké jiwa. Amarga asil saka kamardikan kita saka barang-barang materi lan hawa napsu jiwa ora mung bakal marakaké kita rumangsa lega. Legane uga bakal diparingake marang para leluhur sing wis seda saka sakabehe keturunan kita. Para leluhur sing wis seda bakal ngrasakake kabungahan nalika keturunane urip bebarengan karo Gusti Allah. Yen kita ora ana ing kahanan spiritual sing becik, mula wong tuwa kita sing wis seda, eyang kakung lan eyang buyut, kabèh leluhur kita, nandhang sangsara. 'Delengen anak turune kita saiki uripe!' pangandikane, lan padha sedhih. Nanging, yen kita ana ing kahanan rohani sing becik, padha bungah, amarga dheweke tau dadi kanca gawe Gusti Allah nalika kita lair lan Gusti Allah, kanthi pangertèn tartamtu, kawajiban mbantu dheweke. Tembung liya, iki bakal nggawa kabungahan marang para leluhur sing wis seda yen kita ngupaya lan nyoba nyenengake Gusti Allah liwat urip kita. Kanthi mangkono, kita bakal kumpul maneh karo wong-wong sing kita tresnani sing wis seda ing Swarga, lan bebarengan kita bakal urip langgeng.

Mula saka iku, pantes ngupaya lan nglawan perang nglawan dhiri lawas kita, supaya sawisé dadi dhiri anyar, ora bakal ngrusak dhiri dhéwé utawa wong liya, nanging malah bisa mbantu dhiri dhéwé lan wong liya—apa padha isih urip utawa wis seda.

Kebranian wong sing saleh ing ngarsané Gusti Allah

— Geronda, ing layangmu marang para biksu anyar kowe nulis: Sanadyan para biksu sejati nyadari yèn apa sing ditampa ing urip iki mung pérangan cilik saka kabungahan swarga, lan ing swarga bakal luwih ageng, nanging amarga katresnan gedhé marang sesama, padha kepéngin manggon ing bumi sakedhik manèh kanggo mbantu manungsa lumantar pandonga, supaya Gusti Allah mèlu campur ing prakara donya lan donya nampa pitulungan.¹³⁸

— Waca: 'Para biksu kepengin manggon ing donya supaya bisa nandhang sangsara bareng karo wong lan mbantu wong liwat pandonga.'

— Geronda, ing urip sing bakal teka, apa biksu sejati uga bakal mbantu wong liwat pandongane?

— Dhèwèké bakal terus mbantu wong-wong mau liwat pandonga-pandongané ing urip sing bakal teka, nanging wektu kuwi dhèwèké ora bakal nandhang sangsara, déné saiki dhèwèké melu nandhang sangsara bareng karo wong-wong mau. Dhèwèké ora manggon ing donya kanthi nyanyi lan joged, 'kanthi mripat sing cerah lan rai sing sumunar!' Nanging, luwih gedhé sangsara sing dialami biksu kanggo tanggané, luwih gedhé panglipur ilahi sing ditampa minangka balesan, lan

¹³⁸ Elder Paisios saka *Gunung Athos*. Surat-surat. Lavra Trinitas Suci St Sergius, 2001. kaca 44.

ganjaran iki kanthi cara tartamtu maringi pratandha marang biksu yèn tanggané wis éntuk manfaat. Kabungahan swarga iki minangka ganjaran ilahi kanggo lara sing dirasakaké kanggo seduluré.

— Geronda, apa para wali—yaiku sing kita jaluk tulung—ora melu nandhang sangsara kita?

— Ya, sedulurku, — toh ing kana ora ana lara! Ing endi padha bakal nandhang sangsara? Ing Swarga? *'Ing ngendi ora ana lara, ora ana sedhih, ora ana ambegan.'*¹³⁹ Apa iki ora sing diomongake babagan Swarga? Luwih maneh, para wali ngerti [saka pengalaman] ganjaran ilahi sing bakal diparingake marang wong-wong sing nandhang sangsara ing urip iki, lan kawruh iki nggawa kabungahan marang wong-wong mau. Amarga yèn ora, kepiye Gusti Allah piyambak, kang duwé katresnan lan welas asih kaya ngono, bisa nahan sangsara manungsa sing gedhé iki? Panjenengané bisa nahan amarga Panjenengané ngerti ganjaran ilahi sing ngentèni wong-wong sing nandhang sangsara. Kanthi tembung liya, luwih akèh wong nandhang sangsara ing kéné, luwih gedhé ganjaran swarga sing disedhiyakaké Gusti Allah kanggo wong-wong mau ing swarga. Nanging kita ora bisa ndeleng apa-apa saka iki, mula kita ngrasakake welas asih marang wong sing lagi nandhang lara. Nanging yen ana wong sing bisa ndeleng, sanajan sethithik, apa sing bakal ngenteni wong sing nandhang sangsara ing urip sing bakal teka, lan ngerti ganjaran ilahi sing bakal ditampa, mula sangsara wong kuwi ora pati abot.

— Geronda, piye yen kita nyuwun marang Gusti supaya mbantu roh sing wis seda nanging sejatine ora butuh pitulungan iki? Apa pandonga kita banjur sia-sia?

— Kepingiye bisa sia-sia? Nalika kita ngendika, *'Parengna istirahat marang abdi Panjenengan (jenengé siji lan siji)'*, lan wong kuwi saiki ana ing urip sabanjuré, cedhak karo Gusti Allah, dhèwèké ora nesu marang kita. Kosok baliné: pandonga kita nggerakaké welas asihé. 'Delengen,' ujure, 'aku ana ing Swarga, cedhak karo Gusti, nanging padha kuwatir.' Mula pandonga kita nggerakake katresnané dhèwèké marang kita, lan kanthi ndedonga marang Gusti kanggo kita, dhèwèké malah mbantu kita luwih manèh. Nanging, saliyane kuwi, kowe piye ngerti ing kahanan kaya apa roh sing wis seda iku? Mesthi, sepisanan lan sing paling utama, kowe kudu ndedonga kanggo wong-wong sing kowe ngerti wis nyedhihake Gusti nalika urip ing donya. Banjur kowe kudu ndedonga kanggo roh-roh liyane sing wis seda kaya dheweke, lan sawisé kuwi — ndedonga kanggo kabèh roh sing wis seda sacara umum.

Dina Pengadilan sing bakal teka

— Geronda, kepiye carane nyawa dibersihaké?

— Yen sawijining wong ngati-ati ngetutake lan nglakoni dhawuhe Gusti, nggarap dhiri, lan ngresiki dhiri saka hawa napsu, pikirané bakal padhang. Dhèwèké bakal munggah nganti pucuking pangrénungan, lan atiné dadi kaya atiné manungsa sadurungé Kejatuhan manungsa pisanan. Iki kahanan sing bakal dirasakaké sawijining wong sawisé wong mati tangi. Nanging, sawisé kabèh napsu wis kabersihaké saktenané, manungsa bisa ngalami kebangkitan jiwane sanajan sadurungé kebangkitan umum. Yèn kedadéyan kuwi, awaké bakal kaya malaékat lan ora duwé raga, lan dhèwèké ora perlu panganan materi.

— Geronda, kepiye Kiamat Akhir bakal kelakon?

— Ing Dina Penghakiman Pungkasan, kahanan sejati saben wong bakal kabuka sakedhap. Saben wong bakal lunga kanthi kersané dhéwé menyang panggonan sing pantes dituju. Kaya ing televisi, saben wong bakal weruh kajahatané dhéwé lan uga kahanan rohani wong liya. Wong bakal ndeleng tanggane kaya ing pangilon lan, kanthi nundhuk sirah, bakal lunga menyang panggonané sing wis ditemtokake. Contone, nalika isih urip ing donya, menantu wadon lungguh karo sikilé disilangan ing ngarepé ibu mertua, dene ibu mertua sing sikilé patah ngopeni anaké—anaké menantu wadon—cucune dhéwé. Yen ing Pengadilan Pungkasan, menantu wadon iki weruh yèn Kristus

¹³⁹ Saka kontakion panguburan *'Kanthi para wali, paringna dhèwèké tentrem...'*

nempataké ibu mertuaé ing Swarga, déné dhèwèké dhéwé ora diparingi mlebu, dhèwèké ora bakal bisa mbantah utawa takon marang Kristus kenapa Panjenengané nindakake kuwi. Lha, adegan donya iku bakal ana ing ngarep paningalé. Dhèwèké bakal kelingan carané ibu mertua sing sikilé patah ngopeni cucuné, lan dhèwèké ora bakal wani mlebu Swarga. Lan dhèwèké dhéwé ora bakal bisa nemokaké panggonan ing Swarga. Para biksu, ing sisih liya, bakal weruh kasangsaran lan cobaan sing ditanggung wong awam, lan kepiyé padha ngliwati kuwi. Yèn para biksu kuwi wis urip salah, kanthi sirah menunduk, bakal kanthi sukarela lunga menyang panggonan sing pantes dituju. Para biarawati sing gagal nyenengake Gusti bakal weruh, ing Pangadilan Pungkasan, para ibu pahlawan sing ora njupuk sumpah monastik, sing ora nduwé berkah lan kasempatan apik kaya biarawati, lan sing, sanadyan mangkono, nindakake kabecikan agung lan nggayuh pangkat spiritual sing dhuwur. Kepiye, nalika ndeleng kabeh iki, para biarawati bakal isin marang kabecikan cilik lan tumindak ala sing wis ditindakake lan sing wis nyiksa awake dhewe! 'Mangkono,' sawijining pikiran kandha marang aku, 'Pangadilan Pungkasan bakal kelakon.' Tegese, ing Pangadilan Pungkasan, Kristus ora bakal ngendika: 'Maju kene, kowe wis nindakake apa?' utawa 'Kowe bakal menyang neraka, lan kowe menyang swarga.' Ora: saben wong, mbandhingake awake dhewe karo wong liya, bakal kanthi sukarela menyang panggonan sing pantes dituju.

Urip sing bakal teka

— Geronda, aku nggawa panganan manis iki kanggo sampeyan supaya bisa dibagi karo para sedulur wadon.

— Delengen wae sepira senenge padha! Ing urip sabanjure, kita bakal kandha: 'Wah, biyen kita seneng banget karo bab-bab cilik kaya ngono! Bab-bab cilik kuwi biyen tau nggawe kita semangat!' Nanging saiki, aduh, atine kita mung mlumpat-mlumpat seneng karo kesenangan cilik iki.

— Geronda, kepiye carane kita bisa mangertèni [sifat sing ora langgeng saka kabungahan iki] sanajan saiki?

— Yen kowe saiki ngerti iki, kowe ora bakal ngomong kaya ngono ing urip sing bakal teka. Apa wae sing diomongake wong, wong-wong sing manggon ing swarga uripé becik. Apa kowe ngerti jinis 'kerajinan tangan' sing ditindakake ing swarga? Padha maringi pujian tanpa kendhat marang Gusti Allah.

— Geronda, kenapa jenazah wong sing wis seda diarani 'remains'?

— Amarga awak iku sing tetep ana ing bumi sawisé wong mati. Jiwa sejati — nyawa — munggah menyang swarga. Ing Dina Penghakiman sing bakal teka, Gusti Allah uga bakal nguripaké awaké wong mau, supaya bisa dihakimi bebarengan karo nyawa, amarga wong iku wis urip lan nindakake dosa nganggo awaké. Ing gesang sing bakal teka, saben wong bakal nduwé awak sing padha — awak rohani — lan saben wong bakal padha dhuwuré: sing cendhak lan sing dhuwur; saben wong bakal padha umuré: enom, tuwa, lan bayi padha — amarga kabèh wong nduwé nyawa sing padha. Kanthi tembung liya, ing gesang sing bakal teka, kabèh wong bakal nduwé umur malaékat sing padha.

— Geronda, ing urip sing bakal teka, apa wong-wong sing ana ing neraka bisa ndeleng wong-wong sing ana ing swarga?

Bayangna ana geni kobong ing sawijining kamar ing wayah bengi. Wong-wong sing ana ing njaba bisa ndeleng wong-wong sing ana ing njero kamar sing padhang iki. Kaya mangkono, wong-wong ing neraka bakal bisa ndeleng wong-wong ing swarga. Lan iki bakal dadi sangsara sing luwih gedhe kanggo dheweke. Lan bayangna maneh: wong-wong sing ana ing pepadhang ing wayah wengi ora bisa ndeleng wong-wong sing ana ing njaba ing pepeteng. Mangkono uga, wong-wong ing Swarga ora bakal weruh wong-wong ing Neraka. Amarga yen wong-wong ing Swarga bisa weruh wong-wong sing nandhang sangsara, iku bakal marakake lara ing ati; padha bakal sedhih amarga

nasibe sing pait lan ora bakal bisa nikmati Swarga. Nanging ing Swarga '*ora ana lara...*' Wong-wong ing Swarga ora mung ora bisa ndeleng wong ing Neraka—padha ora bakal kelingan apa dheweke nduwé sedulur lanang, utawa bapak, utawa ibu, yen wong-wong kuwi ora ana ing Swarga bareng karo dheweke. '*Ing dina iku kabèh pikirane bakal sirna,*'¹⁴⁰ — kandha pemazmur. Amarga yèn wong-wong ing Swarga kelingan marang seduluré sing nandhang sangsara ing Neraka, Swarga apa sing bakal dirasakaké déwèké? Lan ora mung kuwi: wong-wong ing Swarga bakal mikir yèn ora ana wong liya [kajaba sing ana ing Swarga]. Mangkono uga, padha ora bakal kelingan dosa-dosa sing wis padha ditindakake nalika urip ing donya. Yen padha kelingan dosa-dosane, katresnané marang Gusti Allah bakal ndadekake ora tahan mikir yèn wis gawe Sedhih marang Panjenengané.

Uga kudu diomongake manawa jumlah kabungahan sing bakal dirasakake saben wong ing Swarga ora bakal padha. Ana sing mung sak cincin jari kabungahan, ana sing sak cangkir, lan ana sing sak tlağa kabungahan. Nanging, saben wong bakal kroso wareg, lan ora ana siji wae sing bakal ngerti pinten kabungahan utawa nikmat ilahi sing dirasakake wong liya. Gusti Allah ingkang Maha Geti sampun nyusun kados makaten, awit menawi satunggaling tiyang mangertos bilih tiyang sanes ngrasakaken kabungahan ingkang langkung ageng tinimbang piyambakipun, Paradise boten badhe dados Paradise; awit sanadyan ing Paradise badhe muncul rasa iri kados ing donya: 'Kening punapa piyambakipun ngrasakaken kabungahan ingkang langkung ageng, dene kula ngrasakaken langkung sithik?' Kanthi tembung liya, saben wong ing Swarga bakal ndeleng kamulyaning Gusti manut kasucian mripat atine. Nanging, ketajaman pandelengan rohani [kamulyaning Gusti] iki ora bakal ditemtokake dening Gusti. Iku bakal gumantung marang kasucian saben individu.

— Nanging ana sawetara wong, Geronda, sing ora pracaya yèn neraka lan swarga ana.

— Apa padha ora pracaya yèn ana neraka lan swarga? Nanging yèn ora ana swarga lan neraka, kepiye bisa wong mati ana ing ora ana? Lha wong-wong kuwi kan jiwa! Gusti iku abadi miturut kodraté, déné manungsa abadi amarga sih rahmat. Mula saka iku, dhèwèké bakal tetep abadi sanajan ana ing neraka. Luwih manèh, sanajan ing urip donya iki, nyawa kita wis ngrasakaké sawijining swarga utawa neraka ing sawetara tingkat — gumantung marang kahanan sing dialami. Yen ana wong kang disiksa dening rasa salah ing ati, yen padha ngrasakake wedi, bingung, sangsara batin, putus asa, utawa kebak kebencian, iri, lan sapiturute, mula padha [sanajan ing urip donya iki] urip ing panyiksa neraka. Nanging yèn sawijining wong nduwèni katresnan, kabungahan, tentrem, alus, welas asih lan sapituruté, mula dhèwèké urip ing swarga. Kabeh dhasaré ana ing jiwa. Amarga jiwa sing ngrasakaké kabungahan lan lara. Coba nyedhak marang wong sing wis seda lan ngomongaké tembung-tembung sing paling nyenengaké atiné, contoné: 'Sedulurmu wis teka saka Amerika,' utawa sing padha. Wong-wong mau ora bakal mangertos apa-apa. Yen kosok baline, kowe nyerang lan nggebug lengen lan sikile, wong-wong mau uga ora bakal mangertos. Saka kéné bisa disimpulake yèn sing ngrasakaké ing jeroné manungsa iku ora liya kajaba nyawa. Apa kabèh iki ora marakaké wong sing mangu-mangu bab ana neraka lan swarga mikir sakedhap? Utawa umpama kowe ngimpi sing éndah lan nyenengaké. Kowe bungah banget, atimu ngrembana, lan kowe ora péngin impen kuwi rampung. Kowe tangi, lan kowe nyesel wis tangi. Utawa mbok menawa kowe ngimpi elek. Contone, kowe ngimpi tiba lan patah sikilmu; ing ngimpi kuwi kowe nandhang sangsara lan nangis. Amarga wedi, kowe tangi karo luh ing mripat, nyadari yen sejatine ora ana apa-apa sing kelakon marang kowe, lan kanthi bungah kowe kandha: 'Syukur marang Gusti, mung ngimpi wae!' Kanthi tembung liya, , jiwa melu ing kéné. Nalika ngalami ngimpi elek, wong nandhang sangsara luwih abot tinimbang ing kasunyatan, kaya wong lara sing nandhang sangsara luwih abot ing wayah bengi tinimbang ing wayah awan. Mangkono uga, nalika wong mati lan nampa sangsara neraka, kahanan kuwi bakal luwih abot kanggo dhèwèké [tinimbang sangsara neraka sing tau dialami nalika isih ana ing donya]. Bayangna ana wong sing terus-terusan ngalami ngimpi elek lan nandhang sangsara

¹⁴⁰ Mazmur 145:4.

langgeng. Kowé waé ora kuwat nahan ngimpi elek mung sawetara menit. Nanging bayangna — muga-muga Allah ora kersa! — kudu ana ing kahanan kaya ngono [selawase]. Mula saka iku luwih becik aja nganti mlebu neraka. Kowé kandha apa bab kuwi?

— Geronda, kita wis suwe banget ngupaya supaya ora mlebu neraka. Miturut panjenengan, apa pungkasané kita bakal mlebu neraka?

— Yen kita ora wicaksana, pungkasané kita bakal tekan kana. Iki sing tak pangajeng-ajengake kanggo kita: yen kita bakal mlebu Swarga, muga-muga kabeh kita mlebu; lan yen kita bakal mlebu Neraka, muga-muga ora ana siji wae saka kita sing mlebu... Bener ora? Bakal banget ora ngucapake syukur yen sawise kabeh sing wis ditindakake Gusti kanggo manungsa, kita malah pungkasané ngrasakake sangsara ing Neraka lan nyebabake Gusti sedhih. Mugi Gusti ora kersa yen ora mung manungsa waé sing pungkasané mlebu Neraka, nanging uga manuk cilik.

Mugi Gusti Allah ingkang Maha Agung paring kita tobat sing tulus, supaya nalika pati rawuh kita kapanggih ing kahanan rohani ingkang sae lan kita saged wangsul malih ing Karajaning Swarga Panjenenganipun. Amien.